

PUB.
TERENTIUS.

A
M. ANTONIO MURETO
EMENDATUS,

Et argumentis in singulas fabulas
& scenas illustratus.

Denud ex collatione optimorum exemplarium
emendatissime excusus.

Accessit Index vocum antiquarum apud
Terentium:

Thomas

Ejus

Anno

17

Milcholl

Liber

Dom.

17

LONDINI,

Typis M. C. Impensis Societatis Stationa-
riorum: Anno Dom. 1685.

THE

NEW YORK

LIBRARY

OF THE

CITY OF NEW YORK

1887

1887

1887

1887

1887

1887

1887

1887

B¹ L

PUB. TERENTII

VITA EX ÆLIO DONATO,

PUB. TERENTIUS Afer, Carthagine natus servit Romæ Terentio Lucano Senatori : à quo ob ingenium & formam non institutus modò liberaliter, sed & mature est manumissus. Quidam captum esse existimant : quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertii natus sit, & mortuus. Nec, si à Numidis aut Getulis captus sit ad ducem Romanum pervenire potuisset, nullo commercio inter Italicos & Afros, nisi post deletam Carthaginem, cepto. Hic cum multis nobilibus familiariter vivit, sed maxime cum Scipione Africano & cum Lælio : quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatur : quod & ipsum Fenestella arguit, contendens utroque majorem natu fuisse : quamvis & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de consuetudine per hæc faciat.

Dum lasciviam nobilium & fucosas laudes petit,

Dum Africani voci divine inhiat avidis auribus,

Dum ad Furium se canitare & Lælium pulchrum putat,

Dum se amari ab hisce credit crebrò in Albanum rapi,

Ob florem ætatis suæ, ad summam inopiam reductus est.

Itaq; conspectu omnium abiit Græciam in terram ultimam.

Mortuus est in Stymphalo Arcadiæ oppido : nil Publius

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nihil Furius ;

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.

Eorum ille operâ ne domum quidem habuit conductitiam ;

Saltem ut esset, quod referret obitum domini servulus.

Scriptit Comœdias sex : ex quibus primam Andriam cum ædilibus daret, jussus ante Cæcilio recitare. Ad cœnantem cum venisset, dictus est initium quidem fabulæ quod erat contemptiore vestitu subsellio juxta lectulum residens, legisse : Post paucos verò versus, invitatus ut accumberet, cœnasse una; deinde cætera percurrisse, non sine magna Cæciliæ admiratione : & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribit ;

Sumetur Hecyra sexta ex hâ fabula.

Eunuchus quidem bis acta est, meruitq; pretium, quantum

PUB. TERETIL

Nulla antea cuiusquam Comedia, id est mille nummum. Propterea summo quoque titulo adscribitur. Nam Adelphorum principium Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis a Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit; Eandem ipse auxi: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur; ut in Prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles

Hunc adjuvare assidueque unâ scribere:

Quod illi maledictum vehemens existimant:

Eam laudem hic ducit maximam; cum illis placet,

Qui vobis universis & populo placent?

Quorum operâ in bello, in otio, negotio,

Suo quisq; tempore usus est sine superbia.

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem, quia tamen magis & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius oratione pro se ait: Africanus qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos autore certo comperisse se ait. C. Lælium quandam in Puteolano Calendis Martiis admonitum ab uxore, temporis ut discumberet, petiisse ab eâ, ne interPELLARETUR: serius tandem ingressum triclinium, dixisse non sæpe in scribendo magis successisse sibi inde rogatum ut scripta illa proferret pronuntiâsse versus qui sunt in Heauton.

Sat' pol' protervè me Syri promissa buc induxerunt.

Santra Terentium existimat si modo in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quàm Sulpitio Gallo, homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone. & M. Poplio, consulari utroq; ac poetâ adeo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse viderentur: sed viros, quorum operam & in bello, & in otio & in negotio populus sit expertus. Post editas Comœdias nondum quintum atq; trigésimum egressus annum, causâ vitandæ opinionis quâ videbatur aliena pro suis edere, seu percipendi Græcorum instituta moreq; quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est, neq; ampliùs rediri. De morte ejus Volcatius tradit.

VITA.

*Sed ut aser sex populo edidit Comedias,
Iter hinc in Asiam fecit : navim cum semel
Conscendit visus nunquam est : sic vita vacat.*

Q Consetius redeuntem è Græcia periisse in mari dicitur
cum centum & octo fabulis conversis è Menandro Cæter :
mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo sive Leucadiâ, tradunt,
C. Cornelio Dolabellâ, & M. Fulvio Nobiliore Consulibus,
morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissurum fabularum
quas in navi præmiserat ac simul fabularum quas novas fe-
cerat. Fuisse dicitur mediocri staturâ, gracili corpore, colore
fusco. Reliquit filiam quæ equiti Romano nupsit. Item
hortulos vigenti jugerum, viâ Appiâ, ad Martis villam : quod
magis miror Porcium scribere : ————— Nil Publius

*Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè :
Eorum ille operâ ne domum quidem habuit conductitiam :
Saltem ut esset, quo referret obitum domini servulus.*
Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in
Compitalibus : *Terentia non similem dices quempiam.*
Volcatius autem non solum Nævio, & Plauto, & Cæcilio, sed
Licino quoque postponit Cicero in Limone hæcenus laudat :

*Tu quoque qui solus lecto sermone Terenti
Conversum, expressumque Latinâ voce Menandrum ;
In medio populi sedatis vocibus effers
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.*

Item C. Cæsar

*Tu quoque tu in summis ò dimidiâte Menander,
Poneris, & meritò puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret viâ
Comica, ut equato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac despectus parte jaceres :
Unum hoc maceror & doles tibi deesse Terenti.*

Hæc suetonius Tranquillus, Nam duos Terentios Boetas fu-
isso scribit Metius : quorum alter Fregellanus fuerit, Terenti-
us Libo : alter Libertinus Terentius. Aser patriâ de quo nunc
loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium Valgius in
Actæone ait :

*Hæ quæ vocantur fabule, cujus sunt ?
Non has qui jura populis recensens dabat
Summo honore affectus fecit fabulas ?*

VITA.

Dux ob Apollidoro translata esse dicuntur Comico, Phormio & Hecyra, quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno successu, & pretio stetit Eunuchus: Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

ANDRIÆ PERSONÆ

Earumque interpretatio.

Simo, senex, ἀπὸ τοῦ σιμῶ, à simo niso.

Sofia, libertus, ἀπὸ τοῦ σωφροσύνης, à conservatione & salute.

Davus, servus, gentile nomen.

Mysis, ancilla, etiam gentile.

Pamphilus, adolescens, ἢ πᾶσι φίλος ὧν ἢ πάντας φιλῶν, id est, omnibus charus, aut omnium amicus, adversus nemini.

Charinus adolescens, gratiosum nomen, ἀπὸ τοῦ χαρίτος.

Byrrhia, servus, ἀπὸ τοῦ πυρρός, id est rubeus seu rubicundus, mutato in C.

Lesbia, obstetrix, gentile.

Glycerium, Chremetis filia, ἀπὸ τοῦ γλυκερός, à dulcedine.

Chremes, senex, vel à χρέμης quod est enixè expuere, vel potius ἀπὸ τοῦ χρεμετισμῶ hinntus: studio enim alendi equos Athenienses maximè delectabantur.

Craus, hospes ἀπὸ τοῦ κρείττε, quod controversiam dirimat,

Desmo, lorarius, ἀπὸ τοῦ δέσμος, id est, cursu.

Atque hi fabulae sunt interlocutores; reliquarum personarum tantum mentio fit.

Archillus, ancilla, ἀπὸ τοῦ ἀρχίης, vel verius, ἀρχαίης ἀπὸ τοῦ ἀρχίας id est, à segnitie, sive ut alibi reperitur, Achylis Phrygiam significat.

Chrysis, meretrix, à χρυσός, id est, auro.

Niceratus, adolescens; à voto victoriæ nomen habere videtur.

Pasibula, eadem cum Glycerio, ἀπὸ τοῦ πᾶσι βουλευόμενα id est, omnibus consulens.

M. ANTONII

M. ANTONII MURETI IN ANDRIAM TERENTII ARGUMENTUM.

Chremes & Phania, fratres Athenienses fuerunt: eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiulam quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit: profecto eo contingit ut in Græcia magni bellorum, motus excitarentur? quo fugiens Phania cum imposita secum in navim puellâ ad fratrem iter cepisset ut tempestatis fractâ navî, apud Andrum insulam ejectus est: ibi applicat se ad Andrium quendam hominem haud magna in re, à quo tamen benigne humaniterque exceptus, non ita multo post moritur. Hospes Andrius relicta apud se puella, commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nominat: cumque per aliquot annos eam cum filia Chryside, pari utriusque studio educasset, decedit ipse quoque de vita, Chrysis, quæ se & orbam & inopem videret, abrepta secum Glycerio, Athenas navigat, ubi cum aliquandiu vitam lana telaque tolerasset ad postremum adolescentium blanditiis & pollicitationibus viâ, quæstum corpore facere incepit. Venitabat ad eam inter ceteros Pamphilus Simonis filius, probus & liberali prædatus ingenio adolescent, qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quodam amore percussus, prius solusque cum ea rem habuit, fidemque jam gravide dedit, eam sibi uxorem fore. Susceperat & postea Chremes aliam filiam Philumenam nomine eamque (jam enim nubilus erat) Pamphilo, bonâ adolescentis impulsus famâ, collocare cupiebat. Quid multa? ultro ad Simonem venit, cum eo negotium conficit: inscio Pamphilo de communi senum sententiâ, faciendis nuptiis constituitur dies. Adhuc hæc erant, cum Chrysis moritur: ibi primum Simo de filii amore cognovit, nam cum ambo unâ in funus prodissent, accidit, ut posita in ignem Chryside, Glycerium se, præ doloris impatientia, eodem conjectura videretur. Accurrit Pamphilus, eamque mediam amplexus, ita consolari capit, ut plurimum minimèque dubiis totius rei significationes daret: itaque venit ad Simonem postridie Chremes, conditionem enunciat, comperisse se Pamphilum peregrinam illam habere in uxoris loco, nescius ex se natam esse eam, quam ita contumelia causâ peregrinam nominaret: gaudere eâ re intellectâ, Pamphilus; doctre contra ac ringi Simo: advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat præfixus. Simo veteratoria quâdam caliditate, simulandæ sibi, ad pertinandum filii animum, nuptias statuit, hoc cogitans si abnuerit filius, revam sibi objurgandi illius causam fore, quæ ad eum diem nulla satis iusta fuerat: sin annueret, facile se quod vellent à Chremete imperatum, atque ita veras nuptias, diis adjvantibus, statumiri. Frateriens igitur apud forum securo jam & nihil iato metuenti filio, Pamphilo, inquit, ubi domum ac deos comprecare, uxor tibi ducenda hodie est. Hoc dicto velut improvviso quodam jaculo sauciatus adolescens, quid ageret aut quid consilii caperet, nesciebat: cum ad eum Davus, vafro admodum ac versuto ingenio servus, animadversa senis astutiâ, accurrit. Erat tunc unâ cum Pamphilo Chremis, qui adolescentem vafro quodam amore Philumene incensus frustra sepe tentatis illius nuptiis, ad postremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in summam desperationem adductus cum arabat, si se salvum vellent, ut vel eam nâ duceret, vel saltem nuptias dies aliquot produceret. Pamphilus cum suâ quidem causâ loco & se animo, itaque omnia ad impediendas nuptias moliri jubebat: se,

quantum in se esset, effecturum, ea ut nō daretur sibi, Adveniens, ut diu
 Datus, Charinum jam spei plenum, abire ad ambiendos senis amicos jubet;
 deinde seorsum Pamphilo conjecturas suas aperit persuadetque, ut patri dicat,
 se paratum esse uxorem ducere: nam eo pacto inquit, & patri omnem jur-
 gandi occasionem prævidetis & non erit tamen verendum, nō nuptiæ fiant: nun-
 quam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam suam iterum commissurus est.
 Hæc ita de servi consilio acta, longè aliter cecidère, ac putabantur: exorat enim
 Chremetem Simo: ita res in verarum nuptiarum discrimen adducitur. Forè
 eo ipso die Glycerium exaltis temporibus puerum peperit: cum puerum Da-
 vus, cum aliter nuptias distur-are non posset, pro foribus adium Simonis ab an-
 cilla collocandum curat: in eum cum incidisset Chremes & è Pamphilo na-
 tum esse cognosset, rursus abducit animum à nuptiis. Turbe maxima conci-
 tiantur, donec advenit Crito Andrius qui, quod Chrysi di genere proximis fuisse
 ad cernendum illius hereditatem Athenas venerat: ejus interventu Chremes
 filiam agnoscit: ita summa omnium lætitia, Charino Philumena, Glycerium
 Pamphilo nubii.

ANDRIÆ

Argumentum,

C. SULPITIO APOLLINARI

AUTORE.

S Ororem falso creditam meretriculæ
 Genere Andriæ Glycerium vitiat Pamphilus;
 Gravidâque factâ, dat fidem uxorem sibi
 Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat,
 Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
 Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
 Quid haberet animi filius, cognoscere.
 Davi suasu non repugnat Pamphilus.
 Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
 Chremes recusat nuptias, generum abdicat:
 Mox filiam Glycerium insperatò agnitam,
 Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

ANDRIA

ANDRIA TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. Fulvio ET M.
GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIP. EGERUNT L.
AMBIVIUS TVRPIO L. ATTILIUS IBÆNESTINVS.
MODOS FECIT FLACCIUS. CLAUDII F. TIBIUS
PARIS. DEXTRIS ET SINISTRIS, ET EST TOTA
GRÆCA EDITA M. MARCELLO ET C. SULPI-
TIO COSS.

PROLOGUS.

Prologus hic relativus est, quando maledicta in adversarium
regeruntur. Exordium, cogi se ad respondendum adversario.

Iambici trimetri.

Poeta cum primum animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter evenire multo intelligit :
Nam in prologis scribundis operam abutitur.

Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poetæ maledictis respondeat.

Nunc, quam vitio dent, quaeso animum advertite.

Menander fecit Andriam, & Perinthiam ;

Qui utramvis rectè nòrit, ambas noverit,

Non ita sunt dissimuli argumento ; sed tamen

Dissimili oratione sunt facta ac stylo

Quæ convenière in Andriam ex Perinthiâ

Fatetur transulisse, atque in eo disputant,

Contaminari non decere fabulas.

Faciunt ne intelligendo ut nihil intelligant.

Qui cum hunc accusant Nevium, Plautum, Ennium

Accusant quo hic noster auctores habet :

Quorsum æquulari exoptat negligentiam,

Potius quam istorum obscuram diligentiam

Dehinc ut quiescant, porro morco, & deporant.

*Maledicere, malefacta nē noscant sua.
Favete, adeste equo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscat, ecquid reliquum sit spei,
Posthæc quas faciet de integro Comædias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis prius.*

ACT. I. SCENA I.

*Arg. Signo narrat liberto primū honestam filii vitam, de-
inde amatoriam : ad postremum etiam aperit quo consilio
se daturum illi uxorem simulare statuerit.*

Iambici trimetri.

Simo, Sofia.

Si. **V**Os isthæc intrò auferte : abite. Sofia,
Adestum : paucis te vob. So. dictum puta.
Nempe ut curentur rectè hæc. Si. immo aliud. So. quid est
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius ?
Si. Nihil isthæc opus est arte ad hanc rem, quam paro :
Sed in, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. expecto quid velis.
Si. ego postquam te emi à parvulo, ut semper tibi
Apud me iusta & clemens fuerit servitus,
Scis : feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui, summum pretium persolvi tibi.
So. In memoria habeo. Si. haud muta factum. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat. Simo, &
Id gratum fuisse adversum te ; habeo gratiam.
Sed mi hoc molestum est : nam isthæc C O M M E M O R A T I O
Quasi exprobratio est inmemoria benefici.
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis ?
Si. Ità faciam. Hoc primū in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. Cur simulæ igitur ? Si. rem omnem à principio audies,
Eo pacto & gnatis vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam & postquam excessit ex ephebo, Sofia,
Libertis vivendi fuit potestas : nam antea
Qui scire posses, aut ingenium noscere,

Dum

Dum ætas, metus, magister prohibebant ? So. ita est.

Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli

Ut animum ad aliquod studium adjuvant, aut equos

Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos :

Horum ille nihil egregiè præter cætera

Studebat : & tamen omnia hæc mediocriter.

Gaudebam. So. non injuriâ : nam id arbitror

Adprimè in vita esse utile, ut NE QUID nimis.

Si. Sic vita erat : faciliè omnes perferre, ac pati,

Cum quibus erat cumque unâ, in sese dedere,

Eorum obsequi studiis, adversus nemini,

Nunquam præponens se aliis : ita facillimè

Sine invidia invenias laudem & amicos pares.

So. Sapienter vitam instituit : namque hoc tempore

OBSEQUIUM amicos, veritas odium parit.

Si. Interea mulier quedam abhinc triennium

Ex Andro commigravit huc viciniam,

Inopiâ & cognatorum negligentia

Coacta, egregia formâ atque ætate integra

So. Hei ! verèon, ne quid Andria apportet mali.

Si. Primum hæc pudice vitam, parçè ac duriter

Agbat, lana ac tela victum queritans.

Sed, postquam amans accessit pretium pollicens,

Unus & item alter (IT Aut ingenium est omnium

Hominum, à labore proclive ad libidinem)

Accepit conditionem, dein questum occipit.

Qui tum illam amabant, forse, ita ut sit, filium

Perduxere illuc secum, ut unâ esset, meum.

Egomet continuo mecum; Certe captus est,

Habet. Observabam manè illorum servulos

Venientes, aut abeuntes : rogitabam, Heus puer,

Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit ? nam Andria

Illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phædrum, aut Cliniam

Dicebant, aut Niceratum : nam hitres tum simul

Amabant. Eho ! quid Pamphilus ? quid ? Symbolam

Dedit, connoit : gaudebam. Item alio die

Querebam : compriebam nihil ad Pamphilum

Quicquam attinere, enimvero spectatum sacis

Putabam & magnum exemplum continentiae
 Nam, qui cum ingenio conficiatur ejusmodi,
 Neque commovetur animis in ea re tamen:
 Cum id mihi placebat, tum uxor ore omnes omnia
 Bona dicere & laudare fortunas meas,
 Qui gnatum haberem tali ingenio praeditum.
 Quid verbis opus est? hæc famam impulsus Chremes
 Ultero ad me venit, unicam gnatam suam
 Cum dote summam filio uxorem ut daret.
 Placuit: despondi: hic nuptiis dictus est dies.
 So. Quid obstas, cur non veræ fiant? Si Audies:
 Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
 Chrysis vicina hæc moritur. So. id factum bene?
 Beasti: metui a Chryside. Sim. ibi tum filius
 Cum illis, qui amabant Chrysidem unam aderat frequens,
 Curabat unam finis, tristis interim,
 Nonnunquam conlacrumabat: placuit tum id mihi.
 Sic cogitabam: hem! hic parvæ consuetudinis
 Causam mortem hujus tam fert familiariter:
 Quid, si ipse amasset? quid mihi hic faciet patri?
 Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni
 Mansuetique animi officia. Quid multum moror?
 Egomet quoque ejus causa in funus prodeo,
 Nihil suspicans etiam mali. So. hem! quid est? Si. scies.
 Effertur: imus, interea inter mulieres,
 Quæ ibi aderant, fortè unam adspicio adolescentulam.
 Formam. So. bonam fortasse. Si. & voltu Sofia,
 Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.
 Quia tum mihi lamentari præter ceteras
 Visa est, & quia erat forma præter ceteras
 Honestam, & liberali; accedo ad pedisequas;
 Quæ sit, rogo: Sororem esse ajunt Chrysidis,
 Percussit illico animum, at at, hoc illud est,
 Hinc illæ lacrumæ, hæc illa misericordia.
 So. Quam timeo, quorsum evadas! Si. funus interrim
 Precedit: sequimur, ad sepulchrum venimus:
 In ignem posita est: fletur, interea hæc soror
 Quam dixi ad flammam accessit imprudens ius

ANDRIA.

*Satis cum periculo. Ibit tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat :
Accurrit, mediam mulierem complectitur :*

*Mea Glycerium, inquit quid agis ? cur te is perditum ?
Tum illa ut consuetum facile amorem cerneret,
Rejicit se in eum flens quàm familiariter.*

So. Quid ais ? Si redeo inde iratus atque ægre ferens.

Nec satis ad objurgandum causa. Diceret,

Quid feci, quid commerui, aut peccavi, pater ?

Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui ;

Servavi. Honestæ oratio est. So. rectè putas :

Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,

Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum ?

Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,

Indignum facinus comperisse, Pamphilum

Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulò

Negare factum : ille instat factum. Denique

Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam

Neget daturum. So. non tu ubi gnatum ? Si. nè hæc quidem

Satis vehemens causa ad objurgandum. So. quæ, cedo ?

Si. Tute ipse his rebus finem præscripsisti, pater ;

Prope adest, cùm alieno more vivendum est mihi :

Sine nunc meo me vivere interea modo.

So. Quis igitur relictus est objurgandi locus ?

Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,

Ea primum ab illo animadvertenda injuria est,

Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias

Vera objurgandi causa sit, si denegat :

Simul, sceleratus Davus si quid consili

Habet ut consumat nunc cùm nihil obstat doli :

Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia

Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet.

Quàm ut obsequatur gnato. So. quapropter ? Si. Rogas ?

MALA mens malus animus : quem quidem ego si senserim

Sed quid opus verbis ? sin eveniat, quod volo,

In Pamphilo ut nil sit moræ, restat Chremes,

Qui mihi exorandus est : & spero confore.

Nunc tuum est officium hæc bene ut adsimules nuptias,

Pera

*Perterrefacias Davum, observes filium,
 Quid agat, quid cum illo consili capiet. So. Sat est :
 Curabo : eamus jam nunc intro. Si. i præ, sequar,
 Non dubium est, quin uxorem nolit filius :
 Ità Davum modo timere sensi, ubi nuptias
 Futuras esse audivit. Sed ipse exit foras.*

ACT. I. SCENA II.

*Arg. Filii amorem explorat pater : simulat futuras nuptias :
 interminatur Davo pistrinum, si quid fallaciæ in ipsis co-
 natus fuerit nuptiis.*

*Iambici senarii & octonarii, unus quaternarius,
 omnes catalectici.*

Davus, Simo.

M*Irabar, hoc si sic abiret : & heri semper lenitas,
 Verebar, quorsum evaderet.*

*Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
 Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neque id ægrè tulit*

S. At nunc faciet : neque ut opinor sine tuo magno malo.

D. Id voluit, nos sic nec-opinantes duci falso gaudio,

Sperantes jam amoto metu, interea oscitantes opprimi,

Ut nè esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias :

Astute. S. carnifex quæ loquitur ? D. herus est, neq; prævideram.

S. Dave. D. hem ! quid est ? S. ehodum ad me, D. quid hic volt ?

S. quid an ? D. qua de re ? S. rogas ?

Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.

*S. Hoccine agis, anxon ? D. ego verò isthuc. S. sed, nunc ea me
 exquirere*

Iniqui patris est : nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet,

Dum tempus ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret suum :

Nunc his dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.

*Dehinc postulo sive æquum est, te oro, Dave, ut redeat jam in
 viam.*

*D. Hoc quid sit ? S. omnes qui amant graviter sibi dari uxorem
 ferunt. (bum,*

*D. Ità aiunt. S. cum si quis magistrum cepit ad eam rem impro-
 Ipsum animum ægrotum a. l. dexteriorem partem plerunque ap-
 plicat. D. Non*

D. Non hercle intelligo. S. non ? hem ? D. non, DAVUS sum, non Oedipus.

S. nempe ergo aperte vñ, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.

S. Si sensero hodie, quidquam in his te nuptiis

Fallaciæ conari, quo fiant minus,

Aut velle in ea re ostendere, quam sis callidus,

Verberibus casum te in pistrinum, Dave, dedam usq; ad nesem,

Ea lege, atque omine ut si te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid ? hoc intellexisti ? an nondum etiam nè hoc quidem ? D.

immo callidè :

Ità aperte ipsam rem modo locutus : nihil circuitione usus es.

S. Ubivì facilius passus sim quàm in hac re, me deludier.

D. Bona verba, quæso. S. irrides ? nihil me fallis, sed dico tibi,

Nè temerè facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum. Cave.

ACT. I. SCENA III.

Arg. In hac Scena deliberat Davus, velitne Pamphilo esse adjutor an auscultare seni.

Iambici octonarii & senarii.

Davus.

E Nimverò, Dave, nihil loci est segnitiae, neque socordiae, quantum intellexi modò senis sententiam de nuptiis.

Quæ si non astu providentur, me, aut herum pessundabunt. (seni.

Not, quid agam, certum est, Pamphilumne adjutem an auscultem

Si illum relinquo, ejus vitæ timeo ; sin opitutor, hujus minas :

Cui verba dare, difficile est : primùm jam de amore hoc comperit :

Me insensus servat, nè quam faciam in nuptiis fallaciam :

Si senseris perii ; aut si libitum fueris, causam cæperis,

Quo jure, quaque injuria precipitem me in pistrinum dabit.

Ad hæc mala hoc mihi accidit etiam ; hæc Andria,

Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est ;

Audireque eorum est operæ pretium audaciam ;

Nam inceptio est amantium hæc amantium ;

Quicquid peperisset, decreverunt tollere ;

Et fingunt quandam inter se nunc fallaciam,

Civem Atticam esse hanc. Fuit olim quidam senex

Mercator ; navem is fregit apud Andrum insulam ;

Is obiit mortem ; ibi cum hanc ejectam, Chrysidin

Patrem recepisse orbam, parvam. Fabule.

Mihi

Mihi quidem non hercle sit verisimile:

Atqui ipsis commentum placet.

*Sed Myfis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum ne de hac re pater imprudenter oprimat.*

ACT. I. SCENA IV.

Arg. Narrat Myfis quamobrem à Glycerio exierit; & hic docet Terentius immoderatum vini usum fugiendum esse iis qui feriis præsumunt negotiis. Nihil est enim quod rectè agi ab ebrio possit.

Trochaici octonarii, catalectici.

Myfis, Archillis.

A Udivi, Archillis jamdudum: Lesbiam adduci jubes,
Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec Satè digna cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. Importunitatem spectate anicula:
Quia compotrix ejus est. Dî, date facultatèm obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid fiet,
Opperiar, ut sciam nunc, quidnam hæc turba tristitia adferat.

ACTUS I. SCENA V.

Arg. Habet hæc scena Pamphili dolorem de nuptiis: fidem datam Glycerio servaturum pollicetur, vel invito si res ita exigat, patre.

*Lambici & Trochacii octonarii, variè mixti binarius unus:
quaternarii quatuor.*

Pamphilus, Myfis.

H Occine est humanum factum, aut inceptum? hoc cine offi-
M Quid illud est? (cium patris?)
Proh Deum atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est?

*Uxorem decrevit dare sese mi hodie: nonne oportuit
Præscisse me antè? nonne prius communicatum oportuit?*

*M. Miseram me! quod verbum audio? P. quid? Chremas qui
denegaverat*

*Se commissurum mihi Gnatam suam uxorem, id mutavit,
Quoniam me immutatum videt?*

*Itane obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat
Quod si sit, pereofunditus. (sum?)*

*Adcon' hominem invenistum esse, aut infelicem quenquam; ut
ego Pro*

Prò deùm atque hominum fidem ! nullon' ego
 Chremetis pacto affinitatem effugere potero ? quot modis
 Contemptus, spretus ? facta, transacta omnia hem !
 Repudiatus repetor, quamobrem ? nisi si id est, quod suspicor :
 Aliquid monstri ajunt : ea quoniam nemini obtrudi potest,
 Itur ad me. M. oratio hæc me miseram examinavit metu.
 P. Nam quid ego nunc dicam de patre ; ab !

Tantamne rem tam negligenter agere : præteriens modo
 Mihi apud forum, Uxor tibi ducenda est Pamphile ; hodie,
 inquit, para.

Abi domum. Id mihi visus est dicere, Abi cito & suspende te.
 Obstupui, censen' ullum me verbum potuisse proloqui ?

Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, inquam ? ob-
 mutui. (roget.

Quòd si ego prius id rescissem quid facerem si quis nunc me
 Aliquid facerem, ut hoc nè facerem. Sed nunc primum quid
 exequar ?

Tot me impediunt curæ, quæ meum animum diversè trahunt ;
 Amor, misericordiæ hujus, nuptiarum sollicitatio,
 Tum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usq; adhuc
 Quæ meo cunque animo libitum est facere : ei me ego ut ad-
 vorser ? heu mihi !

In certum est quid agam. M. misera timeo, hoc incertum
 quorsum accidat.

Sed nunc peropu' est, aut hunc tùm ipsa, aut me aliquid de
 illa advorsum hunc loqui.

Dum in dubiò est animus, paulo momento huc illuc impellitur.

P. Quis hic loquitur ? Mysis, salve. M. ò salve Pamphile.

P. Quid agit ? M. rogas ?

Laborat è dolore : atque ex hoc misera sollicita est, diem
 Quia olim in hunc sunt constituta nuptia : tum autem hoc timet
 Nè deferat se. P. hem ! egone isthuc conari queam ?

Ego propter me illam decipi miseram sinam,
 Quæ mihi suum animum, atque omnem vitam credidit,
 Quam ego animo egregiè charam pro uxore habuerim ?
 Bene, & pudicè ejus doctum, atque eductum, sinam,
 Coactum egestate ingenium immutarier ?

Non faciam. M. haud vereor si in te solo sit situm ;
 Sed vim ut queas ferre. P. adqon' me ignavum putas ?

*A deon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat. ut serpem fidem?*

M. Unum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor esses sui.

*P. Memor essem? ô Mysis, Mysis! etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis*

De Glycerio. Jam ferme moriens me vocat:

Accessi vos semota, nos soli: incipit;

Mi Pamphile, huius formam etque etatem vides.

Nec clam te est quàm illi utraque res inutiles,

Et ad pudicitiam & ad rem tutandam sient,

Quod ego per hanc te dextram oro, & ingenium tuum,

Per tuam fidem, perque huius solitudinem

Te obtestor, ne abs te hanc segreges, neu deseras:

Si te in germani fratris dilexi loco

Sive hæc te solum semper fecit maxumi,

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,

Te istum virum do amicum, tutorem, patrem:

Bona nostra hac tibi committo, & tuæ mando fidei,

Hanc mihi in manum dat: mors continuo ipsam occupat.

Accepi: acceptam servabo. M. ita spero quidem.

P. Sed cur, tu abis ab illa? M. obstetricem, accerso. P. pro-
pera:

Atque audin' verbum unum cave de nuptiis,

Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACT. II. SCENA I.

*Arg. Charinus intelligit, Pamphilo nupturum Philumenam:
idem rogat Pamphilum, ne ducat. Hic Charinus & Byrrhia
fabulæ adjiciuntur, ne spreta relinquatur Philumena.*

Iambici senarii & octonarii, & unus quaternarius:

Item trochaici iambicis permixti.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

Q*uid ais, Byrrhia?*

*Daturne illa Pamphilo hodie nuptum; B. sic est. C. quĩ
scis. Byrrhia?*

B. Apud forum modo de Davo audi vi. C. va, va misero mihi!

Ut animus in spe atque in timore usque antehac attentus fuit,

Ita, postquam adempta spes est lassus, curâ confectus stupet.

B. Quæso, adespòl, Charine, quoniam id fieri quod vis, non potest,

Velis

Velis id quod possit. C. nihil aliud, nisi Philumenam volo.

B. Ab quanto satius est, te id operam dare.

Qui istum amorem ex animo amoveas tuo, quam id loqui

Quo magis libido frustra incendatur tua!

C. Facile omnes, cum valemus, recta consilia aegrotis damus:

Tu si hic sis, aliter sentias. B. age, age. ut lubet. C. sed Pamphilum

Video, omnia experiri certum est prius quam pereo. B. quid hic agit?

C. Ipsum hunc irabo, huic supplicabo, amorem huic narrabo meum:

Credo, impetrabo; ut aliquon saltem nuptiis prodatur dies.

Interea fiet aliquid spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia

Quid tibi videtur? adeo, ad eum? B. quid nisi si nihil impetres,

Ut te arbitretur sibi paratum machum, si illam duxerit.

C. Abi hinc in malam rem cum suspitione isthac, scelus:

P. Charinum video, salve. C. o salve Pamphile:

Ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.

P. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.

Sed istuc quidnam est? C. hodie uxorem ducis? P. aiunt.

C. Pamphile.

Si id facis; hodie postremum me vides. P. quid ita? C. hei mihi!

Vereor dicere, huic dic, quaeso Byrrhia. B. ego dicam. P. quid

B. Sponsam hic tuam amat. P. na iste laud mecum sentit, eodum dic mihi,

Nam quidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? C. ah! Pamphile,

Nihil. P. quam vellem! C. nunc te per amicitiam, & per amorem obsecro,

Principio ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id non potes,

Aut tibi nuptiae hae sunt cordi. P. cordi? saltem aliquot dies

Profer, dum proficiscor aliqua ne videam. P. audi nunc jam:

Ego, Charine, neutiquam officium esse liberi puto.

Cum is nil promereat, postulare id gratia apponi sibi,

Nuptias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.

C. Reddidisti animum, P. nunc, si quid potes aut tu, aut hic, Ecce, frangite, invenite, efficite, qui deus tibi. (Byrrhia,

Ego id agam, mihi quæ ne detur. C. sat habeo. P. Davum optime

Video: hujus consilio fretus sum. C. at tu hercle laud quidquam mihi

Nisi ea quæ nihil opus sunt sciri: fugin' hinc? B. ego vero ac libens.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Davus cum ex variis conjecturis & signis comperisset nuptias non coherere, Pamphilum toto quærens oppido, exultat insolentius.

Iambici octonarii catalectici.

Davus, Charinus, Pamphilus.

D i boni, boni, quid porto! sed ubi inveniam Pamphilum, Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio? (mala.

C. Letus est, nescio quoniam. P. nihil est, nondum hæc rescivit

D. Quem ego nunc credo si jam audierit sibi paratas nuptias.

C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum querere.

Sed ubi quæram: aut quid nunc primum intendam? C. cessas al- loqui? (Pamphile,

D. Abeo. P. Dave ades, resiste. D. quis homo est, qui me? ô

Te ipsum quæro, euge ô Charine! ambo opportune: vos volo.

P. Dave, perii. D. quoniam tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas scio.

C. Mea quidem hercle certe in dubio vita est. D. & tu quid scio.

P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie. D. obtundis, tamen si intelligo.

Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.

P. Isthuc ipsum. D. atque isthuc ipsum nil periculi est; me vide.

P. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu.

D. hem! (D. scio.

Libero: uxorem tibi jam non dat Chremes. P. qui scis?

Tuus pater modo meprehendit: ait, tibi uxorem dare

Se hodie, item alia multa, quæ nunc non est narrandi locus.

Continuo ad te properans percurro ad forum, ut tibi dicam hæc:

Ubi te non invenio ibi ascendo in quendam excelsum locum:

Circumspicio: nusquam, forse ibi hujus video Byrrhiam;

Rogo: negat vidisse, mihi molestum: quid agam, cogito.

Redeunti interea ex ipsâ re mihi incidit suspicio: hem!

Paululum obsoni, ipse tristis, de improvviso nuptiæ:

Non coherent. P. quorsum nam isthuc? D. ego me continuò ad Chremem.

Cum illo advenio solitudo ante ostium, jam id gaudeo.

P. Rectè dicis, perge. D. maneo: interea introire neminem

Video, exire neminem, matronam nullam: in adibus

Nihil ornati nihil tumultu; accessi, introspecti. P. scio.

Magnum signum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?

P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non rectè accipis;

Certa res est: etiam puerum indè abiens conveni Chremis,

Olera, & pisculos minutos ferre obolo in cenam seni

C. Liberatus sum Dave, hodie tuâ operâ. D. ac nullus quidem.

C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridiculum caput:

Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones,

Ibo: etsi hercle sæpe jam me spes hæc frustrata est. Vale:

ACT. II. SCENA III

Arg. Suadet Pamphilus, atque etiam persuadet Davus, ut patri dicat uxorem se ducturum.

Trochaici octonarii catalectici, iambici senarii,

& octonarii acatalectici.

Pamphilus, Davus.

Quid igitur sibi vult pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.

Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,

Ipsus sibi esse injurius videatur: neque id injuriâ,

Prius quàm tuum animum, ut sese habeat ad nuptias, perspexerit:

Sed si tu negâris ducere, ibi culpam in te transferet;

Tum ille turbæ fient. P. quid? vis patiari? D. pater est, Pamphile:

Difficile est, tum hæc sola est mulier, dictum ac factum, invenerit

Aliquam causam, quam obrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. cito:

P. Cedo igitur, quid faciam, Dave. D. dic te ducturum. P. hem!

D. quid est:

(nega.

P. Egone dicam? D. cur non? P. nunquam faciam, Dave. D. ne

P. Suadere noli. D. ex ea re quid fiat, vide.

P. Ut ab illa excludar, huc concludar. D. non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem,

Ducas volo hodie uxorem: tu, Ducam, inquires:

Cedo, quid iurabit tecum? his reddes omnia,

*Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerto ut fient,
Sine omni periculo : nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam : nec tu eâ causâ minueris
Hæc quæ facis, nè is mutet suam sententiam.*

*Patri dic tulle : ut oûm velit tibi jure irasci non queat.
Nam quod tu speres propulsabo facile : uxorem his moribus
Dabit nemo : inopem invenient potiùs quàm te corrumpi smat :
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentem feceris.*

Aliam otiosus quæret : interea aliquid acciderit boni.

*P. Itân, credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide quò
inducas. D. quîn taces?*

*P. Dicam: puerum autem nè resciscat mihi esse ab illa, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum. D. ô facinus audax ! P. Hanc
fidem*

Sibi me obsecravit, quî se sciret non deserturum, ut darem.

D. Curabitur, sed pater adest, cave, te esse tristem sentiat.

ACT. II. SCENA IV.

*Arg. Hæc scenâ consiliorum executionem habet. Monet Pam-
philum Davus apud patrem ne titubet, sed animo præsentî
loquatur.*

Iambici senarii.

Simo, Davus, Pamphilus.

R*Eviso quid agant, aut quid capient consiliî
D. Hic nunc non dubitat, quin te ducturum neges,
Venit meditatns alicunde ex solo loco,
Orationem sperat invenisse se,*

Quâ differat te : proin tu face apud te ut fies.

*P. Modo ut possim. D. crede mihi hoc, inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.*

ACT. II. SCENA V.

*Arg. Pamphilum Byrrhia observat : idem Pamphilus patri, re-
spondet se facturum quæ volet ille omnia. Charino eadem
remuniat Byrrhia.*

Ejusdem generis.

Byrrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

H*erus me, relittis rebus, iussit Pamphilum
Hodie observare, ut quid ageret de nuptiis
Scirem. Ipsum aded præsto video cum Davo, hoc agam.*

S. Utrum

S. *Utumque adesse video.* D. *hem ! serva.* S. *Pamphile.*
 D. *Quasi de improvviso respice ad eum.* P. *hem pater.*
 D. *Probe.* S. *hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.*
 B. *Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.*
 P. *Neque isthic, neque alii tibi usquam erit in me mora.*
 B. *hem !*

D. *Obmutavit.* B. *quid dixit ?* S. *facis, ut te decet,*
cum isthuc, quod postulo, impetro cum gratia.
 D. *Sum verus ?* B. *herus quantum audio, uxore excidit.*
 S. *Fam nunc intro, ne in morâ, cum opus sit, sies.*
 P. *Eo.* B. *nullane in re esse homini cuiquam fidem ?*
Verum illud verbum est, vulgo quod dicit solet,
Omnes sibi meliùs malle esse quàm alteri.
Ero illam vidi virginem : formâ bonâ
Memini videre : quò æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quàm illum, amplecti maluit.
Renuntiabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACT. II. SCENA VI.

Arg. *Davus, Simonem & Davum Simo pallit ; quæ res*
non injucunda est.

Ejusdem metri.

Davus, Simo.

Hic nunc me credit aliquam sibi fallaciam
 Portare, & eâ me hîc restitisse gratiâ.

S. *Quid Davus narrat ?* D. *æquè quicquam nunc quidem.*
 S. *Nihilne ? hem !* D. *nihil prorsus. S. atqui expectabam quidem,*
 D. *Præter spem evenit : sentio : hoc malè habet virum.*

S. *Potini es mihi verum dicere ?* D. *nihil facilius.*

S. *Num illi molestæ quippiam hæ sunt nuptiæ,*

Hujusce propter consuetudinem hospitæ ?

D. *Nihil hercle : aut si adeò bidui est aut tridui*

Hæc sollicitudo : Nostri ? deinde desinet :

Etenim eam secum rem recta reputavit viâ.

S. *Laudo.* D. *dum licitum est illi, dumque ætas tulit,*

Amavit : tum idclàm : cavit, ne unquam infamæ

Eares sibi esset, ut virum fortem decet.

Nunc uxore opus est : animum ad uxorem appulit.

S. *Subiristis visus est esse aliquantulum mihi.*

D. *Nil propter hanc rem : sed est, quod succenseat tibi.*

S. *Quidnam est ? D. puerile est. S. quid est ? D. nihil. S. quin dic, quid est ?*

D. *Ait nimium parce facere sumptum. S. mene ? D. te.*

Vix, inquit, drachmis obsonatus est decem :

Num filio videtur uxorem dare ?

Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum equalium

Potissimum nunc ? G. quod dicendum hic fiet,

Tu quoque perparce nimium : non laudo. S. Tace,

D. Commovi. S. ego, isthac rectè ut fiant videro.

Quidnam hoc rei est ? quidnam hic vult veterator sibi ?

Nam si hic mali est quicquam, hem illic est huic rei caput.

ACT. III. SCENA I.

Arg. *Simo præ nimia sagacitate mirum in modum fallitur partum simulari credens, qui verus erat.*

Ejusdem mensuræ.

Myfis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

M. *Ita pol quidem res est, ut dixti, Lesbia :*

Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.

S. *Ab Andria est ancilla hæc : quid narras ? D. ita est.*

M. *Sed hic Pamphilus. S. quid dicit ? M. firmavit fidem. S. hem !*

D. *Utinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit ?*

M. *Nam quod peperisset, jussit tolli. S. ô Jupiter !*

Quid ego audio ? actum est, si quidem hæc vera prædicat.

L. *Bonum ingenium narras adolescentis. M. optimum.*

Sed sequere me intro, ne in mora illi sis. L. sequor.

D. *Quod remedium nunc huic malo inveniam ? S. quid hoc ?*

Adeon' est demens ? ex peregrina ? jam scio : ah !

Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse se ait ?

S. *Hæc primum affertur jam mihi ab hoc fallacia.*

Hanc simulans parere, quo Chremetem absterreant.

G. *Funo Lucina, fer opem : serva me obsecro,*

S. *Hui ! tam cito ? ridiculum, postquam ante ostium*

Me audivit stare, appropertat. Non sat commodè

Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. D. mihin' ?

S. *Num id memores discipuli ? D. ego, quid narres nescio,*

S. *Hiccine me si imparatum in veris nuptiis*

Adortus esset, quos mihi ludos redderet ?

Nunc hujus periculo sit. Ego in portu navigo.

ACT.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Lesbia egrediens narrat, quo in statu sit Glycerium puerpera; simul agit de dandâ illi potione, imitata medicos. quæ præscribere solent ægrotis omnia ad esum potumque pertinentia: deinde Simo & Davus de puero nato calide altercantur.

Trochaici Iambici mixti senari & octonarii acatalectici & catalectici; quibus interpositi suis locis hinc quaternarii.

Lesbia, Simo, Archillis, Davus.

L. **A** Dhuc, Archillis, quæ assolent, quæque oportet
Signa ad Salutem esse, omnia huic esse video.

Nunc primum fac, isthæc ut lavet: post deinde,
Quod jussi, ei date bibere; & quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.

Perecastor scitus puer natus est Pamphilo.

Deos quaeso, ut sit superstes: quandoquidem ipse est ingenia bono,
Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere injuriam.

S. Vel hoc quis non credat, qui nescit te, abs te esse ortum.

D. quidnam id est!

S. Non imperabat coram, quid opus factio esset puerperæ:
Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt inus, clamat de via.
O Dave itan' contemnitor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?
Saltem accurate, ut metus, videar: certè si resciverim.

D. Certe hercle nunc hic se ipse fallit, haud ego. *S.* edixin' tibi?

Interminatus sum, nè faceres? num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc, nunc peperisse hanc è Pamphilo?

D. Teneo, quid erret: quid ego agam habeo. *S.* quid taces?

D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hæc sic fore.

S. Mihin' quisquam? *D.* eho! an rûte intellexit hoc affirmulari? *S.* irrideor.

D. Renuntiarum est: nam quâ isthac tibi suspicio incidit?

S. Quia te nôram. *D.* quasi tu dicas factum id consilio meo.

S. Certe enim scio. *D.* non satis me pernocti etiam, qualis sim, Simo.

S. Egone te? *D.* sed, si quid narrare occapi, continuo dari Tibi verba censes. *S.* falso. *D.* itaq; hercle nihil jam mutire audeo.

S. Hoo ego scio unum, neminem peperisse hic. *D.* intellexin'?

Sed

*Sed nihilo secius mox deferent puerum huc ante ostium,
Id ego jam nunc tibi renantio, here, futurum, ut sis sciens :
Ne tu hoc posterius dicas, Davi factum consilio, aut dolis.
Prorsus à me opinionem banc tuam ego esse amotam volo.
S. Unde id scis? D. audivi, & credi. S. multa concurrent simul.
Quî conjecturam hanc nunc faciam: jam primùm hæc se à
Pamphilo*

*Gravidam dixit esse: inventum est falsum: nunc postquam
videt*

*Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico
Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut afferret simul.
D. Hoc nisi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras*

Id consilii capere, cur non dixti extemplo Pamphilo?

*D. Quis igitur cum ad illa abstraxit, nisi ego? nam omnes
nos quidem*

*Scimus, quam misere hanc amârit: nunc sibi uxorem expetit.
Postremo id mihi da negotii, tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita ut facis & id spero adiuturos Deos.*

*S. Immo abi intrò: ibi me opperire: & quod parato opus est para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem;*

Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:

*Sed parvi pendo, illud mihi multò maximum est,
Quod mihi pollicitus est ipsus gnatus nunc Chremem*

*Conveniam: orabo gnato uxorem: id si impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?*

*Nam gnatus quod pollicitus est haud dubium est mihi,
Si nolit, quin eum merito possim cogere.*

Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviam!

ACTUS III. SCENA III.

*Arg. Congressu duorum senum, ex falsis veræ fiunt nuptiæ:
Iambici octonarii & senarii acatalectici, unus quaterna-
rius ad finem octonarii catalectici.*

Simo, Chremes.

Iubeo Chremetem. C. oh! te ipsum querebam. S. & ego æ.
C. optato advenis.

*Aliquot me adire, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viso tun' an illi insaniant.*

S. Ausculta paucis: & quid ego te velim, & tu quod queris, scies.

C. Ausculto:

C. Ausculto: loquere quid velis.

S. Pir ego te Deos oro & nostram amicitiam Chreme,

Quæ incepta à parvis cum ætate accrevit simul;

Perque unicam gnatham tuam, & gnatum meum,

Cujus tibi potestas summa servandi datur;

Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ

Fuerant future, fiant. C. ah! ne me obsecra:

Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat.

Alium esse censes nunc me, atque olim, cum dabam?

Si in rem est utrique, ut fiant, accersi jube:

Sed si ex ea re plus mali est, quam commodi

Utrique? id oro te, in commune ut consulas:

Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater.

S. Immo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme:

Neque postulem abs te, nisi ipsa res moneat. C. quid est?

S. Iræ sunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.

S. Ita magnæ ut sperem posse avelli. C. fabulæ.

S. Profectio sic est. C. sic hercle, ut dicam tibi:

Amantium iræ, amoris redintegratio est.

S. Hem! id te ero, ut antè eamus, dum tempus datur,

Dumque ejus libido occlusa est contumeliis:

Priusquam harum scelera, & lacrumæ confictæ dolis

Reducant animum egrotum ad misericordiam,

Uxorem demus, spero consuetudine,

Et conjugio liberali devictum, Chreme,

Dehinc facile ex illis esse emersurum malis,

C. Tibi ita videtur: at ego non posse arbitror

Neque illum hanc perpetuo habere, neque me perpeti.

S. Qui scis ergo isthuc nisi periculum feceris?

C. At isthuc periculum in filia fieri, grave est.

S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit:

Si eveniat, quod dñs prohibeant, discessio:

At si corrigitur: quot commoditates, vide:

Principio amico filium restitueris:

Tibi generum firmum, & filiæ invenies virum.

C. Quid isthuc? si isthuc animum induxti esse utile;

Nolo tibi ullum commodum in me claudier.

S. Merito te semper maxime feci, Chreme.

C. Sed quid ais? quid? C. qui sen eos nunc discordare inter se?

S. Ipsi.

S. *Ipsus mihi Davus, qui intimus est eorum consiliis, dixit : Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem. Num censes faceret, filium nisi sciret eadem hæc velle ? Tutè adeo jam ejus verba audies, heus ! evocate huc Davum. Sed eccum ! video ipsum foras exire.*

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Davus seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias ; non enim putabat fore, ut sic agerentur : cum igitur videt herum serio de tradenda filia colloqui cum Chremete , anxius & exanimatus redditur.

Lambici octonarii & unus quaternarius.

Davus, Simo, Chremes.

AD te ibam. S. quidnam est ? *(illum ?)*
 D. Cur non accersitur : jam advesperascit. S. audin' tu Ego dudum nonnihil veritus sum, Dave, abs te, nè faceres idem Quod vulgus serporum solet, dolis ut me deluderet, Propterea quod amat filius. D. egon' isthuc facerem ? S. credidi, Idq; adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid ? S. scies, Nam propemodum habeo jam tibi fidem. D. tandem cognosti, qui siem.

S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid ? non ? S. sed eâ gratiâ Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais ? S. sic est res. D. vide ! Nunquam quivi ego isthuc intelligere ; val ! consilium callidum.

S. Hoc audi : ut hinc te jussi introire, opportune hic sit mihi obviam. *(narrasti mihi.)*

D. Hem ! numnam periiimus ? S. narro huic, quæ tu dudum

D. Quidnam audio ? S. gnatum ut det oro, vixque id exoro. D. occidi. *(nulla est mora.)*

S. Hem ! quid dixisti ? optumè, inquam factum. S. nunc per hunc

C. Domum modò ibo : ut apparentur dicam : atque huc renuntio.

S. Nunc te oro, Dave, quoniam solus mihi effecisti has nuptias.

D. Ego verò solus. S. corrigere mihi gnatum porro enitere.

D. Faciam hercle sedulò. S. potes nunc, dum animus irritatus est. *(mi est.)*

D. Quiesceas. S. age igitur : ubi nunc est ipse ? D. mirum ni do-

S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam eidem illi. D. nullus sum.

Quid cause est, quin hinc in pistrinum rectà proficiscar viâ ? Nihil est preci loci relictum ; jam perturbavi omnia :

Herum

Herum fefelli; in nuptias conjeci berilem filium;
 Feci hodie, ut fierent, insperante hoc, atque invito Pamphilo:
 Hem astutias! quod si qui essem, nihil evenisset mali.
 Sed eccum! ipsum video: occidi:
 Utinam mihi esset aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Stomachatur Pamphilus, quod dolosum Davi consilium
 secutus, responderit patri se ducturum uxorem.

Iambici octonarii permixti trochaici.

Pamphilus, Davus.

Ubi illic scelus est, qui me perdidit? D. Perii. P. atque hæc
 confiteor

Fure obrigisso: quandoquidem tam iners, tam nulli consilii.

Sum. servoni' fortunas meas me commisisse futuri? (aufert.)

Ergo pretium ob stultitiam fero: sed inultum id nunquam à me

D. Posthac ineolumem sat scio fore me, nunc si hoc de viro malum.

P. Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo

Qui sum pollicitus ducere? quâ fiducia id facere audeam?

Nec quid me nunc faciam, scio. D. nec quid de me, atque id
 ago sedulo. (moram. P. ob!

Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam

D. Visus sum. P. eodum bone vir, quid ais? viden' me consiliis
 tuis (D. certe Pamphile.

Miserum impeditum esse? D. ut jam expediam. P. expedies?

P. Nempe ut modo. D. immo melius, spero. P. ob! tibi ego ut
 credam, furtifer?

Tu rem impeditam, & perditam restituas? hem, quo fretus sum,

Qui me hodie ex tranquillissima re coniecisti in nuptias.

Annon dixi hæc esse futurum? D. dixti. P. quid meritis es?

D. Crucem. (P. heu mihi!

Sed paululum sine ad me ut redeam: jam aliquid dispiciam.

Cur non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, uti volo?

Namque hocce tempus præcavere mihi me, haud te ulcisci
 sinit.

ACT. IV. SCEN. I.

Arg. Hæc scena potissimum continet jurgium Charini in
 Pamphilum.

Initio critici, postea octonarii trochaici, & iambici, demum
 iambici senarii, & cursus octonarii.

Chr

Charinus, Pamphilus, Davus.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut fiet,
Ut malis gaudeat, atque ex incommodis
Alterius iura comparet ut commoda? ab!
Idne est verum? immo id genus est hominum pessimum.

In deneganda modò quæss pudor est paululum:

Post ubi jam tempus est promissa perfici,

Tum coacti necessario, se aperiunt & timent,

Et tamen res cogit oos denegare. Ibi

Tum impudentissima eorum oratio est:

Quis tu es? quis mihi es: cur meam tibi? heus:

Proximus sum egomet mihi; attamen, ubi fides est,

Si roges, nihil pudet, hic ubi opus est,

Non verentur: illic ubi nihil opus est, ibi verentur.

Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo injuriam hanc
expostulem:

Mala ingeram multa. Atque aliquis dicat, Nihil promoveri.

Multum molestus certè es fuero, atque animo morem gesserò.

P. Charine, & me & te, imprudens, nisi quid dî respiciunt,
perdidi.

C. Itane imprudens? tandem inventa est causa: solvisti fidem.

P. Quid tandem? C. etiam nunc me seducere istis dictis postulas?

P. Quid isthuc est? C. postquàm me amare dixi, complacita est tibi.

Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo!

P. Falsus es. C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium,

Nisi me lactàsses amantem, & falsà spe producores?

Habeas. P. habeam? ab! nesci quantis in malis verfer miser,

Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines

Meus carnisfex. C. quid? isthuc tam mirum est? de te ex-
emplum capit.

P. Haud isthuc dicas, si cognôris vel me, vel amorem meum.

C. Scio: cum patre altercàsti dudum; & is dunc propterea tibi
succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.

P. Immo etiam, quò tu minùs scis arumnas meas,

Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,

Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.

C. Scio: coactus tuâ voluntate es. P. mane.

Nondum scis. C. scio equidem illam ducturum esse te.

P. Cyr

P. Cur me enecas ? hoc audi, nunquam destitit
Instare, ut dicrem esse ducturum patri,
Suadere, orare ; usque adeo donec perpulit.

C. Quis homo isthuc! P. Davos. C. Davos. P. Davos
omnia.

C. Quamobrem? P. nescio, nisi mihi Deos satis
Scio fuisse iratos, qui ascultraverim.

C. Factum est hoc, Dave? D. factum est. C. hem quid ais scelus?
At tibi di dignum factis exitum dunt.

Eho! dic mihi, Si omnes hunc conjectum in nuptias
Inimiei vellent, quod, nō hoc Consilium darent?

D. Deceptus sum, at non defatigatus. C. scō.

D. Hāc non successit, aliā aggrediemur viā :

Nisi id putas, quia primo processit parūm,
Non posse jam ad salutem converti hoc malum.

P. Immo etiam : nam satis credo, si advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.

D. Ego Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,

Conari manibus, pedibus, noctesque & dies,

Capitis periculum adire, dum prosim tibi.

Tuum est, si quid præter spem evenit, mihi ignoscere.

Parūm successit quod ago : at facio sedulō.

Vel melius tu aliud, reperi : me missum face.

P. Cupio, restitue, in quem me accepisti locum.

D. Faciam. P. at jam hoc opus est. D. hem, 'st, mane

Crepuit à Glycerio ostium.

P. Nihil ad te. D. quero. P. hem! nunc demum? D. at
jam hoc tibi inventum dabo.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Pollicetur hic Pamphylus Mysidi, nunquam se desertu-
rum Glycerium, etiamli omnes homines sibi ob id infestus
sit habiturus.

Iambici octonarii catalectici:

Mysis, Pamphilus, Charinus, Davus.

Jam ubi ubi eris, inventum tibi curabo, & mecum ad-
ductum

Tuum Pamphilum : tu modo, anime mi, noli me macerare.

Mysis. M. quid est ? hem Pamphile ! optime mihi te offers:

P. quid est ?

M. Orare

- M. Orare iussit, si se ames, b'era, jam ad sese venias :
 Videre ait te cupere. P. vah perii : hoc malum integrascit.
 Siccine me atque illam operâ tuâ nunc miseros sollicitarier ?
 Nam idcirco accersor, nuptias quod mi apparari sensit.
 C. Quibus quidem quam facile poterat quiesci, si hic quiesset.
 D. Age si hic non insanit satis suâ sponte, instiga. M. atque
 adepol,
 Ea res est, proter quam nunc misera in mœrore est. P. Mysis,
 Per omnes tibi adjuro deos, nunquam eam me deserturum ;
 Non si capiundos mihi sciam esse inimicos omnes homines.
 Hanc mihi expetivi; contigit : conveniunt mores, Valeant
 Qui inter nos dissidium volent, hanc, nisi mors, mihi admittet
 nemo.
 C. Respicio. P. non Apollinis magis verum atque hoc responsum est.
 Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse ut credat,
 Quo minus hæ fierent nuptiæ, volo : sed si id non poterit,
 Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.
 Quis videtur ? C. miser æque atque ego. D. consilium quero.
 C. fortis es.
 P. Scio quid conere. D. hoc ego tibi profecto effectum reddam.
 P. Jam hoc opus est. D. quin jam habeo. C. quid est ? D. huic,
 non tibi habe, nè erret.
 C. Sat habeo. P. quid facies ? cedo. D. dies hic mi ut satis
 sit vereor
 Ad agendum : ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.
 Proinde hinc vos amolimini : nam mi impedimento estis.
 P. Ego hanc visam. D. quid tu ? quo hinc te agis ? C. verum
 vis dicam ? D. immo etiam.
 Narrationis incipit mihi initium. C. quid de me fiet ?
 D. Eho tu impudens non satis habes, quod tibi dieculam addo.
 Quantum huic promoveo nuptias ? C. Dave, attamen. D. quid
 ergo ?
 C. Ut ducam. D. ridiculum. C. hoc face, ad me ut venias, si
 quid poteris.
 D. Quid veniam ? nihil habeo. C. attamen si quid. D. age,
 veniam. C. si quid,
 Domi ero. D. tu Mysis, dum exeo, parumper me hic opperire.
 M. Quapropter ? D. ita facto opus est. M. matura. D. jam,
 inquam, hic adero.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Myſis heræ ſuæ de Pamphilo malè, ut videbatur, metuenti fortunam deplorat.

Iambici ſenarii.

Myſis.

Nihilie eſſe proprium cuiquam? Dî veſtram fidem
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum amatorem, virum in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Dolorem! facile hic plus mali eſt, quam illic boni.
Sed Davus exit: mi homo, quid iſthuc, obſecro, eſt?
Quo portas puerum?

ACT. IV. SCEN. IV.

Arg. Conſiſtit hæc ſcena in geſtu poſſiſſimum: Davus enim puerum ad oſtium Simonis, ut ita Chremes à nuptiis deterreatur.

Ejuſdem meſuræ.

Davus, Myſis.

Mys nunc opus eſt tuâ
Mibi ad hanc rem expromptâ memoriâ, atque aſtutiâ,
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atque ante noſtram januam appone. M. obſecro,
Humine? D. ex arâ hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. M. quamborem id tûte non facis?
D. Quia, ſi tortè opus ad herum juſjurandum mihi
Non appuiſſe, ut liquido poſſim. M. intelligo,
Nova nunc religio unde te iſthac inceſſit? cedo.
D. Move ocyus te, ut, quid agam porrò intelligas.
Prò Jupiter! M. quid? D. ſponſæ pater intervenit.
Repudio conſilium, quod primum incenderam.
M. Nefcio quid narres. D. ego quoque hinc ab dextrâ
Venire me aſſimulabo: Tu, ut ſubſervias
Orationi, utcunque opus ſit verbis fide,
M. Ego quid agas, nihil intelligo: ſed ſi quid eſt,
Quod meâ operâ opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid voſtrum remorer commodum.

ACT. IV. SCENA. V.

Arg. In hæc ſcenâ Chremes puerum ex Glycerio natum audit
& illam civem eſſe Atticam, ut ſic à nuptiis deterreatur,
Iambici ſenarii, quibus permixti videntur bini ſeptenarii.

C

Chremes

Chremes, Myfis, Davus.

Revertor, postquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accersi, sed quid hoc?
Puer hercle est: mulier, tunc apposuisti hunc? M. ubi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem! nusquam est, v
misera mihi!

Reliquit me hemo, atque abiit. D. Dî vestram fidem!
Quid turba est apud forum? quid illic hominum litigant?

Tum amonia cara est, quid dicam aliud, nescio.

M. Cur tu, obsecro, hic me solam? D. hem! quæ hæc est fabula
Eho Myfis, puer hic unde est? quisve huc attulit?

M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogen
Qui hic neminem alium video? C. miror unde sit.

D. Dicturan' es quod rogo? M. au! D. concede ad dexteram

M. Deliras: non tute ipse? D. verbum si mihi

Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.

M. male dicis. D. Unde est? dic clarè. M. à vobis. D. Ha, ha, ha

Mixum verò impudenter mulier si facit.

C. Ab Andria est ancilla hæc quantum intelligo.

D. Adeon' videmur vobis esse idonei,

In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.

D. Properea adeo puerum tollere hinc ab janua.

Mane: cave quoquam ex isthoc excessis loco.

M. Dî te eradicent, ita me miseram territas.

D. Tibi ego dico, annon? M. Quid vis? D. at etiam rogas?

Cedo, cujum puerum hic apposuisti, dic mihi?

M. Tu nescis? D. Mitte id quod scio: dic quod rogo.

M. Vestri. D. Cujus? nostri. M. Pamphili. D. Hem! quid? Pamphili?

M. Eho! an non est? rectè ego semper fugi hæc nuptias.

D. O facinus animadvertendum. M. Quid clamitas?

D. Quemne ego heri vidi ad vos afferri vesperi?

M. O hominem audacem! D. verum vidi Cantharam

Suffarcinatam. M. diis pol habeo gratias,

Cum in pariundo aliquot affuerunt liberae.

D. Ne illa illum haud novit, cujus causâ hæc incipit.

Chremes si positum puerum ante ades viderit,

Suam gnatam non dabit: tanto hercle magni dabit.

C. Non hercle faciet. D. Nunc adeo, ut tu si sciens,

Ni puerum tollis jam jam ego hunc mediam in viam
Provolam, tēque ibidem pervolam in luto.

M. Tu pol homo non es sobrius. D. FALLACIA

Alia aliam trudit : jam susurrari audio,

Civem Attricam esse hanc. C. Hem ! D. Coactus legibus

Eam uxorem ducet. M. Au ! obsecro, an non civis est ?

C. Focularium in malum insciens penē incidi.

D. Quis hic loquitur ? ô Chreme, per tempus advenis ?

Ausculda. C. Audiui jam omnia. D. anne tu omnia ?

C. Audiui, inquam, à principio. D. audistin' obsecro ? hem

Scelera ! hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.

Hic ille est : non te credas Davum ludere.

M. Me miseram ! nihil pol falsi dixi, mi senex.

C. Novi rem omnem : sed est Simo intus ? D. intus est.

M. Nè me attingas, scelestē. Si pol Glycerio non omnia hæc

D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. Quid sciam ?

D. Hic jocer est : alio pacto haud poterat fieri,

Ut sciret hæc, quæ volumus. M. Hem ! prædiceres.

D. Paulum interesse censes, ex animo omnia,

Ut fert natura, facias, an de industria ?

ACTUS IV. SCENA VI.

Arg. Crito veniens ex Andro Athenas, de Glycerio
percontatur, an parentes repererit suos : audiens non-
dum reperisse dolet, quod videat hoc sibi obfaturum
in adeunda hæreditate.

Iambici senarii:

Crito, Mytis, Davus,

IN hac habitasse placeat dictum est Chrysidem,

Quæ inhonestè optavit hic parare divitias

Potius quam in patria honeste pauper vivere.

Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.

Sed quos perconter video : salvete. M. Obsecro,

quem video ! estne hic Crito sobrinus Chrysidis ?

Is est. C. ô Mytis salve. M. salvus sis Crito.

C. Itan' Chrysis ? hem ! M. Nos quidem pol miseras perdidit.

C. Quid vos ? quo pacto hic ? satissne recte ? M. Nôsnè ? SIC

Ut quisque, aiunt quando, ut volumus, non licet.

C. Quid Glycerium ? jam hic suos parentes repperit ?

M. Ueniam ! C. An nondum etiam ? haud auspicatò huc me appuli.

Nam pol, si id scīssē, nunquam huc retulissē pedem :
 Semper enim ejus dicta est hęc, atque habita est soror :
 Quę illius fuerunt, possidet : nunc me hospitem
 Lites sequi, quā hīc mihi sit facile, atque utile,
 Aliorum exempla commonent : simul arbitror,
 Fam esse aliquem amicum, & defensorem ei : nam fere
 Grandiūscula jam profecta est illinc : clamitent,
 Me sycphantam hereditatem persequi,
 Mendicum : tum ipsam despoliare non liber :
 M. O optume hospes pol Crito, antiquum obrines.
 C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam. M. maxume:
 D. Sequar hos : nolo me in tempore hoc videat senex.

ACT. V. SCENA. I.

Arg. Sino cupit fieri nuptias : generum recusat Chremes.
 ob natum ex Glycerio puerum.

Trochaici octonarii catalectici.

Chremes, Sino.

S Atis jam, satis, Sino, spectata erga te amicitia est mea :
 Satis periculi capi adire : orandi jam finem face.
 Dum studeo obsequi tibi, penē illusi vitam filiae.
 S. Immo enim quam maxumē abs te oro, atque postulo, Chreme,
 Ut beneficium, verbis initium dudum, nunc re comprobres.
 C. V. de quā iniquus sis prae studio, dum efficias, id quod cupis;
 Neque modum benignitatis, neque quid me ores cogitas :
 Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
 S. Quibus ? C. Ah ! rogitas : perpulisti me, ut homini adolescentulo,
 In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoriā,
 Filiam darem in seditionem, atque incertās nuptias ;
 Ejus labere, atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
 Impetrasti : incepti, dum res retulit : nunc non fert, feras,
 Illam hinc civem esse aiunt, puer est natus : nos missos face.
 S. per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
 Quibus id maxumē utile est, illum esse quā deterrimum,
 Nuptiarum gratiā hęc sunt ficta, atque incepta omnia.
 Ubi ea causa, quam obrem hęc faciunt, erit adempta hīs, desirent
 C. Erras : cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam. S. scio. C. at
 Cum vidit : cum ibi me adesse, neuter tum præsenserat,

S. Credo:

ANDRIA.

*S. Credo; & id facturos Davus dudum prædixit mihi!
Et nescio quid tibi sum oblitus hodie, ac volui dicere.*

ACT. V. SCENA II.

Arg. In hac Scena Simo cum audit venisse, qui Glycerium dicat civem esse Atticam, ira accensus Davum intro raptum conjecit in vincula; & miro hic artificio patris ac domini offensi consuetudinem exprimit Terentius.

Trochaici octonarii catalectici, & ad finem Iambici senarii.

Davus, Chremes, Simo, Dromo.

A Nimo jam nunc otioso esse impero. C. hem Davum tibi?
S. Unde egredietur? D. meo præsidio, atque hospitio. S.
quid illud mali est?

D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. S.
scelus, (qui?

Quemnam hic laudat? D. omnis res est jam in vado. S. cesso allo-

D. Herus est: quid agam. S. ô salve, bone vir. D. hem Simo, ô noster

Omnia apparatus jam sunt intus. C. curâsti probè, (Chreme

D. Ubi voles, accersere. S. bene sanè: is enimvero hic nunc abest

Et jam tu hoc respondes? quid isthîc tibi negotii est? D. mihin?
S. ita.

D. Mibine? S. tibi ego. C. Modo introii. S. quasi ego, quàmdu-
dum rogem.

D. Cum tuo gnato unâ S. anne est intus Pamphilus? crucior miser.

Eho! non tu dixisti esse inter eos inimicitias, carnufex?

D. Sunt. S. cur igitur hic est? C. quid illum censes? cum illa litigat.

D. Immo verò indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.

Nescio quis senex modo venit: illum! confidens catus:

Cum faciem videas, videtur esse quantivis præri:

Tristis severitas inest in vultu, atque in verbis fides. (dicere.

S. Quidnam apportat? D. nil equidem, nisi quod illum audiivi

S. quid ait tandem? Glycerium se scire esse hanc civem At-
ticam.

S. hem Dromo, Dromo. D. quid est? S. Dromo. D. audi. S. ver-
bum si addideris. Dromo. (quantum potes.

D. Audi obsecro. Dr. quid vis? S. Sublimem hunc intro rape,

Dr. Quem? S. Davum. D. quamobrem? S. quia lubet: rape, inquam.

D. Quid fecit? S. rape.

D. Si quidquam mentitum invenies, occidito. S. nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. D. tamen si hoc verum est?

tamen

C 3

Curâ

PUB. TERENTII

*Cura asservandum vinctum : atq ; audin' ? quadrupedem con-
 Agè nunc : jam ego pol' hodie, si vivo, tibi stringito.
 Ostendam, herum quid sit periculi fallere, &
 Illi patrem. C. Ah ! nè savi tantopere, S. Chreme,
 Pietatem gnati ! nōne te miseret mei,
 Tantum laborem capere ob talem filium ?
 Agè Pamphile, exi Pamphile : ecquid te pudet ?*

[ACT. V. SCENA III.]

*Arg. Simo acriter objurgat filium : confessus crimen filius,
 veniam petit ac se totum paternæ subjicit voluntati : ni-
 mis commotum Simonem placare nititur Chremes,
 Iambici senarii, & ad finem trochaici octonarii.*

Pamphilus, Simo, Chremes.

QUis me volt ? perii : pater est. S. quid ais, omnium. C. Ah !
 Rem potius ipsam dic, ac mitte malè loqui.

S. Quasi quicquam in hunc jam gravius dici possiet.

Ain' tandem, civis Glycerium est ? P. Ità prædicant.

S. Ità prædicant ! ingentem confidentiam !

Num cogitat quid dicat ? num facti piget ?

Num ejus color pudoris signum usquam indicat ?

Adeon' impotenti esse animo, ut præter civium

Morem atque legem, & sui voluntatem patris,

Tamen hanc habere studeat cum summo probro ?

P. Me miserum ! S. Modòne id demum sensi, Pamphile ?

Olim isthuc, olim, cùm ità animum inducti tuum,

Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,

Eodem die isthuc verbum verè in te accidit.

Sed quid ago ? cur me excrucio ? cur me macero ?

Cur meam senectam hujus sollicito amentia ? an

Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam ?

Immo habeat, valeat, vivat cum illa. P. Mi pater.

S. Quid mi pater ? quasi tu hujus indigias patris :

Domus, uxor, liberi inventi, invito patre :

Adducti, qui illam civem hinc discant : vicere.

P. Pater, licetne pauca ? S. Quid dices mihi ?

C. Attamen, Simo audi. S. Ego audiam ? quid ego audiam,

Chreme ? C. Attamen dicat sine. S. Agè, dicat, sino,

P. Ego me amare hanc fateor : si id peccare est, fateor id quoque.

Tibi

*Tibi pater me dedo : quidvis oneris impone : impera :
Vis me uxorem ducere ? hanc amittere ? ut potero feram.
Hoc modo te obsecro, ut nè credas à me allegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. S. addu-
cas ? P. Sine, pater.*

*C. Equum postulat : da veniam. P. Sine te hoc exorem. S. Sino.
Quidvis cupio, dum nè ab hoc me falli comperiam, Chreme.*

C. PRO peccato magno paulum supplicii satis est patri.

ACT. V. SCEN. IV.

*Arg. Hæc scena continet Andrii Critonis cum Simone &
Chremete congressum in quo error omnis fabulæ aperi-
tur : nam Glycerium ostenditur hic filia esse Chremetis.
Trochaici & iambici octonarii, hi catalectici, illi catalectici,
Iambicus quaternarius unus.*

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

M*itte orare. una harum quævis causa me, ut faciam monet :
Vel tu, vel quòd verum est, vel quòd ipsi cupio Glycerie,
Ch. Andrium ego Critonem video ? & certe is est. Salvus sis
Crito.*

*Quid tu Athenas insolens ? Cr. evenit, sed hiccine est Simo ?
Ch. Hic est. S. Méne quæris ? eho ! tu Glycerium hinc civem esse ais ?
Cr. Tu negas ? S. Itane huc paratus advenis ? Cr. Quare ? S. rogas ?
Tunc impune hæc facias ? tunc hic homines adolescentulos,
Imperitos rerum, eductos libere, in fraudem illicis ?
Sollicitando & pollicitando eorum animos lætas : Cr. sanum es ?
S. Ac meretricios amores nuptiis congelutinas ?*

*P. Perii : metuo ut substat hospes. Ch. Si, Simo, hunc nō is satis,
Non ita arbitrere : bonus hic est vir. S. Hic vir sis bonus ?
Itane attemperate venit hodie in ipsis nuptiis,*

*Ut veniret antehac nunquam : est verò huic credendum, Chreme ?
P. Nē metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam pro-
bè.*

*S. Sycophanta. Cr. Hem ! Ch. Sic, Crito, est lic : mitte. Cr. vide-
at qui fiet.*

Si mihi porgit, quæ volt, dicere ; ea quæ non volt, audiet.

*Ego isthæc moveo, aut curo ? non tu tuum malum equo animo
feres ?*

Nam ego quæ dixi, vera an falsa a. dieri : j. m. sciri potest :

Atticus quidam olim, navi fractâ, apud Andriam euctus est, Et isthæc una parva virgo tum ille egens fortè applicat Primum ad Chrysidis patrem se, S. fabulam inceptat. Ch. sine.

Cr. Itane vero obturbat? Ch. perge. Cr. tum is mihi cognatus fuit Qui eum recepit, ibi ego audiui ex illo sese esse Articum.

Is ibi mortuus est. Ch. ejus nomen? Cr. nomen tam cirò tibi?

Phania. Ch. hem perii! Cr. verum hercle opinor fuisse Phaniam

Hoc certò scio, Rhamnusium se aiebat esse. Ch. ô Jupiter!

Cr. Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audivère.

Ch. Utinam id fiet.

Quod spero! eho! dic mihi, quid is eam tum, Crito, Suamne aiebat esse? Cr. non. Ch. cujam igitur? Cr. fratris filiam.

Ch. Certè mea est. Cr. quid ais? S. quid tu? quid ais? P. ar- rige aures Pamphile.

S. Qui credis? Ch. Phania ille frater meus fuit. S. nòram, E scia.

Ch. Is hinc bellum fugiens meq; in Asiam persequens proficiscitur.

Tum illam hic relinquere est veritus: post illa nunc primum audio.

Quid illo sit factum? P. vix sum apud me; ità animus commotus est metu,

Spe, gaudio, mirando hæc tanto, tam repentino beno.

S. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo. P. credo, pater.

Ch. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet. P. dignus es

(istud est?

Cum tua religione odio: NODUM in scirpo quæris. Cr. quid

Ch. Nomen non convenit. Cr. fuit. hercle aliud huic parvæ. Ch. quod, Crito?

Nunquid neministi? Cr. id quæro. P. egone hujus memoriam pa- tiar meæ

Voluptati obstare, cum ego possim in hac re medicari mihi?

Non patiar, heus Chreme, quod quæris, Pasibula. Cr. ipsa est, Ch. ea est.

P. Bx ipsa millies audiui. S. omne nos gaudere hoc Chreme:

Te credo cred. re. Ch. ità me dñ ament, credo. P. quid restat pater?

S. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. ô lepidum pa- trem!

De uxore ità ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch. causa optima est

Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. S. scilicet. Ch. dos, Pam- phile, est

Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam; eho mecum
 Crito : (jubes ?
 Nam illam me haud nōsse credo. S. Cur non illam huc transferri
 P. Rectē admones. Davo isti huc dedam jam negori. S. non potest.
 P. Quī ? S. quia habet aliud magis ex sese, & majus. P. quidnam?
 S. vinculus est. (secro.
 P. Pater non rectē vinculus est. S. haud ita jussi. P. jube solvi, ob.
 S. Age, fidi. P. at matura. S. eo intrō. P. ô faustum & felicem
 hunc diem !

ACTUS V. SCENA V.

Arg. Exultat Pamphilus de optato amoris successu.

Iambici & trochaici octonarii permixti.

Charinus, Pamphilus.

P. Reviso, quid agat Pamphilus : atque eccum ! P. aliquis for-
 san me putet

Non hoc putare verum : at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.

Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror,

Quod voluptates eorum propriae sunt : nam mihi immortalitas

Parta est, si nulla huic aegritudo gaudio intercesserit, (ri ?

Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui haec narrem, da-

C. Quid illuc gaudi est ? P. Davum video : nemo est, quem mal-
 lem omnium :

Nam hunc scio mea solide solum gavisurum esse gaudia.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Narrat Pamphilus Davo & Charino, Glycerium inven-
 tam esse civem Atticam, seque illam ducturum uxorem.

Petit ab eodem Charinus, uti se & suos amores focero
 commendet.

Ejusdem mensurae.

Davus, Pamphilus, Charinus.

P. Pamphilus ubinam hic est ? P. Dave. D. quisnam homo est ? P.
 ego sum. D. ô Pamphile.

P. Nescis quid mihi obigerit. D. certē : sed quid mihi obigerit scia.

P. Et quidem ego. D. more hominum evenit ego ut quod sim nact-
 us mali,

Prius rescisceres tu quam ego, tibi quod evenit boni.

P. Mea Glycerium suos parentes repperit. ô factum bene !

C. Hem ! P. pater amicus summus nobis. D. quis ? P. Chremes,
 D. narras probe.

P. Nec mora ulla est, quin eam uxorem ducam. C. num ille som-

Ea,

FUB. TERENTII

Ea, quæ vigilans voluit ? P. tum de puero, Dave? D. Ab! desine: SOLUS est, quem diligant di. C. Salvus sum, hæc si vera sunt. Colloquar. P. quis homo est? Charine, in tempore ipso mihi advenis. C. Bene factum. P. Hem! audisti ne ? C. Omnia : agè, me in tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes : facturum quæ voles scio esse omnia. P. Memini: atq; adeò longum est, nos illum expectare dum exeat. Sequere hæc me : intus apud Glycerium est, nunc tu, Dave, abi domum.

Propera, accerse hinc qui auferant eam : quid stas ? quid cessas?

D. Eo,

Nè expectetis, dum exeant huc : intus despondebitur : Intus transigetur, si quid est quod restet. Plaudite.

EUNUCHI PERSONÆ

Earumque interpretatio.

Laches, senex, ἀπὸ τῆς λήξεως, ab hæreditate, lite, patrimonio.

Phedria, adolescens, ἀπὸ τῆς φαιδρίας, ab hilaritate.

Cherea, adolescens, ὁ χαίρων, latus.

Parmeno, servus, μένων ἀπὸ τῆς παραμονῆς, ab assiduitate.

Dorus, Eunuchus, ἀπὸ τῆς δωρεῆς, à munere, dono.

Dorias, ancilla.

Ibais, meretrix, διὰ τὸ διαπρὸν ἡγνὴν διαυμασθὲν ἔχειν τὸ εἶδος, de formæ speciei quæ omnium ora in se converteret.

Pythias, ancilla, ἐπὶ τῆς πύθιδου, à sciscitando.

Thraso, miles, ἀπὸ τῆς θρασύτητος, ab audacia.

Sanga, lixa, à quodam Phrygio fluvio.

Gnatho, parasitus, ἀπὸ τῆς γνάθου, buccis.

Chremes, adolescens, vide Andr.

Sophrona, nutrix, ἀπὸ τῆς σωφροσύνης, casta & proba.

Antipho, adolescens, ἀπὸ τῆς ἀντι καὶ φάως, lumen contra adferens.

Sequentium personarum tantum hic mentio sit.

Srato, militis servus, ἀπὸ τῆς στρατῆς, exercitu.

Sannio, servus, ἀπὸ τῆς σιμῆς

Donax, servus ; ἀπὸ τῆς δόρακος, fistulæ, seu calamo piscatorio.

Syriscus, servus, diminutivum à Syrio.

Sannio,

fine:
unt.
nis.
tuis

Sannio, servus, Sed tū curvis ab hasta.
 Pamphila, adolescentula, omnibus amica.

M. ANTONII MURETI IN
 EUNUCHUM TERENTII
 ARGUMENTUM.

eat,
abi
as?

Cuius quidam Atheniensis, filiam cui Pamphila, & filium, cui Chremeti nomen erit, habuit: ex iis Pamphilam adhuc infantulam prædones rapuere à Sunio, & mercatori cui-dam Rhodio vendidere: qui, Rhodum adveclam meretrici, quam amabat, dono dedit: hæc acceptam puellam pari cura ac studio, cum Thaide filia caput educare, nemo ut esset qui non utramque ex ipsa genitam esse arbitraretur. Thais quæ grandiuscula erat, cum ad eam ætatem pervenisset, ut viris placere posset; mater-nam, ut sit, vivendi rationem insecuta cum hospite quodam Athenas venit, qui eam postea moriens heredem reliquit: in-terea miles Thraso nomine, ad eam adiecit animum: cumque cum ea per aliquod tempus consuevisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater per eos dies vitam cum morte commutaverat, fraterque ipsius Pamphilam venalem proposuerat, sperans eam, quod & formosa esset & fidibus sciret, præclare à se venditum iri: fortè accidit, ut eo ipso tempore Thaidis amator miles esset Rhodi: qui harum omnium rerum inscius, Pamphilam emit, ut esset quod amica, Athenas reversus dono daret. Thais, rejecto milite aliam conditionem quaesierat, adjunxeratque sibi Phæ-driam, adolescentem Atheniensem, Lachetis filium; inaudie-rat interim etiam aliquid de Pamphila: jamque cum fratre ipsius Chremete aliquoties collocuta, eò pervenerat, ut non dubiè indiciis intelligeret, sororem illius esse, quæ secum in maternis ædibus educata foret. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, quâ Pamphilam suæ restitueret, eodémque facto, & puellam summo afficeret beneficio, & propinquerum illius amicitia fortunas constabiliret suos. Rediit miles: sed, cum cognoscit de amore Phædriæ, puellam se, nisi eo repulso, datu-ram negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phædriam ama-bat ex animo, & Pamphila recipiendæ gratia quidvis sibi faci-endum putabat. Tandem, cum speraret si postea facile consilium suum ei ipsi cujus animum offenderet, probaturus: Phædriam ut

militi gratificaretur excluditi Prestere accercito ei, atque ægre ferent tandem se purgat multisque precibus ab eo imprimat ut per biduum priores partes habere Thrasonem sineret: ubi primum eripuisset puellam nihil sibi jam illo amplius fore, Phædriæ ut hujus bidui molestiam æquiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit: itaque abiens, mandat Parmenoni, ut Eunuchum & Æthiopissum ad Thaidem, cui eos emerat duceret. Pamphilam cum ex ædibus Thrasonis ad Thaidem, deduceretur, conspicatus in viâ Phædriæ frater natu minor Chærea, ita ejus amore flagrare cepit nihil ut pensi haberet dum eâ potiretur; neque prius conquievit quàm, ejus rei causâ, ad Thaidem pro Eunucho deductus est. Quid plura? Thaide ad carnem cum milite profecta, virgini à Chærea per vim vitium offertur: turbæ undique mirabiles, donec tota re patefacta, Thais à Lachete in fidem & clientelam recipitur. Chærea agnitam Pamphilam ducit uxorem. Thraso diu illus, tandem in amoris meretricii partem, Gnathonis parasiti opera, admittitur.

C. S U L P. A P O L L I N A R I S P E R I O C H A.

S Ororem falso dictitatum Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat: erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædriæ, ac rus ipse abit,
Thrasopi exoratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem. Sed Atticus
Civis repertus frater ejus collocat
Vitiatam Ephebo, Phædriam oxorat Thraso.

A Δ H A O N

M E R E T R I X adolescentem, cujus mutuo amore tenebatur,
Exclusit; eique revocato exclusionis causas reddidit: ejus
frater minor natu virginem, quam miles meretrici dono misce-
rat, amare cepit; deducitque in donum meretricis pro Eunucho
vitiat:

vitiatur: re itaque cognita cum illam se meretrix doleret, ab eodem adolescente placatur: interventuque fratris ejus civem comitam Athiniensem ducit uxorem: miles quoque in partem meretricis amoris receptus illuditur.

EUNUCHUS TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS. L. POSTHUMIO ALBINO ET L. CORNELIO MERULA AED. CUR. EGERE. AMBIVIVS TURPIO ET L. ATTILIUS PRÆNESTINUS MODULAVIT FLACCUS CLAUDI. F. TIBIUS DUABUS DEXTRA ET SINISTRA. GRÆCA MENANDRU, ACTA II. M. VALERIO ET C. EANNIO COSS.

PROLOGUS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quamplurimis, & minimè multos ledere:
In his poeta hic nomen proficitur suum.
Tum si quis est qui dictum in se inclementius
Existimavit esse, sic existimet

Responsum, non dictum esse: quia lasit prior,
Qui bene vertendo, & easdem describendo malè ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:

Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit,
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius unde petitur, aurum quare sint suum;
Quam illic, qui petit, unde is sit thesaurus tibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit,
Dehinc nè frustretur ipse se, ut sic cogitet;

Defunctus jam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is nè erret moneo, & desinat laceessere:

Habeo alia multa, quæ non condonabitur;

Quæ proferentur post, si pergat ledere,

Ita ut facere instituit. Nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciendi esset copia.

Magistratus cum ibi adesset, occurrat est agi,

Exclamat, furem non poetam, fabulam

Dedisse, & nihil dedisse verborum tamen:

Colacem esse Nævi, & Plauti veterem fabulam,

Parasici personam inde ablatam, & militis.

Si id est peccatum, peccatum imprudentiâ est.

Poetæ:

PUB. TERENTII

*Poeta : non qui furtum facere studuerit.
 Id ita esse vos jam judicare poteritis.
 Colax Menandri est, in ea est parasitus Colax,
 Et miles gloriosus : eas se non negat
 Personas transtulisse in Eunuchum suum
 Ex Græca : sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese : id verò pernegat.
 Quod si personis iisdem uti aliis non licet :
 Quis magis licet currentes, servos scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas,
 Parasitum edacem, gloriosum militem,
 Puerum supponi, falli per servum senem,
 Amare, odisse, suspicari ? denique
 NULLUM est jam dictum, quod non dictum sit prius :
 Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere,
 Quæ veteres factis erunt, si faciunt novi.
 Date operam, & cum silentio animadvertite,
 Ut pernoscat is, quid sibi Eunuchus velit.*

ACT. I. SCENA I.

*Arg. Phædria exclusus consultat, an redire debeat ad
 Thaidem : huic Parmeno suadet, ut animo æquo amoris
 molestias ferat.*

Iambici senarii.

Phædria, Parmeno.

Quid igitur faciam ? non eam ? nè nunc quidem
 Cum accersor ultro ? an potius ita me comparem
 Non petiti meretricum contumelias ?
 Exclusit ? revocat, Redeam ? non si me obsecret.
 Pa. Si quidem hercle possis, nil prius neque fortius :
 Verum si incipies, neque perficies gnæviter,
 Atque ubi pati non poteris, cum nemo expetet,
 Infecta pace, ultro ad eam venies, indicans
 Te amare, & ferre non posse : actum est, ilicet,
 Peristi : eludet, ubi te victum senserit.
 Proin tu, dum est tempus ; etiam atque etiam cogita,
 Hæc, QUÆ res in se neque consilium, neque modum
 Habet ullum, eam consilio regere non potes.
 IN AMORE hæc omnia insunt vitia ; injuriæ,
 Suspiciones, inimicitia, induciæ,

Bellum

Bellum, pax rursum : interea hæc si tu postules
 Ratione certa facere, nihilo plus agas,
 Quàm si des operam ut cum ratione insanias.
 Et quod nunc tute tecum iratus cogitas,
 Egone illam ? quæ illum ? quæ me ? quæ non ! sine modo.
 Mori me malim : sentiet qui vir siem.
 Hæc verba mehercule una salsa lacrimula,
 Quam, oculos terendo miserè vix vi expresserit,
 Restinguet : & te u'tro accusabis, & ei dabis
 Ultro supplicium. Ph. Indignum facinus ! nunc ego &
 Illam scelestam esse, & me miserum sentio,
 Et tædet, & amore ardeo : & prudens, sciens,
 Vivus vidensque pereo : nec, quid agam, scio.
 Pa. Quid agas, nisi ut te redimas caprum quàm queas
 Minimo ? si nequeas, paululo, at quanti queas
 Et nè te afflictes. Ph. Irane suades ? Pa. Si sapi :
 Neque, præterquam quas ipse amor molestias
 Habet, addas, & illas, quas habet, rectè feras.
 Sed ipsa egreditur nostri fundi calamitas :
 Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Thaidis blando sermone victus Phædria, pollicetur se bi-
 duum rus concessum, ut Thrasoni interim locus sit
 apud illam.

Iambici senarii.

Thais, Phædria, Parmeno.

Miseram me ! vereor nè illud gravius Phædria
 Tulerit ; nève aliorum atque ego feci acceperit,
 Quod heri intromissus non est. Ph. Totus, Parmeno
 Tremo horreoque, postquam adspexi hanc. Pa. Bono animo es,
 Accede ad ignem hunc, jam calefces plus satis.
 T. Quis hic loquitur ? hem ! tu hic eras mi Phædria ?
 Quid hic stabas ? cur non rectè introibas. Pa. Ceterum
 De exclusionem verbum nullum. T. Quid taces ?
 Ph. Sanè quia verò hæc mihi patent semper fores :
 Aut quia sum apud te primus. T. Missa isthæc fac :
 Ph. Quid ? missa ? ô Thais, Thais utinam esset mihi
 Pars equa amoris tecum : ac pariter fieret ut,
 Aut hoc tibi doleret isdem ut mihi doler,

Aut ego isthuc ab te factum nihili penderem !

T. Ne crucia te obsecro, anime mi, mi Phædria,
Non pol quo quenquam plus amem, aut plus diligam
Eo feci : sed ita erat res : faciundum fuit.

Pa. Credo ut sit, misera præ amore exclusit hunc foras,

T. Siccine ais, Parmeno? age sed huc quâ gratiâ
Te accersi jussi, ausculta. **Ph.** fiat. **T.** dic mihi
Hoc primum, potin' est hic tacere. **Pa.** egone optumé.
Verum heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem :

Quæ vera audiui, taceo & contineo optumé,
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palàm est :
Plenus rimarum sum, hæc atque illac perfluo
Proin tu, tacere si vis, vera dicito.

T. Samia mihi mater fuit : ea habitabat Rhodi.

Pa. Potest taceri hoc. **T.** ibi tum matri parvulam
Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex attica hinc abreptam, **Ph.** civémne? **T.** arbitror :
Certum non scimus : matris nomen & patris

Dicebat ipsa, patriam, & signa cætera
Neque sciebat, neque per ætatem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat, è prædonibus
Unde emerat, se audisse abreptum, è Sunio

Mater ubi accepit, caput studiose omnia
Dicere, educare ita uti si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam

Ego cum illo quôcum uno rem habebam tum, hospite,
Abiit huc : qui mihi reliquit hæc habeo omnia.

Pa. Utrumque hoc falsum est : effluet, **T.** quæ isthuc? **Pa.** quid
Neque te uno eras contenta, neque solus dedit,

Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

T. Ita est : sed sine me pervenire quo volo,

Interea miles, qui me amare occæperat,

In Cariam est profectus : te interea loci

Cognovi : tute scis, præst illa, quàm intumum

Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.

Ph. Neque hoc quidem tacebit Parmeno. **Pa.** oh! dubiûmne id
est?

T. hoc agite, amabò. Mater mea illic mortua est.

Nuper :

Nuper : ejus frater aliquantum ad rem est avidior :

Is ubi hancce formâ videt honesta virginem.

Et fidibus scire, pretium sperans illico

Producit, vendit. Forte, fortunâ affuit

Hic meus amicus : cmit eam dono mihi,

Imprudens harum rerum ignarusque omnium.

Is venit : postquam sensit me tecum quoque

Rem habere, fingit causas, ne det, sedulo :

Ait, si fidem habeat se iri præpositum tibi

Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,

Se se relinquam, velle se illam mihi dare :

Verum id vereri : sed, ego quantum suspicor,

Ad virginem animum adjecit. Ph. etiamne amplius ?

T. Nil : nam quæsi : nunc ego eam, mi Phædria :

Multa sunt causæ quamobrem cupio abducere :

Primum, quod soror est dicta : præterea, ut suis

Restituam, ac reddam : sola sum : habeo hic neminem ;

Neque amicum, neque cognatum : quamobrem, Phædria,

Cupio aliquos parare amicos beneficio meo,

Id amabo adjuta me, quo id fiat facilius :

Sine illum priores parteis hosce aliquot dies

Apud me habere : nil respondes ? Ph. pessima,

Ego quicquam cum istis factis tibi respondeam ?

Pa. Hei noster ! laudo : tandem perdoluit : vir es.

Ph. At ego nesciebam quorsum tu ires : Parvola

Hinc est abrepta : eduxit mater pro sua :

Soror est dicta : cupia abducere, ut reddam suis.

Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique :

Excludor ego, ille recipitur : quâ gratiâ ?

Nisi illum plus amas, quàm me : Et istam nunc times,

Quæ abducta est, ne illum talem præripiat tibi.

T. Egon id timeo ? Ph. quid te ergo sollicitat ? cedo.

Num solus ille dona dat ? nunc ubi meam

Benignitatem sensisti in te. claudier ?

Nonne ubi mihi dixisti cupere te ex Æthiopia

Ancillulam, relictis rebus omnibus,

Quæsi ? Eunuchum porro dixisti velle te,

Quia sola utuntur his reginæ ; repperi :

Hæc minas viginti pro ambobus dedi.

Tamen contemptus abs te. Hæc habui in memoria :
 Ob hæc facta abs te spernor. T. Quid isthuc Phædria ?
 Quanquam illam cupio abducere, atque hæc re arbitror
 Id fieri posse maxumè ; verumtamen
 potius quàm te inimicum habeam : faciam ut jusseris :
 Ph. Utinam isthuc verbum ex animo ac verè diceres ;
 POTIUS quàm te inimicum habeam : sic isthuc crederem
 Sincerè dici quidvis possem perpeti.
 Pa. Labascit. victus uno verbo, quàm citò !
 T. Ego non ex animo misera dico ? Quam joco
 Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris ?
 Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
 Saltem ut concedas solum. Ph. Siquidem biduum :
 Verùm nè fiant isti viginti dies.
 T. Profecto non plus biduum, aut. Ph. Aut ? nihil moror.
 T. Non fiet : hoc modo sine te exorem. Ph. Scilicet
 Faciundum est, quod vis. T. Merito amo te. Ph. Bene facis :
 Rus ibo : ibi hoc me macerabo biduum.
 Ità facere certum est : mos gerendus est Thaidi.
 Tu huc Parmeno, fac illi adducantur. Pa. Maxumè.
 Ph. In hoc biduum, Thais vale. T. Mi Phædria ;
 Et tu : nunquid vis aliud ? Ph. Egone quid velim ?
 Cum milite isto presens, absens ut fies :
 Dies noctesque me ames : me desideres :
 Me somnies : me expectes : de me cogites :
 Me speres : me te oblectes : mecum tota sis :
 Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus.
 T. Me miseram ! forsitan hic mihi parvam habeat fidem,
 Atque ex aliarum ingenis nunc me judicet.
 Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certò scio,
 Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo
 Cordi esse quemquam chariorem hoc Phædrià :
 Et quicquid hujus feci causâ virginis
 Feci : nam me ejus spero fratrem propemodum
 Jam reperisse adolescentem admodò nobilem, Et
 Is hodie venturum ad me constituit domum.
 Concedam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACT. II. SCENA. I.

Arg. Phædria rus concedit, id quod Thaidi se facturum dixerit : illius ex amore imitationem miratur Parmeno, & militis donum ita laudat ut heri sui Eunuchō præferat.

Trochaici permixti iambicis, cum octonariis cum senariis: unus quaternarius.

Phædria, Parmeno.

FAc ita, ut jussi : deducantur isti. *Pa.* Faciam. *Ph.* at diligenter.

Pa. Fiet. *Ph.* at maturé. *Pa.* Fiet. *Ph.* Satin' hoc mandatum est tibi ?

Pa. Ab ! rogare quasi difficile fiet ? utinam

Tam aliquid facile invenire possis, Phædria,
Hoc quam peribit. *Ph.* Ego quoque una pereō, quod mi est charius

Ne isthuc tam iniquo patiare animo. *Pa.* minimè, quin

Effectum dabo, sed nunquid aliud imperas ?

Ph. Munus nostrum ornato verbis quod poteris : ☽

Istum amulum, quod poteris, ab ea pellito.

Pa. Memini ; tamen si nullus moneas, *Ph.* Ego rus ibo, atque ibi manebo.

Pa. Censeo. *Ph.* sed heus tu ! *Pa.* quid vis ? *Ph.* censen' posse me obfirmare,

Et perpesi, ne redeam interea ? *Pa.* tene ? non hercle arbitror :
Nam aut jam revertere : aut mox nocte te adigent horsum in-
sonna.

Ph. Opus faciam ut defatiger usque ; ingratus ut dormiam,

Pa. Vigilabis lassus : hoc plus facies. *Ph.* Ab ! nihil dicis : Parmeno.

Ejciunda hercle hæc est mollities animi, utinam me indu'geo.

Tandem ego non illa ea eam, si sis opus, vel tantum triduum. *Pa.* hui !

Universum triduum ? vide quid agas. *Ph.* stat sententia.

Pa. Dii boni ! quid hoc morbi est ? adeo homines immutarier

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse ? hoc nemo fuit

Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens :

Sed quis hic est, qui huc pergit ? at ar, hio quidem est parastus

Gnatko

Militer : dacti virginem secum una huic dono : papa !

*Facie honestâ : mirum, nè ego me turpiter hodie hic dabo.
Cum meo decrepito hoc eunucho. Hæc superat ipsam Thaidem.*

ACT. II. SCENA II.

*Arg. Quasi ambulantes Gnathonis personam inducit, sub
cujus verbis corrupti hominum mores ostenduntur, maxi-
me assentatorum qui patellam sequuntur, & ad epulas
præsto sunt.*

*Trochaici & iambici octonarii, catalectici, additis
aliquot iambicis.*

Gnatho, Parmeno.

D*i immortales ! homini homo quid præstat ! stulto in-
telligens*

*Quid interest ! hoc aded ex hac re venit in mentem mihi.
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis.
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, agrum, pannis annisque obsitum.
Quid isthuc, inquam, ornati est ? quoniam miser, quod ha-
bui, perdidit.*

*Hem ! quod redactus sum : Omnes noti me atque amici deserunt.
Hic ego illum contempsi præ me : Quid homo, inquam, igna-
vissime ?*

*Itane parâsti te, ut spes nulla reliqua in te fiet tibi ?
Simul consilium cum re amisti ? viden' me ex eodem ortum loco ?
Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis ?
Omnia habeo, neque quicquam habeo : nil cum est, nil desit
tamen.*

*At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum. Quid tu his rebus credis fieri ? Totâ erras viâ
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud sæculum prius.
Hoc novum est aucupium : ego aded hanc primus inveni viam.
Est genus hominum qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt : hos confector : hisce ego non paro me ut rideant,
Sed his ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul :
Quicquid dicunt, laudo : id rursus si negant, laudo id quoque.
Negat quis, nego : ait, aio : postremo imperavi egomet mihi
Omnia assentari : is quæstus nunc est multo uberrimus.
P. Scitum hercle hominem ! Hic homines prorsum ex stultis
insanos facit.*

G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi venimus ;

Concurrunt lati mi obviâ cupedinarii omnes,
 Cetarii, lamii, coqui, fartores, piscatores, aucupes,
 Quibus Bre salvâ & perditâ profueram, & prosum sæpe:
 Salutant: ad cœnam vocant; adventum gratulantur.
 Ille ubi miser famelicus videt me esse in tanto honore,
 Et tam facili victum querere; ibi homo caput me obsecrare,
 Ut sibi liceret discere id de me: sectari jussi:
 Si potes, tanquam philosophorum habent discipline ex ipsis
 Vocabula, parasiti ibidem ut Gnathonici vocentur.

P. Viden' otium, & cibi quid faciat alienus? G. sed ego
 cesso

Ad Thaidem hanc deducere, & rogare ad cœnam ut veniat?
 Sed Parmenonem ante ostium Thaidem tristem video,
 Rivalis servum. Salva res est: nimirum hic homines frigent.
 Nebulonem hunc certum est ludere. P. hinc hoc munere arbi-
 trantur

Suam Thaidem esse. G. plurimâ salute Parmenonem
 Summum suum impertit Gnatho. Quid agitur? P. statim.

G. video:

Nunquidnam hic, quod nolis vides? P. te? G. credo: at num-
 quid aliud?

P. Qui dum? G. quia tristis es: nihil equidem, G. nê sis,
 sed quid videtur

Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. pro homi-
 nem. P. ut falsus animi est!

G. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? P. hoc
 nunc dices,

Ejectos hinc nos: Omnium rerum heus vicissitudo est.

G. Sex ego te totos, Parmeno, has menses quietum reddam:

Nê sursum deorsum cursites; neve usque ad lucem vigiles.

Ecquid beo te? P. men' ? pape! G. sis solea amicos. P. laudo.

G. Detineo te fortasse: tu profecturus alio fueras.

P. Nusquam. G. tum tu igitur paulum da mihi operæ, fac
 ut admittar

Ad illam. P. age modo, nunc tibi patent fores hæc, quia istam
 ducis.

G. Nam quem evocari hinc vis foras? P. sine, biduum hoc

Qui mihi nunc uno digitulo foras nunc aperis fortunatus,

Næ, tu istas, faxo, calcibus sæpe insultabis frustra.

G. Etiam nunc hic stas, Parmeno? eho! numquam tu hic relictus custos.

Nè quis fortè interumpit clam à milito ad istam curstet?

P. Facete dictum: mira verò, militi quæ placeant.

Sed video herilem filium minorem huc advenire.

Miror qui ex Piræo abierit: nam ibi custos publicè est nunc. Non temere est: Et properans venit: nescio quid circumspiciat.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Charea ludat fore conspectam virginem, queritur subductam: Parmeno ostendit, qui fieri possit, ut illa potiatur.

Iambici octonarii Et senarii, isem trochaici octonarii,
Et unus iambicus quaternarius.

Charea, Parmeno.

O Cidi. Neque virgo est usquam; neque ego qui illam è conspectu amisi mea.

Ubi quærat? ubi inuestigem? quem percontor? quam insistam viam?

Incertus sum, una hæc spes est, ubi ubi est, diu celari non potest.

O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres:

Tædæ quotidiæ harum formarum. P. Ecce autem alterum!

De amore nescio quid loquitur: ô infortunatum senem!

Hic vero est, qui si amare occiperet, ludum jocumque

Dices fuisse illum alterum, præter huius rabies quæ dabit.

C. Vbi Dî illum Deique senem perdant, qui me hodie remoratus est:

Neque addo, qui resistere: tum autem, qui illum flocci fecerim

Sed occum Parmenonem! salve. P. quid tu es tristis? quidue es ulacris?

Uade. C. Ego hercle nescio nequid de eam, neque quorsum eam. Ità prorsus oblitus sum mei.

P. Qui quæso? C. amo. P. eheu! C. nunc Parmeno te ostendes qui utr sis.

Sen te mihi saepe pollicirum esse: Charea, aliquid inveni

M. ad quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut nōcas meam:

Cum in cellulam ad te patris pecuniam omnem congererebam clanculum.

P. Agè inepte. C. Hoc hercle factum est : fac sis nunc promissa appareant.

Sive adeò digna res est, ubi tu nervos intendas tuas :

Haud similis virgo est virginum nostratum, quas matres student,
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient.

Siqua est habitor paulo, pugilem esse aiunt : deducunt cibum.
Tamen si bona est natura, reddunt curaturâ iunceas :

Itaque ergo amantur. P. Quid tua isthæc ? C. Nova figura oris

P. Papa !

C. Color verus, corpus solidum, & succi plenum. P. Anni ? C.
anni ? sedecim.

P. Flos ipse. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam vel precario

Fac tradas : meâ nihil refert, dum potiar modo,

P. Quid virgo ? cuja est ? C. Nescio hercle. P. Unde est ? C.
tantumdem. P. Ubi habitat ?

C. Ne id quidem. P. Ubi vidisti. C. In via. P. Quâ ratione amisti ?

C. Id equidem adveniens mecum stomachabar modo :

Neque quenquam esse ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adverse sient.

P. Quid hoc est sceleris ? C. perii. P. Quid factum est : C. rogas ?

Patris cognatum atque equalem Archidemidem

Nostin' ? P. Quid nî ? C. is, dum sequar banc, sit mihi obviam,

P. Incommodè hercle. C. Immo enim vero infelicitèr :

Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno :

Illum liquet mihi dejerare his mensibus

Sex vel septem prorsum non vidisse proximis,

Nisi nunc, cum minimè vellem, minimeque opus fuit.

Ebo ! nonne hoc monstri simile est ? quid ais ? P. Maxime.

C. Continuo accurrat ad me, quàm longe quidem,

Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens :

Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. Restiti.

Scin' quid ego te valebam ? Dic. Cras est mihi

Judicium. Quid tum ? ut diligenter nuncies

Patri, advocatus mane mihi esse ut meminerit.

Dum hæc dicit abiit hora : rogo nunquid velis.

Rectè, inquit. abeo. Cum huc respicio ad virginem,

Illa sese interea commodum huc advorterat

In hanc nostram plateam. P. Mirum, nî hanc dicit, modo

Huc quæ data est dono. C. huc cum advenio, nulla erat.

P. Comites secuti scilicet sunt virginem?

C. Verum parasitus cum ancilla. P. ipsa est, scilicet,
Desine: jam conclamatum est. C. alias res agis.

P. Isthuc ago quidem. C. nostin' quæ sit? dic mihi: aut
Vidistin'? P. vidi, novi: scio quo abducta sit.

C. Eho Parmeno mi, nostin'? P. novi. C. & scis ubi sit?

P. Huc deducta est ad Thaidem, ei dono data est:

C. Quis est tam potens cum tanto munere hoc? P. miles Thraso,
Phædria rivalis. C. duras fratris partes prædicas.

P. Immo enim, scicias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis dicas. C. quodnam, quæso hercle? P. eunuchum.

C. illumne obsecro,

Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem?

P. Isthunc ipsum. C. homo quæ ietur certè cum dono foras.

Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. P. haud diu est.

C. Perii: nunquamne etiam me illam vidisse eodum? dic mihi
Estne, ut fertur, forma? P. sanè. C. at nihil ad nostram hanc.

P. Alia res est.

C. Obsecro te hercle, Parmeno fac ut potiar. P. faciam sedulo, ac

Dabo operam, adjutabo: nunquid me aliud vis? C. quo nunc
is? P. domum

Ut mancipia hæc, ita ut jussit frater, deducam ad Thaidem.

C. O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc de-
tur domum!

P. Quid isâ? C. rogitas? summâ formâ semper conservam domi
Videbit, colloquetur, aderit unâ in unis ædibus:

Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.

P. Quid si nunc tute fortunatus fias? C. quâ re, Parmeno?

Responde. P. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum postea?

P. Pro illo te ducam. C. audio. P. te esse illum dicam. C. in-
telligo.

P. Tu illis frui commodis, quibus tu illum dicebas modo:

Cibum unâ capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:

Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque scit
qui fies:

Præterea forma, ætas ipsa est, facile ut & pro eunuchis probes

C. Dixisti pulchrè: nunquam vidi melius consilium dari:

Agè, eamus intro: nunc jam orna me, adhuc, duc quantum
potes.

Quid ais? jocabar equidem. C. garris. P. perii: quid ego egi miser?

Quo trudis? perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.

Eamus. P. pergin? C. certum est. P. vide ne nimium calidum hoc sis modo.

Non est profecto: sine. P. at enim isthæc in me cudetur faba: ab!

(retriciam
flagitium, facinus, C. an id flagitium est, si in domum me-
ded. car; illis crucibus, quæ nos nostramque adolescentiam
habent despicatam. Quæ nos semper omnibus cruciantur modis,
nunc referam gratias; atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?
An potius hæc pati? Equum est fieri, ut à me laudatur dolus.
Quod qui rescierint, culpent? Illud merito factum omnes putent.

Quid isthuc? si certum est facere facias: verum ne post con-
feras

(Impero.
Culpam in me. C. non faciam, P. jubesne? (jubeo, cogo, atque
Nunquam defugiam auctoritatem: sequere. C. dis vortant

ACT. III. SCENA I.

(bene!

Arg. Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, seque & fa-
cta sua immodice jactat: consulit item Gnatho, ne miles
purget se Thaidi de amore Pamphilæ, imo potius augeat
suspicionem, ita par pari relaturus.

Iambici senarii.

Thraso, Gnatho, Parmeno.

Magnas verò agere gratias Thais mihi: (dem

G. Ingentes, P. an tu? leta est. G. non tam ipso qui-
dono, quàm abs te datam esse: id verò serio

triumphat. P. huc proviso, ut, ubi tempus fiet

deducam: sed eccum militem! T. est isthuc datum

profecto mihi, ut sint grata, quæ facio, omnia.

G. Advorti hercle animum. T. vel rex semper maxumas

Mibi agebat, quicquid feceram: alius non item.

G. Labore alieno magno partam gloriam

verbis sæpe in se transmovet, qui habet scilicet,

qui in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. scilicet.

G. Gestire. T. verum credere omnem exercitum,

consilia. G. mirum. T. tum sic ubi eum satietas

hominum, aut negoti si quando odium ceperat,

requiescere ubi volebat, quasi: nostin? G. scio.

Quasi

Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. T. Tenes.
 Tam me convivam solum abducebat sibi. G. Hui!
 Regem elegantem narras. T. Immo sic homo est
 Per paucorum hominum, G. Immo nullorum arbitror,
 Si tecum vivit. T. Invidere omnes mihi
 Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
 Illi invidere miserè: verum unus tamen
 Impense, elephantis quem Indiciis præfecerat,
 Lubi molestus magis est, quæso, inquam, Strato,
 Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
 G. Pulchrè mehercle dictum & sapienter: 'pape!
 Fugulâras hominem: quid illo? T. Mutus iuico.
 G. Quid ni esset: Pa. Dii vstram fidem! hominem perditur
 Miserumque, & illum sacrilegum! T. quid? Ilud Gnatho
 Quo patto Rhodium tetigerim in convivio
 Nunquid tibi dixi? G. nunquam: sed narra obsecro,
 Plus millies jam audiui. T. unâ in convivio
 Erat hic quem dico, Rhodius adolescentulus.
 Forè habuit scortum: caput ad id alludere,
 Et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens?
 LEPTUS tute es, & pulpamentum quæris. G. Ha, ha, he.
 T. Quid est? G. facerè, lepræ, laurè, nihil supra,
 Tuumne, obsecro, hoc dictum erat? vetu' credidi.
 T. Audieras? G. sepe & fertur in primis. T. Meum est.
 G. Dolet dictum impudenti adolescentuli & libero.
 T. At se Dii perdant! G. Quid ille quæso? T. Perditus.
 Rist omnes, qui adrant, emoriri: denique
 Metuebant omnes jam me. G. Non injuriâ.
 T. Sed teus tu! pargon' ego me de isthâc Thaidi:
 Quod eam me amare suspicatur? G. nihil minus.
 Immo magis auge suspicionem: T. cur? G. rogas?
 Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
 Facit aut si laudat, te ut male urat, T. sentio.
 G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
 Ubi nominabit Phædriam: Tu, Pamphilam
 Continuo. Si quando illa dicet, Phædriam
 Commestatum intromittamus: Tu, Pamphilam
 Canstatum provocemus. si laudabit hæc
 Illius formam: Tu, hujus contrâ. Denique

par pari referto quod eam mordeat.
 Siquidem me amaret, tum isthuc prodesset, Gnatho,
 quando illud, quod tu dat, expectat, atque amat,
 indudum amat te; jamdudum illi facile sit
 id dolere; metuet semper quem ipsa nunc capit
 Num, ne quando iratus tu alio conferas.
 Bene dixi: at mihi isthuc non in mentem venerat,
 Ridiculum; non enim cogitâras; cæterum
 in hoc tute melius quanto inveniſſes, Thraſo!

ACT. III. SCENA II.

Parmeno Eunuchum & Æthiopiſſam Phædræ munera,
 tradit Thaidi &, uti juſſus erat, verbis ornat: eidem
 Thraſo & paraſitus inſultant.

Ejſdem generis.

Thais, Thraſo, Parmeno, Gnatho. Pythias.

Udire vocem viſa ſum modò militis:

Atque cecum! ſave, mi Thaidi. Thr. ô Thais mea,
 cum ſuavium, quid agitur? ecquid nos amas
 fidicina iſthac? Pa. quàm venuſto! quod dedit
 incipium adveniens! Tha. plurimum merito tuo

Eamus ergo ad cænam: quid ſtas? Pa. Hem alterum!
 e homine hunc natum dicas. Tha. Ubi viſ non moror.

Adibo, atque aſſimulabo quaſi nunc exeam

irâne, Thais, quid piam eſ? Th. Ehem Parmeno,
 ne feciſti: bodiæ itura. Pa. quo? Th. Ecquid hunc viſes?

Video, & me tædet: ubi viſ, dona adſunt tibi.

Phædræ. Thr. Quid ſtamus? cur nos imus hinc?

Quæſo berce ut liceat, pace quod fiat tuâ

are hinc quo volumus convenire & colloqui.

Thr. perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia:

Res indicabit, heus jubete iſtos foras

exire quos juſſi, ceteros: procede tu huc

ex Æthiopia eſt uſque hac. Thr. Hæc ſunt tres minæ.

Vix. Pa. Ubi tu eſ, Doro? accede hinc: hem eunuchum tibi,
 quam liberali facie, quam ætate integrâ!

Tha. Ita me di ament honeſtus eſt Pa. quid tu ais, Gnatho?

Unquid habes quod contemnas? quid tu autem, Thraſo?

Tacent

Tacent : satis laudant, fac periculum in literis

Fac in palestra in musicis : quæ liberum

Scire æquum est adolescentem solertem dabo.

Thr. Ego illum Eunuchum, si sit opus vel sobrius.

Par. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat

Tē vivere, & suā causā excludi cæteros :

Neque pignas narrat, neque cicatrices suas

Ostentat : neque tibi obstat, quod quidam facit.

Verū ubi molestum non erit, ubi tu voles,

Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur:

Thr. Apparet servum hunc esse domini pauperis,

Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,

Qui haberet, qui pararet alium hunc perpeti.

Par. Tace tu, quem ego puto esse infra omnes infimos

Homines : nam, qui huic animum assentari induxeris,

E flamma te petere cibum posse arbitror.

Thr. Fāmne imus ? Tha. hos prius introducam ; &, quæ voles,

Simul imperabo : postea continuò exeo.

Thr. Ego hinc abeo : tu istam opperire. P. haud convenit.

Unā cum amica ire imperatorem in via.

Thr. Quid tibi ego multa dicam ? Domini similis es.

G. Ha, ha, he ! Thr. quid rides ? G. istuc, quo dixi modo,

Et illud de Rhodio dictum in mentem venit

Sed Thais exit. Thr. abi : præcurre, ut sint domi

Parata. G. fiat. Tha. diligenter, Pythias,

Fac cures, si Chremes huc fortè advenerit,

Ut ores primum ut maneat ; si id non commodum est,

Ut redeat : si id not poterit, ad me adducito.

Py. Ita faciam. Tha. quid ? quid aliud volui dicere ?

Hem ! curate istam diligenter virginem,

Domi adfussis facite. Thr. camus. Tha. vos me sequimini.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Chremes probus adolescens amari se à Thaide suspicatur, quem amorem effugere studet.

Iambici senarii.

Chremes, Pythias.

Perfecto quanto magis magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum ;

Ita me video ab ea astutè labefactarier,
 Jam tum, cum primum me ad se accersier.
 (Roget quis, quid tibi cum illa? Nè noram quidem)
 Ubi veni; causam, ut ibi manerem, reperit:
 Ait rem divinam fecisse, & rem seriam
 Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio
 Dolo malo hæc fieri omnia: ipsa accumbere
 Mecum, mihi sese dare, sermonem quarere.
 Ubi friget, huc evasit, quàm pridem pater
 Mihi & mater mortui essent: dico, Jam diu
 Rus Sunii ecquod habeam, & quàm longè à mari.
 Credo ei placere hoc: sperat se à me avellere.
 Postremo, ecqua inde parva perisset soror,
 Ecquis cum ea unà: quid habuisset, eùm perit;
 Ecquis eam posset nescere. Hæc cur queritet?
 Nisi illa fortè qua olim periit parvola
 Soror hanc se intendet esse, ut est audacia.
 Verùm ea si vivit, annos rata est sedecim,
 Non major: Thais, ego quàm sum, majuscula est.
 Misit porro orare ut venirem serio.
 Aut dicat quod volt aut molesta nè fiet.
 Non hercle veniam tertio. Heus, heus! Py. hic quis est?
 C. Ego sum Chremes. Py. O capitulum lepidissimum!
 C. Dico ego mi insidias fieri. Py. Thais maximo
 Te orabat opere, ut cras redires. C. rus eo.
 Py. Fac, amabo. C. non possum, inquam. Py. at apud nos hic mane,
 Dum redeat ipsa. C. nihil minus. Py. cur mi Chremes?
 C. Malam rem! abis hinc? Py. si istuc ita certum est tibi,
 Amabo, ut illuc transeas ubi illa est. C. eo.
 Py. abi, Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Inducit personam cui narratus est Chærea, quæ intus
 patrarit: hoc ideo sit, ut populus percipit auribus, quod
 honestis oculis subjici nequit.

Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

HEri aliquot adolescentuli coimus in Piræo,
 In hunc diem ut de symbolis effemus. Chæream ei rei

Præ-

Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.
Præterit tempus: quo in loco dictum est, parati mihi est.
Homo ipse nusquam est; neq; scio quid dicam aut quid coniectem.
Nunc mihi hoc negoti ceteri dedere ut illam quæram:
Idque adeo visam, si domi est: quisnam hinc à Thaide exit?
Is est, an non est? ipsius est, quid hoc hominis; qui est hic ornatus
Quid illud mali est? nequeo satis mirari, neq; coniecere.
Nisi quicquid est proci hinc libet prius, quid sit, sciscitari.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Chærea foras profilens exultat, quod virgine potitus sit: quid intus patrarit narrat fortè obvio Antiphoni.

Trochaici & iambici octonarii acatalectici, & catalectici.

Chærea, Antipho.

N Unquis hic est? nemo est: nunquis hinc me sequitur? nemo homo est.

Famne erumpere hoc licet mihi gaudium! pro Jupiter!

Nunc est præfectò interfici cum perpeti me possum:

Nè hoc gaudium contamineat vita aliquà ægritudine,

Sed neminemne curiosum intervenire nunc mihi,

Qui me sequatur quoq; eam rogitando obtundat, enecet?

Quid gestiam aut quid latus sim, quò pergam, unde emergam
ubi siem

Vestitum hunc nactus quid mihi quæram, sanus sim, anne insaniam?

A. Adibo atq; ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.

Chærea, quid est quod sic gestis? quid sibi hic vestitus querit?

Quid est quod lætus sis? quid tibi vis? sati ne sanus quid me

Aspectas? quid taces? C. ô festus dies hominis! amice

Salve; nemo hominum est quem ego magis nunc cuperem videre.

A. Narra isthuc, quaeso, quid fieri. **C.** huius ego te obsecro hercle ut audias

Nostri, hanc quam frater amat? A. novi nempe opiner Thaidem

C. istam ipsam. A. Sic enim nunciam. C. quodiam hodie est ei
dono data

Virgo; quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem aut laudem Antipho,

Cum ipsam me nòrò, quàm elegans formarum spectator siem?

hi! ac cernimur sim. A. Ann in C primam dices scio si videri

Quid

Quid multa verba? amare cepi: forte fortunâ demi
 Quidam erat eunuchus, quem, mercatus si erat frater Thaidi:
 Neg; is deductus etiam d. m. ad eam: somnoque me Parmeno
 Ibi servus: quod ego eripui. A. Quid id est? C. tacitus, citius
 audies:

Ut vestem cum illo mutem, Et pro illo iubeam me illuc ducier.
 A. Pro civitellôn? C. Sic est: A. Quid tandem ex eare ut cape-
 res commidi?

C. Rogas? viderem, audirem, essem unâ quâ cum cupiebam,
 Anispho.

Num parva causa, aut parva ratio est? traditus sum mulieri.
 Illa illico ubi me accepit, læta verò ad se abducit domum,
 Commendat virginem. A. cui? tibine? C. Mibi. A. Satis tunc ta-
 men.

C. Dicit nè vir quisquam ad eam adeat, Et mihi, ne abscedam,
 imperat:

In interiore parte ut maneam solus cum sola. annuo, (eo:
 Terram intuens modestè. A. Misèr. C. Ego, inquit, ad cœnam hinc
 Abducit secum ancillas: pauca, quæ circum illam essent manent,
 Novitia puellæ: continuo hæc adornant, ut lavet
 Adhortor properent: dum apparatur, Virgo in conclavi sedet,
 Suspectans tabulam quandam pictam; ubi inerat pictura hæc,
 Jovem

Quo pacto Danae misisse aiunt quondam in gremium imbrem
 auream,

Egmet quoq; id spectare cepi: Et quia consimilem luserat
 Jam olim ille ludum; impendio magis animus gaudebat mihi,
 Deum sese in hominem convertisse atq; per alienas regulas
 Venisse ciaculum, per impluvium fucum factum mulieri,
 At quem Deum? qui templa cæli summa sonitu concutit,
 Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ita feci ac ludens:
 Dum hæc mecum reputo accersitur lavatum interea virgo.
 It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ collocârunt.

Sto expectans si quid mihi imperent; venit una, Fleus tu inquit,
 Dore,

Cape hoc flabellum, Et ventulum huic sic facto, dum lavamus:
 Ubi nos laverimus, si voles, lavate: accipio tristis.

A. Tum equidem isthuc os tuum impudens videre nimium vellem
 Status qui esset flabellum tenera te asinum tantum.

G. Vix

*C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes prorumpunt se :
 Abeunt lavatum : perstrepunt, ita ut sit, domini ubi absint.
 Interea somnus virginem opprimit : ego limis adspecto
 Sic per flabellum clanculum, & simul alia circumspetto
 Satin' explorata sint : video esse : pessulum ostio obdo.
 A. Quid tum ? C. quid tum, fatue ! A. fateor. C. egon' occa-
 sionem
 Mihi ostentatam, tam brevem, tam optatam, tam insperatam
 Amitterem ? tum pol ego is essem verè, qui assimulabar.
 A. Sanè hercle, ut dicis. Sed interim de symbolis quid actum est ?
 C. Paratum est. A. frugi es : ubi ? domin' ? C. immo apud
 libertum Discum.
 A. Perlonge est : sed tanto ocius properemus ; muta vestem.
 C. Ubi mutem ? perii : nam domo exulo nunc : metuo fratrem,
 Nè intus sit : porro autem, pater nè rure redierit jam.
 A. Eamus ad me : ibi proximum est ubi mutes. C. rectè dicis.
 Eamus : & de isthac simul, quo pacto porro possim
 Potiri, consilium volo capere una tecum. A. fiat.*

ACT. IV. SCENA I.

*Arg. Dorias ancilla hic narrat, quid in convivio militis
 actum sit.*

Ejusdem generis.

Dorias.

I*Tà me dii bene ament, quantum ego illum vidi, nonnihil ti-
 meo (Thaidi.
 Misera, nè quam ille hodie insanu' turbam faciat, aut vim
 Nam postquam iste advenit Chremes adolescens frater virginis,
 Rogat illum admitti ut jubeat : ille continuo irasci, neque
 Negare audere : Thais porro instare, ut hominem invitet ; id
 Faciebat retinendi illius causâ ; quia illa quæ cupiebat
 De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
 Invitat tristis : mansit ibi : illa cum illo sermone illico.
 Miles verò sibi putare adductum ante oculos amulum.
 Voluit facere contra huic ægre : Heus, heus, inquit, puer !
 huc Pamphilam
 Accerse, ut delectet hic nos : illa exclamat, Minimè gentium,
 Tan' in convivium illam ? miles tendere inde ad jurgium.
 Interea autem sibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.
 Hoc est signi, ubi primum poterit, sese illinc subducat, scio.*

ACT.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Secum cogitans Phædria quæ sit intercepto amore passurus incommoda, si totum biduum ruri manserit, vincente amore in urbem venit.

Iambici senarii

Phædria.

DUm rus eo, capi egomet mecum inter vias,
Ita ut sit, ubi quid in animo est molestia,
Aliam rem ex aliâ cogitare, & ea omnia in
Pejorem partem: quid opus verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam, longe jam abieram:
Cum sensi, redeo rursus, malè verò me habens,
Ubi ad ipsum veni diverticulum, constitui;
Occæpi mecum cogitare: hem! biduum hîc
Manendum est soli sine illa? quid tum postea?
Nihil est: quid! nihil? si non tangendi copia est,
Eo! ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit: certè extremâ licentiâ
Amare, haud nihilest: villam prætereo sciens.
Sed quid hoc, quod timida subitò egreditur Pythias.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Pamphilam ab eunucho vitiatam magnopere queritur Pythias, miratur Phædria: atque ita ex illius querela, & hujus errore, multum delectationis spectator capit.

*Iambici octonarii, quibus adsunt trochaici,
iambicus senarius unus.*

Pythias, Dorias, Phædria.

UBi illum ego scelerosum misera, atque impium inveniam?
aut ubi

Quæram? hoccine tam audax facinus facere esse ausum?

Ph. perii: hæc quid sit, vereor.

Py. Quin insuper etiam scelus, postquam ludificatus est virginem Vestem omnem misera discidit, tum ipsam capillo conscidit,

Ph. Hem! Py. Qui nunc si detur mihi,

Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico.

Ph. Profectò nescio quid absente nobis turbatum est domi:

Adibo: quid isthuc? quid festinas? aut quem queris, Pythias?

Ph. Hem Phædria, egon' quem quæram! abi hinc quo dignus es cum donis tuis

E

Tam

Tam lepidis. Ph. quid isthuc est rei ?

Ph. Rogas me ! eunuchum quem dixisti nobis, quas turbas dedit Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles. Ph. quid ais ?

Py. Perii. Ph. temulenta es. Py. utinam sic fient, mihi qui malè volunt !

D. An obsecro, mea Pythias, quid isthuc nam monstri fuit ?

Ph. Insanis: qui isthuc facere eunuchus potuit ? Py. ego illum nescio

Qui fuerit : hoc, quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrumat ; neque, cum rogites quid sit, audet dicere.

Ille autem, bonus vir, nusquam apparet: etiam hoc misera suspi-

Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. nequeo mirari satis (cor,

Quo abire ignavus ille possit longius, nisi domum

Fortè ad nos rediit. Py. Vise amabò num sit. Ph. jam faxo scias.

D. Perii : obsecro, tam infandum facinus, mea tu, nè audivi quidem.

Py. At pol ego amatores audieram mulierum esse eos maxumos,

Sed nihil potesse : verùm misera non in mentem venerat.

Nam illum aliquò concludissem, neque illi commississem virginem.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Hic ridiculo quodam & perjucundo errore spectatores oblectantur. Phædria enim credit eunuchum quæri, quem dono Thaidi dederat & hunc iratus adoritur, ut virginis stupratorem : signis tandem, & argumentis comperit à Chærea fratre perpetratum scelus.

Iambici senarii, & trochaici octonarii.

Phædria, Dorus, Pythias, Dorias.

E*Xi foras, scelestè : at etiam restitas ?*

Fugitive, prodi : malè conciliate. D. obsecro. Ph. ob !

Illud vide os ut sibi distorsit carnis fex.

Quid hic reditio est ? quid vestis mutatio est ?

Quid narras ? paulum si cessâssem Pythia,

Domi non offendissem, ità jam ornabat fugam.

Py. Habesne hominem, amabo ? Ph. Quid ni ? Py. ò factum bene !

D. Isthuc pol vero bene. Py. ubi est ? Ph. rogitas ? non vides ?

Py. Videam obsecro, quem. Ph. hunc scilicet. Py. quis hic est homo ?

Ph. Qui ad vos deductus hodie est. Py. hunc oculis juvis,

Nosstrarum nunquam quisquam vidit, Phædria,

Ph. Non vidit : Py. an tu hunc credisti esse, obsecro,

Ad nos deductum? Ph. namque alium habui neminem. Py. au! Nè comparandus hic quidam ad illum est: ille erat.

Honestâ facie & liberali. Ph. Itâ visus est Dudum, quia variâ veste exornatus fuit: Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.

Py. Tace obsecro: quasi verò paulum intersiet.

Ad nos deductus. hodie est adolescentulus,

Quem tu vago videre velles, Phædria,

Hic est vetus, vietus, veterinosus, senex,

Colore mustelino. Ph. hem, quæ hæc est fabula?

Eò redigis me, ut quid egerim egomet nesciam,

Eh tu? emin' ego te? D. emisti. Py. Fube mihi denuo.

Respondeat. Ph. roga. Py. venistin' hodie ad nos? negat.

At ille alter venit annos natus sedecim:

Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agedum, hoc mihi expedi:

Primum unde habes istam quam habes vestem? taces?

Monstrum hominis! non dicturus? D. venit Chærea.

Ph. Fratérne? D. itâ est. Ph. quando? D. hodie. Ph. quâmodum? D. modò.

Ph. Quicum? D. cum Parmenone. Ph. nôrâsne eum prius?

D. Non: nec quis esse unquam audiêram dicier.

Ph. Unde igitur meum fratrem esse sciebas? D. Parmeno

Dicebat eum esse: is dedit hanc mihi vestem. Ph. occidi.

D. Meam ipse induit: p'st unâ ambo abierunt foras.

Py. Jam satis credis sebriam esse me, & nil mentitam tibi?

Jam satis certum est virginem vitiatam esse? Ph. agè nunc bellua.

Credis huic quod dicat? Py. quod isti credam? res ipsa indicat.

Ph. Concede isthuc paululum: audin' etiam paululum: sat est

Dic dum hoc rursus: Chærean' tuam vestem detraxit tibi?

D. Factum. Ph. & eâ est indutus? D. factum. Ph. & pro te huc deductus est. D. itâ.

Ph. Jupiter magne, ô scelestum atque audacem hominem!

Py. vae mihi!

Etiâ nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?

Ph. Mirum, ni tu credas quid iste dicat: quid agam nescio.

Heus tu negato rursus: possumne ego hodie ex te exculpere

Verum? vidiſtin' fratrem Chæream? D. non. Ph. non potest sine

Malo fateri, video: sequere hæc: modò ait, modò negat.

Ora me. D. obsecro te verò, phædria. Ph. I intrò nunc jam, hei, hei !

Ph. Alio pacto honestè quomodo hunc nunc abeam, nescio ; Actum est siquidem, tu me hîc etiam nebulo ludificabere ?

Py. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quàm me vivere.

D. Sic est. Py. inveniam hodie parem ubi pol referam gratiam.

Sed nunc quid faciendum censes, Dorias ? D. isthac rogas

Virgine ? Py. ita : utrùm taceam, an prædicem. D. POL, si sapi,

Quod scis nescis, neque de eunucho, neque de vitio virginis :

Hac re & omni turba evolves te, & illi gratum faceris,

Id modò dic, abisse Dorum. Ph. ità faciam. D. sed videôn' Chremem ?

Thas jam aderit. Py. quid ità ? D. quia cùm indè abeo, jam nunc inceperat

Turba inter eos. Py. aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid fiet.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. A coëna militis vino semigravis egreditur Chremes adolescens, in cujus persona Terentius exprimit egregiè temulentorum consuetudinem, qui priorum memores, in præsentibus titubant.

Iambici octonarii.

Chremes, Pythias.

A*T at, data hercle verba mihi sunt : vicit vinum quod bibi.*

At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius !

Postquam surrexi neq; pes, neq; mens satis suum officium facit.

Py. Chreme. C. quoniam est ? ehem Pythia, vah ! quanto nunc formosior.

Videre, quàm dudum ! Py. certè quidem tu pol multò alacrior.

C. Verbum hercle verum hoc est : SINE Cerere & libero friget Venus.

Sed Thas multò antè venit ? Py. ann' abiit jam à milite ?

C. Jamdudum etatem. Lites sunt inter eos factæ maximæ.

Py. Nil dixit tum, ut sequerè se se. C. nihil, nisi abiens mihi innuit.

Py. Eho ! nonne id sat erat ? C. at nesciebam id dicere illum, nisi quia

Correxist miles, quod intellexi minùs : nam me extrusit foras, Sed eccam ipsam ! miror ubi huic ego anteverterim.

ACT.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Colloquuntur Thais & Chremes: contra millitem se muniant, quem venturum putant, ut virginem eripiat, Timidior hic Chremes inducitur, quam Thais.

Trochaici & iambici octonarii, trochaicus quaternarius, & iambicus quaternarius.

Thais, Chremes, Pythias.

C Redo equidem illum jam affaturum esse illam ut eripiat: *sine*

Veniat: atqui si illam digito attingerit uno, oculi illico

Effodientur: usque eò ego illius ferre possum ineptias,

Et magnifica verba, verba dum sint: verum enim si ad rem conferentur, vapulabit.

C. Thais, ego jamdudum hic adsum. *T.* ò mi Chreme, teipsum expectabam:

Scin tu turbam hanc propter te esse factam? & adeo ad te attinere hanc

Omnem rem? *C.* ad me! qui? quasi isthuc. *T.* quia dum tibi sororem studeo

Reddere, & restituere, hæc atque hujusmodi sum multa passa:

C. Ubi ea est? *T.* domi apud me. *C.* ehem! *T.* quid est?

Educta ita, uti teque illaque dignum est. *C.* quid ais? *T.* id quod res est.

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quicquam pretii.

C. Et habetur, & referetur à me, Thais tibi, ita uti merita es,

Gratia. *T.* at enim cave, nè prius, quam hanc à me accipias, amittas

Chreme: nam hæc ea est, quam miles à me vi nunc venit ereptum Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

C. Vidin' tu illum Thais? *P.* ubi sita est? *M.* in risco odiosa, cessas?

C. Militem secum ad te quantas copias adducere!

At at. *T.* nunc formidolosus obsecro es mihi homo? *C.* apagesis.

Ego formidolosus! nemo est hominum qui vivat minus.

T. Atque ita opus est. *C.* au! metuo, qualem tu me esse hominem existumes.

T. Immo hoc cogitato: qui cum res tibi est, peregrinus est.

Minus potens quam tu, minus notus, amicorum hic habens minus.

C. Scio isthuc. Sed TU quod cavere possis, stultum admittere est.

Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci accepta injuria.

Abi tu, atque ostium obsera intus, dum ego hinc transcurro ad forum.

Volo ego adesse hic advocatos nobis in turba hac. T. mane.

C. Melius est. T. mane, C. omitte. jam adero. T. nil opus est istis Chreme:

Hoc dic modo, Sororem illam tuam esse, & te parvam virginem amisisse, nunc cognosse: signa ostende. P. adsunt. T. cape.

Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellexisti? C. probe.

T. Fac animo hæc præsentī dicas. C. faciam. T. attolle pallium Perii? HUIUS ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Inepti militis vanitatem optime hic exprimit Terentius, cum furenti similis ad amicam, tanquam ad hostilem pergit exercitum.

Iambici & trochaici octonarii.

Thraso, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

H*ancine ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho?*

Mori me satius est. Simalio. Donax, Syrisce, sequimini.

Primum ædes expugnabo. G. recte. Thr. virginem eripiam. G. probe

Thr. Male mulctabo ipsam. G. pulchrè. Thr. in medium huc agmen cum vecti, Donax;

Tu. Simalio in sinistrum cornu; tu Syrisce in dextrum.

Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum? S. eccum! adest.

Thr. Quid, ignave? peniculon' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?

S. Egone? imperatoris virtutem noveram & vim militum: Sine sanguine hoc fieri non posse, qui abstergerem vulnera.

Thr. Ubi alii? S. qui malum, alii? Solus Sannio servat domum.

Thr. Tu hosce instrue: hic ego ero post principia: inde omnibus signum dabo.

G. Illuc est sapere: ut hosce instruxit, ipse sibi cavit loco:

Thr. Idem hocce Pyrrhus factitavit. C. viden' tu, Thais, quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectam est de occidendis ædibus.

Tha. Sanè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est. Nè metuas. Thr. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Ut tu illos procul hinc ex occulto caderes: facerent fugam.
 Thr. *Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quàm mox irrui-*
mus! Thr. mane.

OMNIA prius experiri verbis, quàm armis, sapientem decet.
Qui scis, an quæ jubeam, sine vi faciat? G. Dñ vöstram fidem!
Quanti est sapere! nunquam accedo quin abs te abeam doctior.
 Thr. *Thas primum hoc mihi responde: cùm tibi do istam vir-*
ginem.

Dixit' mihi hos dies soli dare te? Tha. quid tum postea?
 Thr. *rogas?*

Que mihi ante oculos amatorem coràm adduxti tuum!

Tha. *Quid cum illo ut agas? Thr. Et cum eo te clam subduxisti*
mihi.

Tha. *Libuit. Th. Pamphilam ergò huc redde nisi vi mavis eripi.*

C. *tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium? G. ah!*
quid ais? tace.

C. *quid tu tibi vis? Thr. Ego non tangam meam? C. tuam*
autem furcifer?

G. *Cave sis: nescis, cui maledicas nunc viro. C. non tu hinc abis?*
 Scin' tu, *ut tibi res se habeat? si quicquam hodie hñ turbæ cæ-*
peris,

Faciam ut hujus loci, dieique, meique semper memineris.

G. *miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimi-*
cum tibi.

C. *Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. G. ain' verò canis,*
Siccine agis? Thr. quis tu es homo? quid ibi vis? quid cum
illa rei tibi est?

C. *Scibis: principio eam esse dico liberam. Thr. hem! C. ci-*
vem Atticam. Thr. hui!

C. *meam sororem. Thr. os durum. C. miles, nunc adeò edico tibi.*
Nè vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, Et signa ostendam hæc. Thr. tui
me prohibeas,

Meam nè tangam? C. probibeo inquam. G. audin' tu? hic
furti se alligat.

C. *Satin' hoc est tibi? Thr. hoc idem tu ais, Thais? Tha. quare*
qui respondeat.

Thr. *Quid nunc agimus? G. Quin redeamus: jam hæc tibi*
aderit supplicans

Utro. Thr. Credin' ? G. immo cerse : novi ingenium mulierum :

NOLUNT, ubi velis ; ubi nolis, cupiunt ultero. Thr. bene putas.

G. jam dimitto exercitum ? Thr. ubi vis. G. Sanga, ita uti fortes decet

Milites domique focique fac vicissim ut memineris.

S. Jamdudum EST animus in patini. G. frugi es. Thr. vos me hæc sequimini.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoscit Pamphilam.

Iambici senarii.

Thais, Pythias.

Pergin' scelesta, mecum perplexè loqui ?

Scio, nescio : abiit : audiui : ego non affui.

Non tu isthuc mihi dictura apertè es quicquid est ?

Virgo conscissâ veste lacrumans obtracet :

Eunuchus abiit, quamobrem ? quid factum est ? taces ?

P. Quid tibi ego dicam misera ! illum eunuchum negant

Fuisse. T. quis fuit igitur ? P. iste Chærea.

T. Qui Chærea ? P. iste ephebus frater Phædræ,

T. quid ais, venefica ! P. atquo certò comperi.

T. Quid ais, obsecro, ad nos ? quamobrem adductus est ?

P. nescio.

Nisi amâsse credo Pamphilam. T. hem misera occidi.

Infelix, siquidem tu isthæc vera prædicas.

Num id lacrumat virgo ? P. id opinor. T. quid ais sacrilega ?

Isthuccine interminata sum hinc abiens tibi ?

P. Quid facerem ? ita ut tu iusti, soli credita est,

T. Scelesta OVEM lupo commisisti : disputet.

Sic mihi data esse verba : quid hominis illic est ?

P. Hera mea, tace, obsecro : salvæ sumus : hominem

Habemus ipsum. T. ubi n̄ est ? P. hem ! ad sinistram non vi-

des ?

En ! T. video. P. comprehendere jube, quantum potest ?

T. Quid illi facies, stulta ? P. quid faciam, rogas ?

Vide amabo, si non, cum adspicias, os impudens

Videtur. T. non. P. tum, quæ ejus confidentia est.

ACT.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Thais cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam : deinde condonat noxam petenti uxorem, quam vitiaverat.

Ejusdem generis.

Chærea, Thais, Pythias.

A Pud Antiphonem uterque, mater & pater,
Quasi dedit à operâ, dormi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me, interim
Dum ante ostium sto notus mihi quidam obviam
Venit ; ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum : inde item
In aliud, inde in aliud : ità miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.

Sed estne hæc Thais, quam video ? ipsa est : hæreo.

Ab ! quid faciam ? quid mea autem ? quid faciet mihi ?

T. Adeamus, Bone vir, Dore salve : dic mihi,

Aufugisti ? C. heras factum. T. satin' id tibi placet ?

C. Non. T. credin'te impunè habiturum ? C. unam hanc noxiam

Mitte : si aliam unquam admisero ullam, occidito.

T. Num meam sævitiam veritus es ? C. non. T. quid igitur ?

C. Hanc metui, nè me criminaretur tibi.

T. Quid feceras ? C. paululum quiddam. P. eho ! paululum
impudens.

An paululum esse hoc tibi videtur virginem

Vitiare civem ? C. conservam esse credidi.

P. Conservam ? vix me contineo quin invol'em in
Capillum : monstrum ! etiam ultro derisum advenit.

T. Abi hinc insana. P. quid ità verò ? debeam,

Credo, isti quicquam furcifero, si id fecerim :

Præsertim cum se servum fateatur tuum.

T. Missa hæc faciamus. Non te dignum Chærea

Fecisti : nam si ego digna hâc contumeliâ

Sum maximè, at tu indignus qui faceres tamen,

Neque ædipol, quid nunc consilii capiam scio,

De virgine isthac : ità conturbasti mihi

Rationes omnes, ut eam non possim suis,

Ità ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere ut

Solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.

C. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam

Fore Thais : sepe ex huiusmodi re quapiam, &
 MALO ex principio magna familiaritas
 Conflata est. Quid, si hoc quispiam voluit Deus ?
 T. Equidem pol in eam partem accipioque, & volo,
 C. Immo ita quaeso : unum hoc scito, contumelie
 Non me fecisse causâ sed amoris. T. scio.
 Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
 Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,
 Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.
 C. Te quoque jam, Thais, ita me di bene ament, amo.
 P. Tum pol ab isto tibi, hera, cavendum intelligo.
 C. Non ausim. P. nihil tibi quicquam credo. T. desinas.
 C. Ego me tue commendo & commito fidei.
 Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix fies :
 Te mihi patronam cupio, Thais, te obsecro.
 Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
 T. Tamen, si pater. C. quid ? ab ! volet certo scio,
 Civis modo hæc sis. T. paululum opperirier
 Si vis, jam frater ipse hinc aderit virginis :
 Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit parvolam :
 In cognoscendo tute ipse aderis, Chærea.
 C. Ego verò maneo. T. visne interea, dum is venit,
 Domi operiamur potius quàm hinc ante ostium ?
 C. Immo, percupio. P. quam tu rem actura, obsecro, es ?
 T. Nam quid ita ? P. regitas ? hunc tu in ades cogitas
 Recipere posthac ? T. cur non ? P. Crede hoc meæ fidei,
 Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au ! tace obsecro.
 P. Parum perspexisse ejus videre audaciam.
 C. Non faciam Pythias. P. Non pol, credo, Chærea,
 Nisi si commissum non erit. C. quin, Pythias,
 Tu me servato. P. neque pol servandum tibi
 Quicquam dare a sim, neque te servare : apage te.
 T. Optumè, adest ipse frater. C. perii hercle : obsecro,
 Abeamus intrò Thais : nolo me in via
 Cum hac veste videat. T. quamobrem tandem ? an quia pude
 C. Idipsum. P. idipsum : virgo verò. T. i præ sequar,
 Tu isthic mane, ut Chremem introducas Pythias.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Pythias securū cogitat, quo dolo parmenonem ulcisci possit.

Iambici senarii.

Pythias, Chremes, Sophrona.

Quid? quid venire in mentem nunc possit mihi,
 Quidnam qui referam illi sacrilego gratiam,
 Qui hunc supposuit nobis? *C.* move verò ocyūs
Te, nutrix. S. moveo. *C.* video, sed nil promoves.
P. Jamne ostendisti signa nutrici? *C.* omnia.
P. Amabō quid ait? cognoscitne? *C.* ac memoriter.
P. Bene ædipol narras: nam illi faveo virgini,
 Ite intrō: jamdudum hera vos expectat domi.
 Virum bonum eccum Parmenonem incedere
 Video; vide ut otiosus sit, si diis placet.
 Spero me habere, quī hunc meo excruciem modo.
 Ibo intrō, de cognitione ut certum sciam:
 Post exhibo, atque huic perterrebo sacrilegum.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Glorietur Parmeno, quod Chaream pro eunucho ad
 Thaidem deduxerit: meretricium sordes commemorat
 quam rem iniquo fert animo Pythias.

Ejusdem rationis.

Parmeno, Pythias.

Reviso quidnam Charea hīc rerum gerat.
 Quōd si astu rem tractavit (di vōstram fidem?)
 Quantam, & quā veram laudem capiet Parmeno!
 Nam ut omittam, quōd ei amorem difficillimum, &
 Carissimum ab meretrice avara, virginem
 Quam amabat, eam confeci sine molestia,
 Sine sumptu, sine dispendio, tum hoc alterum,
 Id verò est quod ego mihi puto palmarium,
 Me reperisse, quomodo aadolescēculus
 Meretricium ingenia & mores pascit noscere;
 Mature ut cūm cognōrit perpetuò oderit.
 Quæ dum foris sunt nihil videtur mundius,
 Nec magis compositum quicquam, nec magis elegans:
 Quæ cum amatore suo cūm cenant, liguriunt.
 Harum videre ingluviem, sordes, inopiam,

Quam

Quàm inhonestæ solæ sint domi, atque avidæ cibi,
 Quo pacto ex jure besterno panem atrum vorent,
 Nosse omnia hæc, salus est adolescentulis.
 P. Ego pol te pro istis dictis & factio, scelus,
 Ulciscar, ut nè impunè in nos illuseris.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Parmenonem terret Pythias, confingens intus colligatum
 Chremete Chæream, propter oblatum Pamphilæ vitium.
 Trochaici octonarii catalectici.

PRO deum fidem? facinus fædum: ô infelicem adolescentulum!

O scelestum Parmenonem, qui istum huc adduxit? Pa quid est
 Py. Miscret mi: itaque, ut nè viderem, misera hûc effugi foras
 Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? Pa. ô Jupiter!
 Quæ illæc turba est: numnam ego perii? adibo: quid isthuc Pythias
 Quid ais? in quem exemp'a fient? Py. rogitas, audacissime?
 Perdidisti istum quem addux'ti pro eunuchæ adolescentulum,
 Dum studes dare verba nobis. Pa quid ita? aut quid factum est
 Py. Virginem istam, Thaidi hodie, quæ dono data est, (cedit)
 Scin' eam hinc civem esse? & ejus fratrem apprimè nobilem?
 Pa. Nescio. Py. atqui sic inventa est: eam iste vitiavit miser.
 Ille ubi id rescivit factum frater volentissimus.

Pa. Quidnam fecit? Py. colligavit primum eum miseris modis.

Pa. Colligavit! hem! Py. atque equidem orante, ut nè id faceret, Thaidæ, (solet fieri)

Pa. Quid ais? Py. nunc minatur porrò sese id quod mæchæ
 Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. quâ audaciâ
 Tantum facinus audet? Py. quid? ita tantum? Pa. an non
 hoc maximum est?

Quis homo pro mæcho unquam vidit in domo meretricia
 Deprehendi quenquam? Py. nescio. Pa. at nè hoc nesciat
 Pythias,

Dico edico vobis, nostrum esse illum horilem filium. Py. hem
 Obsecro, an is est? Pa. nè quam in illum Thais vim fieri sinat
 Atque aded autem cur non egomet intrò eo? Py. vide Parmenonem
 Quid agas, nè neque illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant
 Quicquid factum est, ex te esse ortum. Pa. quid igitur faciam
 miser?

Quidve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem.

Dicitur

*Dicam huic, an non? dicam hercle: etsi mihi magnum malum
Scio paratum; sed necesse est, huic ut subveniat. Py. sapis:
Ego abeo intrò: tu isti narrato ordine, ut factum fiet.*

ACT. V. SCENA VI.

*Arg. A villa otiosa & quieto redit ad urbem animo hic senex
neque enim mores suorum clāmitat, neque mali quidpiam
suspiciatur, sed rusculo suo gratias agit, cujus beneficio ig-
norat, quid in urbe agant filii, quorum amores & facta nunc
demum cognoscit ex Parmenone.*

Iambici senarii.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:

Neque agri neque urbis odium me unquam percipit.

Ubi satias caput fieri, commuto locum.

Sed estne ille noster Parmeno? & certè ipse est.

Quem præstolare, Parmeno hic ante ostium?

Pa. Quis homo est! saluum te advenire here, gaudeo.

L. Quem præstolare? P. perii; lingua hæret metu. L. hem!

Quid est quod trepidas? satine salva? dic mihi.

P. Here primum te arbitrari id, quod res est, velim:

Quicquid hujus factum est, culpâ non factum est meâ.

L. Quid? P. rectè sanè interrogasti: oportuit

Rem prænarrâsse me. Emit quendam Phædria

Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? Pa. Thaidi.

L. Emit? perii hercle: quanti? P. viginti minis.

L. actum est. P. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.

L. Hem! quid? amat? an scis jam ille quid meretrix siet?

An in astu venit? ALIUD ex alio malum.

Pa. Here, né me spectes: me impulsore hac non facit.

L. Omitte de te dicere: ego te, furcifer,

si vivo: sed istuc, quicquid est, primum expedi.

L. Pro eunuchò! P. sic est: huc pro macho postea

Comprehendere intus, & constrinxère. L. occidi.

Pa. Audaciam meretricum specta. L. nunquid est.

Aliud mali damniue quod non dixeris.

Reliquum? Pa. tantum est. L. cesson' huc intrò irrumpere?

*Pa. Non dubium est, quin mihi magnum ex hac re sit ma-
lum,*

Nisi, quia necesse fuit hoc facere, id gaudeo.

Propter

*Propter me hisce aliquid esse eventurum mali.
Nam jam diu aliquam causam querebat senex,
Quamobrem insigne aliquid faceret : is nunc repperit.*

ACT. V. SCENA VII.

*Arg. Pythias egrediens irridet parmenonem plùs satis credi-
lum ; simul populum docet, quid intus egerit senex.*

Iambici octonariis catalectici.

Pythias, Parmeno.

NUnquam adipol quicquam jamdiu quod magis vellen
evenire,

*Mi evenit quàm quòd modò senex intrò ad nos venit errant.
Mibi soli ridiculo fuit, quæ, quid timeret scibam.*

*Pa. Quid hoc autem est ? Py. nunc id prodeò, ut conveniam
Parmenonem*

*Sed ubi obsecro est ? Py. mén' querit hæc ? Py. atque eccum!
video : adibo.*

Pa. Quid est, ineptæ? quid tibi vis? quid rides, pergin ? Py. perii.

Defessa jam sum misera te ridendi. Pa. quid ita. Py. rogitas?

Nuquam adipol hominem stultiorem vidi, nec videbo : ah!

Non potest satis narrari quo ludos præbueris intus.

At etiam primò callidum & disertum credidi hominem.

Quid ? illicone credere ea quæ dixi oportuit te ?

An pænitebat flagitii, te autore quod fecisset

Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares ?

Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit

Illam esse eum indutum pater ? quid jam scis te periisse ?

Pa. Ehem ! quid dix'ti pessuma : an mentita es ? etiam rides ?

Itan' lepidum tibi visum est scelus, nos irridere ? Py. nimium.

*Pa. Si quidem isthuc impune habueris, Py. verum ? Pa. red-
dam hercle, Py. credo :*

Sed in diem isthic Parmeno est fortasse, quod minitare :

Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas

Flagitiis, & eundem indicas : uterque te in exempla edens.

*Pa. Nullus sion. Py. hic pro illo munere tibi honos est habi-
tus : abeo.*

Pa. Egomet meo indicio miser, quasi forex, hodie perii.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Statuit hic miles ultro se dedere Thaidi, Hereulis exemplo, qui Omphalæ servivit in lanificio, pro elava & leonis tegmine, acceptis ab ea calathio & colo.

Trochaici octonarii, catalectici.

Gnatho, Thraſo.

*Q*uid nunc! quâ ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas, Thraſo?

T. Egone? ut Thaidi me dedam & faciam quod jubeat.

G. quid eſt?

T. Qui minùs huic, quàm Hercules ſervivit Omphalæ?

G. exemplum placet.

*U*tinam tibi committigari videam ſandalio caput!

Sed quid? fores crepuère ab ea: quid autem hoc eſt mali!

Hunc ego nunquam videram etiam: quidnam properans, hinc proſilit?

ACTUS V. SCENA IX.

Arg. Qui alias gaudebat à ſe vitiatam puellam Chærea, eandem quod permiſſu ſit parentis habiturus uxorem, nunc exultat: & in partem amoris recipitur à Thaide miles Thraſo.

Chærea, Parmeno, Phædria, Gnatho, Thraſo.

O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior? (ſuam Nemo hercle quiſquam: nam in me plane dī poteſtatem omnem oſtendere, cui tam ſubito tot congruerint commoda.

Pa. Quid hic lætus eſt? *C.* ô Parmeno mī, ô mearum voluptatum omnium

Inventor, inceptor, perfector, ſcin' me, in quibus ſim gaudiis?

Scis Pamphilam meam inventam civem? Pa. audi vi. *C.* ſcis ſponſam mihi?

Pa. Bene ita me dī ament factum. *G.* audin' tu illum, quid ait? *C.* tum autem Phædria,

Meo fratri gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt domus.

Thais patri ſeſe commendavit, in clientelam & fidem

Nobis dedit ſe. Pa. fratris igitur Thais tota eſt. *C.* ſcilicet.

Pa. Jam hoc aliud eſt quod gaudeamus: miles penſetur joras.

C. Tum tu, frater ubi ubi eſt, fac quamprimum hæc audiat.

Pa. Ipſam domum.

T. Nunquid, Gnatho, dubitas, quin ego perpetuò perierim?

G. ſine.

Dubio,

Dubio, opinor. C. quid commemorem primum? aut quem laudem maxime?

Illum, qui mihi dedit consilium an facerem; tu me quid id ausus Incipere? an fortunam collaudem, qua gubernatrix fuit, (sin) Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum conclusit diem? an Mei patris festivitatem & facilitatem? ô Jupiter Serva obsecro hæc nobis bona. Ph. dî vostram fidem! incredibilia Parmeno modo quæ narravit: sed ubi est frater? C. præsto est.

Ph, gaudeo.

C. Satis credo: nihil est Thaïde hac frater, tuâ dignius Quod ametur: ita nostræ est omni faulrix familiæ. Ph. bui! mihi Illam laudas! T. perii: quanto ei est mimi, tanto magis amo. Obsecro, Gnatho, in te spes est. G. quid vis faciam. T. perfice hoc Precibus, prelio ut heream in parte aliena tandem apud Tha. G. Difficile est. T. siquid collibuit, novi te: hoc si effeceris, (idem. Quodvis donum præmium à me optate, id optatum feres.

G. Itane? T. sic erit. G. hoc si efficio, postulo ut mihi tua domus Te præsentem, absente, pateat; invocato ut sit locus (audio?) Semper. T. do fidem ita futurum. G. accingar. Ph. quem hic ego O Thraso. T. Salvete. Ph. tu fortasse, quæ facta hîc sient, Nescis. T. scio. Ph. cur ergo in his te ego conspicio regionibus?

T. Vobis fretus. Ph. scin' quàm fretus? miles edico tibi, Si in platea hac te offendero post unquam nihil quod dicas mihi, Alium querebam iter hâc habui: periisti. G. eia haud sic decet Ph. Dictum est. G. non cognosco vestrum tam superbum. P. sic erit.

G. Prius audite paucis; quod cum dixero, si placuerit, Facitor'. Ph. audiamus. G. tu concede paulum isthuc, Thraso Principio ego? vos credere ambos hoc mihi vehementer velim. Me, huius quicquid facio id facere maxime causâ meâ: Verum idem si vobis prodest, vos non facere inscitia est.

P. Qui id est? G. militem rivalem ego recipiendum censeo. P. hem! Decipiendum? G. cogita modò: tu hercle cum illa Phædria Et libenter vivis, etenim bene libenter victitas:

Et quod det paulum: & necesse est multum accipere Thaïdem, Ut tuo amoris suppeditare possit sine sumptu tuo

Ad omnia hæc magis opportunus nec magis ex usu tuo

Nemo est, principio & habet quod det, & dat nemo largius Fatuus est, insulsus, tardus, stertit noctesque & dies:

Neque tu istum metuas ne amet mulier: pellas facile, ubi velis.

Th. Quid

Th. Quid agimus? G. præterea hoc etiam quod ego vel pri-
mum puto.

Accipit hominem nemo melius prorsus, neque prolixius.

P. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus est. C. idem arbitror.

G. Rectè facitis: unum etiam hoc vos oro, ut me in vstrum gre-

Recipiatis: sat diu hoc jam saxum volvo. P. recipimus. (gem

C. ac libenter. G. at ego pro isthoc, Phædria, & tu Chærea,

Hunc comedendum, & deridendum vobis præbeo. C. placet.

P. Dignus est. G. Thraso, ubi vis, accede. T. obsecro te, quid agimus?

G. quid? isti te ignorabant: postquam eis mores ostendi tuos,

Et collaudavi secundum facta & virtutes tuas,

Impetravi. T. benefecisti: gratiam habeo maximam. (mum.

Nunquam etiam fui usquam, quin me omnes amarent pluri-

C. Dixi ego vobis, in hoc esse Atticam eloquentiam?

P. Nihil præter promissum est. C. ite hæc. Vos valete, & plaudite.

HEAUTONTIMORUM ENI

Personæ earumque interpretatio.

Chremes, senex.

Menedemus, senex, ἥτοι τὸ τῷ δήμῳ μὲν, ἢ μὲν παρὰ τὸ
δήμῳ, vel robur populi, vel apud populum manens.

Clitipho, adolescens, κλειτὸν φῶς, claritas lucis.

Clinia, adolescens, ἀπὸ τὸ κλεινόν, à celebritate.

Syrus, servus, nomen gentile.

Dromo, servus.

Bacchis, meretrix, ἀπὸ τῆς βακχῆς.

Antiphila, amasia, ἢ ἐν τῷ μέρει φιλοῦσα, redamans vel con-
tra amans.

Sostrata, matrona, ἀπὸ τῆς σωστῆς, à salute copiarum; for-
minum est, de masculinis factum.

Nutrix.

Phrygia, ancilla, gentile nomen.

Sequentium personarum tantum hic mentio fit.

Archonides, senex, ἀπὸ τῆς ἀρχῆς παρωνόμῳ, est principatus
in eo nomine significatio.

Phanocrates, senex, φανερόν τὸ κρείττος, manifestum seu illustre
robur.

M. ANTONII MURETI IN HEAUTONTIMORUM ENON TERENTII ARGUMENTUM.

Chremes Sostratæ uxori gravida præceperat, si puellam pareret, ut eam statim interficeret. Fuit hæc immunitas in veterum moribus, ut, cum fera nulla sit, quæ sævius suos non diligit, ipsi, quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puellam enixa (ut est maternus semper animus clementior) vitam ei adimere non sustinuit; sed paupercule cuidam anus Corinthiæ, Philteræ nomine, exponendam dedit, etiamque muliebri quadam superstitione, anulum digito detractum suo, iussit, ut unâ cum puella exponeret; id quod tum stultitiam factum videri poterat, postea puellæ saluti fuit: ejus enim annuli ope tandem agnita est à suis. Anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educatque ut suam: eam cum adolevisset, anusque illius filia putaretur, Menedemi filius Clinia perditè amare cæpit, propè jam ut pro uxore haberet: quod ubi rescivit pater, ita violentè tulit, ut filium assiduè iurgandi, clam militatum in Asiam abire coegerit: tum verò qui filii amorem iniquo animo tulerat, multo iniquiore ejusdem absentiam ferre cæpit. Itaque ut de se supplicium absenti filio daret, qui eum sævitia suâ exegisset ex ædibus, ædes, suppellectilem, familiam vendit, præter qui servi ad opus rure faciundum utiles erant: ingentemque sibi agrum comparat, ubi à prima luce ad noctem non servos modo exerceret, verum etiam homo, sexagenarius, senectutem miserè modis excruciatet suam. Profecto Clinia, Philteræ, quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ diem morte confecit. Clinia, cum jam menses tres absuisset, amica desiderio reversus, non ausus est patri se in conspectum dare, antiquam illius asperitatem veritus: sed ad Clitiphonem,

Chremetis

Chremetis filium, divertit, quicum magna ipsi à puero familiaritas intercesserat. Clitipho, sodalis reditu lætus, Syrum & Dromonem servos (jam autem advesperascebat) in urbem ad accersendam Antiphilam mittit. Exposuerat eo ipso die Menedemus Chremeti, quanto sibi desiderio esset filius; parum ut absuerit quin Chremes, cum primum de reditu Clinia accepit, mitteret, qui ei nunciarent: continuit tamen se in diem posterum, quod ita magis è re illius fore censeret Syrus, summam servus & audaciâ & astutiâ, qui cum Antiphilam tantum accersere jussus esset, etiam Bacchidem adduxit: erat hæc meretrix procax, potens, sumptuosa, nobilis, cujus se amore haud ita pridem irretierat Clitipho. Quod autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Clinia, Antiphilam verò unam ex illius ancillis esse simularent. Postridie manè Chremes ad Menedemum diluculo proficiscitur, & rediisse Cliniam nuntia tur: ille gaudio amens filium jamjam videre, jamjam amplecti, jamjam ei se suaque omnia permittere cupiebat: at Chremes, Cave, inquit, faxis, isthoc enim modo & te, & eum, & rem unâ perdidideris tuam: simul ei ostendit, quot incommoda caputurus sit, si tam molli esse se, tanque infracto animo ostenderit. Clinia amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non jam pauperulam esse, aut parvo contentam, ut antea, sed sumptuosam gemmis atque auro collucentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi mox tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferundo fore, si se illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat: quin tu ita potius agito, humanè quidem & comiter excipito filium: istud tamen tam impotens illius desiderium occultum habeto, tum si ille, quod amica det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te finito, ita & eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Hæc Chremes, nescius (ut sunt homines) oculatum foris esse se, cæcum domi: interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret, jamque inibi erat, cum eum Chremes arreptum blandè compellat, hortaturque, aliquam ad Menedemum fallaciam molietur. Injecit in sermone Syrus mendacium à se pro tempore confictum;

anum Corinthiam, Antiphila (ita enim putabatur) matrem mille drackmarum mutuo accepisse à Bacchide eà mortuà, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum hæc aguntur, amulum suum agnovit Sostrata, ejusque indicio, Antiphilam filiam suam esse cognovit: gaudio exiliens omnem rem defert ad virum; qui, eà leviter objurgatà, repertam tamen filiam, ipse quoque gavisus est. Jam omnia in tranquillo erant, absque Bacchide fuisset: sed & illi quoquo modo decem excudende erant argenti minæ: & periculum erat, ne aliquò eam Chremes filii amicam esse recisceret: ibi Syrus audax, consilium init: quomodo & utrique seni rem, ut erat, patefaceret, & commodè se è tam impedito negotio expediret: primum igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam; dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam esse: orabimurque ut eam domi sue dies aliquot esse patiatur, tēque id celatum velit: porro Clinia filia tue, quæ modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicat, eamque petat uxorem. Quid tum? Pecuniam, inquit, petet à patre suo, qui novæ nuptæ ornamenta coemat: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi: jam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat Bacchis, & ei pompam omnem suam traduxerat. Chremes primò non sat consilium illud probare; At illam certè, inquit, Syrus, pecuniam, pro quâ filia tua opposita erat pignori, quin dissolveras, facere honestè non potes. Ego verò, inquit Chremes, & libenter quidem. Imò verò, inquit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ita enim facilis credet Menedemus eam illius esse. Sit ita sane. Numeratur à patre Clitiphoni pecunia quam ad meretricem perferat: interea tota res detegitur: indignari Chremes, & fremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tandem, cum prius Antiphilam Clinia collocasset, partim Menedemi, partim uxoris precibus declinatus, ignoscit. Clitipho se, relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cum autem cæterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, hujus non nisi biduo explicari potest.

C. S U L P. A P O L L I N A R I S P E R I O C H A.

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
 Amantem Antiphilam, compulit durus pater :
 Animique sese angebat, facti poenitens.
 Mox ut reversu' est clam patrem divortitur
 Ad Clitiphonem : is amabat scortum Bacchidem.
 Cum accerferet cupitam Antiphilam Clinia,
 Ut ejus Bacchis venit amica, ac servolæ
 Habitum gerens Antiphila : factum id, quod patrem
 Suum colaret Clitipho ; hic technis Syri
 Decem minas meretriculæ aufert à sene.
 Antiphila Clitiphonis reperitur soror.
 Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

H E A U T O N T I M O R U M E N O S T E R E N T I I.

Acta Ludis Megalensibus, L. Cornelio Lentulo & L. Valerio
 Flacco Æd. Curul. egit Ambivius Turpio. Modos Fecit
 Flaccus Claudii F. Græca est Menandru, acta Primum Ti-
 biis imparibus, Deinde duabus Dextris. Acta etiam Tertio :
 T. Sempronio, M. Juventio Coss.

P R O L O G U S.

NE cui sit vostrum mirum, cur partes seni
 Poeta dederit, quæ sunt adolescentium :
 Id primum dicam : deinde, quod veni, eloquar.
 Ex integra Græca integram comædiam
 Hodie sum acturus Heautontimorumenon,
 Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
 Novam esse ostendi, & quæ esset : nunc qui scripserit,
 Et cuja Græca sit, ni partem maxumam

Existimarem scire vostrum, id dicerem.
 Nunc, quam ob rem has partes didicerim, paucis dabo.
 Oratorem voluit esse me, non prologum:
 Vestrum iudicium fecit: me actorem dedit.
 Sed hic actor tantum poterit à facundia,
 Quantum ille potuit cogitare commodè,
 Qui orationem hanc scripsit, quam dicturus sum.
 Nam quod rumores distulerunt malevoli,
 Multas contaminasse Græcas, dum facit
 Paucas Latinas: factum hic esse non negat,
 Neque se id pigere; & deinde facturum autumat.
 Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
 Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
 Tum, quod malevolus vetus poeta distitit:
 Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
 Amicum ingenio fretum, haud naturâ suâ:
 Arbitrium vestrum, vestra existimatio
 Valebit: quam ob rem omnes vos oratos volo,
 Ne plus iniquum possit quàm æquum oratio.
 Facite equi sitis, date crescendi copiam
 Novarum, qui spectandi faciunt copiam
 Sine vitiis: ne ille pro se dictum existimet,
 Qui nuper fecit servo currenti in via
 Decesse populum, cur insano serviat?
 De illius peccatis plura dicet, cum dabit
 Alias novas, nisi finem maledictis facit.
 Adeste æquo animo: date potestatem mihi,
 Statariam agere ut liceat per silentium:
 Nè semper servus currens, iratus senex,
 Edax parasitus, lycophanta autem impudens,
 Avarus leno, assidue agendi sint mihi
 Clamore summo, cum labore maximo.
 Meâ causâ, causam hanc justam esse, animum inducite.
 Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
 Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcent seni:
 Laboriosa si qua est, ad me curritur:
 Si levis est, ad alium mox deferitur gregem.
 In hac est pura oratio: experimint
 In utramque partem ingenium quid possit meum:

*Si nunquam avarè pretium statuit arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
Quàm maxumè servire vobis commodis:
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius quàm sibi.*

ACTUS I. SCENA I.

*Arg. Menedemum excruciantem sese in agro laboribus Chremes
alloquitur, sedulo causam inquirens, cur præter ætatem ille
suam id faciat: respondens Menedemus, sui mœroris cau-
sam dicit esse filii abitionem, quem jurgius & contumeliis
domo ejectum impotentius desiderat.*

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus, senes.

QUanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est;
Indè adeò, quod agrum in proxumo hic mercatus es,
Nec rei ferè sanè amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
(Quod ego in propinqua partè amicitie puto)
Faci:, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod mihi vidère præter ætatem tuam
Facere, & præterquam res te adhortatur tua.
Nam prò deùm atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid queris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio, agrum in his regionibus
Meliozem, neque pretii majoris, nemo habet:
Servos complures: proinde, quasi nemo fiet,
Ità tute attentè illorum officio fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vespèri
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis:
Hæc non voluptati esse satis certò scio.
At enim me, quantum hîc operis fiat, pœnitet:
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantumne ab re tua est otii tibi,
Aliena ut cures, eaque, nihil quæ ad te attinent?
C. HOMO sum: humani nihil à me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;

Rectum est, ego ut faciam : non, te ut deterream.

M. Mihi sic est usus, tibi ut opus est facto, face.

C. An cuiquam est usus homini se ut cruciat ? M. mihi est.

C. Si quid laboris est, nollem : sed isthuc quid mali est ?

Quæso, quid de te tantum meruisti ? M. heu, hoi !

C. Nè lacruma : atque isthuc, quicquid est, fac me ut sciam.

Nè retice, nè verère : credo, inquam, mihi.

Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.

M. Scire hoc vis ? C. hanc causâ equidem, quâ dixi tibi.

M. dicetur. C. at istos rastros interea tamen

Depone, nè labora. M. minimè. C. quam rem agis ?

M. Ah ! sine me, vacivom tempus nè quod dem mihi

Laboris. C. non sinam, inquam. E. ah ! non æquum facis.

C. Hui ! eam graves hos, quæso ? M. sic meritum est meum.

C. Nunc loquere. M. filium unicum adolescentulum

Habeo : (ah !) quid dixi ? habere me ? imò habuit, Chreme :

Nunc habeam, necne, incertum est. C. quid ita isthuc ? M. scies :

Est è Corintho hinc advena anus pauperula ;

Ejus filiam ille amare cœpit perditè,

Propè ut jam pro uxore haberet : hæc clàm me omnia.

Ubi rem rescivi, cœpi non humaniter,

Neque ut egrotum animum decuit adolescentuli,

Tractare, sed vi & viâ pervolgatâ patrum,

Quotidie accusabam : hem ! Tibine hæc diutius

Licere speras facere me vivo patre,

Amicam ut habeas propè jam in uxoris loco ?

Erras, si id credis, & me ignoras, Clinia.

EGO, te meum esse, dici tantisper volo,

Dum, quod te dignus est, facies : sed si id non facis,

Ego, quod me in te sit facere dignum, invenero.

Nulla adèd ex re isthuc sit, nisi ex nimio otio.

Ego isthuc ætatis non amoris operam dabam :

Sed in Asiam abii hinc propter pauperiem, atque ibi

Simul rem & gloriam armis belli reperi.

Postremò adeò res redit : adolescentulus

Sæpe eadem & gravitate audiendo victus est :

Ætate me putavit & sapientiâ

Plus scire, & providere, quàm seipsum sibi :

In Asiam ad regem militatum abii, Chreme.

C. Quid ais? *M.* clàm me profectus menses tres abest.

C. Ambo accusandi: etsi illud inceptum tamen
Animi est pudentis signum, & non instrenui.

M. Ubi comperi ex iis, qui ei fuere conscii,
Domum revertor mæstus, atque animo ferè
Perturbato atque incerto præ agritudine:
Assido, accurrunt servi, soccos detrahunt:
Video alios festinare, lectos sternere,
Cenam apparare: pro se quisque sedulò
Faciebant, quò illam mihi leniret miseriam.
Ubi video hæc, capere cogitare, Hem! tot meâ
Soliis solliciti sunt causa, ut me unum expleant?

Ancille tot me vestiant? sumptus domi
Tantos solus faciam? sed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam ampliùs,
Quòd illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,
Ego eum hinc ejeci miserum injustitiâ meâ.
Malo quidem me dignum quovis deputem.
Si id faciam: nam usque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patriâ ob meas injurias,
Interea usquè illi de me supplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi serviens.
Ità facio prorsus: nihil relinquo in adibus,
Nec vas, nec vestimentum: corras omnia,
Ancillas, servos, nisi eos qui opere rustico
Faciendo facilè victum exerceant suum,
Omnes produxi ac vendidi: inscripsi illico
Ædes mercede: quasi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus sum: hîc me exerceo:
Decrevi, tantisper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miser:
Nec fas esse ullâ me voluptate hîc frui,
Nisi ubi illo huc salvus redierit meus particeps.
C. Ingenio te esse in liberos leni puto, &
Illum obsequentem, si quis rectè aut commodè
Tractaret: verùm neque tu illam sati noveras,
Nec te ille: hoc ubi fit, ibi non verè vivitur.
Tu illum, nunquam ostendisti, quanti penderes:
Nec tibi ille est credere ausus quæ æquum patri.

Quod

Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi.

M. Ità res est, fateor : peccatum à me maximum est.

*C. Menedeme, at porro rectè spero : Et illum tibi
Salvum affuturum esse hîc confido propediem.*

*M. Utinam ità di faxint ! C. facient : nunc si commodum est,
Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.*

*M. Non possum. C. cur non ? quæso tandem aliquantulum
Tibi parce : idem absens facere te hoc vult filius.*

*M. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc meipsum fugere. C. sicine est sententia ?*

*M. Sic. C. bene vale. M. Et tu. C. lacrimas excussit mihi,
Miserétque me ejus : sed, ut diei tempus est,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat : ibo, ut visam, si domi est.*

Nil opus fuit monitore : jamdudum domi

Præsto apud me esse aiunt : egomet convivæ moror.

Ibo adeò hinc intrò : sed quid crepuerunt fores ?

Hinc à me quisnam egreditur ? huc concessero.

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Clinia domum ex Asia reversus, mirum in modum sollicitus est de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Clinia in patriam reditu, magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri suo Chremeti : Chremes filio ex Clinia vita & moribus vivendi modum præscribit.

Octonarii iambici trochaicique inte se mixti.

Clitipho, Chremes.

N*ihil adhuc est, quod vereare, Clinia : haudquaquam
etiam cessant :*

Et illam simul cum nuncio tibi hîc affuturam

*Hodie scio : proin tu sollicitudinem istam falsam, qua te
Excruciat, omittas. C. quicum loquitur filius ? Cl. pater adest,
Quem volui : adibo : pater, opportunè advenis. (C. probè.*

C. Quid id est ? Cl. hunc Menedemum nòstrin nostrum vicinum ?

*Cl. Huic filium scis esse ? C. audioi esse in Asia Cl. non est pater,
Apud nos est. C. quid ais ! Cl. advenientem è navi egredientem illico*

(à pueritia

*Adduxi ad cœnam : nam mihi magna cum eo jam inde usque
Semper fuit familiaritas. C. voluptatem magnam nuncias.*

*Quàm vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset
ampiùs,*

Ut hanc lætitiā nec opinanti primus ei objicerem domi !
 Atq; etiam nunc tempus est. Cl. cave faxis : non est opus. pater.
 G. Quapropter ? Gl. quia enim incertum est etiam, quid se
 faciat, modò venit.

Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ.
 Eam miserè amat : propter eam hæc turba, atque abitio eve-
 nit. C. scio. (unà Syrum.

Cl. Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum
 C. Quid narrat ? Cl. quid ille : se miserum esse. C. miserum !
 quem minui credere est ? (tur bona ?

Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicun-
 Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias :
 Atque HÆC perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet :
 Qui uti scit, ei bona : illi, qui non utitur rectè, mala.

Cl. Immo ille senex fuit importunus semper & nunc nihil magis
 Vereor, quàm nè quid in illum iratus plus satis faxit pater.
 C. Illene ! sed reprimam me : nam, in metu esse hunc, illi
 est utile. (oportuit.

Cl. Quid tūte tecum ? C. dicam : utut erat, mansum tamen
 Fortasse aliquando iniquior erat præter ejus lubidinem :
 Pateretur : nam quem ferret, si parentem non ferret suum ?
 Huncceine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vive-
 re ? &

Quod illum insimulat durum, id non est : nam parentum injuria
 Uniusmodi sunt ferme : paulò qui est homo tolerabilis,
 Scottari crebrò nolunt : nolunt crebrò convivari :

Præbent exiguè sumptum : & ea sunt tamen ad virtutem omnia
 Verùm ubi animus semel se cupiditate devinxit mali,

Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia : HOC
 Scitum est, Periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu fiet.

Cl. Ità credo. C. Ego ibo hinc intrò, ut videam nobis quid cœne
 Tu, ut tempus est dici, vide sis nè quo hinc abeas longius. (fiet.

Cl. Quàm iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices :

Qui æquum esse censent, nos jam à pueris illico miseri senes,
 Neque illarum affines rerum esse, quas fert adolescentia.

Ex sua libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.

Mibi si unquam filius erit, nã ille facili me uretur patre :

Nam & cognoscendi & ignoscendi dabitur peccati locus :

Non ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.

Perii :

Peritis mihi, ubi adbibit plus paulò, sua quæ narrat facinora.
Nunc ait, Periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu fiet.
Astutus: ne ille haud scit quàm mihi nunc Surdo narrat fabula.
Magis nunc me amica dicta stimulant: Da mihi atq; affer mihi.
Cui quid respondeam nil habeo: neq; me quisquam est miserior:
Nam Clinia hic, etsi is quoque suarum rerum satagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea est potens, præcax, magnifica, sumptuosa, nobilis.
Tam, quod dem ei, rectè est: nam nihil esse mihi, religio est dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum scit pater.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Clinia cessatione & morâ Antiphilæ amicæ nimum torquetur: solet enim amantis animus omnis moræ, quantumvis brevis, impatientior esse.

Ejusdem generis.

Clinia, Clitipho.

S*I mihi secundæ res de amore meo essent, jamdudum scia*
Venissent: sed vereor nè mulier me absente, hîc corrupta sit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
Occasio, locus, ætas, mater, cujus sub imperio est, mala;
Cui nihil præter pretium jam dulce est. Clit. Clinia. Clin. hei
mifero mihi!

Clit. Etiam caves, nè videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?

Clin. Faciã: sed nescio quid profectò mihi animus præagat mali.

Clit. Pergin' isthuc prius dijudicare, quàm scis quid veri fiet?

Clin. Si nihil mali esset, jam hîc adessent. Clit. jam aderunt.

Clin. quando isthuc erit?

Clit. Non cogitas hinc longius esse: & nôsti mores mulierum;

Dum moluntur, dum comuntur, annus est. Clin. ô Clitipho,

Timeo. Clit. respira, eccum Dromon' cum Syro! unâ adsunt tibi.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Clinia ex Syro intelligit, se absente, pudicè admodum vixisse Antiphilam, qua ex re ingenti gaudio perfunditur.

Bacchis Clitiphonis amica ad cœnam adducitur, quæ tamen interim fingitur esse amica Clinia.

Octonarii trochaici & iambici, quib9 immixti iambici senarii.

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

A*In' tu! D. sic est. S. verùm interea dum sermones cœdimus*
Illæ sunt relictæ. C. mulier tibi adest: audin' Clinia?

Cl. Ego

Cl. Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo, Clitipho.
 D. Minime mirum, adeò impedita sunt, ancillarum gregem
 Ducunt secum. Cl. perii : unde illi sunt ancillæ? C. men'rogas?
 S. Non oportuit relictas : portans quid rerum. Cl. hei mihi!
 S. Aurum, vestem : & vesperscit, & non noverunt viam.
 Factum à nobis stultè est : abi dum tu, Dromo, illis obviàm.
 Propera : quid stas? Cl. vae misero mihi, quanta despedecidi!
 C. quid isthuc? quæ res te sollicitat autem? Cl. rogitas quid fiet?
 Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula
 Hic reliqui, unde esse censes? C. vab! nunc demum intelligo.
 S. Dii boni! : quid turbæ est! ædes nostræ vix capient, scio.
 Quid comedent, quid ebibent; quid seni erit nostro miserius?
 Sed video, eccos quos volebam! Cl. ô Jupiter! ubinam est fides?
 Dum ego propter te errans patriâ careo demens, tu interea loci
 Collocupletasti te, Antiphila, & me in his deseruisti malis,
 Propter quam in summa infamia sum, & meo patri minùs
 obsequens :

Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat
 mihi, (pellere.

Monuisse frustra, neque potuisse eum unquam me ab hac ex-
 Quod nunc faciam tamen : cum gratum mihi esse potuit, nolui.
 Nemo est miserior me. S. hic de nostris verbis erat videlicet,
 Quæ hîc sumus locuti. Clinia aliter tuum amorem atq; est, accipis:
 Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,
 Quantum ex ipsa re conjecturam fecimus.

Cl. Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est
 Quod malim, quàm me hoc falsò suspicari.

S. Hoc primum, ut nè quid hujus ignores : Anus

Quæ est dicta mater esse ei antebac, non fuit :

Ea obiit mortem : hoc ipsa in itinere alteræ

Dum narrat, fortè audiui. C. quænam est altera?

S. Mane, hoc, quod cepi, primum enarrem, Clitipho :

Post isthuc veniam. C. propera. S. jam primum omnium,

Ubi ventum ad ædes est, Dromo pulsat fores :

Anus quædam prodit : hæc ubi aperuit ostium,

Continuò hic se coniecit intrò : ego consequor.

Anus foribus obdit pessusum, ad lanam redit,

Hinc sciri potuit, aua nusquam alibi, Clinia,

Quo studio vitam suam, te absente, exegerit :

Ubi

Ubi de improvviso est interventum mulieri
 (Nam ea res dedit tum existumandi copiam
 Quotidianæ vitæ consuetudinem ;
 Quæ, cujusque ingenium ut sit, declarat maxime)
 Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
 Mediocriter vestitam veste lugubri,
 Ejus anvis causâ, opinor, quæ erat mortua,
 Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur sibi :
 Nullâ malâ re esse expolitam muliebri,
 Capillus passus, prolixus, circum caput
 Rejectus negligenter : pax. Clin. Syre mi, obsecro,
 Nè me in lætitiâ frustra conjicias. S. anus
 Subtegmen nebat : præterea una ancillula
 Erat : ea texebat unâ pannis obsita,
 Neglecta, immunda illuvie Clit. si hæc sunt, Clinia,
 Vera, ita uti credo, quis te est fortunatior ?
 Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam & sordidam ?
 Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra noxam
 Cum ejus tam negliguntur internuncii :.
 Nam disciplina est, eisdem munerarier
 Ancillas primùm, ad dominas qui affectant viam.
 Clin. Perge, obsecro te, & cave nè falsam gratiam
 Studeas inire : quid ait, ubi me nominas ?
 S. Ubi dicimus rediisse te, & rogare uti
 Veniret ad te, mulier telam deserit
 Continud, & lacrimis opplet os totum sibi, ut
 Facile scires desiderio id fieri tuo.
 Clin. præ gaudio (ita me di ament) ubi scim nescio :
 Itâ timui. Clit. at ego nihil esse scibam, Clinia.
 Agedum, vicissim, Syre, dic, quæ illa est altera ?
 S. Adducimus tuam Bacchidem. Clit. hem ! quid Bacchidem ?
 Eho ! scē este, quò illam ducis ? S. quò illam ego ! ad nos scilicet.
 Clit. Ad patrēmie ? S. ad eum ipsum. Clit. ô hominis impu-
 dentem audaciam ! S. heus
 Tu ! Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.
 Clit. Hoc vide : in mea vita tu tibi laudem is quæsitus scelus
 Ubi si paululum modò te fugerit, ego perierim.
 Quid illo facias ? S. at enim. Clit. quid enim ? S. si sinas,
 dicam. Clin. sine.

Clit. Sino.

Clit. Sino. S. ita res est, hæc nunc quasi cum. Clit. quas, malum, ambages mihi (redi.

Narrare occipit ! Clin. Syre, verum hic dicit : mitte : ad rem S. Enimvero reticere nequeo : multimodis injurius (tace.

Clitipho est : neque ferri potis est. Clin. audiendum hercle est :

S. Vis amare : vis potiri : vis quod des illi effici : (sapis :

Tuum esse in potiundo periculum non vis. HAUD stultè

Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.

Aut hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda.

Harum duarum conditionum nunc utrum malis vide :

Et sit consilium, quod cepi, rectum esse, & tutum scio :

Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est :

Tum illi argentum quod pollicitus es, eadem hæc inveniam viâ.

Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi.

Quid aliud tibi vis ? Clit. siquidem hoc sit. S. siquidem ! experiundo sies.

Clit. Agè, agè, cedo isthuc tum consilium : quod id est ? S. as- simulabimus, (hic faciet suâ ?

Tuam amicam hujus esse amicam. Clit. pulchrè : cedo : quid

An ea quoque hujus dicetur, si hæc unâ dedecori est parum,

S. Immo ad tuam matrem abducetur. Clit. quid eo ? S. longum est, Clitipho, (fabulæ.

Tibi si narrem, quam ob rem id faciam : vera causa est. Clit.

Nihil sati firmi video, quam ob rem accipere hæc mihi expediat mecum.

S. Mane, habeo aliud, si isthuc metuis, quod ambo confiteamini

Sine peric'lo esse. Clit. hujusmodi, obsecro, aliquid reperi. S. maxumè :

Ibo obviam hinc : dicam, ut revertantur domum. Clit. hem !

Quid dix'ti ! S. ademptum tibi jam faxo omnem metum.

In aurem utramvis otiose ut dormias. (modò

Clit. Quid ago nunc ? Clin. tunc ? quod boni est. Clit. Syre, dic

Verum. S. agè modò : hodie serò ac nequicquam voles.

Clin. Datur modò : frui dum licet : nam nescias,

Ej' sit potestas posthac, an nunquam, tibi.

Clit. Syre, inquam. S. perge porro ; ramen isthuc ago.

Clit. Verum hercle isthuc est : Syre, Syre, inquam, heus, heus Syre.

S. Concaluit : quid vis ? Clit. redi, redi. S. adsum : dic, quid est ? Jam

Jam hoc quoque ne negabis tibi placere. Clit. immo, Syre,
 Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
 Tu es iudex : nè quid accusandus sis, vide.
 S. Ridiculum est, te isthuc me admonere, Clitipho :
 Quasi isthuc minor mea res agatur, quàm tua ;
 Hic si quid nobis fortè adversi evenerit,
 Tibi erunt parata verba, huic homini verbera,
 Quapropter neutiquam hæc res neglectu est mihi.
 Sed istum exora, ut suum esse assimulet. Clin. scilicet.
 Facturum me esse ; in eum jam res rediit locum,
 Ut sit necesse. Clit. meritò amo te, Clinia.
 Clin. Verum illanè quid titubet. S. perdocta est probè.
 Clit. At hoc demiror, què tam facile potueris
 Persuadere illi, quæ solet quos spernere !
 S. In Tempore ad eam veni, quod omnium rerum est
 Primum : nam miserum quendam offendi ibi militem
 Eju' noctem orantem : hæc arte tractabat virum,
 Cupidum ut illius animum inopiâ incenderet,
 Eadèmq; ut esset apud te hoc quàm gratissimum :
 Sed heus tu : vide sis, nè quid imprudens ruas.
 Patrem novisti, ad has res quàm sit perspicax :
 Ego te autem novi, quàm esse soleas impotens :
 Inversa verba, everfas cervices tuas,
 Gemitus, sereatus, tusses, risus abstine.
 Clit. Laudabis. S. vide sis. Clit. tutemet mirabere.
 S. Sed quàm cito sunt consecutæ mulieres !
 Clit. Ubi sunt ? cur retines ? S. jam nunc hæc non est tua.
 Clit. Scio, apud patrem, at nunc interim. S. nihilò magis.
 Clit. Sinè. S. non sinam inquam. Clit. quæso paulisper. S. veto.
 Clit. Saltem salutare. S. abeas, si sapias. Clit. eo : quid
 Isthic ? S. manebit. Clit. ô felicem hominem ! S. ambula.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Meretrícia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix est. Habet deinde hæc scena jucundum Clinia & Antiphilæ congressum.

Mixti generis, ut scena superior.

Bacchis, Antiphila, Clinia, Syrus.

Æ Depol, Antiphila mea, laudo te & fortunatam judico,
Id cum studuisti isti formæ mores ut consimiles forent :
Minimèq; (ita me dii ament) miror, si te sibi quisque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considero,
Adeoque vostrarum omnium, vulgus quæ ab sese segregant ;
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, haud mirabile est.
Nam vobis expedit esse bonas; nos quibuscum res est, non sinunt.

Quippe formâ impulsî nostrâ nos amatores colunt :

Hæc ubi immutata est, illi sudem animum aliud conferunt.

Nisi si prospectum est interea aliquid, desertæ vivimus.

Vobis cum uno semel ubi ætatem agere decretum est viro,

Cujus mos maxumè est consimilis vostrum, hi se ad vos appli-

Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini : (cant :

Ut nunquam ulla amorî vostro inci dere possit calamitas.

A. Nescio alios : me quidem semper scio fecisse sedulè,

Ut ex illius commodò meum compararem commodum. **C.** ah!

Ergò, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.

Nam dum abs te absûm, omnes mihi labores fudere, quos cepi,
leves,

Præterquam tui cærendum quoddam erat. **S.** credo. **C.** Syre, vix
suffero.

Hocine me miserum non licere meo modo ingenio frui ? (bit.

S. Immo, ut patrem tuum videt esse habitum, diu etiam duras da-

B. Quisnam hic adolescens est, qui intuetur nos ? **A.** ah ! re-
tine me obsecro.

B. Amabo, quid tibi est ? **A.** disperii. **B.** perii miserâ : quid stupet,

Antiphila ? **B.** videon' Cliniam, an non ? **B.** quem vides ?

C. salve anime mi.

A. O mi expectate Clinia, salve. **C.** ut vales ?

A. Salvum venisse gaudeo. **C.** veniône te,

Antiphila, maxumè animo exoptatam meo ?

S. Ite intro : nam vos jamdudum expectat senex,

ACT. III. SCENA I.

Arg. Chremes Menedemo nunciat ex Asia rediisse filium : ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit, quod ei magnopere disuadet Chremes. *Iambici senarii.*

Chremes, Menedemus.

L Vciscit hoc jam : cesso pultare ostium
 Vicini ? primum ex me ut sciat, sibi filium
 Rediisse : etsi adolescentem hoc nolle intelligo.
 Verum, cum videam miserum hunc tam excruciarier
 Eju' abitu, celem tam insperatum gaudium,
 Cum illi nihil pericli ex indicio fiet ?

Haud faciam : nam, quod potero, adjutabo senem.
 Item, ut filium meum amico atque aquali suo
 Video inservire & socium esse in negotiis,
 Nos quoque seves est aquum senibus obsequi.

M. Aut ego profecto ingenio egregio ad miseras
 Natus sum, aut illud falsum est, quod vulgo audio
 Dici, Diem adimere aegritudinem hominibus :
 Nam mihi quidem quotidie augetur magis

De filio aegritudo, & quanto diutius
 Absit, magis cupio tanto, & magis desidero.

C. Sed ipsum egressum foras video ! adibo, alloquar.
 Menedeme, salve, nuncium apporto tibi,
 Cujus maxime te fieri participem cupis.

M. Nunquidnam de gnato meo audisti, Chreme ?

C. Valet atque vivit. **M.** Ubinam est quæso ? **C.** Apud me domi.

M. Meus gnatus ! **C.** Sic est. **M.** Venit ! **C.** Certe. **M.** Clinia
 Meus venit ! **C.** Dixi. **M.** Eamus : duc me ad eum, obsecro.

C. Non volt te scire se rediisse : etiam & tuum
 Conspectum fugiat ob peccatum : tum hoc timet,
 Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.

M. Non tu ei dixisti, ut esset ? **C.** Non. **M.** Quam ob rem, Chreme ?

C. Quia pessime istuc in te atque in illum consulis,
 Si te tam leni & victo esse animo ostenderis.

M. Non possum : satis jam, satis pater durus fui, **C.** Ab !
 Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
 Aut largitate nimia, aut parsimonia

In eandem fraudem ex hac re atque illa incidet.

Primum

Primum olim, potius commicare filium
 Quam paterere ad mulierculam, quæ paululo
 Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
 Proterruisti hinc. Ea coacta ingratis
 Post illa cepit victum vulgò querere.
 Nunc, sine magno intertrimento non potest
 Habere, quidvis dare cupis. Nam, ut tu soias
 Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciem fiet,
 Primum, jam ancillas secum adduxit plus decem,
 Oneratas veste atque auro. Satrapes si fiet,
 Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat;
 Nedum tu possis. M. Estne ea intus? C. Sit rogas!
 Sensi: nam ei unam cernam atque ejus comitibus
 Dedi: quòd si iterum mihi sit danda, actum fiet.
 Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
 Quid vini absumpsit! sic, Hoc dicens, aspertum,
 Pater, est: hoc aliud lenius: sodes vide,
 Relevi dolia omnia, omnes ferias.
 Omnes habui sollicitos: atque hæc una nox.
 Quid te futurum censes, quem assidue excedent?
 Sic me dii amabunt, ut tuarum miseritum est,
 Menedeme, fortunarum. M. Faciat, quod lubet:
 Sumat, consumat, perdat, decretum est pati:
 Dum illum modò habeam mecum. C. Si certum est tibi
 Sic facere: illud permagni referre arbitror,
 Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
 M. Quid faciam? quidvis potius quàm quòd cogitas:
 Per alium quemvis ut des: falli te sinas
 Technis per servulum: etsi subsensi id quodque,
 Illos ibi esse, id inter se agere clanculum.
 Syrus cum illo vestro confusurrat: conferunt
 Consilia adolescentes: & tibi perdere
 Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
 C. Non nunc pecunia agitur, sed illud quo modo
 Minimo peric'lo id demus adolescentulo,
 Nam si semel tuum animum is intellexerit,
 Prius proditurum te tuam vitam, & prius
 Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui!
 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris:

Tibi autem porro aut non sit suave vivere.
 Nam Deteriores omnes sumus licentiâ.
 Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
 Putabit, pravumne an rectum sit quod petet.
 Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.
 Dare denegâris: ibis ad illud illico,
 Quo maxumè apud te se valere sentiet.
 Abiturum se abs te esse illicò minabitur.
 M. Videre verum, atque ità uti res est, dicere.
 C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
 Dum id quero; tibi què filium restituerem.
 M. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.
 C. Paratus sum. M. scin' quid nunc facere te volo?
 C. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
 Id ut maturent facere; cupio illi dare
 Quod volt, cupio ipsum jam videre. C. operam dabo,
 Syrus estprehendendus, atque adhortandus mihi.
 A me nescio quis exit: concede hinc domum;
 Nè nos inter nos congruere illi sentiant.
 Paulum hoc negoti mi obstat: Simus & Crito
 Vicini nostri hic ambigunt de finibus:
 Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram
 Operam daturum me, hodie non possum his dare.
 Continuo hinc adero. M. ità quæso, dii vobram fidem!
 Itan' comparatam esse hominum naturam omnium,
 Aliena ut meliùs videant, & dijudicent
 Quàm sua? an eo sit quia in re nostra aut gaudio
 Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
 Hic mihi nunc quantò plus sapit quàm egomet mihi!
 C. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Servus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi, & ità suâ ipsius conjecturâ & solertiâ fallitur.

Ejusdem generis.

Syrus, Chremes.

HAc il' ac circumcurfas, inveniendum est tamen
 Argentum, intendenda in senem est fallacia.
 C. Num me fefellit, hocce id struere? videlicet

Est Clinia ille servus tardiusculus,

Idcirco huic nostro tradita est provincia.

S. Quis his loquitur? perii, numnam hæc audit. C. Syre. S. hem!

C. Quid tu isthæc? rectè equidem te demiror, Chreme,

Tam manè, qui heri tantum biberis. C. nihil nimis.

S. Nihil, narras! visa verò est, quod dici solet,

Aquila senectus. C. Eia. S. mulier commoda, &

Faceta hæc est meretrix. C. sanè idem visa est mihi.

S. Et quidem hercle forma luculenta. C. sic satis.

S. Ità non ut olim, sed uti nunc sanè bona:

Minimèque miror: Clinia hanc si deperit:

Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,

Vicinum hunc: nostin? at quasi is non devitiis

Abundet, gnatum ejus profugit inopià.

Scin' esse factum, ut dico? C. quid ego nesciam?

Hominem pistrino dignum! S. quem? C. isthunc servolum

Dico adolescentis. S. Syre, tibi timui malè.

C. Qui passus est id fieri. S. quid faceret? C. rogas!

Aliquid reperiret, fingeret fallacias,

Unde esset adolescenti, amica quod daret,

Atque hunc difficilem invitum servaret senem.

S. Garris. C. hæc facta pro illo oportebant, Syre.

S. Eho, quæso; laudas qui heros fallunt! C. in loco

Ego verò laudo. S. rectè sanè. C. quippè quia

Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:

Fam huic mansisset unicus gnatus domi.

S. Focône an serid ille dicat, nescio,

Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.

C. At nunc quid expectat, Syre? an dum hinc denuò

Abeat, cum tolerare hujus sumptus non queat?

Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. stolidus est.

C. At te adjuvare oportet adolescentuli

Causû. S. equidem facile facere possum si jubes;

Etenim, quo pacto id fieri soleat calleo.

C. Tanto hercle melior. S. Non est mentiri meum.

C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc meminèris,

Si quid hujus simile fortè aliquando evenerit,

Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.

C. Non usus veniet, spero. S. spero hercle ego quoque:

Tibi autem porro aut non sit suave vivere.

Nam Deteriores omnes sumus licentiâ.

Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id

Putabit, pravumne an rectum sit quod petet.

Tu, rem perire, & ipsum, non poteris pati.

Dare denegâris: ibis ad illud illico,

Quo maxumè apud te se valere sentiet.

Abiturum se abs te esse illicò minabitur.

M. Videre verum, atque ità uti res est, dicere.

C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,

Dum id quero; tibi què filium restituerem.

M. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.

C. Paratus sum. M. scin' quid nunc facere te volo?

C. Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,

Id ut maturent facere; cupio illi dare

Quod volt, cupio ipsum jam videre. C. operam dabo,

Syrus estprehendendus, atque adhortandus mihi.

A me nescio quis exit: concede hinc domum;

Nè nos inter nos congruere illi sentiant.

Paulum hoc negoti mî obstat: Simus & Crito

Vicini nostri hîc ambigunt de finibus:

Me cepère arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram

Operam daturum me, hodie non possim his dare.

Continuò hîc adero. M. ità quæso, dii vostram fidem!

Itan' comparatam esse hominum naturam omnium,

Aliena ut melius videant, & dijudicent

Quàm suâ? an eo sit quia in re nostra aut gaudio

Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?

Hic mihi nunc quantò plus sapit quàm egomet mihi!

C. Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACT. III. SCENA II.

Arg. Servus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi, & ità suâ ipsius conjecturâ & solertiâ fallitur.

Ejusdem generis.

Syrus, Chremes.

H*Ac il' ac circumcurfas, inveniendum est tamen*
Argentum, intendenda in senem est fallacia.

C. Num me fefellit, hocce id struere? videlicet

Est Clinia ille servus tardiusculus,
 Idcirco huic nostro tradita est provincia.
 S. Quis his loquitur? perii, numnam hæc audiit. C. Syre. S. hem!
 C. Quid tu isthuc? rectè equidem te demiror, Chreme,
 Tam manè, qui heri tantum biberis. C. nihil nimis.
 S. Nihil, narras! visa verò est, quod dici solet,
 Aquile senectus. C. E ia. S. mulier commoda, &
 Faceta hæc est meretrix. C. sanè idem visa est mihi.
 S. Et quidem hercle forma luculenta. C. sic satis.
 S. Ità non ut olim, sed uti nunc sanè bona:
 Minimèque miror: Clinia hanc si deperit:
 Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,
 Vicinum hunc: nostin? at quasi is non devitiis
 Abundet, gnatu' ejus profugit inopià.
 Scin' esse factum, ut dico? C. quid ego nesciam?
 Hominem pistrino dignum! S. quem? C. isthunc servolum
 Dico adolescentis. S. Syre, tibi timui malè.
 C. Qui passus est id fieri. S. quid faceret? C. rogas!
 Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
 Unde esset adolescenti, amica quod daret,
 Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
 S. Garris. C. hæc facta pro illo oportebant, Syre.
 S. Eho, quæso; laudas qui heros fallunt! C. in loco
 Ego verò laudo. S. rectè sanè. C. quippè quia
 Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
 Jam huic mansisset unicus gnatus domi.
 S. Focône an serid ille dicat, nescio,
 Nisi mihi quidem addit animum, quo lubeat magis.
 C. At nunc quid expectat, Syre? an dum hinc denuò
 Abeat, cùm tolerare hujus sumptus non queat?
 Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. stolidus est.
 C. At te adjuvare oportet adolescentuli
 Causû. S. equidem facile facere possum si jubes;
 Etenim, quo pacto id fieri soleat calleo.
 C. Tanto hercle melior. S. Non est mentiri meum.
 C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc memineras,
 Si quid hujus simile fortè aliquando evenerit,
 Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
 C. Non usus veniet, spero. S. spero hercle ego quoque:

Neque ea nunc dico, quò quicquam illum senserim :

Sed si quid, nè quid : quæ sit ejus ætas, vides.

Et ne ego te, si usus veniat, magnificè, Chreme,

Tractare possim. C. De isthoc cum usus venerit,

Videbimus quid opus sit : nunc isthuc age.

S. Nunquam commodius unquam herum audiui loqui.

Nec, cum malefacerem, crederem mi impuniùs

Licere. Quisnam à nobis egreditur foras ?

ACTUS III. SCENA III.

Arg. Chremes filium objurgat, & immodestia arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id suadet, quod maximè ad extorquendum facit argentum.

Iambici & trochaici catalectici, & acatalectici,
senarius unus, quaternarii duo.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid isthuc, queso ? qui isthic mos est, Clitipho ? itane fieri
Oportet ? Cl. Quid ego feci ? Ch. Vidine ego te modò
manum in sinum huic

Meretrici inferere ? S. Acta est res, perii. Cl. Méne ?

Ch. Hisce oculis, nè nega.

Facis adedè indignè injuriam illi qui non abstineas manum :

Nam isthæc quidem contumelia est, hominem amicum ad te
recipere,

Atque ejus amicam subagitare : Vel herè in vino quam im-
modestus

Fuisti ? S. Factum est. Ch. Quam molestus ! ut equidem,
(Ita me dè ament)metui quid futurum denique esset ? novi ego
Amantium animos : graviter advertunt, quæ non censeas.

Cl. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.

Ch. Esto : at cerè concedas ab ore eorum aliquantisper aliquid,

LIBIDO multa fert : ea facere prohibet tua præsentia.

Ego de me facio conjecturam. Nemo est meorum hodie,

Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam :

Apud alium prohibet dignitas : apud alium ipsius facti pudet,

Nè ineptus, nè protervus videar : quod illum facere credito.

Sed nostrum est intelligere, utcunque : atque ubicunque opus
sit, obsequi.

S. Quid isthic narrat ? Cl. Perii. S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi :

Hominis es frugi & temperantis functus officium. Cl. Tace
Sodes.

Sedes. S. Rectè sanè. Ch. Syre, pudet me. S. Credo: neque id injurià.

Quin mihi molestum est. Cl. Pergin' hercle? S. Verùm dico, quod videtur.

Cl. Nónne accedam ad illos? Ch. Ebo, quæso, una accedundis via est?

S. Actum est, hic prius se indicàrit, quàm ego argentum effero. Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. Quid faciam. S. Fube hunc

Abire hinc aliquid. Cl. Quò ego hinc abeam? S. Quò! quò lubet: da illis locum,

Abi deambulatum. Cl. Deambulatum! quò? S. Vah! quasi desit locus.

Abi sane istàc, istorsum, quò vis, Ch. Rectè dicit: censeo.

Cl. Dii te eradicent, Syre, qui me istinc extrudas. S. At tu pol tibi posthac comprimito istas manus.

Censen' verò? quid illum porro credis facturum, Chreme, Nisi eum, quantum dî dant opis tibi, servas, castigas, mones?

Ch. Ego isthuc curabo. S. Atqui nunc, here, hic tibi asservandus, est.

Ch. Fiet. S. Si sapias: nam mihi jam minùs minisq; obtemperat.

Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti Syre? aut

Reperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? S. De fallacia

Dicis: est: inveni quandam nuper. Ch. Frugi es: cedo, quid id est?

S. Dicam: verùm, ut aliud ex alio incidit. Ch. Quidnam Syre?

S. Pessuma hæc est meretrix. Ch. Ità videtur. S. Immo si scias.

Vah! vide quod inceptat facinus. Fuit quædam anus Corinthia

Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.

Ch. Quid tum? S. Ea mortua est: reliquit filiam adolēscē-
rulam:

Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. Ch. Intellego.

S. Hanc secum huc adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam.

Ch. Quid tum? S. Clinia orat, sibi uti nunc det illam: illi tamen

Post daturum mille nummūm poscit. Ch. Et poscit quidem?

S. Hui!

Dubiūmne id est? Ch. Ego sic putavi, quid nunc facere cogitas?

S. Egone! ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captā ē Caria,

Ditem, & nobilem: si redimat; magnum inesse in ea lucrum:

C. Erras. S. quid ita? C. pro Menedemo nunc tibi ego respondeo. Non emo: quid ais? S. optata loquere. C. atqui non est opus. S. Non opus est! C. non hercle verò. S. quid isthuc miror. C. jam scies.

Mane, mane quid est, quòd tam à nobis graviter crepuère fores?

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, unde jurgium inter virum & uxorem oritur, Chremes enim jusserrat exponi partum, si puellam peperisset ipsa: quod factum non est. Post agnitam Antiphilam, Syro novum quæritur de inveniendâ pecunia consilium.

Octonarii Iambici, & trochaici.

Sostrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

Nisi me animus fallit, hic profectò est annulus, quem ego suspicor,

Is, quicum exposita est gnata, C. quid volt sibi Syre, hæc oratio?

So. Quid est? isne tibi videtur? N. dixi equidem ubi ostendisti, illico

Eum esse. So. at ut satî contemplata modò sis, mea nutrix.

N. satis.

So. Abi nunc jam intrò: atque illa si jam laverit, mihi nuncia.

Hic ego virum interea opperibor. Sy. te volt: videas quid velit.

Nescio quid tristis est: non temere est: metuo quid sit. C. quid fiet?

Ne ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.

S. Ehem mi vir! C. ehem mea uxor! So. te ipsum quæro.

C. loquere quid velis.

So. Primum hoc te oro, nè quid credas me adversus edictum tuum

(dere?

Facere esse ausam. C. vin' tibi me isthuc, etsi incredibile est, credo. Sy. nescio quid peccati portet hæc purgatio.

So. Meministi' me esse gravidam, & mihi te maximo opere dicere,

Si puellam parerem, nolle tolli? C. scio quid feceris:

Sustulisti. So. sic est factum. Sy. Domina, ergo heri' damno auctus est.

So. Minime: sed hic erat Corinthia anus baud impura: ei dedi Exponendam. C. ô Jupiter! tantam esse in animo inficitiam!

So. Perii:

So. Perii: quid ego feci? C. at rogitas! So. si peccavi, mi Chreme, Insciens feci. C. id quidem ego, etsi tu neges, certò scio, Te inscientem atque imprudentem dicere, ac facere omnia: Tot peccata in hac re ostendis: nam jam primum, si meum Imperium exequi voluisses, interemptam oportuit, Non simulare mortem verbis, reipsa spem vitæ dare. At id omitto: misericordia, animus maternus: sino. Quàm bene verò abs te prospectum est! quid voluisti? cogita: Nempe anui illi prodita abs te filia est planissime. Per te vel uti questum faceret, vel uti veniret palàm. Credo, id cogitasti: quid vis: satis est, dum vivat modò. Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque æquum sciunt,

Melius: pejus, profit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?

So. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincar: nunc hoc te obsecro: Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior, Ut meæ stultitiæ justitia tua sit aliquid præsidii.

C. Scilicet equidem isthuc factum ignoscam: verùm Sostrata, Malè docet te mea facilitas multa, sed isthuc quicquid est, Quà hoc occæptum est causâ, loquere. S. ut stultæ & misere omnes sumus

Religiosæ! Cùm exponendam do illi de digito anulum

Detraho; & cum dico ut unâ cum puella exponeret;

Si moreretur, nè expers partis esse de nostris bonis.

C. Isthuc rectè conservasti te atque illam. So. is hic est annulus.

C. Unde habes? So. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. Sy. hem! (dedit

C. Quid ea narrat? So. ea lavatum dum it, servandum mihi

Annulum, non advorti primò: at postquam aspexi, illico

Cognovi: ad te exilui. C. quid nunc suspicare aut invenis

De illa? So. Nescio, nisi ex ipsa queras, unde hunc habuerit:

Si potis est reperiri. Sy. interii, plus spei video, quàm volo:

Nostra est, ita si est. C. vivitne illa cui tu dederas? So. nescio.

C. Quid renunciavit olim fecisse? So. id quod jusseram.

C. nomen mulieris cedo quod sit, ut quærat. So. Philtere.

Sy. Ipsa esi, mirum ni illa salva est, & ego perii. C. Sostrata, Sequere me intro hac. So. ut præter spem evenit! quam timui malè.

Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollendo, Chreme!

C. Non

C. Non licet hominem esse saepe ita ut volt, si res non finit.
 Nunc ita tempus est mi, ut cupiam filiam: olim nil minus.
 S. Nisi fallis me animus, haud multum à me aberit infortu-
 nitum,

Ita hercle in angustum oppidum nunc mea coguntur copia:
 Nisi aliquid video, ne esse amicam gnati resciscat senex.
 Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
 Nihil est: Triumpho, si licet me latere tectis abscedere.
 Crucior, vobum tantum mihi ereptum tam subito è faucibus.
 Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda est.
 Nil tam difficile est, quin quaerendo investigari possit. (mibi)
 Quid si hoc sic incipiam nunc? Nihil est. Si hic: Tantundem egero.
 At sic opinor: non potest: immo optumè. Euge, habeo optumam.
 Retrabam hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argen-
 tum tamen.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Clinia hic testatur, quam gaudeat de agnita Antiphila
 & à Syro admonetur, ut amici etiam Clitiphonis rem curam
 in servanda Bacchide.

Iambici octonarii catalecticis, unus senarius acatalecticis,
 reliqui trochaici octonarii.

Clinia, Syrus.

Nulla mihi res posthac jam intervenire tanta,
 Quae mihi aegritudinem afferat: tanta haec letitia abortit.
 Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim quam vult. (exit)
 S. Nil me fefellit: cognita est, quantum audio hujus verba.
 Isti tibi ex sententia tua obtigisse letor.
 C. O mi Syre, audistine obsecro? S. Quidni, qui usque una affuerim.
 C. Cui aequè audisti commodè quicquam evenisse? S. Nulli.
 C. Atque ita me dii ament, ut ego nunc non tam me apte cau-
 letor quam illius: quam ego scio esse honore quovis dignam.
 S. Ita credo: sed nunc, Clinia, agè, da te mihi vicissim:
 Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur:
 Ne quid de amica nunc senex. C. O Jupiter! S. Quiesce.
 C. Antiphila mea nubet mihi. S. Siccine me interloquere?
 C. Quid faciam, Syre mi? gaudeo: fer me. S. Fero hercle verum.
 C. Deorum vitam adepti sumus. S. Frustra operam hanc opor-
 nor sumo.
 C. Loquere, audio. S. At jam hoc non ages. C. Agam. S. Vi-
 dendum est, inquam,

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur :

Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hinc relinquis,

senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis :

si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.

C. At enim isthoc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advoorsum:

Nam quo ore appellabo patrem? tenes quid dicam? S. Quidni?

C. Quid dicam? quam causam afferam? S. Quin nolo mentiare :

Apertè, is à ut res sese habet, narrato, C. Quid ais! S. Jubeo,

illam te amare, & velle uxorem hanc esse Clitiphonis.

C. Bonam atque justum rem oppidò imperas, & factu facilem.

Et scilicet jam me hoc voles orare patrem, ut celet

sepevstrum. S. Immo ut rectà vià rem narret ordine om-

nem. C. Hem!

Satin sanus es, aut sobrius? tu quidem illum planè prodis :

Nam qui ille poterit esse in tuto? dic mihi.

S. Huic equidem consilio palmam do: hinc me magnificè effero,

qui vim tantam in me & potestatem habeam tantæ astutiæ,

Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut, cum narrat senex

voster nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.

C. At enim spem isthoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:

Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet

filiam.

Tu fortasse, quid me fiat, parvi pendis, dum illi consulas.

S. Quid? (malum!) me tandem censes velle id assimulari?

Unus est dies, dum argentum eripui, pax, nihil ampliùs.

C. Tantùm sat habes? quid tum, quæso si hoc pater resciverit?

S. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cælum ruat?

C. Metuo quid agam. S. Metuis? quasi non ea potestas sit tua,

quo velis in tempore ut te exolvas, rem facias palàm.

C. Age, age, traducatur Bacchis. S. Optumè ipsa exit foras.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram se assumulat: cum Syro expostulat: tandem placata suasu ejusdem, cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum, tantisper dum Chremes fallatur.

Iambici octonarii cata lectici.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

SAti' pol protervè me Syri promissa huc induxerunt, (me
Decem minas quas mihi dare pollicitus est: quod si is nunc
Dece-

*Deceperit, saepe obsecrans me ut veniam, frustra veniet :
 Aut cum venturam dixerō & constituerō : cum is certē
 Renunciārit ; Clitipho cum spe pendeat animi ;
 Decipiam, ac non veniam. Syrus mihi terga pœnas pendet.
 C. Satis scitē promittit tibi. S. atqui tu hanc jocari credis ?
 Faciet, nisi caveo. C. dormiunt : pol ego istos commovebo. (vit
 Mea Phrygia, audisti nō modo iste homo quā villam demonstra-
 Charini ? P. audivi. B. proxumam esse huic fundo ad dex-
 tram ? P. memini.*

*B. Curriculo percurre : apud eum miles Dionysia agitāt.
 S. Quid inceptat ? B. dic me hic oppido esse invitā, atq; asservari.
 Verum aliquo pacto verba me his daturam esse, & venturam.
 S. Perie bercle : Bacchis mane, mane : quō mittis isthanc, quæso ?
 Fube maneat. B. abi. S. quin paratum est argentum B. quin maneo.
 S. Atqui jam dabitur. B. ut lubet : num ego in isto ? S. at scin
 quid sodes ? (pompa*

*B. Quid ? S. transeundum nunc tibi ad Menedemum est, & tua
 Eō traducenda est. B. quam rem agis scelus ? S. egone ! argen-
 tum cydo*

*Quod tibi dem. B. dignam me putas : quam illudas ? S. non est
 temerē.*

B. Etiamne tecum hęc res mihi est ? S. minimē : tuum tibi reddo.

*B. Eat. S. sequere hęc : heus Dromo ! D. Quis me volt ?
 S. Syrus. D. quid est rei ?*

S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properē.

*D. Quamobrem ? S. nē queras : & ferant, quæ secum huc attule-
 Sperabit sumptum sibi senex esse harum abitu levatum. (runt.
 Nē ille haud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
 Tu nescis id quod scis, Dromo, si sapiēs. D. mutum dicis.*

ACT. IV. SCENA IV.

*Arg. Per fallaciam Syrus ab herō Chremetē argentum accipit.
 Menedemi Chremes rursus miseretur ob traductam ad il-
 lum cum omni pompa sumptuosam Bacchidem, quam
 Cliniae, non sui filii amicam putat.*

Iambici senariis.

Chremes, Syrus.

I*Ta me dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
 Miseret me tantum devenisse ad eum mali.
 Illancce mulierem alerē cum illa familia ?*

Et si,

Et si, scio, hosce aliquot dies non sentiet,

Ita magno desiderio fuit ei filius :

Verum ubi videbit tantos sibi sumptus demi

Quotidianos fieri, me fieri modum,

Optabit rursum ut abeat abs se filius :

Syrum optumè eccum ! S. cesso hunc adoriri ? C. Syre.

S. hem !

C. Quid est ? S. te mihi ipsum jamdudum obtabam dari.

C. Videre egisse jam nescio quid cum sene.

S. De illo quod dudum ? dictum ac factum reddidi.

C. Bonam fide ? S. bona hercle. C. non possum pati

Quin tibi caput demulceam, accede huc, Syre :

Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.

S. At si scias quàm scite in mentem venerit.

C. Vah ! gloriare evenisse ex sententia ?

S. Non hercle verò : verum dico. C. dic, quid est ?

C. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,

Menedemo dixit Clinia, & eà gratià

Secum adduxisse, nè tu id persentisceres.

C. Probe. S. Dic sodes. C. nimium, inquam. S. immo, si scias,

Sed porro ausculta quod superest fallacie.

Sese ipse dicit tuam vidisse filiam :

Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit :

Hanc cupere uxorem. C. modone quæ inventa est ? S. eam

Et quidem jubebis posci. C. quamobrem isthuc, Syre ?

Nam prorsum nihil intelligo. S. vah ! tardus es.

C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum, atque vestem, quid : Tenésne ? C. comparet.

S. Id ipsum. C. at ego illi nec do, nec despondeo,

S. Non ! quamobrem ? C. quamobrem, me rogas ! homini fugitivo dabo ? S. ut lubet.

Non ego perpetuò dicebam illam illi ut dares,

Verum ut simulares. C. Non mea est simulatio :

Ita tu isthac tua misceto, nè me admisceas.

Ego cui daturus non sim, ut ei despondeam ?

S. Credebam. C. minimè. S. scite poterat fieri ;

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,

Ed cæpi. C. credo. S. cæterum equidem isthuc, Ebreme,

Æqui bonique facio. C. atqui tum maxime

Volote dare operam ut fiat : verum alià vià.

S. Fiat : quæratu aliud : sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi, neque tu scilicet

Eò nunc confugas, Quid mea ? num mihi datum est ?

Num jussi ? num illa oppignorare filiam

Meam me invito potuit ? Verum illud, Chreme,

Dicunt, Jus summum saepe summâ injuria est ?

C. Haud faciam. S. Immo aliis si licet, tibi non licet.

Omnes in lauta re & bene parata aucta putant.

C. Quin egomet jam ad eam deferam. S. Imò filium

Fube potius : C. Quamobrem ? S. Quia enim in eum suspicio est

Translata amoris. C. Quid tum ? S. Quia videbitur

Magis verisimile id esse, cum hic illi dabit :

Et simul conficiam facilius ego, quod volo.

Ipse adeò adest : abi : effer argentum. C. Effero.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Irascitur Clitipho, à Syro placatur : eidem præscribente, quibus uti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Iambici senarii.

Clitipho, Syrus.

N*ulla est tam facilis res, quin difficilis fieri, quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio quam non laboriosa, ad languorem dedit !*

Nec quicquam magis nunc metuo, quam nè denuo

Miser aliquid extrudar hinc, nè accedam ad Bacchidem.

Ut te quidem omnes di, deæque quantum est, Syre,

Isthoc tuo invento, cumque incepto perduint !

Hujusmodi mihi res semper comminiscere,

Ubi me excarnifices. S. I tu hinc quò dignus es,

Quàm penè tua me perdidit protervitas !

C. Vellem hercle factum : ita meritu'. S. Meritu' ! quomodo !

Næ me isthuc ex te prius audisse gaudeo,

Quàm argentum haberes, quod daturus jam fui.

C. Quid igitur dicam tibi vis ? abiisti : mihi

Amicam addux'ri, quam non licitum est tangere.

S. Jam non sum iratus : sed scin' ubi nunc sit tibi

Tua Bacchis ? C. Apud nos. S. Non. C. Ubi ergo ? S. Apud Cliniam.

C. Perii.

C. Perii. S. bono animo es: jam argentum ad eam deferēs

Quod ei es pollicitus. C. Garris: unde id? S. A patre.

C. Ludis fortasse me. S. Ipsa re experibere.

C. Næ ego fortunatus homo sum: deamo to, Syre.

S. Sed pater egreditur: cave quicquam admiratu' sis,

Quâ causâ id fiat, obsecundato in loco:

Quod imperabit, facito: loquitur *pauca*.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Chremes argentum adfert, quod det Clitiphoni: ad postremum queritur de sumptu faciendo filiae causâ.

Ejusdem generis.

Chremes, Clitipho, Syrus.

UBi Clitipho nunc est? S. *Eccum me!* inque. Cl. *Eccum hic tibi!*

C. Quid rei esset, dix'ti huic? S. Dixi pleraque omnia.

C. Cape hoc argentum, ac defer. S. I, quid stas, lapis?

Quin accipis? Cl. Cedo sanè. C. Sequere hæc me ocys;

Tu hīs nos, dum eximus, interea opperibere:

Nam nihil est illi quod moremur diutius.

C. Minas quidem jam decem habet à me filia;

Quas pro alimentis esse nunc duco datas.

Hæsc ornamentis consequentur alteræ.

Porro hæc talenta dotis apposcent dño.

Quàm multa injusta ac prava sunt moribus!

Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est

Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Jucundum habet errorem Chremetis, qui Menedemum falli putat, dum ipse fallitur.

Ejusdem generis.

Menedemus, Chremes.

MUltò omnium nunc me fortunatissimum

Factum puto esse, gnate, cum te intelligo

Resipisse. C. Ut errat! M. Teipsum querebam, Chreme:

Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.

C. Cedo, quid vis faciam? M. Invenisti hodie filiam?

C. Quid tum? M. Hanc uxorem sibi dari volt Clinia.

C. Quæso quid hominis es? M. Quid? C. Famne oblitus es

Inter nos quid sit dictum de fallacia,

Ut eâ viâ abs te argentum auferretur? M. scio.
C. Ea res nunc agitur ipsa. M. quid narras, Chreme!
C. Erravi, sic res acta est. M. quantâ spe dicidi!
C. Immo hæc quidem quæ apud te est, Clitiphonis est
Amica. M. ita aiunt. C. Et tu credis? M. omnia.
C. Et illum aiunt velle uxorem, ut cum desponderim,
Des, qui aurum, ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, com-
paret.

M. Id est profectò: id amica dabitur. C. scilicet
Daturum. M. ab! frustra igitur gavisus sum miser.
Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renunciem, abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat me sensisse, atque egrè ferat?
C. Egrè! nimium illi, Menedeme, indulges. M. sine:
Inceptum est; perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.
C. Dic convcnisse, egisse te de nuptiis.
M. Dicam: quid deinde? C. me facturum esse omnia:
Generum placere: postremò etiam si voles,
Desponsam quoque esse dicito. M. hem! isthuc volueram.
C. Tantò ocyus te ut poscat, Et tu id, quod cupis,
Quàm ocyssimè ut des. M. cupio. C. n.e tu propediem,
Ut istam rem video, istius obsaturabere.
Sed hæc utut sunt cautim Et paulatim dabis,
Si sapiēs. M. faciam. C. abi intrò: vide quid postulet.
Ego domi ero, si quid me voles. M. sanè volo:
Nam te sciente faciam, quicquid egero.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ad exitum jam properante Comædiâ, Syri fallacia de-
tegitur; Ut Clinix nubet Antiphila. Bacchidem Clitiph-
onis esse amicam Menedemus ostendit.

Trochaici octonarii, Et Iambici senarii.

Menedemus, Chremes.

EGo me non tam astutum neque ita perspicacem id scio:
Sed hic adjutor meus, Et monitor, Et præmonstrator
Chremes

Hoc mihi præstat. In me quidvis harum rerum convenit,
Quæ sunt dicta in stultum; Caudex, stipēs, asinus plumbeus.
In illum nil potest, nam exuperat ejus stultitia omnia hæc.
C. Oke! jam desine deos, uxor, gratulando obtundere,

Tuam

*Tuam esse inventam gnatam; nisi illos tuo ex ingenio judicas;
Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies.*

Sed interim quid jamdudum illic gnatus cessat cum Syro?

*M. Quos ait homines, Chremes, cessare? C. hem! Menedeme,
advenis?*

Dic mihi, Clinia, quæ dixi, nunciastin? M. omnia.

C. Quid ais? M. gaudere adeo occæpit, quasi qui cupiunt nuptias.

C. Ha, ha, he! M. quid risisti? C. servi venere in mentem Syri

Calliditates. M. itane? C. vultus quoque hominum fingit scelus.

*M. Gnatus quod se assumulat latum, id dicis? C. Id. M. Idem ist-
huc mihi*

*Venit in mentem. C. Veterator. M. magi, si magi nōris putes i-
ta rem esse. C. an tu? M. quin tu ausculta. C. mane: prius hoc
scire expeto,*

Quid perdidideris: nam, ubi desponsam nunciastu filio,

Continuo injectisse verba tibi Dromonem scilicet, (dares.

Sponsa vestem, aurum, atque ancillas opus esse, argentum ut

M. Non. C. quid non! M. non inquam. C. neque ipse gnatus?

M. Nil prorsus, Chreme.

Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nuptia. (hil.

C. Mira narras, quid Syrus meus nē is quidem quicquam? M. ni-

*C. Quamobrem? M. nescio equidem: sed te miror, qui alia tam
planè scias.*

Sed tuum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,

Ut nē paululum quidem suboleat amicam esse hanc Clinia.

C. Quid ais! M. mitto jam osculari, atq; amplexari: id nil puto.

*C. Quid est, quod amplius simuletur? M. vah! C. quid est? M.
audi modo:*

Est mihi ultimis conclave in adibus quoddam retro:

Huc est intro latus lectus, Vestimentis stratus est.

*C. Quid postquam hoc est factum? M. dictum factum, has
abit Clitipho.*

C. Solus? M. solus. C. times. M. Bacchis consecuta est illico.

C. Sola? M. sola. C. perii. M. ubi abire intro, operuere ostium.

Clinia hæc fieri videbat? M. quidni? unā mecum simul. (C. hem!

C. Filii est amica Bacchis, Menedeme: occidi.

M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi est familia.

M. Quid? isthuc times, quod operam amico ille dat suo?

C. Immo quod amica. M. si dat, C. an dubium id tibi est

H

Quemquāvis

*Quemquàmne animo tam comi esse aut leni putas ,
 Qui, se vidente, amicam patiatur suam ? M. ha, ha, he !
 Quid ni ? quo verba facilius dentur mihi.
 C. Derides ! merito mihi nunc ego succenseo.
 Quot res dedere , ubi possem persentiscere,
 Ni essem lapsus : qua vidi ! va misero mihi !
 At na illud haud inultum , si vivo , ferent :
 Nam jam. M. non tu te cohibes ! non te respicis ?
 Non tibi ego exempli sati sum ? C. prae iracundia ,
 Menedeme , non sum apud me. M. tene isthuc loqui ?
 NONNE id flagitium est, te aliis consilium dare ,
 Foris sapere , tibi non posse auxiliari ?
 C. Quid faciam ? M. id quod me fecisse aiebas parum :
 Fac te esse patrem sentiat ! fac ut audeat
 Tibi credere omnia , abs te petere , & poscere ,
 Nè quam aliam quærat copiam , ac te deserat.
 C. Immo abeat potius multo quovis gentium ,
 Quàm hic per flagitium ad inopiam redigat patrem :
 Nam si illi pergo suppeditare sumptibus ,
 Menedeme , mihi illac verè ad rastros res redit.
 M. Quot incommoda tibi in hac re capies , nisi caves !
 Difficilem ostendis te esse , & ignoscas tamen
 Post : & id ingratum. C. ah ! nescis quàm doleam. M. ut lubet.
 Quid hoc , quod volo , ut illa nubat nostro ? nisi quid est ,
 Quod malis . C. immo & gener & affines placent. M. Quid de
 tis dicam te dixisse filio ?
 Quid obtruxisti ? C. Doris ? M. ita dico. C. ah ! M. Chreme ,
 Nè quid vereare , si est minus : nil dos nos movet.
 C. Duo talenta pro re nostra ego decrevi esse satis :
 Sed ita dictu opus est , si me vis saluum esse , & rem , & filium ,
 Me mea omnia bona doti dixisse illi. M. quam rem agis ?
 C. Id mirari te simulato , & illum hoc rogitato simul ,
 Quamobrem id faciam. M. quin ego verò , quamobrem id fa-
 cias , nescio.
 C. Egone ? ut illius animum , qui nunc luxuriâ & lasciviâ
 Diffluit , retundam , redigam , ut , quò se vortat , nesciat.
 M. Quid agis ? C. mitte , ac sine me in hac re gerere mihi
 morem. M. sino :
 Itane vis ? C. ita. M. fiat. C. agè jam , ut uxorem accersat , paret.*

Hic, ita ut liberos est æquum, dictis confutabitur.

Sed Syrum. M. quid eum? C. egone? si vivo, adeo exornatum dabo,

Adeo depexum, ut dum vivat meminerit semper mei:

Qui sibi me pro ridiculo ac delectamento putat.

Non (ita me dii ament), auderet facere hæc vidua mulieri,

Qua in me fecit.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Clitiphonem filium objurgat propter amicam pater : idque adeo fit, ut sic admonitus redeat in viam, & Bacchide relicta, uxorem ducat. Continet hæc scena & callidum Syri consilium, quo catastrophæ, id est, exitum eventumque negotii machinatur.

Trochaici & jambici octonarii.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

I Tâne tandem quæso est, Menedeme, ut pater
 Tam in brevi spatio omnem de me egerit animum patris?
 Quodnam ob facinus! quid ego tantum sceleris admisi miser?
 Volgo id faciunt. M. scio tibi esse gravius multo, ac durius
 Cui sit: verum ego haud minus ægrè patior id, qui nescio,
 Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo. Cl. hic
 Patrem esse aiebas? M. eccum! C. quid me incusas, Clitipho?
 Quicquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitia tua:
 Ubi te vidi animo esse omissi, & suavia in præsentia
 Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem,
 Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc posses perdere.
 Ubi, cum decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
 Abii ad proximos tibi qui erant: eis commisi & credidi,
 Ibi tuæ stultitia semper erit præsidium, Clitipho,
 Victus, vestitus, quo in tectum te receptes. Cl. hei mihi!
 C. Satiùs est, quàm teipso hærede hæc possidere Bacchidem:
 S. Disperit: selestus quantas turbas consciri insciens!
 Cl. Emori cupio. C. prius, quæso, discere quid sit vivere.
 Ubi scies, si displicebit vita, tum isthoc utitor.
 S. Here, licétne? C. loquere. S. at turò? C. loquere. S. quæ
 ista est pravitas,
 Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? C. ilicet.
 Nè te admisce, nemo accusat, Syre, te: nec tu aran tibi,
 Neque precatorem pararis? S. quid agis? C. nil succensens,
 Nec tibi, nec huic: nec vos est æquum, quod facio, mihi.

H 2

S. Abiiit

S. Abiit, vah! rogâsse vellem. Cl. quid, Syre? S. unde mihi peterem cibum?

Ita nos alienavit, tibi jam esse ad sororem intelligo.

Cl. Adeo rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit, Syre?

S. Modoliceat vivere spes est. Cl. quâ? S. Nos esurituros satia.

Cl. Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?

S. Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater: (longius.)

Et quantum ego intelligere possum. Cl. quid? S. non aberis.

Cl. Quid id ergo? S. sic est, non esse horum te arbitror. Cl. quid isthuc Syre?

Satin' sanuses? S. ego dicam, quod mi in mentem: tu dijudica.

Dum istis fuisti solus, dum nulla alio delectatio,

Quæ proprior esset te, indulgebant, tibi dabant: nunc filia

Postquam est inventa vera, inventa est causa quâ te expellerem.

Cl. Est verisimile. S. an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?

Cl. Non arbitror. S. nunc aliud specta: MATRES omnes filii

In peccato aditrices, auxilio in paterna injuria,

Solent esse: id non fit. Cl. verum dicis: quid ergo nunc, Syre,

Faciam? S. suspicionem istam ex illis quære: rem profer palam.

Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citâ, aut

Scibis cujus sis. Cl. recte suades: faciam. S. sat recte hoc mihi

In mentem venit, namq; adolescens, quàm minima in spe situs

Tam facillimè boni patris pacem in leges conficiet suas. (erit.)

Et jam haud scio anne uxorem ducat, ac Syro nil gratie. (est.)

Quid autem hoc? senex exit foras: ego fugio: ob hoc factum quod

Miror non jussisse illico me arripi: ad Menedemum hinc pergamus eum

Precatorem mi paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Chremes filii occasione uxorem objurgat, & mordacibus dictis impetit, salibusque non illepidis, & maternum animum in hac scena ob oculos ponit Terentius.

Iambici octonarii, & trochaici, iambicus quaternarius unus.

Sostrata, Chremes.

Profecto, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali: Id adeo miror, quâ tam ineptum quicquam potueris tibi Venire in mentem, mi vir. C. ob! PERGIN mulier esse? ullâne ego

Rem

Rem unquam volui, quin tu in ea mihi aduorsatrix fueris, Sostrata? at

Si rogitem jam, Quid est, quod peccem, aut quamobrem id faciam; nescias.

In qua re nunc tam confidenter restas stulta? S. ego nescio,

C. Immo scis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem o-

S. Oh! iniquus es, qui me tacere de re tanta postules. (ratio.

Ch. Non postulo, jam loquere, nihilominus ego hoc faciam tamen.

S. Facies! C. Verum. S. non vides quantum mali ex ea re excites?

Subditum se suspicatur, C. subditum! ain tu? S. certe sic erit,

Mi vir. C. confitere. S. ah! obsecro te, isthuc inimicis siet.

Egon? confitear meum non esse filium qui sit meus?

C. Quid? metuis nè non, cum velis, convincas esse illum tuum?

S. quod filia est inventa? C. non, sed, quod magis credendum siet.

Quod est confirmis moribus,

Facile convinces ex te natum: nam tui similis est probè:

Nam illi nihil vitii est relictum, quin id itidem sit tibi:

Tum praterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.

Sed ipse egreditur; quam severus! rem cum videas, ceaseas.

ACT. V. SCENA IV

*Arg. Cliripho cum matre colloquens, suos sibi parentes com-
monstrari cupit: quâ oratione hanc admodum reddit solici-
tam. Chremes contumeliosè filium objurgat.*

Trochaici octonarii.

Cliripho, Sostrata, Chremes.

S*I unquam ullum fuit tempus, mater, cum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro,*

Ejus ut memineris, atque inopis, nunc te miserescat mei:

Quod peto, & volo, parentes meos ut commonstres mihi.

So. Obsecro, mi gnatè, nè isthuc animum inducas tuum,

Alienum esse te. Cl. sum. S. miseram me! hocine quasi isthuc, obsecro?

Istè mihi, atq; huic sis superstes, ut ex me, atq; ex hoc natus es.

*Et cave posthac, si me amas, unquam isthoc verbum ex te au-
diam. Ch. at*

Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.

Cl. Quos? Ch. si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, bellus,

Ganeo, damnosus: crede, & nostrum te esse credito.

Cl. Non sunt hæc parentis dicta. Cl. NON, si ex capite sis meo

Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, eâ causâ magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.

S. Dî isthac. Ch. nescio Deos : ego quod poterò, enitar sedulo.
Quæris id quod habes, parentes : quod abest, non quæris, patri

Quomodo obsequare, & serves quod labore invenerit.

Non mihi per fallacias adducere ante oculos ? pudet

Dicere, hâc præsentè, verbum turpe : at te id nullo modo

Facere puduit. Cl. cheu ! quàm ego nunc totus displiceo mihi !

Quàm pudet ! neq; quod principium inveniam ad placandum, scio.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Menedemi interventu posturbationes tranquilla fiunt
omnia: volenti datur Clitiphoni uxor Archonidis filia : Syro à
Chremete ignoscitur.

Iambici & trochaici Octonarii.

Menedemus, Chremes, Clitipho, Sostrata.

ENimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisq; inhumanè. Exeo ergo, ut pacem conciliem : optumè
ipsum video. Ch. ehem ! Menedeme, cur non accersi jubes
Filiam, & quod dixi dotis, firmas ? S. mi vir, te obsecro
Nè facias. Cl. pater, obsecro ut mi ignoscas. M. da veniam, Chreme,
Sine te exorem. Ch. Egone mea bona ut dem Bacchidî dono sciens ?
Non faciam. M. at id nos non finemus. Cl. si me vivum vis pater
Ignosce. So. agè, Chreme mi. M. agè queso, nè tam obfirma te, Chre-
me.

Ch. Quid isthuc ? video non licere, ut cæperam hoc pertendere.

M. facts ut te decet. Ch. eâ lege hoc adeò faciam, si facit

Quod ego hunc æquum censeo. Cl. pater, omnia faciam : impera.

Ch. Uxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. M. ad me re-
cipio,

Faciet. Ch. nihil etiam audio ipsum. Cl. perii. S. an, dubitas,
Clitipho ?

Ch. Immo, utrum vult. M. faciet omnia. S. hæc, dum incipias,
gravata sunt,

Dumque ignores ; ubi cognovis, facilia. Cl. faciam pater.

S. Nate mi, ego puellam tibi pol dabo lepidam, quam tu facilè ames,

Filiam Phanocrata nostri. Cl. rufamne illam virginem,

Cæsiam, sparsò ore, adunco naso ! non possum, pater.

Ch. Eja

Ch. *Eja, ut elegans est ! credas animum ibi esse. S. aliam dabo :*
 Cl. *Quid isthuc ? quandoquidem ducenda est, egomet habeo prope-*
modum
Pol quam volo. S. nunc te laudo gnate. Cl. Archonidis filiam.
S. Perplacet. Cl. pater, hoc nunc restat. Ch. quid ? Cl. Syro ig-
noscas volo,
Quæ meâ causâ fecit. Ch. fiat. Vos valetè, & plaudite.

ADELPHORUM PERSONÆ.

Earûmque interpretatio.

Mitio, senex, ἀπὸ τῆς μῆλιδος, à mente, & consilio : vel ἀπὸ τῆς μικκῆς, unde & μικκύλος, quòd in eo omnia sint mitia, depressa & placida.

Demea, senex, ἀπὸ τῆς δῆμης, antiquis homo moribus, & popularis statûs amans.

Hegio, senex, ἀπὸ τῆς ἡγεμονίας, à ductu seu principatu.

Æschinus, adolescens, ἀπὸ τῆς αἰσχῆς, à pudore. Vide num scribi debeat Æschines, quomodo Græcis αἰχίνης.

Ctesipho, adolescens, τὸ τῆς κτήσεως ἑως, patrimonii splendor.

Sofrata, matrona.

Pamphila, puerpera.

Canthara, nutrix, à cantharo : nomen aptum nutricibus, quæ ferè bibulæ sunt.

Syrus, servus, nomen gentile, ut etiam Geta, à Getis, qui postea Gothi dicti.

Dromo, servus.

Sannio, leno, à fannis, vel potius ἀπὸ τῆς σαννίως, ab hasta, quâ valere à jocantibus dicebatur.

Sequentium personarum tantùm hîc mentio fit.

Babylò, vel fortè Babyla, βαβύλας, futilis videtur trapezitæ nomen fuisse.

Storax, vel styrax, servus olidus, per antiphrasim, cùm styracis odor sit longè optimus,

M. ANTONII MURETI IN
ADELPHOS TERENTII
ARGUMENTUM.

Mitio, & Demea, duo dissimillimo fratres ingenio fuere: ille urbanam vitam secutus est, hic rusticam: ille coelebs vixit, hic uxorem duxit: ille ingenio lenissimo, hic asperrimo: ille mitis etiam in alienos, hic ferus etiam in suos: ille etiam intra placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demea filii duo: ex quibus natu majorem Æschinum sibi adoptavit Mitio, cumq; secum in urbe liberalissime indulgentissimeq; educavit: minorem Ctesiphonem ruri secum severe in primis ac restrictè habuit pater. Æschinus multas meretrices, patre ad omnia connivente, adamavit: multa convivia celebravit: qua deniq; juventus fert, ea omnia non liberè modò, sed etiam licenter exercuit. Postremò usq; eò progressus est, in virginem pauperulam quidem, sed bonam, bonis progeneratam, Pamphilam nomine, quam mater Sophrona vidua sanctè secum & pudicam, ut poterat, educabat, noctu temulentus cum incidisset, vim ei attulit, gravidamq; fecit: venit postea ad matrem illius, veniam petens, pollicensq; se puellam uxorem ducturum: eà fide datà, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho, cum in urbem interdum veniret, ipse quoq; citharistria cujusdam amore correptus est: totam ejus rei famam, nè quà emanaret, nè perveniret ad Demeam, in sese Æschinus transferebat: tandem cum leno, puella Dominus, aut pecuniam sibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut se eam alit venditurum minitaretur, adductus in summam desperationem Ctesipho, jam de relinquenda patria cogitabat: cum Æschinus, re intellectà, qui nullo neq; pudore teneretur, neq; metu, domum lenonis per vim ingressus est, & ipsum & familiam contudit pugnis, puellam per vim abreptam tradidit fratri. Spargitur totà urbe rumor, venit Demea, Mitionem objurgat, inelamat, testatur deos atq; homines, quod dissolutus, quod intemperatus, quod vinosus, quod scortator, quod nullius bonæ rei Æschinus foret, omnem in Mitione uno habere culpam: Diis gratias agere, quod ille saltem, quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans esset, rei studeat, & fama, illarum rerum nihil ne cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam, & fratris disciplinam, doceat hominem quantum in se est Mitio: jamq; se ab eo expeditur, cum supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excita-

excitaret : raptam ab Æschino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphila, quæ quidem Pamphila ita erat ad pariendum vicina, ut jam è dolore laboraret. Quid faceret misera ? mutatum Æschini animum, se vero filiãmq; suam proditas per summam perfidiam, ac desertas putabat : Getam servulum, qui pauperem familiam solus, ut poterat, alebat, mittit ad Hegionem. puella cognatum, jubetque, ei rem, ut erat, exponere : interea audierat Demea, suum quoq; Ctesiphonem in raptione fuisse : jamq; totus in sermento, ut aiunt, erat ; cum ei Syrus servus vaferrimus, mendaciorum adspersit : venisse quidem rure Ctesiphonem, sed venisse objurgatum Æschinum, multa ei medio foro mala dixisse, deinde rediisse rus in præfecturam suam : lacrumare gaudio Demea, & gratulari sibi, quòd unum saltem haberet, in quo extaret paternæ severitatis exemplum : dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de constuprata per vim ab Æschino Pamphila intelligit : denuò commotus, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quærit, obviam habuit mercenarium à villa, ex quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri : redit ad Syrum ; à quo ei rursus novum mendacium, velut ossa in os, nè latraret, objicitur : quærit, ubi fratrem reperire posset : id verò ita indicavit Syrus, ut infelix senex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum perreptaverat : in'rea Mitio omnium ab Hegione certior factus, ipsemet ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labentes & dubias confirmaverat, tristitiã de mœnore consecras recreaverat, pollicitus, se Æschino Pamphilam u xorem daturum : venit Demea : clamor, jurgium, convitia ; etiam eo præsentem, servulus quidam Ctesiphonem per imprudentiam nominat : ille cum subito per vim in ades irrupisset ; quem jam pridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid ferre deniq; eum accubantem cum amica, & suaviter potitantem deprehendit : ibi verò tanta iracundia incitatus est, ut arderet satis diu vociferatus cum esset ; tandem placida & composita Mitionis oratione, eo perducitur, ut depositã veterem savitiã, benignus, affabilis, lepidus esse mediteretur : itaq; ipso non permittente tantum, sed etiam jubente, puerpera domum traducitur : fiunt nuptiæ ; lenoni numeratur argentum ; Mitio ipse Sophronam ducit uxorem : Hegioni datur unde vivat. Syrus unã cum Phrygia uxore manumittitur. Cum Mitio, ceteriq; omnes, sed tamen præcipuè Mitio, illam tantam, tam insperatam, tam subitam mutationem admiraretur, gravi & cordatã oratione claudit fabulam Demea ; si omnia profundere, si

in omni libidine ac nequitia vivere, si totam rem belluatiniis, scortationibus, largitionibus consumere lubeat, nihilo id sua magis aliquanto etiam minus, quò sibi minus ætatis supersit, quàm aliorum interesse: sin corrigi se in loco, & modicè coerceri, atque admoneri velint, eum esse se, qui præstare possit: permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

C. S U L P. A P O L L I N A R I S

P E R I O C H A.

DUOS cùm haberet Demea adolescentulos,
Dat Mitioni Fratri adoptandum Æschinum:
Sed Ctesiphonem retinet. Hunc citharistria
Lepore captam, sub duro ac tristi patre,
Fratres celabat Æschinus; famam quoque
Amoris in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. Vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperulam,
Fidemque dederat hanc sibi uxorem fore.
Demea iurgare, & graviter ferre: mox tamen,
Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam: potitur Ctesiphon citharistriam,
Exorato suo patre duro Demea.

A D E L P H I T E R E N T I I.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS L. AEMELII PAULI: Q. FABIO MAXIMO, ET P. CORNELIO AFRICANO AED. CURUL. EGERUNT L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, ET MINUTIUS PROTIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIUS SARRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRU, L. ANITIO ET M. CORN. COSS.

P R O L O G U S.

POSTquam poeta sensit scripturam suam
Ab iniquis observari, & adversarios
Rapere in peiorem partem, quam acturi sumus:
Indiciode se ipse erit; vos eritis iudices,

Laudine

Laudine an vitio duci factum id oporteat.

SYNAPOTHNESCONTES Diphili *Comædia est.*

Eam COMMORIENTES Plautus fecit *fabulam.*

In Græca adolescens est, qui lenoni eripit

Metricem, in prima fabula: eum Plautus locum

Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi

In Adelpbos, verbum de verbo expressum extulit,

Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,

Furtimne factum existimetis, an locum

Reprehensum, qui præteritus negligentia est;

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles

Eum adjuvare, assidueque una scribere,

Quod illi maledictum vehemens esse extulant,

Eam laudem hic ducit maximam, cum illis placet,

Qui vobis universis & populo placent:

Quorum opera in bello, in otio, in negotio,

Suo quisque tempore usu est sine superbia.

Dehinc nè expectetis argumentum fabulae;

Senes qui primi venient, hi partim aperient,

In egendo partem ostendent. Facite, aquanimitas

Vestra poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACT. I. SCENA. I.

Arg. Admodum est sollicitus Mitio quòd nondum a cœna redierit filius Æschinus. Ostendit in liberis educandis lenitate, plus quàm asperitate parentes proficere.

Iambici senarii.

Mitio,

S Torax, non rediit hac nocte à cœna Æschinus,

Neque servulorum quisquam qui advorsum ierant?

Profecto hoc verè dicunt, si absis uspiam,

Aut ubi si cesses; evenire ea satius est,

Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat

Ivata, quàm illa, quæ parentes propitii.

Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,

Aut tête amari, aut potare, aut animo obsequi,

Et tibi bene esse soli, cum sibi sit malè.

Ego, quia non rediit filius, quæ cogito!

Quibus nunc sollicitor rebus, nè aut ille alserit,

Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit

Aliquid

*Aliquid! vah! Quenquámne hominem in animo instituere, aut
Parare, quod sit charius, quàm ipse est sibi?*

*Atqui ex me hic non natus est, sed ex fatre; is adeò
Dissimili studio est, jam inde ab adolescentia.*

*Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui: ille contra hæc omnia,
Ruri agere vitam, semper parè ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii*

*Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi é parvulo, habui, amavi pro meo:*

*In eo me oblecto: solum id est charum mihi:
Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:*

*Do, pratermitto, non neceſſè habeo omnia
Pro meo jure agere: postremo, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adſeſcentia,
Ea nè me celet, conſueſeci filium:*

*Nam qui mentiri, aut fallere ipſuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.*

PUDORE & liberalitate liberos

Redire, ſatius eſſe credo quàm metu.

Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.

Venit ad me ſepe clamans, Quid agis, Miris?

Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?

Cur potat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?

Vestitu nimium indulges: nimium ineptus es:

Nimium ipſe eſt durus, prater æquumque & bonum.

Et ERRAT longè meâ quidem ſententiâ,

Qui imperium credat gravius eſſe aut ſtabilius,

Vi quod ſit, quàm illud quod amicitia adjungitur.

Mea ſic eſt ratio, & ſic animum induco meum.

MALO coactus qui ſuum officium facit,

Dum id reſcitum iri credit, tantisper caver:

Si ſperat fore clam, ruruſum ad ingenium redit.

QUEM beneficio adjungas, ille ex animo facit,

Studet par referre, præſens abſeñſque idem erit.

Hoc patrium eſt, potiùſ conſueſacere filium,

Sua ſponte rectè facere, quàm alieno metu.

Hoc pater ac dominus intereſt. Hoc qui noquit,

Fatigatur

Fateatur nescire imperare liberis.

Sed estne hic ipse, de quo agebam? Et certe is est.

Nescio quid tristem vides: credo jam ut solet,

Jurgabit: saluum te advenire, Demea,

Gaudemus.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Demea Æschinum absentem petulantia graviter accusat, excusat eundem Mitio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Mitionem, asperum Demeam induci à Terentio.

Iambici senarii.

Demea, Mitio

E *Hem! opportunè: teipsum quarito.*

M. Quid tristis es? D. rogas me, ubi nobis Æschinus

Siet, quid tristis ego sim! M. dixi'n hoc fore?

Quid fecit? D. quid ille fecerit! quem neque pudet

Quicquam, nec metuit quenquam, neque legem putat

Tenere se ullam: nam illa, quæ antehac facta sunt,

Omitto: modò quid designavit! M. quidnam id est

D. Fores effregit, atque in ades irruit

Alienæ: ipsum dominum atque omnem familiam

Multavit usque ad mortem: eripuit mulierem,

Quam amabat. Clamant omnes indignissimè

Factum esse. Hoc advenienti quot mihi, Mitio,

Dixere! in ore est quod populo. Denique,

Si conferendum exemplum est, Non fratrem videt

Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?

Nullum hujus simile factum. Hac cùm illi, Mitio,

Dico, tibi dico: tu illum corrumpi sinis.

M. HOMINE imperito nunquam quicquam injustius,

Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

D. Quorsum isthuc? M. quia tu Demea, hac malè judicis.

Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum

Scortari, neque potare, non est, neque fores

Effringere. Hac si neque ego, neque tu fecimus,

Non sivit egestas facere nos. Tu nunc tibi.

Id laudi ducis, quod tum fecisti inopiâ:

Injuriæ est: nam, si esset unde id fieret,

Faceremus: Et tu illum tuum, si esses homo,

Sinere nunc facere, dum per gratiam licet,

Potius quam ubi te expectatum eiecisset foras :

Alienore etate post faceret tamen.

D. Prò Jupiter ! Tu me homo adigis ad insaniam.

Non est flagitium facere hæc adolescentulum ? M. ah !

Ausculda : nè me obtundas de hac re sapius.

Tuum filium dedisti adoptandum mihi :

Is meus est factus : si quid peccat, Demea,

Mihi peccat : ego illi maxumam partem feram.

Obsonat, potat, olet unguenta ? de meo.

Amat ? Dabitur à me argentum, ubi erit commodum :

Ubi non erit, fortasse excludetur foras.

Fores effregit ? restituentur. Discidit

Vestem ? resarcietur. Est diis gratia,

Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.

Postremo, aut desine, aut cedo quemvis arbitrum :

Te plura in hac re peccare ostendam. D. hei mihi !

Pater esse discas ab illis qui verè sciunt.

M. Naturà tu illi pater es, consiliis ego.

D. Tun' consulis quicquam ! M. ah ! si pergis, abiero.

D. Siccine agis ? M. an ego toties de eadem re audiam ?

D. Cura est mihi. M. & mihi cura est : verum, Demea,

Curemus equam uterque partem ; tu alteram,

Ego item alteram : nam ambos curare propemodum

Reposcere illum est quem dedisti. D. ah Mitio !

M. Mihi sic videtur. D. quid isthuc ! tibi si isthuc placet,

Profundat, perdat, pereat : nihil ad me attinet.

Jam si verbum unum posthac. M. rursum Demea ;

Irascere ? D. annon credis ? reperon' quem dedi ?

Ægrè est : alienus non sum, si obsto ; hem desino,

Unum vis curem, curo : & est Diis gratia,

Cùm ità, ut volo, est ; Iste tuus ipse sentiet

Posteriùs : nolo in illum gravius dicere.

M. Nec nihil, neque omnia hæc sunt quæ dicit : tamen

Nonnihil molesta hæc sunt mihi : sed ostendere,

Me ægrè pati, illi nolui : nam, ità est homo,

Cùm placo, adversor sedulo, & deterreo :

Tamen humanè vix patitur, verum si augeam,

Aut etiam adjutor sim ejus iracundiæ,

Insaniam profecto cum illo, etsi Æschinus

Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.

Quam hic non amavit meretricem ! aut cui non dedit
Aliquid ! postremò, nuper (credo, jam omnium
Tadebat) dixit velle uxorem ducere.

Sperabam jam defervisse adolescentiam :
Gaudebam. Ecce autem de integro : nisi quicquid est,
Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Senibus omissis, describitur Æschini factum jurgantis
cum lenone; nec error est poetæ, quòd hic fiant, quæ facta esse
Demea dixit, qui fortasse rumore nuntio acceperat fecisse
Æschinum, quod facturum ille se minatus fuerat.

Trochaici, & jambici octonarii, & unus quaternarius.

Sannio, Æschinus.

Obscuro, populares, ferte misero atq; innocenti auxilium :
Subvenite inopi. Æ. otiose, nunc jam illico hinc consiste :
Quid respicias ? nihil periculi est : nunquam dum ego adeo, hic te
Tanget. S. ego istam inviti omnibus.

Æ. Quanquam est scelestus, non committet hodie unquam ite-
rum ut vapulet.

S. Audi Æschine : nè ignarum fuisse te dicas morum meorum,
Ego leno sum. Æ. scio. S. at ita ut usquam fuit fide quisquam
optima.

Tu quid te posterius purges, Nolle hanc injuriam mihi
Factam esse ; hujus non faciam ; crede hoc, EGO meum jus perse-
Neq; tu verbis solves unquam, quod re mihi malefeceris. (quat.

Novi ego vestra hac, Nollem factum, Dabitur jusjurandum esse te
Indignum injuriâ hâc ; indignis cum egomet sim acceptis modis.

Æ. Abi prestrenuè, ac fores aperi. S. ceterum hoc nihil facis.

Æ. Intro nunc jam. S. at enim non sinam. Æ. accede illuc
Parmeno ;

Nimium abiisti isthuc : hic propter hunc assiste. Hem ! sic volo.

Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam dimoveas tuos.

Nè mora sit, si innuero, quin pugna continuo in mala hæreat.

S. Isthuc volo ergò ipsum experiri. Æ. hem ! serva : omitte mulierem.

S. O facinus indignum ! Æ. geminabit, nisi caves. S. hei mi-
sero mihi !

Æ. Non innueram, verùm in istam partem potius peccato tamen :

I n n u

- I nunc jam. S. quid hoc rei est ? Regnumne Æschine hic tu possides ?*
Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus. (sides ?)
S. Quid tibi rei mecum est ? *Æ, nihil. S. quid ? nostin' qui sim ?*
Æ. non desidero.
S. Tetigine tui quicquam ? *Æ. si attigisses, ferres infortunium.*
S. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi ?
Responde. Æ. ante ades non fecisse erit melius hinc convitium : Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere, atque ibi Usque ad necem operièrè loris. S. loris liber ? *Æ. sic erit.*
S. O hminem impurum ! hiccine libertatem aiunt equam esse omnibus ?
Æ. Si satis jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.
S. Egone debacchatus sum autem, an tu in me ? *Æ. Mitte ista, atque ad rem redi.*
S. Quam rem ? quò redeam ? *Æ. jamne me vis dicere id quod ad te attinet ?* *(loqui.*
S. Cupio, equi modo aliquid. Æ. vah ! leno iniqua me non vult.
S. LENO sum fateor. Pernicies communis adolescentium, Perjurus, pestis : tamen tibi à me nulla est orta injuria.
Æ. Nam hercle etiam hoc restat. S. illuc, quæso, redi quo cepisti, Æschine.
Æ. Minis viginti tu illam emisti : quæ res tibi vortat malè. Argenti tantum dabitur. S. quid, si ego illam nolo vendere ? Coges me ? *Æ. minimè. S. namque id metui. Æ. neque vendendam censeo*
Quæ libera est : nam ego illam liberali assero causâ manu. Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an causam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. prò supreme Jupiter ! Minimè miror, qui insanire occipiunt ex injuria. Domo me eripuit, verberavit : me invito abduxit meam : Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi. Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier. Verùm enim, quando bene promeruit, fiat : suum jus postulat. Agè, jam cupio, modo si argentum reddat : sed ego hæc hariolor, Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico Vendidisse me : de argento somnium : mox, cras redi. Id quoq; possem ferre, si modo reddat : quanquam injurium est
Verùm

*Verum cogito id quod res est, quando eum quæstum occeperis,
Accipiunda & mustitanda injuria adolescentium est.*

Sed nemo dabit : frustra egomet mecum has rationes deputo :

A C T. II. S C E N A II,

*Arg. Sannio queritur de injuria sibi factâ ab Æschino, & Syri
consiliis eluditur.*

Iambici octonarii.

Syrus, Sannio.

T*Ace ; egomet conveniam jam ipsum : cupidè accipiat saxo, at-
que etiam* (*dio*

*Bene dicat secum esse actum : quid isthuc Sannio est, quod te au-
cum hero nescio quid concertasse ? Sa. nunquam vidi iniquius
Concertationem comparatam quàm quæ hodie inter nos fuit,
Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.*

*Sy. Tua culpa. Sa. quid agerem ? Sy. adolescenti morem gestum
oportuit.*

*Sa. Quid potui melius, hodie qui usque os præbui ? Sy. agè ; scis
quid loquar ?*

*P E C U N I A M in loco negligere, maximum interdum est lu-
crum : hui !*

Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum,

Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,

Nè non tibi isthuc fœneraret. Sa. EGO spem pretio non emo.

Sy. Nunquam rem facies : abi, nescis inescare homines, Sannio,

*Sa. Credo isthuc melius esse : verùm EGO nunquam adeo astutus
fui,*

Quin, quicquid possem, malletm auferre potius in præsentia.

Sy. Agè, novi tuum animum : quasi quicquam tibi sint viginti

*Dum huic obsequare : præterea autem te aiunt proficisci (minæ,
Cyprum. Sa. hem ?* (*hoc scio,*

Sy. Coemisse hinc, quæ illuc veheres multa, navem, conductam,

Animus tibi pendet : ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.

Sa. Nusquam pedem : perii hercle : hæc illi spe hoc inceperunt.

Sy. timer.

Injeci scrupulum homini. Sa. ô scelera ! illud vide,

Ut in ipsi articulo oppressit : empta mulieres

Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.

Ni eo ad mercatum veniam, damnum maximum est.

Nunc si hoc omitto, ubi illinc rediero, actum azam ;

Nihil est, refrixerit res: Nunc demum venis?

*Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quàm aut hîc manere tam diu, aut tum persequi.*

Sy. jânnē enūmerâsti id quod ad te redditurum putes?

Sa. Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Æschinum?

Per oppressionem ut hanc mi eripere postulet?

Sy. Labascit: unum hoc habeo: vide, si satis placet;

Potius quàm venias in periculum, Sannio,

Servésne an perdas totum, dividuum face.

Minas decem corradet alicunde. Sa bei mihi!

Etiā de sorte nunc venio in dubium miser.

Pudit nihil: omnes dentes labefecit mihi:

Præterea colaphis tuber est totum caput:

Etiā insuper defraudet? nusquam abeo. Sy. ut lubet.

Nunquid vis, quin abeam? Sa. immo hercle hoc quæso, Syre,

Ut ut hæc sunt facta, potius quàm lites sequar,

Meum mihi reddat, saltem quanti emptā est, Syre.

Scio te non usum ante hac amicitia meā:

Memorem me dices esse & gratum. Sy. sedulo

Faciam: sed Ctesiphonem video; latus est

De amica. Sa. quid quod te ero? Sy. paulisper mane.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Ctesiphon fratrem laudat & commendat, agitque gratias absenti pro accepto beneficio.

Iambici senarii.

Ctesiphon, Syrus.

A*Bs quisvis homine, cūm est opus, beneficium accipere gaudeas:*

Verūm enīmvērō id demum juvat, si quem æquum est facere, benefacit.

*O frater, frater! quid ego nunc te laudem? satis certò scio,
Nunquam itā magnificè quicquam dicam, id virtus quin pereret tua.*

*Itaq; unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem.*

Sy. ô Ctesiphon. C. ô Syre, Æschinus ubi est? Sy. ellum!

expectat domi. C. hem!

Sy. Quid est? C. quid sit! illius operâ, Syre, nunc vivo festum caput,

Omnia

*Omnia sibi qui post putavit esse præ meo commodo,
Maledicta, famam, meum laborem, & peccatum in se transtulit,
Nihil potest supra : sed quisnam ? foris crepuit. Sy. mane, ipse
exit foras.*

ACT. II. SCENA IV.

*Arg. Colloquuntur fratres : agitur de pecunia reddenda
lenoni, & paranda cœna.*

Ejusdem generis.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus,

U*Bi ille est sacrilegus ? Sa. me querit : num quidnam effert ?
occidi : (Ctesipho ?*

Nil video. Æ. ehem ! opportunè : te ipsum querito : quid sit,

IN TUTO est omnis res : omitte vero tristitiam tuam.

*Ct. Ego illam verò omitto, qui te fratrem habeam quidem, ô mi
Æschine,*

*O mi germane : (ah !) vereor coram in os te laudare amplius,
Nè id assentandi magis quàm quod habeam gratum facere ex-
istumes.*

Æ. Age, inepte, quasi runc non nōrimus nos inter nos, Ctesipho.

Hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eum locum

Rediisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier,

*Ct. Pudebat. Æ, ah ! stultitia est isthæc, non pudor, tam ob par-
volam*

Rem penè è patria ; turpe dictu : deos quaeso, ut isthæc prohibeant.

*Ct. Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio ? Sy. jam mitis
est.*

*Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam : tu intrò ad illam, Cte-
sipho.*

Sa. Syre, insta. Sy. eamus : namque hic properat in Cyprum.

Sa. nè tam quidem,

Quamvis etiam maneo otiosus hîc. Sy. reddetur : nè time.

*Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet : tace modo ac sequere
hâc. Sa. sequor.*

*Ct. Heus, heus, Syre. Sy. hem quid est ? Ct. obsecro hercle ho-
minem istum impurissimum.*

Quamprimum absolvitote, nè si magis irritatus fiet,

Aliquà ad patrem hoc permanet, atq; ego tum perpetuò perierim !

*Sy. Non fiet : bono animo esto : tu cum illà te intus oblecta in-
terim*

Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.

Ego jam transactâ re convortam me domum cum obsonio.

C. ita quæso : quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Sollicitam inducit Sofstratam, ob filiæ, quæ ex Æschino gravida est, vicinum partum.

Iambici, & trochaici octonarii.

Sofstrata, Canthara.

Obsacro, mea tu nutrix, quid nunc fiet. *C. quid fiet, rogas?*

Rehè adipol, spero. S. modò dolores, mea tu, occipiunt primulum.

C. Jam nunc times, quasi nunquam affueris, nunquam tæte pepereris!

S. miseram me ! neminem habeo ; sola sumus, Geta autem hic non adest ; *(chinam.)*

Nec habeo quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æschinum.

C. Pol is quidem jam hic adevit : nam nunquam unum intermittit diem,

Quin semper veniat. S. solus mearum miseriarum est remedium.

C. E re nata melius fieri haud potuit, quàm nunc factum est, heræ,

Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,

Talem, tali genere, tali animo, natum ex tantâ familiâ.

S. Ita potest ut dicis, salvus nobis, deos quæso, ut fiet,

ACT. III. SCENA II.

Arg. Geta Sofstræ servulus commotior, heræ nunciat Æschinum, alio captum amore, puellam eripuisse lenoni.

Ejusdem generis, inserto quaternario.

Geta, Sofstrata, Canthara.

Nunc illud est, quid, si omnes omnia sua consilia conferant,

Atq; huic malo salutem querant, auxilii nihil asserant,

Quod mihi que, heræ que, filiæ que bevili est : væ misero mihi !

Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest ;

Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia. *(pium !)*

Hoccine scelum ; ô scelera ! ô genera sacrilega ! ô hominem in

So. Me miseram ! quidnam est, quod sic video timidum & perperantem Getam ?

G. Quem neq; fides, neque iusjurandum, neq; ulla misericordia

Repressit, neque ressexit : neque quid parrus instabat propè,

Cui misera indignè per vim vitium obtulerat. So. non intelligo
Satis, quæ loquatur. C. propius, obsecro, accedamus; Sofstrata,
G. ah,

Me miserum! vix sum compos animi: ita ardeo iracundiâ.
Nihil est quod malim, quàm totam familiam dari mihi ob-
viam,

Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens:
Satis mihi id habeam supplicii, dum illos ulciscar modo.

Seni animam primum extinguere ipsi, qui illud produxit scelus:
Tum autem Syrum impulsorem (vab!) quibus illum lacerarem
modis!

Sublimem medium arripere, capite primum in terram statue-
rem,

Ut cerebro dispergat viam:

Adolescenti ipsi eriperem oculos, post hæc præripitem darem:

Cateros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et prosternerem.

Sed cesso hoc malo heram impertiri properè? So. revocemus: Geta

G. hem!

Quisquis es, sine me. So. ego sum Sofstrata. G. ubi ea est? te ip-
sam quærito.

Te expecto: oppido opportunè te obtulisti mihi obviam,

Hera. So. quid est? quid trepidas? C. hei mihi! So. quid festinas,
mi Geta?

Animam recipe. G. prorsu. So. quid istuc prorsus ergo est? G.
periiimus:

Altum est. S. obsecro te quid sit. G. jam. So. quid jam, Geta?

G. Æschinus. So. quid ergo is? G. alienus est ab nostra familia.
S. hem!

Perii! quare? G. amare coepit aliam. S. vix misera mihi!

G. Neque id occultè fert: à lenone ipsus eripuit palam.

S. Satin' hoc certum? G. certum: hisce oculis egomet vidî, So-
strata. S. ah,

Me miseram! quid credas jam, aut cui credas? nostrumne Æs-
chinum,

Nostram vitam omnium, in quo nostra spes opesque omnes sitæ

Erant, qui sine hac jurabat se unum nunquam victurum diem,

Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,

Ita obsecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere?

G. Hera, lacrimas mitte, ac potius quod ad hanc rem opu', porrò
prospice:

Patiamurne, an narremus cuiquam. C. au, au mi homo, sanisne es? an

Hoc proferendum tibi usquam esse videtur? G. mihi quidem non placet.

Imprimùm, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat. Nunc si hoc palàm proferemus, ille inficiās ibit, sat scio:

Tua fama, & gnatæ vita in dubiūm veniet, tum si maxumè fateatur, cū amet aliam, non est utile hanc illi dari,

Quapropter quoquo pacto tacito est opus. S. ah minimè gentium:

Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Sostрата, vide quam rem agas.

S. Peiorē res loco non potis est esse quàm in hoc, quo nunc sita est.

Primūm indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,

Periit: pro virgine dari nuptum non potest. Hoc reliquum est,

Si inficiās ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.

Postremo, quando ego conscia mi sum, à me culpam hanc procul esse, nec

Pretium, neque rem ullam intercēsse illā aut me indignam, experiar, Geta.

G. Quid isthuc? accedo ut melius dicas. S. tu quantum potes, abi,

Atque Hegioni cognato huius rem omnem narrato ordine:

Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxumè.

G. Nam hercle alius nemo respicit nos. S. propera tu, mea Canthara

Curre, obstetricem accerse: ut, cū opus sit, ne in mora nobis fiet.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Malè est Demeæ, quòd filium Ctesiphonem audiverit unā adfuisse, cū eriperet mulierem Æschinus

Iambici senarii.

Demea.

D*isperii: Ctesiphonem audi vi filium*

Unā fuisse in raptione cum Æschino,

Id misero restat mihi mali, si illum potest,

Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere.

Ubi ego illum queram? credo abductum in ganeum

Aliquò: persuasit ille impurus, sat scio.

Sed eccum ire Syrum video: hinc scibo jam ubi fiet.

Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit

Eum queritare, nunquam dicet carnufex.

Non ostendam id me velle.

ACT

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Commendatur Ctesipho, vituperantur Mitio & Æschinus: callidè utrumque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Ctesiphonis plurimum gaudet.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

O Mnem rem modo seni,
 Quo pacto haberet, enarramus ordine.
 Nil quicquam vidi latius. D. prob Jupiter
 Hominis stultitiam! S. collaudavit filium:
 Mihi, qui dedissem consilium, egit gratias.
 D. Disrumpor. S. argentum adnumeravit illico:
 Dedit præterea in sumptum dimidium minæ:
 Id distributum sanè est ex sententia. D. hem!
 Huic mandes, si quid rectè curatum velis.
 S. Hem, Demea! haud aspexeram te: quid agitur?
 D. Quid agitur! vestram nequeo mirari satis
 Rationem, S. est hercle inepta, nè dicam dolo, &
 Absurda. Pisces ceteros purga, Dromo:
 Congrum istum maximum in aqua finito ludere
 Paulisper: ubi ego rediero, exossabitur:
 Prius nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non placent
 Et clamo sape. Salsamenta hæc Stephanio
 Fac maceremur pulchrè. D. Dî vestram fidem!
 Utrum studiõne id sibi habet, an laudi putat
 Fore, si perdiderit gnatum? væ misero mihi!
 Videro vereor jam diem illum, cum hinc egens
 Profugiet aliquo militatum. S. ô Demea,
 ISTHUC est sapere, non, quod ante pedes modo est,
 Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt
 Prospicere. D. quid? isthæc jam penes vos psaltria est?
 S. Ellam intus! D. eho! an domi est habiturus? S. credo, ut est
 Dementia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
 Patris, & facilitas prava. D. fratris me quidem
 Pudet, pigetque. S. nimiam inter vos, Demea, ac
 Non quia ades præsens dico hoc, pernitiùm interest:
TU, QUANTUS quantus, nihil nisi sapientia es:
 Ille inutilis, somnium: sinceres verò illum tuum
 Facere hæc? D, sinerem illum! an non sex totis mensibus

Præsumpsissem, quàm ille quicquam cœperit ?

Sy. Vigilantiam tu mihi narras ? De. sic fiet

Modò ut nunc est. Sy. UT QUISQUE suum vult esse, ita est.

D. Quid ? eum vidistin' hodie ? Sy. tuumne filium ?

D. Abigam hunc rus. Sy. jamdudum aliquid ruri agere arbitror.

De. Satr' scis ibi esse ? Sy. oh ! quem egomet produxi. D. optimè est,

Metui, nè hæreret hic. Sy. atque iratum admodum.

D. Quid autem ? Sy. adortus iurgio fratrem apud forum,

De psalteria isthac. De. ain' verò ? S. vah ? nil reticuit :

Nam ut numerabatur fortè argentum, intervenit

Homo de improvisò, cœpit clamare Æschine,

Hæccine flagitia facere te ? hæc te admittere

Indigna genere nostro ? D. oh ! lacrumo gaudio.

S. Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.

D. Salvos sit : spero, est similis majorum suum. S. hui !

D. Syre', præceptorum plenus istorum ille. S. phy !

Domi habuit unde disceret. D. fit sedulo :

Nil prætermittò : consuefacio : denique

Inspicere tanquam in speculum, in vitas omnium

jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.

Hoc facito. S. rectè sanè. D. hoc fugito. S. callidè.

D. Hoc laudi est. S. Isthac res est. D. hoc vitio datur.

S. Probissimè. D. porro autem. S. non hercle otium est

Nunc mihi auscultandi : pisces ex sententia

Nactus sum : hi mi nè corrumpantur, cautio est.

Nam id nobis tam flagitium est, quàm illa, Demea,

Non facere vobis quæ modò dixi : Et quod queo,

Conseruis ad eundem isthunc præcipio modum.

Hoc falsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parum :

Illud rectè : iterum sic memento . sedulo

Moneo quæ possum pro mea sapientia :

Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,

Inspicere jubeo, Et moneo quid factu usu' sit.

Inepta hæc esse, nos quæ facimus sentio,

Verùm quid facias ? ut homo est, ita morem geras.

Nunquid vis ? D. mentem vobis meliorem dari.

S. Tu rus hinc abis ? D. rectè. S. nam QUID tu hic agas,

Ubi, si quid bene præcipias, nemo obtemperet.

D. Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
 Rus abiit : illum curo unum : ille ad me attinet :
 Quando ita volt frater, de isthoc ipse viderit.
 Sed quis illic est, quem video procul ? estne hic Hegio
 Tribulus noster ? si satis cerno, is hercle est : vah !
 Homo amicu' nobis jam inde à puero. dñi boni !
 Ne illiusmodi jam magna nobis civium
 Penuria est, antiqua homo virtute ac fide.
 Haud scio mali quid ortum ex hoc sit publice
 Quam gaudeo ! ubi etiam hujus generis reliquias.
 Restare video ? vah ! vivere etiam nunc lubet.
 Opperiatur hominem hic, ut salutem, & colloquar.

ACT. III SCENA V.

Arg. Hegio docet Sostratæ filiam iniquè ab Æschino tracta-
 tam, ac tandem vitiatam esse. Id factum nunc Demea
 narrat.

Ejusdem generis.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

PRÒ dī. immortales ! facinus indignum : Geta,
 Quid narras ? G. sic est factum. H. ex illan' familiā
 Tam illiberale facinus esse ortum ! ò Æschine,
 Pol haud paternum isthuc dedisti, D. videlicet
 De psaltria hac audivit ! id illi nunc dolet
 Alieno : pater is nihili pendit : hei mihi !
 Utinam hic propè adesset alicubi atque audiret hæc !
 H. Nī facient quæ illos æquum est, haud sic auferent.
 G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est.
 Te solum habemus ; tu es patronus, tu parens :
 Ille tibi moriens nos commendavit senex.
 Si deseris tu, periiimus. H. Cave dixeris :
 Nec faciam : neque me satis piè posse arbitror.
 D. Adibo. Salvere Hegionem plurimum
 Jubeo. H. oh ! te quarebam ipsum : salve, Demea.
 D. Quid autem ? H. major filius tuus Æschinus,
 Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,
 Neque liberalis functus officium viri est.
 D. Quid isthuc ? H. nostrum amicum nōras Simulam, atque
 Æqualem ? D. quidni ? H. filiam ejus virginem
 Viriavit, D. hem ! H, mane, nondum audisti, Demea,

Quod

Quod est gravissimum. D. an quid est etiam amplius ?

H. Verò amplius : nam hoc quidem ferundum aliquo modo est : Persuasit nox , amor , vinum , adolescentia :

Humanum est : ubi scit factum , ad matrem virginis

Venit ipse ultro , lacrumans , orans , obsecrans ,

Fidem dans , jurans se illam ducturum domum.

Ignotum est , tacitum est , creditum est : virgo ex eo

Compressa gravida facta est : mensi , hic decimus est ;

Ille bonus vir nobis psaltriam , si diis placet ,

Paravit , quicum vivat : illam deserit.

D. Pro certò tu isthæc dicis ? H. mater virginis

In medio est , ipsa virgo , res ipsa ; hic Geta

Præterea , ut captus est servorum , non malus ,

Neque iners , alit illas , solus omnem familiam

Sustentat : hunc abduce , vinci , quere rem.

G. Immo hercle extorque , nisi ita factum est , Demea :

Postremo , non negabit : coram ipsum cedo.

D. Pudet ; nec quid agam , neq. quid huic respondeam ,

Scio. P. miseram me ! differor doloribus.

Juno Lucina , fer opem , serva me , obsecro. H. hem !

Nunnam illa , quæso , parturit ? G. certè Hegio. H. hem

Illec fidem nunc vestram implorat , Demea ,

QUOD vos jus cogit , id voluntate impetrat :

Hæc primum ut fiant , deos quæso , ut vobis decet :

Sin aliter animus vester est , ego , Demea ,

Summâ vi defendam hanc , atque illum mortuum ,

Cognatus mihi erat : unâ à pueris parvoli

Sumus educlti : unâ semper militiæ & domi

Fuimus : paupertatem unâ pertulimus gravem.

Quapropter nitar , faciam , experiar , denique

Animam relinquam potius , quàm illas deferam.

Quid mihi respondes ? D. fratrem conveniam , Hegio :

Is quod mihi de hac re dederit consilium , id sequar.

H. Sed , Demea , hoc tu facito cum animo cogites ,

Quàm vos facillimè agitis , quàm estis maxumè

Potentes , dites , fortunati , nobiles ,

Tam maxumè vos æquo animo æqua noscere

Oportet , si vos vultis perhiberi probos.

D. Redito : fient , quæ fieri æquum est , omnia.

H. Decet

H. Decet te facere : Geta, duc me intrò ad Sostratam.

D. Non me indicente hæc sunt : utinam hoc sit modo

Defunctum ! verùm nimia illæ licentia

Profectò evadet in aliquod magnum malum.

Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evornam.

ACT. III. SCENA. VI.

Arg. Hegio Sostratam consolatur, & dilemmate consilium suum concludit.

Iambici senarii.

Hegio.

Bono animo fac sis Sostrata : & istam, quod potes,
Fac consolere : ego Mitionem si apud forum est,
Conveniam : atque, ut res gesta est narrabo ordine.
Si est, ut facturus officium fiet suum,
Faciât : sin aliter de hac re ejus sententia est,
Respondeat mi, ut quid agam quamprimum sciam.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Probi adolescentis ingenium morésque hæc scenâ exprimuntur. Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respondere debeat pari. initio Scenæ ostendit non raro contingere, ut filii optent parentum absentiam, si quando solutiùs vivere, & genio indulgere statuerint.

Iambici octonarii, & quaternarii.

Ctesipho, Syrus.

AIn patrem hinc abiisse rus ? S. jamdudum. C. dic sodes.
S. apud

Villam est : nunc eum maxumè operis aliquid facere credo. C.
utinam quidem !

Quod cum salute ejus fiat, ità se defatigârît velim,

Ut triduo hoc perpetuò è lecto prosus nequeat surgere.

S. Ità fiat, & isthoc si quid potis est rectiùs C. ità : nam hunc diem

Miserè nimî perpetuum, ut cœpi, cupio in latitûa degere :

Et illud rus nullâ aliâ causâ tam malè odi, nisi quia

Propè est : quòd si abesset longiùs,

Priùs nox oppressisset illuc, quàm huc reverti posset iterum.

Nunc, ubi me illic non videbit, jam hic recurreret sat scio :

Rogitabit me, ubi fuerim : quem ego hodie toto nox vidi die :

Quid dicam ? S. nihilne in mentem ? C. nunquam quicquam.

S. tant

S. tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes nemo est Vobis ? C. sunt : quid postea ?

S. Hisc opera ut data sit. C. quæ non data sit, non potest fieri, S. potest

C. Interdum : sed si hic permoeto, causæ quid dicam, Syre ?

S. Vah ! quàm vellem etiam noctu amicis operam mos esset dari !

Quin tu otiosus es : ego illius sensum pulchrè calleo.

Cum fervet maxime, tam placidum quàm ovem reddo. C. quomodo ?

S. Laudarier te audit libenter : facio te apud illum deum :

*Virtutes narro. C. meus ! S. tuas. Homini illico lacrumæ cadunt,
Quasi puero, gaudio. Hem tibi autem ! C. quidnam est ? S.*

LUPUS in tabula.

*C. Pater adest ? S. Ipsu est. C. Syre, quid agimus ? S. fuge modò
intro : ego videro.*

C. Si quid rogabit, nusquam tu me : audistin ? S. potin' ut desinas ?

ACT. IV. SCENA II

*Arg. Queritur Demea, quòd fratrem non repererit : idem
à Syro deluditur, locum in quo sit frater, bifariam
describente.*

Trochaici octonarii.

Demea, Ctesiphon, Syrus.

N*Æ ego homo infelix, primùm fratrem nusquam invenio
gentium :*

Præterea autem dum illum quero, à villa mercenarium

Vidi : is filium negat esse ruri : nec quid agam scio.

C. Syre. S. quid ais ? C. men' querit ? S. verum. C. perii.

S. quin tu animo bono es.

*D. Quid hoc (nalum !) infelicitatis ? nequeo satim decernere,
Nisi me credo huic esse natum rei, secundis miseriis :*

Primus sentio mala nostra, primus rescisco omnia,

Primus porrò obnuncio : agrè solus, si quid sit, fero.

S. Rideo hunc : primùm ait se scire : is solus nescit omnia.

D. Nunc redeo, si fortè frater redierit, viso. C. Syre,

Obsecro, vide nè ille huc prorsus se irruat. S. etiam taces ?

Ego cavebo. C. nunquam hercle hodie ego isthuc committam tibi :

*Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam : id tuti-
ssimum est.*

S. Agè, tamen ego hunc amovebo. D. sed eccum sceleratum Syrum !

S. Non herclè hic quidem durare quisquam, si sic sit, potest.

Scire equidem volo quot mihi sunt domini : quæ hæc est miseria ?

D. Quid

D. Quid ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem! est frater domi? (tibi est?)

S. Quid (malum!) bone vir, mihi narras? equidem perii. D. qui?

S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam Usque occidit. D. hem! quid narras? S. hem! vide ut discidit labrum.

D. Quamobrem? S. me impulsore hanc emptam esse ait. D. non tu cum rus hinc modo

Produxeris aiebas? S. factum: verum post venit insaniens:

Nil pepercit: non puduisse verberare hominem senem,

Quem ego modo puerum tantillum in manibus gestavi meis?

D. Laudo Ctesipho: patristas: abi: virum te iudico.

S. Laudas? ne ille continebit posthac, si sapiet, manus.

D. Fortiter. S. perquam: quia miseram mulierem, & me ferro. Qui referire non audebam, vicit: hui! perfortiter. (Iam

D. Non potuit melius: idem sensit quod ego, te esse huic rei caput.

Sed estne frater intus? S. non est. D. ubi illum queram cogito.

S. Scio ubi sit: verum hodie nunquam monstrabo. D. hem! quid ais? S. ita.

D. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen nescio

Illius hominis, sed locum novi ubi sit. D. dic ergo locum.

S. Nostin' porticum apud macellum hac deorsum? D. quidni no-

S. Præterito hac rectâ plateâ sursum: ubi eo veneris, (verum?

Clivos deorsum vorsus est: hæc te præcipitato: postea

Est ad hanc manum sacellum. ibi angiportum propter est.

D. Quonam? S. ubi etiam caprificus magna est: nostin'? D. novi. S. hæc pergito.

D. Id quidem angiportum non est pervium. S. verum hercle (vab)

Censen' hominem me esse? erravi: in porticum rursus redi.

gane hæc multo propius ibis, & minor est erratio.

Scin' Cratini huius ditis ades? D. scio. S. ubi eas præterieris,

Ad sinistram hæc rectâ plateâ: ubi ad Dianæ veneris,

Ito ad dextram: priusquam ad portum venias, apud ipsum lacum

Est pistrilla, & ex advorso fabrica: ibi est. D. quid ibi facit?

S. Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.

Ubi poteris vos. D. bene sanè: sed cessi ad eum pergere?

S. I sanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, filicernium.

Æschinus odiosè cessat: prandium corrumpitur:

Ctesipho autem in amore est totus. Ego jam prospiciam mihi:

*Nunc jam adibo, atq; unumquodq; quod quidem erit bellissimum
Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.*

ACT. IV. SCENA. III.

*Arg. Rogat Mitionem Hegio, ut Sofratam adeat, narraturus
illi suspicionem alienati à Pamphila Æschini, ortam esse
propter ereptam Ctesiphoni Psaltriam.*

Iambici octonarii.

Mitio, Hegio.

EGo in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantoperè,
Hegio, (rigo:

Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est, cor-
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, ultrò si quam secere ipsi: expostulant,

Et ultrò accusant: id quia non est à me factum, agi gratias!

H. Ah! minimè: nunquam te aliter, atq; es in animum induxi me-

Sed quaeso, ut unà mecum ad matrem virginis eas, Mitio, (ux.

Arque istæ eadem quæ mihi dix'ti, tute dicas mulieri,

Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, & illam psaltriam.

M. Si ita æquum censes, aut si ita opus est facto, eamus. H. bene.

Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseriâ (facis:

Tabescit, & tu officio fueris functus: sed si aliter putas,

Egomet narrabo quæ mihi dix'ti. M. immo ego ibo. H. benefacis:

Omnes, quibuscumque sunt minù secunda, magi sunt nescio quomodo

Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis

Propter suam impotentiam: se semper credunt negligi.

Quapropter, te ipsam pugnare ipsis coram, placabilius est. (xumè.

M. Et rectè, & verum dicis. H. sequere me ergo hac intro. M. ma-

ACT. IV. SCENA. IV.

*Arg. Dolet vehementer Æschinus in suspicionem venisse, se
apud Sofratam & Pamphilam, quod amare Psaltriam cœ-
perit, quam non sibi, sed fratri ut gratum faceret, à le-
none eripuerat.*

*Trochaici & Iambici octonarii, trochaicus unus
quaternarius abundans syllabâ.*

Æschinus.

DUscrucior animi, hoccine de improvîso mali mihi obijci
*Tantum, ut neq; quid de me faciam, neq; quid agam, cer-
tum fiet!*

Membra metu debilia sunt: animu, timore obstupuit, pectore,

Consistere

Consistere nihil consili quicquam potest. Vah ! quo modo
 Me ex hac turba expediam tanta ? Nunc suspicio de me incidit,
 Neq; ea immerito. Sostrata credit, mihi me emissee hanc psaltriam :
 Anus indicium id fecit mihi. (illico

Nam ut hinc fortè ea ad obstetricem missa erat, ubi eam vidi,
 Accedo : rogito Pamphila quid agat ; jam partus adfuerat :
 Eòne obstetricem accersat. Illa exclamat, Abi, abi, jam Æschine,
 Sati diu dedisti verba, sata dhuc tua nos frustrata est fides.
 Hem ! quid isthuc, obsecro, inquam, est ? valeas, babeas illam
 qua placet.

Sensi illico id illas suspicari : sed me repressi tamen,
 Nè quid de fratre garrulle illi dicerem, ac fieret palàm.
 Nunc quid faciam ? dicamne fratris esse hanc ? quod minimè est
 opus

Usquam efferrì : age, mitto ; fieri potis est, uti nè quà exeat.
 Ipsum id metuo ut credant, tot concurrunt verisimilia :
 Egomet rapui : ipse egomet solvi argentum : ad me abducta est
 domum.

Hec adèò meà culpà fateor fieri, non me hanc rem patri, ut ut
 Erat gesta, indicasse : exorasse ut eam ducerem domum.
 Cessatum usque adhuc est : nunc porro Æschine, expergiscere :
 Nunc hoc primum est, ad illos ibo, ut purgem me : accedam ad fores,
 Perii : horresco semper, ubi fores pultare hasce occipio miser.
 Heus, heus ! Æschinus ego sum, aperite aliquis astitum ostium.
 Prodit nescio quis : concedam huc.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Mirè faceto commento novum incutit Æschino metum
 pater, ostendens alii viro nupturam Pamphilam. Tan-
 dem amoto ludo agere serio incipiens, filii animum gau-
 dio explet ; futurum promittens, ut illam ipse duceret
 uxorem.

Trochaici octonarii, Iambici senarii & octonarii.

Mitio, Æschinus.

I Tà uti dixi, Sostrata,
 Facito : ego Æschinum conveniam, ut quo modo acta hæc sint,
 sciat.

Sed quis ostium hoc pultavit ? Æ. pater hercle est, perii. M. Æs-
 chine.

Æ. ? Quid hîc negoti est ? M. tîne has populisti fores tacet:

Cæ.

Cur hunc aliquantisper non ludo ? melius est :
 Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
 Nil mihi respondes ? Æ. non equidem istas quod sciam.
 M. Ita ! nam mirabar quid hic negoti esset tibi.
 Erubuit : salva res est. Æ. dic sodes pater,
 Tibi verò quid isthuc est rei ? M. nihil mihi quidem.
 Amicus quidam me a foro abduxit modò
 Huc advocatum sibi. Æ. quid ? M. ego dicam tibi.
 Habitant hic quadam mulieres paupercula :
 Opinor eas non nòsse te , & certo scio :
 Neque enim diu huc commigrârunt Æ. quid tum postea ?
 M. Virgo est cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo orba est patre :
 Hic meus amicus illi genere est proximus.
 Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid est ?
 Æ. Nil : rectè. perge. M. ù venit , ut secum avehat :
 Nam habitat Miletì. Æ. hem ! virginem ut secum avehat ?
 M. Sic est. Æ. Miletum usque , obsecro ? M. ità. Æ. animi
 male est.
 Quid ipse ? quid aiunt ? M. quid illas censes ? nihil enim !
 Commenta mater est esse ex alio viro
 Nescio quo puerum natum , neque eum nominat :
 Priorem esse illum , non oportere huic dari.
 Æ. Eho ! nonne hæc iusta tibi videntur posse ?
 M. Non. Æ. obsecro , non ? an illam hinc abducet pater ?
 M. Quidni illam abducatur ? Æ. factum à vobis duriter ,
 Immisericorditèrque , atque etiam , si est , pater ,
 Dicendum magis apertè , illiberaliter.
 M. Quamobrem ? Æ. rogas me ! quid illi tandem creditis
 Fore animi misero , qui illi consuevit prius.
 (Qui infelix , haud scio , an illam miserè nunc amat)
 Cùm hanc sibi videbit præsens præsenti eripi ,
 Abduci ab oculis ? facinus indignum , pater.
 M. Qua ratione isthuc ? quis despondit ? quis dedit ?
 Cui , quando nupsit ? autor his rebus quis est ?
 Cur duxit alienam ? Æ. an sedere oportuit
 Domi virginem tam grandem , dum cognatus hinc
 Illic veniret , expectantem ? hæc mi pater ,
 Te dicere æquum fuit , & id defendere.
 M. Ridicule , adversumne illum causam dicerem ,

Cui veneram advocatus? sed quid ista, Æschine,
 Nostra? aut quid nobis cum illis? abeamus: quid est?
 Quid lacrimas? Æ. pater, obsecro, ausculta. M. Æschine,
 audi vi omnia,

Et scio, nam amo te: quò magis, quæ agi, curæ sunt mihi.
 Æ. Ità velim me promerentem ames dum vivas, mi pater,
 Ut, me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
 Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium novi tuum
 Liberale; sed vereor nè indiligens nimium fies.

In qua civitate tandem te arbitrare vivere?

Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere.

Jam id peccatum primum magnum; at humanum tamen:

Fecere alii sæpe; item boni: at postquam evenit, cedo,

Nunquid circumspexisti? aut nunquid tute prospexisti tibi,

Quid fieret? quâ fieret? Si teipsum mihi puduit dicere,

Quâ resciscerem? hæc dum dubites, menses abierunt decem.

Prodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in
 te fuit.

Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos?

Et sine tua opera. illam in cubiculum iri deductum domum?

Nolum caterarum te rerum socordem eodem modo.

Bono animo es, duces uxorem hanc. Æ. hem! M. bono animo es,
 inquam. Æ. pater.

Obsecro, non ludis tu nunc me? M. ego te! quamobrem? Æ.
 nescio:

Nisi, quia tam misere hoc cupio verum, eò vereor magis.

M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accersas: abi:

Æ. Quid! jam uxorem! M. jam. Æ. jam! M. jam quantum
 potes. Æ. dī me, pater,

Omnes oderint, ni magi te quam oculos nunc amo meos.

M. Quid! quam illam! Æ. æquè. M. perbenignè. Æ. quid?
 ille ubi est Milesius?

M. Abiit, periit, navem ascendit: sed cur cessas? Æ. abi, pa-
 ter,

Tu potius Deos comprecare; nam tibi eos certò scio,

Quò vir melior multò es quam ego sum, obtemperaturor magis.

M. Ego eo intrò, ut quæ opus sunt, parentur: fac tu, ut dixi, si
 sapias.

Æ. Quid hoc negoti! hæc est patrem esse, aut hoc est filium esse!

*Si frater aut sodalis esset, quî magis morem gereret ?
Hic non amandus ! hiccine non gestandus in sinu est ! hem,
Itaque adeò magnam mi iniecit sua commoditate curam,
Nè fortè imprudens faciam quod nolit : sciens cavebo.
Sed cesso ire intrò, nè moræ meis nuptiis egomet sim ?*

ACT. IV. SCENA VI.

*Arg. Demea ambulando fatigatus, de Syro queritur, quod non
apertè satis commonstraverit locum, ubi frater esset Mitio.*

Iambici senarii.

Demea

D *Esessus sum ambulando : ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Jupiter !
Perreptavi usquè omne oppidum, ad portum, ad lacum,
Quò non ? neque fabrica ulla erat, neque fratrem homo
Vidisse aiebat quisquam, nunc verò domi
Certum obsidere est usquè donec redierit.*

ACT. IV. SCENA VII.

*Arg. Demea de vitio virgini oblato, nuptiis resciscit : fin-
gitur jam tumultuari, sed postea placatur.*

Ejusdem generis.

Mitio, Demea.

I *Bo, illis dicam nullam esse in nobis moram.*
D. *Sed eccum ipsum ! te jamdudum quero, Mitio.*
M. *Quidnam ? D. fero alia flagitia ad te ingentia*
Boni illius adolescentis. M. ecce autem. D. nova,
Capitalia. M. obe, jam ! D. ah ! nescis qui vir sit. M. scio.
D. *O stulte ! tu de psaltria me somnias*
Agere. Hoc peccatum in virginem est civem. M. scio.
D. *Obe ! scis & patere ? M. quidni patiar ? D. dic mihi,*
Non clamas ? non insanis ? M. non : malim quidem.
D. *Puer natu' est. M. Di bene vortant. D. virgo nihil habet.*
M. *Audivi. D. & ducenda indotata est ? M. scilicet.*
D. *Quid nunc futurum est ? M. id enim, quod res ipsa fert :*
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Jupiter !
Isthocce pacto oportet ? M. quid faciam amplius ?
D. *Quid facias, rogitas ? si non re ipsa tibi dolet,*

Simulare

*Simulare certè est hominis. M. quin jam virginem
Despondi : res composita est : sunt nuptiæ :
Dempsi metum omnem : hæc magis sunt hominis. D. ceterum
Placet tibi factum, Mitio ? M. non, si queam
Mutare : nunc, cum non queo, æquo animo fero.
ITA VITA est hominum, quasi cum ludæ tesseriis ;
Si illud, quod maxumè opus est jactu, non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.
D. Correetor ! nempe tuâ arte viginti minæ
Pro psaltria periere : quæ, quantum potest,
Aliquò abjicienda est, si non pretio, at gratiis.
M. Neque est, neque illum sanè studeo vendere.
D. Quid igitur facies ? M. domi erit. D. pro divum fidem !
Meretrix & mater familiæ unâ in domo !
M. Cur non ? D. sanum te credis esse ? M. equidem arbitror.
D. Ità me di ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
M. Cur non ? D. & nova nupta eadem hæc discet ? M. scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè.
Et tu nobiscum unâ, si opus sit. D. hei mihi !
Non te hæc pudet ? M. jam verò omitte. Demea,
Tuam isthanc iracundiam, atque ita uti decet,
Hilarem ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam, post huc redeo. D. ô Jupiter !
Hancine vitam ! hoscine mores ! hanc deinentiam !
Uxor sine dote veniet : intus psaltria est :
Domus sumptuosa : adolescens luxu perditus :
Senex delirans : IPSA, si cupiat, Salus
Servare prorsus non potest hanc familiam.*

ACTUS V. SCENA I.

*Arg. Servorum licentiam in hac scena Terentius ostendit.
Exit egregiè potus Syrus, multum exultans, lautè se ac
opiparè coenatum esse : hunc Demea ob temulentiam im-
petit, & objurgat.*

Eiusdem generis.

Syrus, Demea

S. **Æ** Depol, Syrisce, re curasti molliter,
Lautèque munus administrasti tuum :
Ali : sed postquam intus sum omnium rerum satur,

Prodeambulare hoc lubitum est. D. *illud sis vide Exemplum disciplinae.* S. *ecce autem hic adest senex Noster : quid sit ? quid tu es tristis ?* D. *Ohe scelus !* S. *Ohe ! jam tu verba fundes hic sapientia ?* D. *Tūn', si meus esses.* S. *dis quidem esses, Demea, Ac tuam rem constabilisses.* D. *exemplum omnibus Curarem ut esses.* S. *quamobrem ? quid feci ?* D. *rogas ?* In ipsa turba, atque in peccato maximo, Quod vix sedatum satis est, potāsti scelus, Quasi re bene gestā. S. *sanè nollem hunc exitum.*

ACT. V. SCENA II.

Arg. Exitu Parasiti cujuscipiam Ctesipho Demeæ proditur.

Ejusdem generis.

Dromo, Syrus, Demea.

Dr. **H** *Eus Syre, rogat te Ctesipho ut redeas.* S. *abi.*
De. *Quid Ctesiphonem hic narrat ?* S. *nihil.* De.
eho carnufex !

Est Ctesipho intus ? S. *non est.* De. *cur hic nominat ?*
S. *Est alius quidam parasitaster parvulus*
Nōstin' ? De. *scibo.* S. *quid agis ? quo abis ?* De. *mitte me ?*
S. *Noli, inquam.* D. *non manum abstinēs, mastigia ?*
An tibi jam maris cerebrum dispergam hic ? S. *abit.*
Ædēpol commessatorem haud sanè commodum,
Præsertim Ctesiphoni : quid ego nunc agam ?
Nisi diu hæc silescunt turba, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiscam hoc vini. Sic agam.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Cognito Ctesiphonis amore Demea exclamat, & Mitionem jurgio adoritur, ut liberorum corruptelam : per quem placatur tandem & Æschino & Ctesiphoni.

Ejusdem generis.

Mitio, Demea.

M. **P** *Arata à nobis sunt, ut dixi, Sofrata,*
Ubi vis. Quisnam à me pepulit tam graviter fores ?
D. *Hei mihi ! quid faciam ? quid agam ? quid clamem, aut*
O cælum ! ò terra ! ò maria Neptuni ! M. *hem tibi, (querar ?*
Rescivit omnem rem, id nunc clamat scilicet.
Paratæ lites : succurrendum est. D. *eccum adest*
Communis corruptela nostrum liberum.
M. *Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.* D. *Repressi,*

D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia :

Rem ipsam putemus : dictum hoc inter nos fuit ,

Ex te adeo est ortum , nè tu curares meum ,

Neve ego tuum : responde. M. factum est : non nego.

D. Cur nunc apud te potat ? Cur recipis meum ?

Cur emis amicam , Mitio ? nam quì minùs

Mibi idem jus æquum est esse , quod mecum est tibi ?

Quando ego tuum non curo , nè cura meum.

M. Non æquum dicis , non : nam vetus verbum hoc quidem est ,
COMMUNIA esse amicorum inter se omnia.

D. Facetè : nunc demum isthæc nata oratio est.

M. Ausculta paucis , nisi molestum est , Demea.

Principio , si id te mordet , sumptum filii

Quem faciunt , quæso facito hoc tecum cogites ;

Tu illos duos olim pro re tolerabas tua ,

Quod satis putabas tua bona ambobus fore ,

Et me tum uxorem credidisti scilicet

Duñdurum : eandem illam rationem antiquam obtine :

Conserua , quare , parce : fac quamplurimum

Illis relinquo : gloriam tu istam obtine :

Mea , quæ præter spem evenere , utantur sine ;

De summa nihil deceder : quod hinc accesserit ,

Id de lucro putato esse : omnia si hæc voles

In animo verè cogitare , Demea ,

Et mihi , Et tibi , Et illis dempseris molestiam.

D. Mitto rem : consuetudinem ipsorum. M. mane :

Scio , isthuc ibam. MULTA in homine , Demea ,

Signa insunt , ex quibus conjectura faciliè fit ,

Duo cum idem faciunt , sepe ut possis dicere ,

Hoc licet impunè facere huic , illi non licet ,

Non quod dissimilis res sit , sed quod , qui facit :

Quæ ego esse in illis video : ut confidam fore ita

Ut volumus : video sapere , intelligere , in loco

Veneri , inter se amare : scire est liberum

Ingenium atque animum : quovis illos tu die

Reducas : at enim metuas , nè ab re sint tamen

Omissiores paulo : ô noster Demea ,

AD OMNIA aliâ ætate sapimus rectius ;

SOLUM UNUM hoc vitium affert senectus hominibus ,

Attentiores sumus ad rem omnes quàm sat est ;

Quo ?

Quod illos sat etas acuet. D. ne nimium modo
 Bonæ ræ istæ nos rationes, Mitio,
 Et tuus iste animus æquus subvertat. M. tace,
 Non fiet: mitte jam isthæc: da te hodie mihi,
 Exporge frontem. D. scilicet, ita tempus fert,
 Faciendum est: cæterum rus cras cum filio
 Cum prima luce. M. immo de nocte censeo,
 Hodie modò hilarem te face. D. & istam psaltriam
 Una illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaveris.
 Eo prorsus pacto illi alligâris filium:
 Modò facito, ut illam serves. D. ego isthuc videro:
 Atque ibi faville plena, fumî, ac pollinis
 Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
 Meridie ipso faciam ut stipulam colligat:
 Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est. M. placer.
 Nunc mihi videre sapere: atque equidem filium,
 Tuon etiam si nolit, cogas, cum illa unâ cubet.
 D. Derides? fortunatus, qui isto animo sies,
 Ego sentio. M. ah! pergisne? D. jamjam desino.
 M. I ergo intrò, & cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Demea cum videat non probari vulgò severitatem in
 liberos, diversam institutionis viam meditatur, in qua per-
 sona Terentius indicat mitioribus se favere patribus, seculi
 sui moribus hoc magis concedens, quàm quòd ita fa-
 ciendum esse existimet.

Trochaici octonarii catalecticî.

Demea.

NUnquam ita quisquam bene seductâ ratione ad vitam
 fuit,
 Quin res, etas, usus, semper aliquid apportet novi,
 Aliquid moneat: ut illa quæ te scire credas, nescias,
 Et, quæ tibi putâris prima, in experiundo repudies.
 Quod mihi evenit nunc: nam ego vitam duram, quam vixi usque
 adhuc,
 Prope jam decurto spâso mitto: id quamobrem? re ipsâ rep-
 peri,
FACILITATE nihil esse hominî melius, neque clementiâ: id

Esse

Esse verum, ex me, atque ex fratre cuius facile est noscere.
 Vitam ille suam semper egit in otio, in conviviis,
 Clemens, placidus, nulli ledere os, arridere omnibus:
 Sibi vixit, sibi sumptum fecit: omnes benedicunt, amant.
 Ego ille agrestis, sœvus, tristis, parvus, truculentus, tenax,
 Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,
 Alia cura: porrò autem, illis dum studeo ut quamplurimum
 Facerem, contrivi in quærendo vitam atque ætatem meam.
 Nunc exactâ ætate hoc fructi pro labore ab iis sero,
 Odium: ille alter sine labore patria potitur commoda:
 Illum amant: me fugitant: illi credunt consilia omnia,
 Illum diligunt, apud illum sunt ambo: ego desertus sum:
 Illum ut vivat optant; meam autem mortem expectant scilicet:
 Ità eos meo labore eductos maximo, hic fecit suos
 Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
 Age, age, jam experiamur porrò contrà, & quid ego possem
 Blandè dicere, aut benignè facere, quando huc provocat.
 Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo.
 Si id sit dando atque obsequendo non posteriores feram.
 Deerit: id meâ minimè refert, qui sum natu maximus.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Demea absurdè contra ingenium suum blandus esse
 coatur.

Iambici senarii.

Syrus, Demea.

HÆC Demea! rogat frater, nè abeas longius.
 D. Quis homo? ô Syre noster? salve: quid fit? quid
 agitur?

S. Res. D. optimè est: jam nunc hæc tria primùm addidi
 Præter naturam: ô noster: quid fit? quid agitur?
 Servum haud illiberalem præbes te, & tibi
 Lubens benefaxim S. gratiam habeo. D. atqui, Syre,
 Hoc verum est, & ipsâ re experière propediem.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Pergit esse commodus Demea ut instituerat.

Ejusdem generis.

Geta, Demea.

HÆC, ego huc ad vos proviso, quàm mox virginem
 Accersiam: sed eccum Demeam! salvos sies.

K ¶

D, oh!

D. Oh ! quî vocare ? G. Geta. D. Geta ! hominem maxumî
Prætiî esse te hodie judicavi animi meo :

Nam is mihi est profectò servus spectatus satîs ,
Cui dominus curæ est , ita utî tibi sensi , Geta :
Et tibi ob eam rem , si quid usûs venerit ,
Lubens bene faxim : meditor esse affabilis ,
Et bene procedit. G. bonus es cùm hæc existimas.

D. Paulatim plebem primulam facio meam.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Nuptiarum morâ offenditur Æschinus : hunc Demeca
blandè alloquitur : & maceriam dirui jubet , quâ
puerperam traduçar.

Ejusdem generis.

Æschinus, Demeca, Syrus, Geta.

Occidant me equidem , dum nimî sanctas nuptias
Student facere : in apparando consumunt diem.

D. Quid agitur , Æschine ? Æ. hem , pater mi ! tu hîc eras !

D. Tuus hercle verò & animo , & naturâ pater ,

Qui te plûs quàm oculos hosce : sed cur non domum

Uxorem accerfis ? Æ. cupio ; verùm hoc mihi morâ est ,

Tibicina , & hymenæum qui cantent. D. cho !

Vin' tu huic seni auscultare ? Æ. quid ? D. missa hæc face ,

Hymenæum ; turbas , lampadas , tibicinas ;

Atque hanc in horto maceriam jube dirui ,

Quantum potest : hæc transfer : unam fac domum :

Traduce & matrem , & familiam ornem ad nos. Æ. placet ,

Pater lepidissime. D. Euge jam lepidus vocor.

Fratrî ades fient pervia : turbam domum

Adducet , sumptum admittet : multa : quid meâ ?

Ego lepidus tæo gratiam : jube nunc jam

Dinumeret ille Babylo vigenti minas.

Syre , cessas ire , ac facere ? S. quid ago ? D. dirue :

Tu , illas , abi , & traduce. G. di tibi , Demeca ,

Benefaxint , cùm te video nostræ familiæ

Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.

Tu quid ais ? Æ. sic opinor. D. multo rectiû est ,

Quàm illam puerperam nunc duci hac per viam

Ægotam. Æ. nihil enim vidi melius , mi pater.

D. Sic soleo ; sed eccum ! Mitto egreditur foras.

ACT.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Mitioni suadetur, ut uxorem ducat Sossratam, ac vix tandem persuadetur: & non sine risu spectantium Demea, præter naturam, facilis esse studet.

Iambici senarii & octonarii.

Mitio, Demea, Æschinus.

Jubet frater? ubi is est? tu jubes hoc, Demea?

D. Ego verò jubeo, & hac re, & aliis omnibus

Quàm maxumè unam facere nos hanc familiam,

Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ità quæsi, pater.

M. Haud aliter censeo. D. immo hercle ità nobis decet.

Primum hujus uxoris est mater. M. quid postea?

D. Proba, & modesta. M. ità aiunt. D. natu grandior.

M. scio. D. parere jamdiu hæc per annos non potest:

Nec qui eam respiciat, quisquam est, sola est. M. quam hic rem

D. Hanc te æquum est ducere, & te operam, ut fiat, dare. (agit?

M. Me ducere autem! D. te M. me! D. te, inquam. M.

ineptis. D. si tu sis homo,

Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic, asine, ascultas? D. nil agis:

Fieri aliter non potest. M. deliras. Æ. sine te exorem, mi pater.

M. Insanis? aufer. D. agè, da veniam filio. M. sati? Janus es?

Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo

Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mihi?

Æ. Fac: promisi ego illis. M. promisti autem, de te largitor, puer.

D. Agè, quid si quid te majus oret? M. quasi non hoc sit maxumum.

D. Da veniam. Æ. nè gravere. D. fac. promitte. M. non omittis?

Æ. Non nisi te exorem. M. Vis quidem hæc est. D. Agè, agè prolixè

Mitio.

M. Esi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea

Videatur; si vos tantopere isthuc vultis, fiat. Æ. bene facis:

Merito te amo. D. verum quid? quid ego dicam? hoc cum sit quod volo.

Quid nunc quod restat? Hæc cognatus his est proximus,

Affinis nobis, pauper. bene nos aliquid facere illi decet.

M. Quid facere? D. agelli est hic sub urbè paulum. quod locitas foras;

Huic demum, qui fruatur. M. paulum id autem? D. si multum, tamen

Faciendum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, rectè datur.

Postremo,

*Postremo, non meum illud verbum facio, quod tu, Mitio,
Bene & sapienter dixisti dudum: VITIUM commune omnium est.
Quod nimium ad rem in senectâ attenti sumus: hanc maculam
nos decet*

Effugere: dictum est verè, & reipsâ fieri oportet, Mitio.

M. Quid isthuc? dabitur, quandoquidem hic volt. Æ. mi pater.

D. Nunc mihi germanus es pariter corpore, & animo. M. gaudeo.

D. Sui sibi hunc gladio jugulo.

ACT. V. SCENA IX.

*Arg. Servis libertas, filiis dantur uxores. Mitioni narrat De-
mea, cur tam repentè mores mutaverit, in cujus personâ
Terentius nobis ridicula prodigalitatæ exempla proponit.*

Trochaici octonarii.

Syrus, Demea, Mitio, Æschinus.

Factum est, quod iusti, Demea.

*D. Frugi homo es: ego ædepol hodie meâ quidem sententiâ
Judico, Syrum fieri, æquum, liberum. M. isthunc liberum!
Quodnam ob factum? D. multa. S. ô noster Demea, ædepol vir
bonu' es.*

Ego istos vobis usque à pueris curavi ambos sedulo.

Doci, monui bene præcepi semper quæ potui omnia.

*D. Res apparet, & quidem hæc porro, Obsonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium:*

Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. ô lepidum caput!

D. Postremo, hodie in psalteria ista emunda hic adiutor fuit,

Hic curavit: prodesse æquum est: alii meliores erunt:

Denique hic volt fieri. M. vin'tu hoc fieri? Æ. cupio. M. siquidem

Tu vis, Syre, ego accede huc ad me, liber esto. S. bene facis:

Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi præterea, Demea.

*D. Gaudeo. Æ. Et ego. S. eredo: utinam hoc perpetuum fiat
gaudium, ut*

Phrygiam uxorem meam una mecum videam liberam. D. optumam

Mulierem quidem. S. & quidem nepoti tuo huius filio

Hodie primam mammam dedit hæc. D. hercle vero serid,

Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquum fiet.

*M. Ob eam rem! D. ob eam. Postremo, à me argentum, quanti
est, sumito.*

S. Di tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.

M. Syre,

M. Syre, processisti hodie pulchrè, D. siquidem porro, Mitio,
 Tu tuum officium facies, atq; huic aliquid paulum præ manu
 Dederis, unde utatur, reddet tibi citò. M. isthoc vilius.

Æ. Frugi homo est. S. reddam hercle: da modò. Æ. age pater.
 M. post consulam.

M. Faciet. S. ô vir optume! Æ. pater mi festivissime!

M. Quid isthuc? quæ res tam repentiù mores mutavit tuos?
 Quod proluviùm? quæ isthac subita est largitas? D. dicam tibi.

Ut id ostenderem, quod te isti facilem, & festivum putant,
 Ut non fieri ex vera vita, neque adeò ex æquo & bono,
 Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Mitio.

Nunc adeò si ob eam rem vobis mea vita invisa est, Æschine,
 Quia non iusta iniusta, provsus omnia omnino obsequor,
 Missa facio, effundire, emite, facite quòd vobis lubet.

Sed si id vultis potius, quæ vos propter adolescentiam
 Minu' videtis, magis impensè cupitis, consulitis parvum,
 Hæc reprehendere & corrigere me, obsecundare in loco:
 Ecce me, qui id faciam vobis! Æ. tibi pater permittimus:
 Plus scis, quid factò opus est. Sed de fratre quid fiet? D. sino.
 Habeat: finem in isthac faciat. M. isthuc rectè: plaudite.

PHORMIONIS PERSONÆ

Earumque interpretatio.

Phormio, parasitus, ἀπὸ τῶν πορμαῶν, à sarmentis &
 codicibus; vel, ut vult Donatus, à Sparceis fiscis &
 stramentis nauticis.

Demipho, senex, τὸ τῷ δῆμῳ φῶς, populi claritas.

Chremes, senex. Vide supra, Andr.

Antipho, adolescens, Eunuch.

Phadria, adolescens. Eunuch.

Geta, servus. Adelpi.

Davus, servus. Andr.

Dorio, leno a gente, unde etiam δωροδόξος.

Sophrona, nutrix. Eunuch.

Nausistrata

Nausistrata, matrona, magnificum nomen à copiis navali-
bus, quarum gloriâ populus Atheniensis aliquando flo-
ruit.

Cratinus, advocatus, à robore, quod est κρῆτος.

Hegio, advocatus. Adclph.

Crito, advocatus. Andr.

Sequentium personarum tantum hic mentio fit.

Dorio, ancilla, ἀπὸ τῆς Δοριδος, à dama.

Phanium, adolescentula, ἀπὸ τῆς φανῆς a facula.

M. ANTONII MURETI IN PHORMIONEM TERENTII ARGUMENTUM.

Chremes & Demipho fratres Athenienses erant : Chremes
Athenis uxorem divitem & bene dotatam duxerat Nau-
sistratam, & ex eâ suscepit filium Phœdriam. Habebat
Nausistrata, præter ceteras opes, opima prædia in Lemno : ei
igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendosque fru-
ctus conmeabat : Dum illic resideret, paupercula cujusdam
mulieris amore correptus eam quoque ducit uxorem, & ex ea
suscepit filiam Phanium : ac ne res emanaret, commutato no-
mine, Stilphonem se Lemni vocari juber. Detrahebat autem à
fructibus prædiorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad
illam alteram unâ cum filia nutriendam : deinde Athenas re-
versus, aut calamitatem, aut vilitatem, aut tale aliquid
causabatur. Erat Demipho filius Antipho. Cum igitur Pha-
nium quindecim jam haberet annos, conveniant inter se Chre-
mes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam, uxorem,
& Phanium Athenas clanculum adduceret, Demipho verò Pha-
nium filio suo uxorem daret : ejus rei causâ proficiscitur in Lem-
num Chremes : eodem tempore accidit, ut Demipho quoque
iter esset in Ciliciam : abeuntes ambo, Getæ (is Demipho
servus erat) filios committunt. Profectis senibus, Phœdria
se statim citharistria cujusdam amore implicat. Sed hoc erat
incommodi

incommodi, quòd, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. Interea uxor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri, diutius fortè quam solebat morantis, adventum expectare non posset, conscensâ navi, Athenas unâ cum filia & nutrice ipsius venit: quærunt Stilphonem frustra Athenis, qui quenquam eo nomine nōset reperiebatur nemo. Ibi mater (tanta eam aegritudo cœperat) moritur: ei funus unâ cum nutrice procurantem Phanium cūm aspexisset Antipho, subito amore illius exarsit; venit ad nutricem postridie, ut ejus sibi copiam faceret, obsecrans; illa, se, nisi puellam uxorem duceret, facturam negat. Illi, cūm & quidvis facere cuperet, & patrem absentem vereretur, parasitus Phormio hæc consilium dedit: lex erat Athenis, ut orbis puellas, qui eis genere proximi essent, ducerent; aut, si id nollent, dotem eis dare cogerentur: Ego, inquit parasitus, simulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideòque causam illius suscipere: vocabo te in judicium, tanquam illius cognatum, rectèque lege agam ut eam ducas. Tu ità te defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas, ità condemnabere: sic fiet, ut & tu potiaris tuâ, & patre reverso paratam excusationem habebas. Ita fiunt omnia, ut parasitus suaserat. Confectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes: turbati uterque: ille, quod filius indotatam uxorem se absente duxisset; hic, quod vereretur, nè, ereptâ sibi hac collocandæ filia occasione, tota res fieret palam: eo ipso die, leno, citharistræ, quam Phadria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minæ darentur, venditurum se eam minitabatur: ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit: ait senibus, se cum Phormione collocutum: Phormionem vero, si sibi dotis triginta minæ darentur, paratur eam uxorem accipere, quam duxisset Antipho: eam pecuniam à Chyremete sumptam numerat Phormioni; is eam Phadria, Phadria lenoni pro amica tradit. Cūm hæc jam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi verò senes gaudere, quòd, quas nuptias ipsi facere moliebantur, ea ipsis absentibus atq; inscientibus facta essent: sed dolebant, sibi periisse triginta minas. Eas, dum à Phormione, primò blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui jam de duabus Chyremetis uxoribus, deq; tota re intellexerat, inclamat Nausistratam, eique aperit omnia. Illa, cūm aliquandiu de viro conquesta esset, tandem placatur, filique ipsius judicio omnia se permitturam pollicetur.

C. SULP.

C. Sulp. Apollinaris Periocha.

Chremetis frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habebat Lemni uxorem & filiam;
Athenis aliam conjugem, & amantem unicè
Gratum fiduciam, Mater è Lenno advenit
Athenas, moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. Ibi eam visam Antipho
Cum araret, operâ parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reversi fremere: dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse: argento hoc emitur fiducia.
Uxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

PHORMIO TERENTII.

ACTA LUDIS ROMANIS. L. POSTHUMIO
ALBINO, ET L. CORNELIO MERULA AED.
CURUL. EGERE L. AMBIVIVS TURPIO,
L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS
FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS IM-
PARIBUS. TOTAGRÆCA APOLLODORU
EPIDICAZOMENOS ACTA III. C. FANNIO,
ET M. VALERIO COSS.

PROLOGUS.

Postquam præta vetus prætam non potest
Retrabere à studio & transdare hominem in otium,
Maledictis deterrere, nè scribat, parat:
Qui ita distitit, quas antebac fecit fabulas,
Tenui esse oratione & scripturâ levi,

Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
 Cervam videre, fugere, & sectari canes,
 Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
 Quod si intelligeret, olim cum stetit nova,
 Actoris operâ magis stetisse, quàm suâ,
 Minus multo audacter, quàm lœdit, laderet,
 Et magis placerent quas fecisset fabulas.
 Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
 Vetui si poeta non laceisset prior,
 Nullum invenire prologum potuisset novus
 Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
 Is sibi responsum hoc habeat: in medio omnibus
 Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
 Ille ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
 Hic respondere voluit, non laceessere.
 Benedictis si certasset, audisset bene:
 Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum putes.
 De illo jam finem faciam dicundi mihi,
 Peccandi cum ipse de se finem non facit.
 Nunc quid velim, animum attendite. Apporto novam
 EPIDICAZOMENON quam vocant comediam
 Græci, Latini PHORMIONEM nominant,
 Quia primas partes qui aget, is erit Phormio,
 Parasitus, per quem res ageretur maxumè.
 Voluntas vestra si ad poetam accesserit,
 Date operam, adeste æquo animo per silentium,
 Nè simili utamur fortunâ, atque usi sumus,
 Cum per tumultum noster grex motus loco est:
 Quem actoris virtus nobis restituit locum,
 Bonitâsque vestra adjutans, atque æquanimitas.

ACT. I. SCENA. I.

Arg. Davus exiens dicit adferre se quam debet Getæ pecu-
 niam: & hæc persona extra argumentum inducitur, cui
 rem gestam narraturus est Geta.

Iambici senarii.

Davus.

A Micus summus meus & popularis Geta
 Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
 Jam pridem apud me reliquum paucillulum

Nummorum

Nummorum, id ut conficerem confeci : affero.

Nam herilem filium ejus duxisse audio

Uxorem : ei, credo, munus hoc corraditur.

QUAM iniquè comparatum est, hi qui mihiùs habent,

Ut semper aliquid addunt divitioribus !

Quod ille unciatim vix demenso de suis,

Suum defraudans genium, comparsit miser,

Id illa universum abripier, haud existimans

Quanto labore partum : porro autem Geta

Ferietur alio munere, ubi hera peperit :

Porro alio autem, ubi erit puero natalis dies :

Ubi initiabunt : omne hoc mater auferet :

Puer causa erit mittundi. Sed videon' Getam ?

ACT. I. SCENA II.

Arg. Geta narrat, quò sint profecti senes Demiphio & Chremes ; quâ occasione cœperit amare Demiphonis filius Antipho.

Ejusdem generis.

Geta, Davus.

G. *SI quis me quæret. D. præsto est, desine. G. oh !*

At ego obviam conabar tibi, Dave. D. accipe, hem
Leſtum est, convenit numerus, quantum debui.

G. Amote, & non neglexisse habeo gratiam.

D. Præsertim ut nunc sunt mores, adeò res redit,

SI quis quid reddit, magna habenda est gratia.

Sed quid tu es tristis ? G. egone ! nescis quo in metu, &

Quanto in peric'lo sim. D. quid isthuc est ? G. scies,

Modo ut tacere possis. D. abi sis, insciens :

Cujus, tu fidem in pecunia perſſeris,

Verere ei verba credere ! Ubi quid mihi lucri est

Te fallere ? G. ergo ausculta. D. hanc operam tibi dico.

G. Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem

Nôſtin' ? D. quid ni ? G. quid ? ejus natum Phædriam ?

D. Tanquam te. G. evenit senibus ambobus simul,

Iter illi in Lemnum ut eſſet, nostro in Ciliciam

Ad hospitem antiquum : is senem per epistolas

Pellexit, modo non montes auri pollicens :

D. Cui tanta erat res & superaret ? G. desinas,

Sic est ingenium. D. oh ! regem me eſſe oportuit.

G. Abcuntes ambo hinc tuñ senes me filiis

Relinquant

Relinquant quasi magistrum. P. & Geta, provinciam
Cepisti duram. G. mi usque venit, hoc scio.

Memini relinqui me deo irato meo.

Cepi adversari primo: quid verbis opus est?

Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.

D. Venere in mentem isthæc mihi: namque INSCITIA est,

Adversum stimulum calces. G. cepi his omnia

Facere, obsequi quæ vellent. D. SCISTI uti foro.

G. Noster mali nil quicquam primo: hic Phædria

Continuo quandam nactus est puellulam

Citharistriam: hanc amare cepit perdere.

Ea serviebat leoni impurissimo:

Neque quod daretur quicquam: id curarent patres,

Restabat aliud nihil nisi oculos pascere,

Sectari, in ludum ducere, & reducere:

Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.

In quo hæc discebat ludo, ex adverso illico

Tonstrina erat quedam: hic solebamus ferre

Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.

Interea dum sedemus illic, intervenit

Adolescens quidam lacrumans: nos mirari:

Rogamus quid sit: nunquam aquæ (inquit) ac modo

Paupertas mihi onus visum est & miserum, & grave.

Modo quandam vidi virginem hic vicinæ

Miseram, suam matrem lamentari mortuam.

Ea sita erat ex adverso: neque illi benevolens,

Neque notus, neque cognatus, extra unam anicula,

Quisquam aderat, quæ adjutaret funus: miseritum est.

Virgo ipsa facie egregia: quid verbis opus est?

Commorat omnes nos: ibi continuo Antipho,

Voltisne eam visere? alius, Censeo,

Eamus, duc nos sodes. Unus, venimus,

Videmus: virgo pulchra; & quæ magis diceres;

Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.

Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:

Laeruma, vestitus turpis, ut ni vis boni

In ipsa inesset forma, hæc formam exstinguerent.

Ille, qui illum amabat fidicinam, tantummodo,

Satis scita, inquit: noster vero: D. jam scio,

Amare cœpit. G. scin' quam ? quò evadat vide :
 Postridiè ad animum rectè pergit , obsecrat ,
 Ut sibi ejus faciat copiam : illa enim se negat ,
 Neq; eum equum ait facere : illam civem esse Atticam ,
 Bonam , bonis prognatam : si uxorem velit ,
 Lege id licere facere : sin aliter , negat.
 Noster , quid ageret , nescire : & illam ducere
 Cupiebat , & metuebat absentem patrem.
 D. Non si rediisse pater ei veniam daret ?
 G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
 Daret illi ? nunquam faceret. D. quid sit denique ?
 G. Quid fiat ! est parasitus quidam Phormio ,
 Homo confidens : qui (illum dii omnes perduint)
 D. Quid is fecit ? G. hoc consilium , quod dicam , dedit.
 Lex est , ut orba , qui sint genere proximi ,
 Is nubant : & illos ducere eadem hæc lex jubet .
 Ego te cognatum dicam , & tibi scribam dicam :
 Paternum amicum me assumulabo virginis .
 Ad judices veniemus : qui fuerat pater ,
 Quæ mater , quæ cognata tibi sit , omnia hæc
 Constringam : quod erit mihi bonum , atque commodum .
 Cum tu horum nihil reselles , vincam scilicet .
 Pater aderit : mihi parata lites : quid meâ ?
 Illa quidem nostra erit. D. jocularè audaciam !
 G. Persuasum est homini : factum est : ventum est : vincimur :
 Duxit. D. quid narras ! G. hoc quod audis. D. O Geta !
 Quid te futurum est ? G. nescio hercle : unum hoc scio ,
 QUOD fors feret , feremus equo animo. D. placet :
 Hem isthuc viri est officium. G. in me omnis spes mihi est.
 D. Laudo. G. ad precatorem abeam credo , qui mihi
 Sic oret : nunc omitte , queso , hoc : caterum
 Posthac si quicquam , nihil precor : tantummodo
 Non addat , ubi ego hinc abiero , vel occidito .
 D. Quid pedagógus ille , qui citharistram ?
 Quid rei gerit ? G. sic tenuiter. D. non multum habet
 Quod det fortasse. G. immo nihil nisi spem meram .
 D. Pater ejus rediit , an non ? G. nondum. D. quid ? senem
 Quoad expectatis vestrum ? G. non certum scio :
 Sed epistolam ab eo allatam esse audiui modo , &

Ad portitores esse delatam : hanc petam.

D. Nunquid, Geta, aliud me vis ? G. ut bene sit tibi.

Puer heus, nemon' huc prodiit ? cape, da hoc Dorcio.

ACT. I. SCENA III.

Arg. Contendunt inter se adolescentes, uter eorum magis sit miser, unde tota hæc scena versatur in genere causæ demonstrativo.

Trochaici & Iambici octonarii, & quaternarius unus.

Antipho, Phædria.

A *Deon' rem rediisse, ut, qui mihi consultum esse optuqne velit,*

Phædria, patrem extimescam, ubi in mentem ejus adventi venit,

Quod ni fuisset incogitans, ita eum expectarem, ut par fuit.

P. Quid isthuc est ? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mihi conscius

Sis ? quod utinam nè Phormioni id suadere in mentem incidisset,

Neu me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.

Non potius essem, fuisset tum illos mihi agrè aliquot dies,

At non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.

A. Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi consuetudinem.

P. Aliis, quia desit quod amant, agrè est, tibi, quia superest, dolet ; Amore abundas Antipho.

Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda, optandaque est :

Ita me di bene ament ; ut mi liceat tamdiu, quod amo, frui ;

Jam depacisci morte cupio : tu conjicito cætera :

Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex isthac copia ;

Ut nè addam, quod sine sumptu ingenuam, liberalem nactus es ;

Quod habes, ita ut voluisti, uxorem sine mala fama : palam

Beatus, ni unum desit, animus qui modestè isthac ferat.

Quod si tibi res sit cum eo lenone, quocum mihi est, tum sentias.

ITA PLERIQUE ingenio sumus omnes : nostri nosmet penitet.

A. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria,

Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis ;

Retinere, amare, amittere : ego in eum incidi infelix locum,

Ut neque mi ejus sit amittendi nec retinendi copia.
Sed hic quid est? videon' ego advenire huc currentem Geta-
tam?

Is ipse est. timeo miser, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACT. I. SCENA IV.

Arg. Geta Antiphoni affet è Cilicia rediisse patrem: quo
nuntio tantus injicitur metus malè sibi conscio adolescenti,
ut subducatur illico sese.

Ostentarii trochaici jambicque, senarii iambici, & unus
quaternarius cum senario hypercataleſtico.

Geta, Antipho, Phædria.

N Ullus es Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere repere-
ris:

Ita subito nunc imparatum tanta te impendent mala,
Qua neque uti devitem scio, neque quomodo me inde extraham;
Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:

Qua si non astu providentur, me aut herum pessundabunt.

A. Quidnam ille commotus venit? G. tum, temporis punctum
Ad hanc rem est: herus adest. A. quid isthuc est mali? (mihi
G. Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundia?
Loquarne? incendam? taceam? instigem? purgem me?

LATEREM lavem.

Eheu me miserum! cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat
animum:

Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absq; eo
Esset, recte ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam:
Aliquid convasassem, atque hinc me conjicere protinus in pedes.

A. Quam hic fugam, aut furtum parat?

G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua querere insistam via.

P. Te nominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio expecto ma-

P. Ab! sanè ne es? (lum.)

G. Domum ire pergam: ibi plurimum est. P. revocemus homi-
nem. A. stailico. G. hem!

Satis pro imperio, quisquis es. A. Geta. G. ipse est, quem volui
obviari.

A. cedo, quid portas, obsecro? atque id si potes, verbo expedi.

G. faciam. A. eloquere. G. modo apud portum. A. meumne? G.
intellexisti. A. occidi. Ph. hem!

A.

A. Quid
iruum

A. Nan
miser?

Quod si e

Nulla es

tipho,

Tanto ma

A. Non

sis An

Nam si

Commeru

rier.

G. Quid

A. Cum

Phædr

Quid con

ego. A

Quid si

plami

Satin sic

si sic?

Hem! is

Ne suis t

G. Vi co

Sed quis

Non possu

Mane, in

Vobis co

Ph. Ger

Ego pleth

Sed quod

Id misme

Ph. Auf

G. Mem

In re inci

Justam i

Ph. Men

Meliore,

A. Quid agam? Ph. quid ais? G. hujus patrem vidisse me, patrum tuum.

A. Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam miser?

Quod si eo mea fortuna redeunt, Phanium, abs te ut distrahar, Nulla est mihi vita expetenda. G. ergo isthæc cum ita sint, Antipho,

Tanto magis te advigilare æquum est. FORTES fortuna adjuvat.

A. Non sum apud me. G. atqui opus est nunc, cum maxime, ut sis Antipho:

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur

Commeruisse culpam. Ph. hoc verum est. A. non possum immutari.

G. Quid si aliquid gravius tibi nunc faciendum foret?

A. Cum hoc non possum, illud minus possem. G. hoc nihil est Phadria: ilicet,

Quid conterimus operam frustra? quin abeo? Ph. & quidem ego. A. obsecro.

Quid si assumulabo? satius est? G. garris. A. vultum contem-
plamini: hem!

Satius sic est? G. non. A. quid si sic? G. pro pmodum. A. quid si sic? G. sat est:

Hem! isthuc serva, & verbum verbo, paravi ut respondeas,

Ne suis te iratus sævis dictis protelet. A. scio.

G. Vi coactum te esse invitum, lege, iudicio: tenes?

Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea? A. ipse est.

Non possum adesse. G. ah! quid agis? quo abis, Antipho? mane,

Mane, inquam. A. egomet me novi, & peccatum meum;

obis commendo Phanium & vitam meam.

Ph. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:

Ego plethar pendens, nisi quid me fefellerit.

Sed quod modo hic nos Antiphonem monuimus,

id nosmet ipsos facere oportet, Phadria.

Ph. Aufer mihi Oportet: quin tu, quid faciam, impera.

G. Meministi olim ut fuerit vestri oratio

inve incipiunda ad defendendam noxiam?

Iustam illam causam, facilem, vincibilem, optatam.

Ph. Memini. G. hem! nunc ipsa est opus, aut si quid potest,

Meliore, & callidiore. Ph. fiet sedulo.

G. Nunc prior adito tu : ego in insidiis hic ero
Succenturiatus , si quid deficiet. Ph. age.

ACT. I. SCENA V.

Arg. Filium Antiphonem se absente uxorem duxisse admodum ægrè fert Demipho : à Phædria ille & Geta servodefenditur : ad postremum Demipho convenire Phormionem constituit , ut injuriam cum eo exposulet , qui ducendæ puellæ auctor fuerit.

Jambici offonarii & senarii.

Demipho, Geta, Phædria.

I Tâne tandem , uxorem duxit Antipho injussu meo ?
Nec meum imperium (agè, mitto imperium) non simultatem meam

Revereri ? Saltem non pudere ? ò facinus audax ! ò Geta Monitor ! G. vix tandem. D. quid mihi dicent ? aut quam causam reperient ?

Demiror. G. atqui reperi jam : aliud cura. D. an hoc dicet mihi ? Inventus feci : lex coegit : audio & fateor. G. placet.

D. Verum scientem, tacitum , causam tradere adversariis , Etiamne id lex coegit ? Ph. illud durum. G. ego expediam : sine : D. Incertum est quid agam , quia præter spem , atque incredibile hoc mihi obtigit.

Ita sum irritatus , animum ut nequeam ad cogitandum instigare ,

Quamobrem OMNES , cum secunda res sunt maxumè ; tum maxumè

Meditari secum oportet , quo pacto adversam arumnam ferant : Pericula , damna , exilia peregrè rediens semper cogiter , Aut fili peccatum , aut uxoris mortem , aut morbum filie ; Communia esse hæc , fieri posse : ut nè quid animo sit novum : Quicquid præter spem eveniat , omne id deputare esse in lucro. G. O Phædria , incredibile est , quanto herum anteo sapientiâ. Meditata mihi sunt omnia mea incommoda : herus si redierit ; Molendum usque in pistrino ; vapulandum : habendæ compedes : Opus ruri faciendum : horum nil quicquam accidis animo novum :

Quicquid præter spem eveniet , omne id deputabo esse in lucra. Sed quid hominem cessas adire , & blandè in principio alloqui ?

D.

D. Mei f
P. Mi pa
P. Salvu
P. Valet
D. Velle
Bonas me
P. Eho !
D. Egom
Dari m
Lenem pa
P. Atqu
D. Ecce
Unum co
D. Hic i
Cum ille
G. Probè
D. Nam
P. Si est
Ex qua
Non caus
Sed si qu
Insidias
Ac vicit
Qui sape
Aut prop
G. Ni n
D. An
Tua just
Ita ut ib
Officiu
Ventum
Ita eum
Ge. La
Here, s
Bone cu
Cui con
Ge. Ja
Immeri
Nam qu

D. Mei fratris video filium ire mihi obviam.
P. Mi patruæ, salve. D. salve: sed ubi est Antipho?
P. Salvum venire. D. credo. hoc responde mihi.
P. Valet: hic est: sed satini omnia ex sententia?
D. Vellem quidem. P. quid isthuc? D. rogitas, Phædria?
Bonas me absente hic consecistis nuptias.
P. Eho! an id succenses nunc illi? G. artificem probum!
D. Egone illi non succensem? ipsum gestio
Dari mi in conspectum, nunc suâ culpâ ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.
P. Atqui nil fecit, patruæ, quod succenses.
D. Ecce autem SIMILIA omnia; omnes congruunt.
Unum cognôris omnes nôris. P. haud ita est.
D. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.
Cum ille est, hic præstô est: tradunt operas mutuos.
G. Probè eorum facta imprudens depinxit senex.
D. Nam nî hac ita essent, cum illo haud stares, Phædria.
P. Si est patruæ, culpam ut Antipho in se admisit,
Ex qua re minis rei foret, aut fama temperans,
Non causam dico, quin quod meritis sit, ferat:
Sed si quis fortè malitiâ fretus suâ,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit; nostram culpa ea est, an iudicum,
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt pauperi?
G. Nî nôssem causam, crederem vera hunc loqui.
D. An quisquam iudex est, qui possit noscere
Tua iusta, ubi tute verbum non respondeas,
Ita ut ille fecit? P. functus adolescentuli est
Officium liberalis: postquam ad iudices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui,
Ita eum tum timidum ibi obstupescit pudor.
Ge. Laudo hunc: sed cesso adire quam primam senem?
Here, salve: salvum te advenisse gaudeo. D. oh!
Bone custos, salve; columen verò familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. Famdudum te omnes nos accusare audio
Immerito; & me horum omnium immeritissimò;
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?

Servum hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimonii dictio est. De. mitto omnia : adde
Isthuc : Imprudens timuit adolescens : sino :

Tu servus ; verum si cognata est maxume,
Non fuit necesse habere : sed , id quod lex jubet,
Dotem daretis : quæreret alium virum.

Qua ratione inopem potius ducebat domum ?

Ge. Non ratio , verum argentum deerat. D. sumeret
Alicunde. Ge. alicunde ! Nihil est dictu facilius.

D. Postremo , si nullo alio pacto , sænore.

Ge. Hei ! dix' ti pulchre , siquidem quisquam crederet
Te viro. D. non , non sic futurum est : non potest.

Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem ?

Nil suave meritum est : hominem demonstrarier
Mi istum volo , aut , ubi habitet , demonstrarier.

Ge. Nempe Phormionem. De. istum patronum mulieris.

Ge. Jam saxo , hic aderit. De. Antipho ubi nunc est ? Ph. foris.

De. Abi Phædria , eum require , atque adduce huc. Ph. eo
Recta via quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam.

D. At ego deos penates hinc salutatum domum

Divortar : inde ibo ad forum , atque aliquot mihi
Amicos advocabo , ad hanc rem qui adsient ,

Ut nè imparatus sim , cum adveniat Phormio.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Adducitur Phormio , ut factum defendat , qui hic se
instruit cum sene litigaturus.

Trochaici octonarii cataleffici.

Phormio , Geta.

I Tane patris ais conspectum veritum hinc abiisse ! G. admo-
dum.

P. Phanium reliquam solam ! G. sic. P. & iratum senem !

G. Oppido. P. ad te summa solum , Phormio , rerum redit !

TU TE hoc intristi ; tibi omne est exedendum : accingere.

G. Obsecrote. P. si rogabit. G. in te spes est. P. ecce re.

Quid si reddet ? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subveni.

P. Cedo senem : jam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.

G. Quid ages ? P. quid vis , nisi uti maneat Phanium , atque ex
crimine hoc

Antiphonem

Antiphonem
G. O vi
Vereor ,
Non ita
est v

Quot m
Hospites

Cedo du

G. Qu

milu

Qui ma

Quia e

Aliis a

Mibi j

Alere n

Pro ma

G. Non

P. Im

Tene a

Otiolum

Dum t

Prior

G. Q

poti

Hac c

Ea qu

G. Se

Si ear

Arg.

raf

ver

E

Adest

Jam

Antipponem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?
 G. O vir fortis atque amicus! verum hoc saps, Phormio,
 Vereor, ne isthac fortitudo in nervum erumpat denique. P. ah!
 Non ita est: **FACTUM** est periculum: jam **PEDUM** visa
 est via.

Quot me censes homines jam diverberasse usque ad necem,
 Hospites? tum cives? quò magis novi, tanto sapius.
 Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mi scriptam dicam?
 G. Qui isthuc? P. quia **NON** rete accipitri tenditur neque
 milvo,

Qui male faciunt nobis; illis, qui nil faciunt, tenditur:
 Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.
 Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abradi potest;
 Mibi sciunt nihil esse: dices, Ducent damnatum domum.
 Alere nolunt hominem edacem; & sapiunt mea sententia.
 Pro maleficio beneficium summum nolunt reddere.

G. Non potest sati pro merito ab illo tibi referri gratia.
 P. Immo enim nemo sati pro merito gratiam regi refert.
 Tene adsymbolum venire, unctum, atque lautum à balneis,
 Otiosum ab animo, cum ille & cura, & sumptu absumitur,
 Dum tibi sit quod placeat? ille ringitur, tu rideas:
 Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia opponitur.

G. Quid isthuc verbi est? P. ubi tu dubites, quid sumas po-
 potissimum.

Hæc cum rationem ineas, quam sint suavia, & quam cara sint;
 Ea qui præbet, non tu hunc habeas plane præsentem deum,
 G. Senex adest: vide quid agas: prima coitio est acerrima:
 Si eam sustinueris, post illam, jam ut lubet ludas licet.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Hæc scena concertationem habet Demiphonis & pa-
 rasiti. Clam patre uxorem duxerat Antipho: domum re-
 versus pater illam vult ejicere: contradicit Phormio.

Iambici senarii.

Demipho, Geta, Phormio.

EN unquam cuiquam contumeliosus
 Audisti factam injuriam, quam hæc est mihi?
 Adeste, quæso. G. iratus est. P. quin tu hoc age:
 Jam ego hunc agitato, pro deum immortalium!

Negat

Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho!

Hanc Demipho negat esse cognatam! G. negat.

D. Ipsum esse opinor, de quo agebam: sequimini.

P. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit! G. negat.

P. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit! G. negat.

P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,

Negligitur ipsa: Vide, avaritia quid facit.

G. Si herum insimulabis avaritia, malè audies.

D. O audaciam! etiàme ultro accusatum advenit?

P. Nam jam adolescenti nihil est quod succenseam,

Si illum minùs nòrat: quippe homo jam grandior,

Pauper, cui in opere vita erat, ruri ferè

Se continebat: ibi agrum de nostro patre

Colendum habebat: sàpe interea mihi senex

Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:

At quem virum! quem ego viderim in vità optimum.

G. Videas, te atque illum ut narros. P. abi in malam crucem;

Nam ni ita eum existimàssem, nunquam tam graves

Ob hanc inimicitias caperem in nostram familiam,

Quam is aspernatur nunc tam illiberaliter.

G. Pergin' hero absenti malè loqui, impurissime?

P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem, carcer? D.

Geta.

G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.

P. Responde. G. quis homo est? ehem! D. tace. G. absenti tibi

Te indignas, seque dignas contumelias

Nunquam cessavit dicere hodie. D. obe! desine.

Adolescens, primùm abs te hoc bonà venià peto,

Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas:

Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi?

Et qui cognatum me sibi esse diceret?

P. Proinde expiscare quasi non nòsses. D. nòsssem! P. ita.

D. Ego me nego: tu qui ais, redige ad memoriam.

P. Eho! tu sobrinum tuum non nòras! D. enecas:

Dic nomen. P. nomen! maxumè. D. quid nunc taces?

P. Perii hercle, nomen perdididi. D. hem, quid ais? P. Geta,

Si meministi quod olim dictum est, subijce: hem,

Non dico: quasi non nòris, tentatum advenis.

D. Egò! autem tento? G. Stilpho. P. atque adèd quid meà?

Stilpho

*Stilpho est
D. Neque
Qui qua
At si ta
D. Dii
Progent
D. Ita
Cognata
Cedo qu
P. Dilu
Judicib
Cur non
Cujus d
P. At t
Judicim
Quando
Hic de
D. Eist
Potius
Iidem
Dotem
P. Ha
An nè
P. Ita
Merces
Ut nè
Propte
Ut cur
D. Ita
ACT
Donec
P. P
Tuus
Prate
Illum
Aut q
G. I
D. Ita
Infeli*

Stilpho est. D. quem dix'ri? P. Stilphonem, inquam, noveras?
 D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
 Quisquam isto nomine. P. itane! non te horum pudet?
 At si talentum rem reliquisset decem.
 D. Dii tibi male faciant. P. primus esses memoriter
 Progeniem vestrum usque ab avo atque aravo proferens.
 D. Ita ut dicis: ego tum si advenissem, qui mihi
 Cognata ea esset dicerem: iridem tu face:
 Cedo qui est cognata? G. heus noster, rectè: heus tu, cave.
 P. Dilucidè expedi vi, quibus me oportuit
 Judicibus: tum, id si falsum fuerat, filius
 Cur non refellit? D. filium narras mihi,
 Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest?
 P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi.
 Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi;
 Quandoquidem solus regnas & soli licet
 Hic de eadem causa bis judicium adipiscier.
 D. Etsi facta mihi injuria est, veruntamen
 Potius quam lites sceler, aut quam te audiam,
 Iridem ut cognata si sit, id quod lex jubet
 Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
 P. Ha, ha, ha, homo suavis! D. quid est? num iniquum postulo?
 An nè hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?
 P. Itane tandem, quæso, civem ubi abusu' fies,
 Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere! an,
 Ut nè quid turpe civis in se admitteret
 Propter egestatem, proximo jussa est dari,
 Ut cum uno aratem degeret, quod tu veras!
 D. Ita, proximo quidem: at nos unde? aut quamobrem? P. obe!
 ACTUM, aiunt; nè agas. D. non agam! immo haud desinam,
 Donec persecero hoc. P. ineptis. D. sine modo.
 P. Postremo, tecum nihil rei nobis, Demipho, est:
 Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
 Præterierat jam ducendi ætas. D. omnia hæc
 Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
 Aut quidem cum uxore hanc ipsum prohibebo domo.
 G. Iratus est. P. tute idem melius feceris.
 D. Itane es paratus facere me adversum omnia,
 Infelix! P. metuit hic nos, tamen si sedulo

Disſimulat.

Disſimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin quid eſt Ferendum ſeras : tuis dignum factis feceris , Ut amici inter nos ſimus. D. egon' tuam expetam Amicitiam ? aut te viſum , aut auditum velim ? P. Si concordabis cum illa , habebis quæ tuam Senectutem oblectet : reſpice ætatem tuam. D. Te oblectet : tibi habe. P. minue vero iram. D. hoc age : Sati jam verbum eſt : niſi tu properas mulierem Abducere , ego illam ejiciam : dixi , Phormio. P. Si tu illam attigeris ſecus quam dignum eſt liberam. Dicam impingam tibi grandem : dixi , Demipho. Si quid opus fuerit , heus , domo me. G. intelligo.

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Conſulit Demipho advocatos ſuper filii conjugio : unus ſuadet , diſſuadet alter , tertius nihil dicit , qui ſe alterutri jungere debuit : verſatur autem in deliberativo.

Ejuſdem generis.

Demipho , Geta , Hegio , Cratinus , Crito .

Q*uanto me cura & ſollicitudine afficit Gnatus , qui me & ſe hiſce impedivit nuptiis , Neque me in conſpectum prodit , ut ſaltem ſciam , Quid de hac re dicat , quidve ſit ſententiæ , Abi tu , viſe redieritne jam , an nondum , domum. G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc fiet. Quid ago ? dic , Hegio. H. ego ! Cratinum cenſeo , Si tibi videtur. D. dic , Cratine. Cra. mene viſ ? D. Te. Cræ ego , quæ in rem tuam ſint , ea velim facias : mihi Sic hoc videtur. Quod te abſente hic filius Egit , reſtitui in integrum æquum eſt , & bonum : Et id impetrabis : dixi. D. dic nunc , Hegio. H. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo : verum ita eſt , QUOT homines tot ſententiæ : ſuis cuique mor. Mihi non videtur , quod ſit factum legibus Reſcindi poſſe : & turpe inceptu eſt. D. dic , Crito , Cri. ego amplius deliberandum cenſeo : Res magna eſt. H. nunquid nos viſ ? D. feciſtis probe : Incertior ſum multo quam dudum. G. negant Rediſſe. D. frater eſt expectandus mihi : is Quod mihi dederit de hac re conſilium , id exequar*

Percontatum

*Percont
G. At e
Sed eco*

*Arg. A
patr
rem
Iambi*

E N

*Itane t
Alios t
Nam ,
Ne qui
Cuius n*

G. Ege

qui

A. Te

A. La

Nunqu

G.

G. Ni

G. Tur

pra

A. Q

A. He

vos

G. St

Manſu

eun

De eju

A. Q

Ger

Nam ,

ria

G. P

for

Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.

G. At ego Antiphonem, quæram, ut quæ acta hic sint sciat.

Sed eccum ipsam, video in tempore huc se recipere.

ACT. III. SCENA I.

Ag. Antipho se vehementer incusat, quod ita inconsulto patri se subduxerit, & causam suam aliis tutandam dederit: rem totam denique ex Geta cognoscit.

Iambici catalecticis, & acatalecticis octonariis, in fine trochaicis.

Antipho, Geta.

E Nimvero, Antipho, multimodis cum isthoc animo vituperandus es.

Itane te hinc abiisse, & vitam tutandam dedisse aliis tuam?

Alios tuam rem credidisti, quam te, animadversuros magis?

Nam, ut erant alii, illi certe consuleres, quæ nunc tuæ est domi,

Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:

Cujus nunc misera spes, opeque sunt in te uno omnes sitæ.

G. Equidem, here, nos jamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.

A. Te ipsum quærebam. G. sed ea causa nihilo magis defecimus.

A. Loquere, obsecro, quoniam in loco sunt res & fortuna mea?

Nunquid patri subolet? G. nil etiam. A. ecquid spei porro est?

G. nescio. A. ah!

G. Nisi Phædria baud cessavit pro te eniti. A. nihil fecit novi.

G. Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit:

A. Quid is fecit? G. confutavit verbis admodum iratum senem.

A. Heu Phormio! G. ego quod potui porro. A. mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic sese habent principia, ut dico: adhuc tranquilla res est:

Mansurusque patrum pater est, dum huc adveniat. A. quid eum? G. aiebat,

De ejus consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.

A. Quantus metus est mihi, venire huc saluum nunc patrum Geta?

Nam, ut audio, per unam ejus aut vivam, aut moriar sententiam.

G. Phædria tibi adest. A. ubi nam? G. eccum à sua palæstra exit foras.

ACTUS

PUB. TERENTII.
ACT. III. SCENA II.

Arg. Phædria lenonem orat, ut venditam militi Pampliam non tam citò abducendam tradat: se intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici octonarii & iambici, uno addito senario.

Phædria, Dorio, Antipho, Geta.

Dorio audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.

P. Audi quid dicam. D. at enim tadet jam audire eadem milites.

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere: audio.

P. Nequeo te exorare, ut mancas triduum hoc, quo nunc abis?

D. Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi.

A. Hei! metuo lenonem, nè quid suo suat capiti. G. idem ego metuo.

P. Non mihi credis? D. hariolare. P. sin fidem do. D. fabula.

P. Fœneratum isthuc beneficium tibi pulchrè dices. D. logi.

P. Crede mihi, gaudebis factò; verum hercle hoc est. D. somnium.

P. Experire, non est longum. D. **CANTILENAM** eandem canis.

P. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens, tu. D. garris modò.

P. Adeòn ingenio te esse duro atque inexorabili,

Ut neque misericordiâ neque precibus moliri queas?

D. Adeòn te esse incogitantem atque impudentem, Phædria,

Ut phaleratis dictis ducas me, & meam duces gratis?

A. Miseritum est. P. hei! veris vincor. G. quàm similis uterque est sui?

P. Neque aliâ Antiphò cum occupatus esset sollicitudine,

Tum esse hoc mi objectum malum! A. ah! quid isthuc autem est Phædria?

P. O fortunatissime Antipho! A. egone! P. cui quod amas domi est, Nec cum huiusmodi unquam usus venit ut consistares malo.

A. Mihiñe domi est? immo id quod aiunt, **AURIBUS** teneo lupum.

Nam neque quò amittam à me, invenio, neque uti retineam, scio

D. Ipsum isthuc mihi in hoc est, A. eja, nè parum lenosies.

Num

Num quid hic confecit. P. biccine ! quod homo inhumanissimus ,
Pamphilan meam vendidit. G. quid vendidit ? A. ain vendidit ?
P. Vendidit. D. quàm indignum facinus , ancillam ave emptam
suo !

P. Nequeo exorare, ut maneat, & cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod est promissum ab amicis, argen-
tum aufero.

Si non tum dederò, unam præterea horam ne opertus sis.

D. Obrundit, A. haud longum est id quod orat, Doris, exoret sine.

Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.

D. Verba isthac sunt. A. Pamphilamne hac urbe privari sinas ?

Tum tu præterea horum amorem distrabi poteris pati !

D. Neq; ego neq; tu. G. dii tibi omnes id, quod est dignum, dunt.

D. Ego te complures adversum ingenium meum menses tuli,

Pollicitantem, flentem, & nil ferentem : nunc contrà, omnia hæc

Reperi qui det, neque lacrumet : da locum melioribus.

A. Certè hercle, ego sati, si commemini, tibi quidem est olim dies,

Quam ad daves huic, præsitura. P. factum. D. num ego isthuc
nego ?

A. Jamne ea prateriit ? D. non, verum ei hæc antecessit. A.
non pudet

Vanitatis ! D. minimè, dum ob rem. G. Sterquilinium ! P. Doris,

Itane tandem facere oportet ? D. sic sum : si placeo, utere.

A. Siccine hunc decipis ? D. immò enimvero Antipho hic me
decipit :

Nam hic me hujusmodi sciebat esse : ego hunc esse aliter credidi.

Iste me sefellit : ego isti nihilo sum aliter ac fui.

Sed utut hæc sunt, tamen hoc faciam, cras manè argentum mihi

Miles dare se dixit : si mihi prior tu attuleris, Phædria,

Meâ lege utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est. Vale.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Antipho Getam monet, ut argentum inveniat, quod
detur lenoni à Phædria.

Trochaici octonarii, & unus iambicus quaternarius.

Phædria, Antipho, Geta.

Quid faciam ? unde ego nunc tam subito huic argentum
inveniam miser,

Cui minus nihilo est ? quid si hic potuisset nunc exoravies

Triduum

*Fieri miserum, qui me dudum, ut dix'ti adjuravit comiter ?
 Quin, cum opus est, beneficium rursum ei experimur reddere ?
 G. Scio, equidem hoc esse æquum. A. age ergo, solus servare
 hunc potes.*

*G. Quid faciam ? A. invenias argentum. G. cupio: sed, id
 unde, edoce.*

*A. Pater adest hic. G. scio: sed quid tum ? A. ah ! dictum sapi-
 G. Itane ! A. ita. G. sanè hercle pulchre suades: etiam tu hinc abis ?
 Non triumpho ex nuptiis tuis si nil nansciscor mali ;*

Ni etiam nunc me hujus quærere causa in malo jubeas crucem ?

*A. Verum hic dicit. P. quid ! ego vobis, Geta, alienus sum ?
 G. haud puto.*

Sed parumne est, omnibus quod nunc nobis succenset senex,

Ni instigemus etiam, ut nullus locu' relinquatur preci ?

P. Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducat locum !

*Hem ! dum igitur licet, dumque adsum, loquimini mecum, An-
 tipho :*

Contemplamini me. A. quamobrem ? aut quidnam facturus cedo.

P. Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,

Aut perire. G. di bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

*A. Vide, si quid opis potes asferre huic. G. si quid ! quid !
 A. quære, obsecro,*

Nè quid plus minusve faxit, quod nos post pigeat, Geta.

G. Quæro: saluus est, ut opinor: verum enim metuo malum.

A. Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.

G. Quantum argenti opus est tibi ? loquere. P. sola triginta mina.

G. Triginta ! hui ! perchara est, Phædria. P. Isthæc vero vilis est.

*G. Age, age, inventas reddam. P. O lepidum caput ! G. aufer te
 hinc. P. jam opus est.*

*G. Jam feres: sed opu'st mihi Phormionem adiutorem ad rem
 hænc dari.*

A. Præsto est: audacissime oneris quidvis impone, & feret:

SOLUS est homo amico amicus. G. Eamus ergo ad eum ocyus.

P. Abi: dic, præsto ut sit domi.

*A. Nunquid est, quod opera mea vobis opu' sit ? G. nil: verum
 abi domum, &*

Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse examinatam metu,

Conflare: cessat ? A. nihil est æque quod faciam lubens.

*P. Qua via isthuc facies ? G. dicam in itinere: modo te hinc
 amove.*

ACTUS

Arg. I
nar
tio

QU

C. P

Simul

Meam

Ad m

Quæso,

G. P

SEN

Salva

D. Q

C. Q

Nam

Quo p

Te mi

Sciba

Tacebi

Sin s

Vereor

Quod

Id re

D. S

Neque

Denco

Arg.

ri

EG

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Demipho & Chremes colloquuntur ambo natu grandes :
narrat hic illi, cur in Lemno diutius hæserit : fit & men-
tio nuptiarum Antiphonis.

Lambici senarii.

Demipho, Chremes.

Quid ? qua profectus causa hinc es Lemnum Chremes ?

Addux'tin tecum filiam ? C. non. D. quid ita non ?

C. Postquam videt me ejus mater esse hic diutius,

Simul autem non manebat atas virginis

Meam negligentiam ; ipsam cum omni familia

Ad me esse profecta aiebant. D. quid illuc tamdiu,

Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras ?

G. Pol ! me detinuit morbus. D. unde ? aut quis ? C. rogas ?

SENECTUS ipsa est morbus : sed venis eds

Salvas audiui ex nauta qui illas vexerat.

D. Quid gnato obtigerit me absente audistin' Chreme ?

C. Quod quidem me factum consilii incertum facit :

Nam hanc conditionem si cui tulerò extraneo,

Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.

Te mihi fidelem esse æque atque egomet sum mihi,

Scibam : ille si me alienus affinem volet,

Tacebit, dum intercedet familiaritas :

Sin spreverit me, plusquam opus est scito, sciet.

Vereorque ne uxor aliqua hoc resciscat mea

Quod si sit, ut me excutiam atque egredior domo,

Id restat : nam ego meorum solus sum meus.

D. Scio ita esse & isthac mihi res sollicitudini est :

Neque defatiscar unquam ego experier,

Donec tibi id, quod pollicitus sum effecerio.

ACT. VI. SCENA II.

Arg. Tota hæc scena est Getæ exultantis, duos senes offer-
ri quos fallere possi.

Ejusdem generis.

Getæ.

EGō hominem callidiorem vidi neminem,

Quam Phormionem : venio ad hominem, ut dicerem

M

Argento

Argento opus esse, & id quo pacto fieret,
 Vix dum dimidium dixeram: intellexerat:
 Gaudebat: me laudabat; quærebat senem:
 Diis gratias agebat, tempus sibi dari,
 Ubi Phædria se ostenderet nihilominus
 Amicum esse, quam Antipho: hominem ad forum
 Jussi operiri: eo me esse adducturum senem.
 Sed eccum ipsum! quis est ulterior? at at Phædria
 Pater venit: sed, quid pertimui autem bellua!
 An quia, quos fallam pro uno duo sunt mihi dari!
 Commodius esse opinor duplici spe utier.
 Petam hinc, undè à primo institui: is si dat, sat est;
 Si ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Geta cudit argentum Phædriæ.

Iambici dimensionis.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

Expecto, quam mox recipiat huc sese Geta:

Sed patruum video cum patre astantem: hei mihi!

Quam timeo, adventus hujus quo impellat patrem!

G. Adibo hosce. O noster Chremes! C. salve; Geta.

G. Venire saluum volupe est. C. credo. G. quid agitur?

C. Multa advenienti, ut sit, nova hic compluria.

G. Ita de Antiphone audistin' quæ facta? C. omnia.

G. Tun' dixeris huic? facinus indignum, Chreme,

Sic circumiri. D. id cum hoc agebam commodum.

G. Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum sedulo,

Inveni, opinor, remedium huic rei. D. quid, Geta?

Quod remedium? G. ut abii abs te, sis forte obvium

Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is qui istam. C. scio.

G. Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.

Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,

Vides, inter vos sic hæc potius cum bona

Ut componantur gratia, quam cum mala?

Heru' liberalis est, & fugitans litium:

Nam ceteri quidem hercle amici omnes modo

Uno

A. Q.

Datu

Jam

Si c

Veru

Non

Postq

Soli

Tibi

Hac

A. S

Si ru

Utili

Verba

C. I

Eo qu

G. A

G. Q

Talen

G. Q

Suam

Non s

Ut a

Hac

Ego,

Ita u

Nam

In ser

Sed n

Aliqu

Que

Dare

Nulla

A. U

Dicam

D. Q

Decen

G. A

Uno ore autores fuere, ut precipitem hanc daret.

A. Quid hic cœptat? aut quo evadet hodie? G. an legibus

Daturum panas dices? si illam ejecerit?

Jam exploratum est: eia, sudabis satis,

Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia est.

Verum pone esse victum eum: at tandem tamen

Non capitis ejus res agitur, sed pecunia,

Postquam hominem his verbis sentio mollivier,

Soli sumus nunc hic. inquam: eho! dic quod velis dari

Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,

Hæc hinc facessat, tu molestus ne fies.

A. Satin' illi dii sunt propitii! G. nam sat scio,

Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,

Ut ille est bonus vir, tria non commutabis

Verba hodie inter vos. D. quis te isthac jussit loqui?

C. Immo non potuit melius pervenivier

Eo quo nos volumus. A. occidi. C. perge eloqui.

G. At primo homo insanibat. C. cedo, quid postulat?

G. Quid! nitium, quantum lubuit. C. dic. G. si quis daret

Talentum magnum. C. immo malum hercle: ut nil pudet!

G. Quod dixi aded ei; quæso quid si filiam

Suam unicam locaret! parvi rettulit

Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.

Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,

Hæc denique ejus fuit postrema oratio:

Ego, inquit, jam à principio amici filiam,

Ita ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:

Nam mihi veniebat mentem ejus incommodum,

In servitutem pauperem ad dotem dari:

Sed mihi opus erat (ut aperte tibi nunc fabuler)

Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem

Quæ debeo: & etiam nunc, si vult Demipho

Dare quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,

Nullam mihi malim, quam isthanc, uxorem dari.

A. Utrum stultitia facere ego hunc an malitia

Dicam scientem, an imprudentem, incertum sum.

D. Quid, si animam debet? G. ager oppositum est pignori ob

Decem minas, inquit. D. age, age, jam ducat: dabo.

G. Ædicula item sunt ob decem alias. D. hoi, hui!

Nimium est. C. ne clama : petito hasce à me decem.
 G. Uxori emunda ancillula est : tum autem plusculpa
 Suppellestili opus est : opu' sumptu ad nuptias :
 His rebus pone sane , inquit , decem minas.
 D. Sexcentas proin potius scribito jam mihi dicas :
 Nil do : imperatus me ille ut etiam irrideat !
 C. Quaso, ego dabo, quiesce ? tu modo filius
 Fac ut illam ducat nos quam volumus. A. hei mihi ,
 Geta ! occidisti me tuis fallaciis.
 C. Mea causa ejicitur : me hoc est equum amittere.
 G. Quantum potes me certiozem , inquit , face ;
 Si istam dant , hanc & omittam , ne incertus siem :
 Nam illi mi dotem jam constituerunt dare.
 C. Jam accipiat : illis repudium renunciaret :
 Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat male.
 C. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli ,
 Fruetum quem Lemni uxoris reddunt prædia ,
 Id sumam : uxori , tibi opus esse dixerō.

ACTUS IV. SCENA. IV.

Arg. Objurgat Antipho Getam , cujus opera , se in pericu-
 lum venisse putat , si extrudatur conjux : idem ab eo-
 dem placatur.

Ejusdem generis.

Antipho , Geta.

G. Eta. G. hem ! quid egisti ? G. emunxi argento senes.
 A. Satin'est id ? G. nescio hercle : tantum jussu' sum.
 A. Eho verbero aliud mihi respondes ac rogo !
 G. Quid ergo narraſ. A. quid ego narrem ! opera tua ad
 Restim mihi quidem res rediit plantissime :
 Ut te quidem omnes dei deaque , superi , inferi
 Malis exemplis perdant : hem ! si quid velis ,
 Huic mandes , qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
 Quid minus utile fuit , quam hoc ulcus tangere ,
 Aut nominare uxorem ? injecta est spes patri ,
 Posse illam extrudi : cedo , nunc porro Phormio
 Dotem si accipiet , uxor ducenda est domum :
 Quid fiet ? G. non enim ducet. A. novi : ceterum .
 Cum argentum repetent , nostra causa sci licet

In nervum potius ibit. G. Nihil est, Antipho,
 Quin male narrando possit depravarier.
 Tum quod boni est excerpis; dicis; quod mali est.
 Audi nunc contra jam, Si argentum acceperit,
 Ducenda uxor ut ais: concedo tibi:
 Spatium quidem tandem apparendi nuptias,
 Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
 Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
 Inde istis reddent. A. quam ob rem? aut quid dicet? G. rogas!
 Quot res post illa monstra evenerunt mihi?
 Introit in ades ater alienus canis:
 Angu'i per impluvium decedit de tegulis?
 Gallina cecinit: interdixit haviolus:
 Haruspex voluit a te brumam aliquid novi
 Negoti incipere; quæ causa est justissima.
 Hæc fient. A. ut modo fiant. G. fient: me vide.
 Pater exit: abi, dic esse argentum Phædria.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Colloquuntur senes de tradendo Phormioni argento:
 Chremes Demiphonem instigat, ut argentum solvere
 festinet.

Iambici octonarii.

Demipho, Geta, Chremes.

Q. Vietus esto, inquam: ego cu habeo, nequid verborum dicit.
 Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes
 adhibeam,

Cui dem, G, quamobrem dem, commemorabo. G. ut cautus est,
 ubi nil opus est!

C. Atqui ita opus est factum: at matura, dum libido eadem hæc
 manet:

Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos rejiciat.

G. Rem ipsam perastisti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror.

C. ubi hoc feceris,

(beat:

Transito ad uxorem, meam ut conveniat hanc prius quam hinc a-

Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat;

Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiaris:

Nos nostro officio nihil egressos esse, quantum is voluerit,

Datum esse dotis. D. quid, malum, tuâ id refert? C. magni,

Demipho

D. Non

D. Non sat, tuum te officium fecisse, si non id fama approbat?

C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam putet.

D. Idem ego isthuc facere possum. C. mulier mulieri magi congruet.

D. Rogabo. C. ubi nunc illas ego reperire possim cogit.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Hæc scena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis & Chremetis, Chremes ex eadem nutrice discit filiam suam Phanium nuptam esse Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiâ affert: cavet item ne uxor hoc resciscat.

Odonarii iambici, catalecticici, & acatalecticici, & iambicus quaternarius unus, mistis aliquot trochaicis Odonariis.

Quid agam? quem amicum inveniam mihi misera? aut tui consilia

Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam?

Nam vereor, heranè ob meum suasum indigna injuria officiat:

Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.

C. Nam quæ hæc est anus exanimata, à fratre quæ aggressa est meo?

S. Quod ut facerem, me egestas impulit, cum scirem infirmas

Hæc esse nuptias; ut id consulerem, interea vita

Ut in tuto foret. C. certe ædipol, nisi me animus fallit,

Aut parum prospiciunt oculi, meæ nutricem gnata video.

S. Neque ille investigatur. C. quid ago? S. qui est ejus pater.

C. adeon,

An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognosco? S. quod si eum nunc

Reperire possim, nihil est quod verear. C. ea ipsa est: colloquar.

S. Quis hic loquitur? C. Sophrona. S. & meum nomen nominat.

C. ad me respice.

S. Dii obsecro vos: estne hic Stilpho? C. non. S. negas?

C. Concede hinc paululum à foribus isthorsum sodes, Sophrona:

Nè me isthoc posthac nomine appellasses. S. quid? non is obsecro

es,

Quem semper te esse didicisti! C. est. S. quid hæc metuis fores?

C. Conclusam hic habeo uxorem suam: verum isthoc me nomine

Ego perperam olim dixi, nè vos forte imprudentes foras

Effutiretis,

Effutiretis, atque id porro aliqua uxor mea rescisceret.

S. Hem, Isthoc pol nos te hic invenire misera nunquam potuimus.

*C. Eho ! dic mihi, quid rei tibi est cum familia hac unde exis ?
aut ubi* *(gnata.*

*Illæ sunt ? S. miserrime ! C. hem quid est ? vivuntne ? S. vivit
Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est.*

*C. Male factum. S. ego autem, quæ essem anus deserta, egens,
Ut potui nuptam virginem locavi huic adolescenti,* *(ignota,*

*Harum qui est dominus ædium. C. Antiphonine ? S. hem isti ipsi
C. quid ?*

*Duasne is uxores habet ! S. obsecro, unam quidem hanc so-
lam,*

*C. Quid illa altera, quæ dicitur cognata ? S. hæc ergo est. C. Quid
ais !*

*S. Composito est factum, quo modo hanc amans habere pos-
set*

Sine dote. C. dii vestram fidem ! quam sape forte temere

Eveniunt, quæ non audeam optare ! offendi adveniens,

Quicum volebam atque ut volebam, collocatam filiam :

Quod, nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,

Sine nostra cura maxuma, sua cura hæc sola fecit.

S. Nunc quid factu sit opus vide : pater adolescentis venit,

Eumque animo iniquo hoc oppido ferre aiunt. C. nihil perie'li est.

Sed per deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat quis-

S. Nemo ex me scibit. C. sequere me : cætera intus audies. quam.

ACT. V. SCENA II.

*Arg. Demipho seipsum accusat, quod dum avaritiæ macu-
lam studet effugere, in stultitiæ reprehensionem incideret :
dolet Phormioni datum esse argentum.*

Iambici octonarii catalectici.

Demipho, Geta.

Nos nostrapte culpa facimus, ut malos expediat esse,

Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.

ITA fugias, ne præter casam, quod aiunt : nonne id sat erat,

Accipere ab illo injuriam ! etiam argentum est ultro obiectum ei,

Ut sit qui vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.

G. Planissime. D. Is nunc præmium est, qui recta prava faciunt,

G. Verissime. D. ustultissime quidem illi rem gesserimus.

M 4

G. Moda

G. *Modo ut hoc consilio posset discedi, ut istam ducat.*

D. *Etiame id dubium est? G. haud scio hercle, ut homo est, an mutet animum.*

D. *Hem, mutet autem! G. nescio: verum, si forte, dico.*

D. *Ita faciam, ut frater censuit; uxorem ejus huc adducam, Cum ista ut loquatur: tu abi, Geta: prænuncia hanc venturam.*

G. *Argentum inventum est Phadræ: de jurgio siletur:*

Provisum est, ne in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porro?

Quid fiet? IN EODEM luto hæsitæ: vorsuram solvis

Geta, præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plage crescunt,

Nisi prospiciæ: nunc hinc domum ibo: ac Phanium edocebo,

Ne quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

Arg. Apud Demiphonem queritur Nausistrata, suum viri Chremetis negligentia minui patrimonium.

Iambici ostentarii & catalectici.

Demipho, Nausistrata, Chremes.

A *Gedum, ut soles, Nausistrata, facilla ut placetur nobis; Ut sua voluntate id, quod est faciundum, faciat. N. faciam.*

D. *Pariter nunc opera me adjuves ac dudum re opitulata es.*

N. *Factum volo: ac pol queo minu' viri culpa, quam me dignum est.*

D. *Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiliger*

tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina

Statim capiebat; hem, vir viro quid præstat! D. bina quæso!

N. *Ac rebus vilioribus multo tamen talenta bina. D. hei!*

N. *Quid hæc videntur? D. scilicet. N. virum me natam vellem:*

Ego ostenderem. D. certo scio. N. quo pacto? D. parce sodes,

Ut possis cum illa, ne te adolescens mulier defatiget.

N. *Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire video.*

C. *hem, Demipho,*

Jam illi datum est argentum! D. curavi illico. C. nollem datum.

Hei! video uxorem: pene plus quam sat erat. D. cur nolles, Chreme?

C. *Jam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum ista est, quomobrem hanc ducimus?*

C. *Transge*

C. *Transfegi. D. quid ait tandem. C. abduci non potest. D. quid non potest?*

C. *Quia uterque utrique est cordi. D. quid isthuc nostra?*

C. *magni: prater hac,*

Cognatam comperi esse nobis. D. *quid! deliras! C. sic erit:*

Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. *sati'n sanus es?*

N. *An obsecro, vide ne in cognatam pecces. D. non est. C. ne nega:*

Patri aliud nomen dictum est: hoc tu errasti. D. *non norat patrem!*

C. *Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquam hodie concedes mihi, neque*

Intelliges! D. *si tu nil narres. C. pergis! N. miror quid hoc fiet.*

D. *Equidem hercle nescio. C. vin' sciret? at ita me servet Jupiter,*

Ut propior illi quam ego sum, ac tu, nemo est homo. D. *dii vestram fidem!*

Eamus ad ipsam una omnes nos: aut scire, aut nescire hoc volo. C. *ab!*

D. *Quid est? C. itane parvam mihi fidem esse apud te! D. vin' me credere?*

Vin' satis quasitum mihi isthuc esse? age, fiat, quid illa filia.

Amici nostri, quid futurum est? C. *recte D. hanc igitur mittimus?*

C. *Quidni! D. illa maneat. C. sic. D. ire igitur tibi licet, Naufistrata.*

N. *Sic pot commodius esse in omnes arbitror, quam ut cæperas,*

Manere hanc: nam perliberalis visa est, cum vidi mihi.

D. *Quid isthuc negotii est? C. jamne aperuit ostium? D. jam C. O Jupiter.*

Dii nos respiciunt: gnatam adveni nuptam cum tuo filio. D. *hem:*

Quo pacto id potuit? C. *non sati' tutus est ad narrandum hic locus.*

D. *At tu intro abi. C. heus; ne filii nostri quia hoc resciscant volo.*

ACTUS V. SCENA IV.

Arg. Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur: seque involutum his malis queritur, unde expediri nequat.

Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

LÆtu' sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod vult.

Quam

*Quam scitum est! ejusmodi parare in animo cupiditates,
 & uas, cum res adversa fient, paulo mederi possis?
 Hic simul argentum repperit, cura sese expedivit:
 Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,
 Quin, si hoc celetur, in metu; sin' patefiat, in probro sim.
 Neque me domum nunc reciperem, ni mihi esset spes ostensa
 Hujusce habenda: sed ubinam Getam invenire possum, ut
 Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?*

ACT. V. SCENA V.

*Arg. Adnumeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio: &
 quasi ve bene gesta, nunc sese curaturam cuticulam dicit.*

Iambici octonarii cataleptici.

Phormio, Antipho.

A *rgentum accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
 Curavi, propria ea Phadria ut potiretur: nam emissæ est
 manu.*

*Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficiunda, otium
 A senibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos sumam dies.*

*A. Sed Phormio est: quid ais? P. quid! A. quidnam nunc fa-
 turus, Phadria?*

Quo pacto satietatem amoris ait se velle sumere?

P. Vicissim partes tuas acturus est. A. quas? P. ut fugitet patrem.

Te suam rogavit rursum ut ageres causam, ut pro se diceres:

Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium

*Dicam ad mercatum, ancillulam emprum, dudum quam dixit
 Geta;*

Nè, cum hic non videant me, conficere credant argentum suum.

Sed ostium concepuit abs te. A. vide quis egrediatur. P. Geta est.

ACTUS V. SCENA VI.

*Arg. Geta Antiphoni nunciat Phanium inventam esse Chre-
 metis filium.*

Trochaici octonarii cataleptici, & iambici senarii.

Geta, Antipho, Phormio.

O *Fortuna! O fors fortuna! Quantis commoditatibus,
 Quam subito, meo hero Antiphoni ope vestra hunc one-
 rastis diem!*

*A. Quidnam hic sibi vult? G. nosq; amicos ejus exonerastis metu!
 Sed*

*Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propere invenire ut hæc, qua contigerint, sciat!*

A. Num tu intelligis hic quid narret? P. num tu? A. nil.

P. tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A. heus Geta.

G. hem tibi!

Num mirum aut novum est revocari, cursum cum institueris?

A. Geta.

G. Pergis hercle: nunquam tu odio tuo me vinces. A. non maves?

G. Vapulabis, curialis vernula est, qui me vocat.

A. Id tibi quidem jam fiet, nisi resistis, verbero.

G. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur malum.

*Sed isne est quem quaero an non? ipsu' est. P. congregere assu-
rum. A. quid est? (rissime!)*

*G. O omnium, quantum est, qui vivant homo hominum orna-
Nam sine controversia à diis solus diligere, Antipho.*

A. Ita velim! sed qui isthuc credam ita esse, mihi dici velim.

G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? A. enecas.

*P. Quin tu hinc pollicitationes aufer; & quod fors, cedo. G. oh!
Tu quoque hic aderas, Phormio! P. aderam: sed cessus! G. ac-
cipe: hem!*

Ut modo argentum dedimus tibi apud forum, recte domum

Sumu' profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

*A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est,
Antipho.*

Ubi in gynaeceum ire occipio, puer ad me occurrit. Mida:

Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio, rogo (dere:

Quamobrem retineat me. Ait esse veritum intro ad heram acce-

Sophrona modo fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem,

Eumque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi ego audiui, ad fores

Suspensio gradu placide ire pervexi: accessi, astiti,

Animam compressi, aur em adhorui: ita animum ceppi attendere,

Hoc modo sermonem captans. A. euge, Geta. G. hic pulcherrimum

Facinus audiui: itaque pene hercle exclamavi gaudio.

P. Quod? G. Quodnam arbitrare? A. nescio. G. atque mirifi-

cissimum:

Patruus tuus est pater inventus Pbanio uxori tue. A. hem!

Quid ais! G. cum ejus olim consuevit matre in Lenno clanculum.

P. Somnium: utinam hæc ignoraret suum patrem! G. aliquid credito,

Phormio,

*Phormio esse causa : sed me sensen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium , intrus qua inter sese egerint !*

*P. Atque hercle ego quoq; illam audiui fabulam. G. immo etiam
dabo ,*

Quo magi' credas : patruus interea inde huc egreditur foras :

Haud multo post cum patre idem recipit se intro denuo :

Ait uterque tibi potestatem ejus habenda se dare :

Denique ego sum missus , te ut requirem atque adducerem.

A. Hem ! quin ergo ? rape me : cessas ! G. fecero. A. ò mi Phormio,

Vale. P. vale, Antipho : bene ita me dii ament, factum & gaudeo.

Tantam fortunam de improvviso esse his datam !

Summa eludendi occasio est mihi nunc sepes,

Et Phædria curam adimere argentariam,

Ne cuiquam suorum aequalium supplex fiet :

Nam idem hoc argentum ita ut datum est ingratiis ,

His datum erit : hoc qui cogam , re ipsa repperi.

Nunc gestus mihi volutusque est capiundus novus.

Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum :

Inde hisce ostendam me , ubi erunt egressi foras :

Quo me assimulâram ire ad mercatum , non eo.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Cognita Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt.

*Phormio negat se redditurum : hinc contentio inter eos
oritur.*

Ejusdem generis.

Demipho, Phormio, Chremes.

D*is magnas merito gratias habeo. atque ago,
Quando evenère hæc nobis. frater, prospere,*

Quantum potest : nunc conveniendus Phormio est ,

Priusquam dilapidet nostras triginta minas ,

Ut auferamus. P. Demiphonem , si domi est.

Visam ; ut quod. D. at nos ad te ibamus , Phormio.

P. De eadem hac fortasse causa. D. ita hercle. P. credidi,

Quid ad me ibatis ? ridiculum : an verebamini ,

Ne non id facerem , quod recepissem semel ?

Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est , tamen

Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi esset fides.

C. Estne ea ita , ut dixi , liberalis ? D. oppido.

P. Itaque

*P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse; ubi voltis, uxorem date:
Nam omnes posthabui mihi res, ita uti par fuit,
Postquam, tantopere id vos velle, animum adverteram.*

*D. At hic dehortatus est me; ne illam tibi darem:
Nam, Qui rumor erit populi, inquit, si id feceris!
Olim cum honeste potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est; ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaveras.*

*P. Satis superbe illuditis me. D. qui? P. rogas!
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quam contempserim!*

*C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, eam inque. D. tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.*

*Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rursus rescribi, Phormio.*

*P. Quodne ego perscripsi porro illis, quibus debui?
D. Quid igitur fiet? P. Si vis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere apud te illam, hic dos maneat, Demipho:
Nam non est æquum me propter vos decipi;
Cum ego vestri honoris causa repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.*

*D. Isthinc in malam rem cum isthac magnificentiâ,
Fugitive: etiam nunc credis te ignoravies,
Aut tua facta adeo. P. irritor. D. tune hanc duceres,
Si tibi data esset! P. fac periculum. D. ut filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.*

P. Quæso, quid narras! D. quin tu mihi argentum cedo.

P. Immo vero uxorem tu cedo. D. In jus ambula.

P. In jus! enimvero si porro esse odiosi pergitis.

*D. Quid facies? P. egone? vos ne indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini:*

Etiam dotatis soleo. C. quid id nostra? P. nihil.

Hic quandam nostram, cujus vir uxorem. C. hem? D. quid est?

P. Lemni habuit aliam. C. nullus sum. P. ex qua filiam

Suscepi, & eam clam educat. C. obsecro,

P. Hac adeo ego illi jam denarrabo. C. obsecro,

Nè facias. P. ho ! tun' is eras. D. ut ludos facit ?

C. Missum te facimus. P. fabula. G. quid vis tibi ?

Argentum quod habes condonamus te. P. audio :

Quid vos, malum ergo me sic ludificamini

Inepti vostra puerili sententia ?

NOLO, volo : volo, nolo rursus : cedo ; cape :

Quod dictum, indictum est : quod modo erat ratum, irritum est.

C. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit ? D. nescio,

Nisi, Me dixisse nemini, id certo scio.

O. Monstri, ita me dii ament, simile. P. injeci scrupulum. D. hem !

Hiccinè ut à nobis hoc tantum argenti auferat,

Tum aperte irridens ! emori hercle satius est :

Animo virili præsentique ut sis, para.

Vides tuum peccatum esse elatum foras,

Neque jam id celare posse te uxorem tuam :

Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit, Chreme,

Id nosmet indicare placabilius est.

Tum hunc impuratum poterimus nostro modo

Ulcisci. P. at, at, nisi mihi prospicio, hareo :

Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.

C. At vereor, ut placari possit. D. bono animo es :

Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,

Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.

P. Itane mesum agitis ? satis astute aggredimini :

Non hercle ex re isliu' me instigasti, Demipho.

Ain' tu ubi peregre, quæ libitum fuerit, feceris,

Neque hujus sis veritus fœmine primaria,

Novo modo ei quin faceres contumelias ;

Venias mihi precibus lautum peccatum tuum !

Hiscè ego illam dictis ita tibi incensam dabo,

Ut ne restinguas lacrumis, si extillaveris.

D. Malum, quod isti dii, deque omnes dunt.

Tantane affectum hominem quenquam esse audacia ?

Non hoc publicitus scelus hinc deportarier

In solas terras ! C. in id redactus sum loci,

Ut nesciam prorsus quid agam cum illo. D. ego scio ?

In jus eamus. P. in jus ! huc, si quid lubet.

D. Assequere, ac retine, dum huc ego servos evoco.

C. Solus

C. Sol
Tecum
D. R
Nausi
Quan
P. I
Vel oc

Arg,
CH
se
or
ce
P

C
Mi
Non
Qui
P.
C.
Auf
Hu
Tim
C.
Et
Tib
Pro
C.
In
P.
P.
Su
N.
P.
Qu

C. Solus enim neque : accurre huc. P. una injuria est tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum, Chreme. D. Rape hunc. P. itane agitis? enimvero voce est opus. Nausistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide, Quantum valet. P. Nausistrata, inquam. C. non taces? P. Taceam! D. nisi sequitur, pugnos in ventremingere. Vel oculum exculpe. P. est ubi vos ulciscar plocus.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Phormio Chremetem prodit uxori de altera conjuge : Chremes graviter objurgatur. Phormio exultat, tam probe se ultum esse senes. Demipho pro fratre intercedit, & orat, ut huic uxor factum condonet. Ea neque se ignoscere dicit, neque promittere quicquam, sed filii judicio promittere omnia.

Iambici senarii, & trochaici octonarii.

Nausistrata, Chremes, Phormio, Demipho.

Q*uis nominat me? C. hem. N. quid isthuc turbæ est, obsecro,*

Mi vir? P. hem quid nunc obtrivisti? N. quis hic homo est?

Non mihi respondes! H. hiccine ut tibi respondeat,

Qui hercle, ubi sit, nescit! C. Cave isti quicquam credas.

P. Abi : tange, si non totus friget, me eneca.

C. nil est. N. quid ergo? quid isthic narrat? P. jam scies,

Ausculata. C. pergin' credere! N. quid ego, obsecro,

Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miser

Timore. N. Non pol temere est, quod tu tam times.

C. ego timeo! P. recte sane, quando nihil times.

Et hoc nihil est quod dico ego : tu narra. D. scelus,

Tibi narrat! P. eho tu? factum est abs te sedulo.

Pro fratre. N. mi vir, non mihi narras! C. at. N. quid at?

C. Non opus est dislo. P. tibi quidem : ac scito huic opu' est.

In Lemno. C. hem, quid ais. D. non taces! P. clam te. C. hei mihi.

P. Uxorem duxit. N. mi homo; dii melius duint.

P. Sic factum est. N. perii misera. P. & inde filiam

Suscepit jam unam dum tu dormis, C. Quid agimus?

N. Pro dii immortales? facinus indignum & malum.

P. Hoc actum est. N. an quicquam hodie est factum indignius?

Qui mi, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes

Demipho,

Demipho, te appello : nam me cum hoc ipso distadet loqui.

Hæcine erant itiones crebra & mansiones diutine

Lemmi ! hæcine erat quæ nostris fructus minuebat vilitas !

D. Ego Nausistrata, esse in hac re culpam meritum non nego :

Sed eam quæ sic ignoscenda. P. VERBA sunt mortuo.

D. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.

Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam

Eam compressit, unde hæc nata est, neque post illam unquam at-
tigit

Ea mortem abiit : & medio abiit : qui sit in re hac scrupulus ?

Quamobrem te oro, ut alia facta tua sunt, æquo animo hoc se-
ras.

N. Quid ego æquo animo ! cupio misera in hac re jam desungier.

Sed quid sperem ? atate porro minu' peccaturum putem ?

Jam tun' erat senex, senectus si verecundos facit :

An in ea forma atque atas nunc magis expetenda est, Demipho !

Quid mihi hic affers, quamobrem expectem aut sperem porro
non fore ?

P. Exequias Chremeti : quibus est commodum ire, hem tempus
est.

Sic dabo : age nunc Phormionem, qui volet, laceSSito :

Fax tali cum mactatum, atque hic est, infortunio.

Redeat sane in gratiam : jam supplicii satis est mihi :

Hæc habet, ei quid dum vivat, usque ad aurem obganniat.

N. At meo merito, credo : quid ego nunc commemorem, De-
mipho,

Sigillatim qualis in istum fuerim ? D. novi æque omnia

Tecum N. merito hoc meo hoc videtur factum ? D. minime
gentium :

Verum, quando jam accusando fieri infectum non potest.

Ignosce : orat, confitetur, purgat : quid vis amplius ?

P. Enimvero prius quam hac dat veniam, mihi prospiciam, &
Phædria,

Hæus Nausistrata, prius quam huic respondes temere, audi.

N. Quid est ?

P. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli :

Eas dedi tuo gnato : is pro sua amica lenoni dedit.

C. Hem, quid ais ! N. adeon' indignum tibi videtur, filius

Momo adolescens unam si habet amicam, tu uxores duas !

Nil

Nil pudere ! quo ore illum objurgabis ! responde mihi.

D. Faciet, ut voles. N. inuot, meam jam scias sententiam.

Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo,

Præquam gnatum video ejus judicio permitto omnia: is

Quod jubebit, faciam. P. mulier sapiens est Nausistrata.

N. Fatin' id est tibi ? P. Immo vero pulchre discedo, & probe.

Et præter spem. N. tu tuum nomen, dic quod est ? P. mihi ?

Phormio,

Vestra familia hercle amicus, & tuo summus Phadria.

N. Phormio, at ego æcastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles

Faciamque, & dicam. P. benigne dicis. N. pol meritum est tuum,

P. Vin primum hodie facere quod ego gaudeam, Nausistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant ? N. cupio. P. me ad cænam voca.

P. Pol vero voco. D. Eamus intro hinc. N. fiat: sed ubi est

Phadria

Judex noster ? P. jam hic, faxo, aderit. Vos valere, & plaudite.

HECYRÆ PERSONÆ

Earumque interpretatio.

Syra anus, Syriaci generis mulier.

*Philotis, meretrix, ἀπὸ τῆς φιλότητος, vel ἀπὸ τῆς δούλης
φιλεῖ ὧτά, unde & Philotion fieri potest, ut sit in-
nomine aurium significatio.*

Lachei, senex. Eunuch.

Sostrata, mulier. Heautont.

Pamphilus, adolescens. Andr.

Parmeno, servus. Eunuch.

Sofia, servus. Andr.

Pacchis, meretrix. Heautont.

*Phidippus, senex, à parsimonia equestri; ejus enim studii,
ut gloria erat ingens, ita magni sumptus.*

*Myrbina, mulier, matronale nomen, à myrto, qua
Magistratus quondam coronabantur.*

Sequentium personarum tantum hic mentio fit.

Philumena, ἡ φιλομένη, amabilis.

Scirtus, ἀπὸ τῆς σκιλαῖς à saltatione.

M. ANTONII MURETI IN
HECYRAM TERENTII
ARGUMENTUM.

PAmphilus, Lachetis è Sostrata uxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. Is cum aliquando noctu ad eam temulentus irer, in Philumenam Phidippi & Myrrhinæ filiam, incidit, eamque in via per vim compressit, atq; ita effugit, ut neq; ipse, eam neq; puella ipsum cognoscere potuerit: in illa autem lucta etiam annulum ei detraxit, eumque Bacchidi dono dedit: paulo post pater eum, tum ut à meretricio amore averteret, tum ut præsidium suæ senectuti pararet, ad uxorem ducendam perpulit. Contigit, ut ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse construpraverat; gaudente admodum puella matre, quæ, quia sola conscia erat filiam è stupro gravidam esse, quam primum eam collocare properabat: ut si forte post aliquot menses pareret, nuptiis, quemadmodum sæpe fit, obtegeratur stuprum. Cecidit res longe aliter ac putabatur: etenim Pamphilus, qui invitissimus adiecisset animum ad rem uxoriæ, quiq; avellere se derepente à Bacchidis amore non posset, ita dormiit cum uxore, ut eam ne attigerit quidem. Bacchis, quod ea viva nunquam se uxorem ducturum sæpe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam injuriam putans, multo ei minus, quam solebat, placida & obsequens esse cepit. Eo factum est, ut Pamphilus ei se paulatim subduxerit, quamq; prius spernebat uxorem, ejus mirificum quandam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum esset: profecto eo, Philumena, quæ intumescere sibi uterum sentiret, cum aliorum, tum socrus imprimis suæ conspectum refugiebat: tandem cum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumpta occasione, per sacrificandi speciem ad matrem se, unam omnium rerum consciam, confert. Post dies complures mittit Sostrata, qui eam accerferent: respondetur agrotam esse. It, ut eam saltem videret: non admittitur. Laches accusare uxorem & dicere, hæc omnia illius culpa contingere: illa contra excusare se, & culpam deprecari: nullius se rei consciam esse, cur sua consuetudo turpi odiosa esse debeat: interea redit Pamphilus, atq; ita fors tulit ut quo die ipse Athenas appulit, eo ipso Philumena partu levaretur. Cum igitur, videndi cupidus (agrotare enim acceperat, & ita amabat, ut qui vehementissime) subito ad eam ingressus esset, peperisseprehendit; ibi eum Myrrhina exeuntem prosecuta, lacrumans obstetari cepit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset, ne reciperet quidem uxorem, si ita videretur; sed tamen ne famam illius proderet, ita se facturum

*Eturum recipit. Cum igitur neque vellet uxorem recipere, neque rursus
veram offerret causam, suspicati sunt senes, eum Bacchidi adhuc amo-
re impeditum, ea de causa ab uxore abhorreere; accersitam itaque Bac-
chidem abjurgat Phidippus. Ea, cum se illi purgasset, jubetur ad mulie-
res ingredi, & eis quoque illam suspicionem adimere: ingreditur annu-
lum habens in digito, quem olim Philumena arreptum, sibi dederat Pam-
philus; is annulus effecit, ut vitiatam esse ab ipso Pamphilo Philume-
nam, cognosceretur. Latius Phamphilus, & uxorem & filium recipit.*

C. S U L P. A P P O L L I N A R I S

P E R I O C H A.

UXOREM duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Ejusq; per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc matter utero gravidam, ne id sciat focus,
Ut ægram ad se transfert. Revertit Pamphilus;
Deprehendit partum celat; uxorem tamen
Recipere non vult. Pater incusat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoscit Myrrhinæ:
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

H E C Y R A T E R E N T I I.

ACTA LUDIS ROMANIS SEX. JULIO CÆS. ET CN.
CORNELIO DOLABELLA, ÆDIL. CUR NON EST
PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAU-
DII F. TIBIIS PARIBUS CN. OCTAVIO ET T.
MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FU-
NEBRIBUS. RELATA EST TERTIO Q. FULVIO.
ETI. MARTIO ÆDIL. CURUL.

P R O L O G U S.

HECYRA est huic nomen fabula. Hæc cum data
Est nova, novum intervenit vitium & calamitas:
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. Nunc hæc plane est pronova:

*Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere:
Alias cognostis ejus: quaso, hanc noscite.*

ALTER PROLOGUS.

O Rator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator sim, eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum poeta scriptura evanesceret,
In his, quas primum Caelii didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam;
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cæpi, ut ab eodem alias discerem
Novas studiose, ne illum ab studio abducerem,
Perfeci, ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
Placita sunt. Ita Poetam restitui in locum,
Prope jam remotum injuria adversarium
Ab studio, atque ab labore, atque arte musica.
Quod si scripturam sprevissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
Ut in otio esset, potius quam in negotio:
Deterruissem facile, ne alias scriberet.
Nunc quid petam, mea causa, a quo animo attendite.
Hecyræ ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vestra intelligentia
Sedabit, si erit adiutrix nostræ industria.
Cum primum eam agere cæpi, pugilum gloria,
Funambuli eadem accessit expectatio,
Comitum conventus, shepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Veteri in nova capi uti consuetudine,
In experiundo ut essem; refero denuo:
Primo actû placeo. Cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Interea ego meum non potui tutari locum.

Nunc turba nulla est : otium & silentium est :
 Agendi tempus mihi datum est : vobis datur
 Potestas concedendi ludos scenicos.
 Nolite sinere per vos artem musicam
 Recidere ad paucos : facite, ut vestra autoritas
 Mea autoritati faulrix adiutrixque sit.
 Si nunquam avaro statui pretium arti mea,
 Et eum esse questum in animum induxi maxumum,
 Quam maxime servire vestris commodis :
 Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
 Studium suum & se in vestram commisit fidem,
 Ne eum circumventum iniqui irrideant.
 Mea causa causam hanc accipite : & silentium
 Date, ut lubeat scribere aliis, mihiq; ut discere
 Novos expediat posthac, pretio emptas meo.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum uxorem
 duxisse, relicta quam amare videbatur Bacchide, &
 protaticæ sunt personæ : nam extra fabulæ argumentum
 inducuntur, ut Parmenoni detur occasio commemo-
 randi argumenti.

Iambici senarii

Philotis, Syra.

PErpol quam paucos reperias meretricibus
 Fideles evenire amatores, Syra !
 Vel hic Pampilu' jurabat quoties Bacchidi,
 Quam sancte ut quisvis facile posset credere,
 Nunquam illa viva ducturum uxorem domum !
 En ! duxit. S. ergo propterea te sedulo
 Et moneo & horror, ne cujusquam misereat,
 Quin spolia, mutiles, laceres, quinquam nata sis.
 P. Utin' oximum neminem habeam ? S. neminem :
 Nam nemo illorum quisquam scito ad te venit,
 Quin ita paret sese, abs te blanditiis suis
 Quam minimo pretio suam voluptatem expleat.
 Hascine tu amabo non contra insidiabere ?
 P. Tamen easdem pol esse omnibus, injurium est.
 S. Injurium eset autem ulcisci adversarios !
 Ac qua via capient te illi, eadem ipsos capi !

N 3

Ebea

*Eheu me miseram ! cur non isthac mihi
Ætas & forma est , aut tibi hac sententia ?*

ACTUS I. SCENA II.

Arg. Redeunti peregre Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ.

Ejusdem generis.

Parmeno , Philotis , Syra.

S Enex si quæret me , modo isse dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
*Audin' quid dicam , Scirte : si quæret me uti
Tum dicas : si non quæret , nullus dixeris ;
Alias ut uti possim causa hac integra.
Sed videon' ego Philotin ? unde hac advenit !
Philotis salve multum. Ph. O salve Parmeno.
S. Salve mecastor , Parmeno Pa. & tu ædepol Syra.
Dic mihi Philoti' , ubi te oblectasti tam diu ?
Ph. Minime me equidem oblectavi , quæ cum milite
Corinthus hinc sum profecta inhumanissimo :
Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
Pa. Ædepol te desiderium Athenarum arbitror
Philotium cepisse sæpe , & te tuum
Consilium contempsisse. Ph. non dici potest ,
Quam cupida etiam huc redeundi , abeundi à milite ,
Vosque hic videndi , antiqua ut consuetudine
Agitarem inter vos libere convivium :
Nam illic haud licebat , nisi præfinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commode
Finem statuisset orationi militem.
Ph. Sed quid negoti' hoc ? modo quæ narravit mihi
Hic intus Bacchis ! quod ego nunquam credidi
Fore , ut ille hac virva posset animum inducere
Uxorem habere. Pa. habere autem ! Ph. ego tu , an non habet ?
Pa. Habet : sed firmæ hæ vereor ut sint nuptiæ.
Ph. Ita di deaque faxint , si in rem est Bacchidis.
Sed qui isthac credam ita esse ? dic mihi , Parmeno.
Pa. Non est opus prolato hoc : percontarier
Desiste. Ph. nempe ea causa , ut ne id fiat palam.
Ita me di amabunt , haud propterea te rogo , ut*

Hoc

Hoc proferam, sed tacita ut mecum gaudeam.

*Pa. Nunquam dices tam commodè, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah! noli, Parmeno:*

*Quasi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ percontor, scire. Pa. vera hæc prædicat:
Et mihi illud vitium maximum est. Si mihi fidem
Das te taciturnam, dicam. Ph. Ad ingenium rectis,
Fidem do: loquere. Pa. Ausculta. Ph. Isthic sum. Pa. Hunc
Bacchidem*

*Amabat, ut cum maxumè, tum Pamphilus,
Cum pater uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ sunt patrum,
Sese senem esse, dicere, illum autem unicum
Præsidium velle se senectuti suæ.*

*Ille se primo negare: sed postquam acrius
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amorì obsequeretur magis.*

*Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam hujus vicini proximi.
Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,*

*Donec jam in ipsis nuptiis. Postquam videt
Paratæ, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si addesset, credo ibi ejus commiseresceret.*

*Ubique datum erat spatium solitudinis,
Ut colloqui mecum una posset: Parmeno,
Perii, quid ego egi! in quod me conjeci malum!*

*Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miser.
Ph. At te di deaque perdunt cum isto odio Laches.*

*Pa. Ad pauca ut redeam uxorem deducit domum,
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.*

*Ph. Quid ais! cum virgine una adolescens cubuerit
Plus potius, se illac abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis? nec verum arbitror.*

*Pa. Credo ita viderit tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.*

*Ph. Quid deinde fit? Pa. Diebus sane pauculis
Post Pamphilus me solum seducit foras,*

Narratque

Narratque ut virgo ab se integra etiam tum fiet,
Seque, ante eam quam uxorem duxisset domum,
Sperasse eas tolerare posse nuptias:

Sed quam decreverim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.

Ph. Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

Pa. Hoc ego proferre incommodum esse mihi arbitror:
Reddi patri autem, cui nihil dicas vitii,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.

Ph. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? Pa. quotidie:
Sed, ut sit, postquam hunc alienum ab sese videt:
Maligna multo & magis procax facta illico est.

Ph. Non adeo mirum. Pe. Atque ea res multum axume
Disjunctum illum ab illa, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum æstimans.

Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atque injurias,
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.

Hic animas partim uxori misericordia
Devictus, partim vestus hujus injuriis,
Paulatim elapsus est Bacchidi, atque huc transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.

Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horum: ea ad hos redibat lege hæreditas.

Et amantem invitum Pamphilum extrudit pater.

Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc raro in urbem com meat.

Ph. Quod adhuc habent infirmatis nuptiæ?

Pa. Nunc audies. Primum dies complusculos
Bene conveniebat sane inter eas: interim

Miris modis odisse cepit Sostratam,
Neque lites ulla inter eas, postulatio

Nunquam. Ph. quid igitur? Pa. si quando ad eam accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu illico,

Videre nolle: denique, ubi non quirit pati,

Simulq;

*Simulat se à matre accersi ad rem divinam : abijt,
 Ubi illic est dies complures, accersi iubet :
 Dixere causam tunc nescio quam : iterum iubet :
 Nemo remisit : postquam accersunt sapius,
 Ægram esse simulant mulierem : postea illico
 It visere ad eam : admisit nemo : hoc ubi senex
 Rescivit, heri ea causa rare advenit huc,
 Patrem continuo convenit Philumene.
 Quid egerint inter se, nondum etiam scio :
 Nisi sane cura est ; quorsum eventurum hoc fiet,
 Habes omnem rem : pergam, quo cœpi, hoc iter.
 Ph. Et quidem ego : nam constitui cum quodam hospite
 Me esse illum conventuram. Pa. Di vortant bene
 Quod agas. Ph. vale. Pa. & tu bene vale, Philotium.*

ACT. II. SCENA I.

*Arg. Sofstratam uxorem accusat Laches, quod nurum Philamenam duritie sua & morum incommoditate domo eiecerit, focrus contra nihil à se peccatum esse conrendit.
 Iambici oëtonarii, & pauci senarii admixxit trochaicis oëtonariis.
 Laches, Sofstrata.*

Pro Deum atque hominum fidem ! quod hoc genus est, quæ hac conjuratio,
*Ut omnes mulieres eadem aque studeant, nolintque omnia,
 Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperids :
 Itaque ad eò uno animo omnes focrus oderunt nurus : viris
 Esse adversus aque studium est, similis est pertinacia.
 In eodem omnes mihi videntur ludo docta ad malitiam : &
 Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esses satie erto scio.
 S. Me miseram, quæ nunc quamobrem accuser nescio ! L. hem !
 Tu ne sis ! S. non, ita mei bene ament, mi Laches,
 Itaq, una inter nos agere atatem liceat. L. Di mala prohibeant.
 S. Meq, abs te immerito esse accusatam post modo rescisces. L. scio.
 Te immerito, an quicquam pro istis factis dignum dici potest,
 Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras :
 Tum autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines facis,
 Qui illum decrèrunt dignum, suos cui liberos committerent ?
 Tu sola exorere, quæ pertubes hac tua impudentia.
 S. Egone ? L. tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem haud
 hominem, putas.*

An,

*An, quia ruri esse crebro soleo, nescire arbitramini,
 Quæ quæque pacto hic vitam vostrarum exigat?
 Multo melius, hic quæ sunt, quam illic ubi sum assidue, scio:
 Ideo quia, uti vos mihi domi eritis, proinde ego ero foris.
 Jampridem equidem audiui cepisse odium tui Philumenam:
 Minimeque adeo mirum: Et, ni id fecisset, magis mirum foret.
 Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum:
 Quod si scissem, illa hic maneret potius, tu hinc isse foras.
 At vide, quam immerito ægritudo hæc oritur mi abs te, Sostrata
 Rus habitatum abii, concedens vobis, Et rei serviens;
 Sumptus vestros etiamque ut nostra res posset pati
 Meo labori haud parcens, præter æquum atque ætatem meam.
 Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre esset mihi?
 S. Non mea opera, neque pol culpa evenit. L. immo maxime.
 Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa, Sostrata.
 Quæ hic erant, curares; cum ego vos solvi curis cæteris.
 Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet!
 Illius dices culpa factum. S. haud equidem dico, mi Laches.
 L. Gaudeo ita me dii ament, gnati causa, nam de te quidem
 Sat scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
 S. Qui scis, an ea causa, mi vir, me odisse assimulaverit,
 Ut cum matre una plus esset? L. quid ais! non signi hoc sat est,
 Quod heri nemo voluit visentem te ad eam intrromittere!
 S. Eam lassam oppido tum aiebant: eo ad eam non admissa sum
 L. Tuos esse illi mores morbum magis quam ullam aliam rem ar-
 bitror:*

*Et merito adeo: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
 Ducere uxorem, Et quæ vobis placita conditio est: datur
 Ubi duxere impulsu vestro, vestro impulsu easdem exigunt.*

ACT. II. SCENA III.

*Arg. Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus di-
 cit non posse eam perdurare apud socrum, absente Pam-
 philo.*

*Iambici octonarii catalecticis,
 Phidippus, Laches, Sostrata.*

E*tsi scio, Philumena, meum ejus esse, ut te cogam.
 Quod ego imperem, facere: ego tamen patrio animo vi-
 tius faciam,*

Ubi

Ut tibi concedam, neque tuæ libidini adversabor: (siet.
 L. Atque eccum Phidippum oprume video, ex hoc jam scibo quid
 Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprime obsequentem:
 Sed non adeo, ut facilitas mea istorum corrumpat animos.
 Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram, & vestram
 id esset:

Nunc video in illarum potestate esse te. P. eia vero.
 L. Adii te heri de filia; ut veni itidem incertum amissi.
 Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
 Celare te iras. Si quid est peccatum à nobis, profer:
 Aut ea refellendo, aut purgando vobis, corrigemus,
 Te iudice ipso: sin ea est causa retinendi apud vos,
 Quia ægra est: te mi injuriam facere arbitror, Phidippe,
 Si metuis, satis ut mea domi curetur diligenter:
 At, ita me dii ament, haud tibi hoc concedo, & si illi pater es,
 Ut tu illam salvam magis velis quam ego, id adeo gnati causa,
 Quem ego intellexi illam haud minus, quam seipsum magnificare,
 Neque adeo me clam est, quam esse eum graviter laturum credam:
 Hoc si rescierit: eo domum: studeo hac prius, quam ille huc redeat.
 P. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem
 Novi: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco;
 Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo,
 Si facere possim ullo modo. L. Quæ res te facere id prohibet?
 Ebo! nunquidnam accusat virum? P. minime: nam postquam at-
 Magis, & vi cæpi cogere ut rediret, sancte adjurat (tendi
 Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
 Aliud fortasse alii vitii est: leni ego animo sum natus:
 Non possum adversari meis. L. hem Sostrata. S. heu me miseram!
 L. Certumna est isthuc? P. nunc quidem, ut videtur: sed nun-
 quid vis? (una.
 Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. L. eo tecum

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Sostrata queritur genus mulierum nimis esse suspectum
 vitii.

Trochaici octonarii.

Sostrata.

Æ Depol ne nos æque sumus omnes invise viris. (malo.
 Propter paucas; quæ omnes faciant digna ut videamur
 Nam

Nam, ita me ament dii, quod me accusat nunc vir, sum extra noxam.

Sed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt socrus Omnes esse iniquos. Haud pol me quidem: nam nunquam secus Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, qui hoc mi eveniat, scio: Nisi pol filium multimodis jam expecto ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA. I.

Arg. Pamphilus queritur se absente uxorem ad suos abiisse, relicta socru.

Ostonsarii jambici & trochaici: item jambici senarii.

Pamphilus, Parmeno, Myrrhina.

N*Emini ego plura esse acerba ex amore homini unquam oblata credo,*

Quam mihi. Heu me infelicem! Hancine ego vitam parsi perdere?

Haccine causa ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui quanto fuerat praestabilius; ubiuis gentium atatem agere,

Quam huc redire, atque hac ita esse miserum me resciscere!

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis obiectus labos,

Omne quod est interea tempus, prius quam id rescitum est, lucro

Par. At sic, citius qui te expedias his arumnis, reperies. (est.

Si non rediisses, haec ira facta essent multo ampliores:

Sed nunc adventum tuum ambos, Phamphile, scio reverituras.

Rem cognosces, iram expedies, restitues rursus in gratiam

Levia sunt haec quae tu pergravia esse in animum induxisti tuum.

Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est aequemiser? (deditum:

Prius quam hanc uxorem duxi, habeam alibi animum amori

Jam in hac re ut taceam cuius facile scitu est quam fuerim miser.

Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater,

Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expediui animum meum, (me abstrahat.

Vixque, huc contuleram: hem nova res orta est, porro ab hac quae

Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum arbitror,

Quae cum ita esse invenere, quid restat, nisi porro ut fiam miser

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:

Tum uxori obnoxius sum, ita olim suo me ingenio pertulit:

Tot meas

*Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse Parmeno,
Unde ira inter eas intercessit, quæ tum permansit diu. (qui,
Par. Hoc quidem hercle parvum est: si vis veram rationem exe-
Non maxumas quæ maxumæ sunt interdum ira, injurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,
Cum de eadem causa est iracundus factus inimicissimus,
Pueri inte sese quam pro levibus noxiis iras gerunt? (gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum
Itidem mulieres sunt firmæ, ut pueri levi sententia:
Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram conscriberit.
Pam. Abi Parmeno, intro, ac me venisse nuncia. Par. hem quid
hoc? Pam. tace.*

*Par. Trepidari sentio, cursari sursum prorsum; agendum ad fores
Accede proprius. Hem! sensin? Pam. noli fabularier.
Pro Jupiter! audio clamorem. Par. tute loqueris, me vetas?
M. Tace, obsecro, mea gnata. Pam. matris vox visa est Philumena
Nullus sum. Par. qui dum? Pam. perii. Par. quamobrem? Pam.
nescio quod magnum malum*

Profecto Parmeno, me celas. Par. uxorem Philumenam.

P. Pavitare nescio quid dixerunt: id si forte est, nescio:

*Pam. Interii: cur mihi id non dix' ti. Par. quia non poteram
una omnia.*

*Par. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemone me-
dicum adduxit? Par. nescio.*

*Pam. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quicquid est, cer-
tum sciam?*

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?

Nam si periculum ullum in te est, periisse me una haud dubium est.

Par. Non usus factio mihi est nunc hanc intro sequi,

Nam inuisos omnes nos esse illis sentio:

Heri nemo voluit Sostratam intromittere.

Si forte morbus amplior factus sit

Quod sane nolim, maxime heri causa mei:

Servum illico introisse dicent Sostrata,

Aliquid tulisse comminiscuntur mali,

Capiti, atque ætati illorum, morbus qui actus sit:

Hæc in crimen veniet, ego in magnum malum.

Arg. Pamphilus tristor egreditur à Philumena, deprehenso ejus partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Trochaici octonarii cataleſtici.

Sostrata, Prameno, Pamphilus.

N Escio quid jam ludum hic audio tumultuari misera?

Male metuo ne Philumena magis morbus aggraveſcat:

Quod te Æſculapi, & te Salus, ne quid ſit hujus, oro.

Nunc ad eam viſam. Par. heu Soſtrata. S. ehem! Par. iterum iſtbunc excludere.

S. Ehem Parmeno! tunc hic eras! perii: quid faciam miſera?

Non viſam uxorem Pamphili, cum in proximo hic ſit agra?

Par. Non viſas, nec mittas quidem viſendi cauſa quenquam

Nam qui amat cui odio ipſus eſt, his facere ſtulte duco:

Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam aſſert.

Tum autem, filius tuus introit videre ut venit, quid agat.

S. Quid ais! an venit Pamphilus! Par. venit. S. Diis gratiam habeo,

Hem, iſthoc verbo animus mihi rediit & cura ex corde exceſſit:

Par. Jam ea te cauſa maxime huc nunc intro ire nolo:

Nam ſi remittent quippiam Philumena dolores,

Onnem rem narrabit ſcio, continuo ſola ſoli,

Quæ inter vos intervenit, unde ortum eſt initium iræ.

Atque eccum video ipſum egredi: quam triſtiſt eſt. S. O miſerate!

Pam. Mea mater, ſolve. S. gaudeo veniſſe ſalvum: ſalvan

Philumena eſt? Pam. meliuſcula. S. utinam iſthac ita dii faxint!

Quid tu igitur lacrimas? aut quid eſt tam triſtiſt? Pam. recte mater.

S. Quid fuit tumultuſt? dic mihi: an dolor repente invaſit?

Pam. Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? Pam. febris. S. quotidiana? Pam. ita aiunt.

I ſodes intro: conſequar jam te, mea mater. S. fiat.

Pam. Tu pu-riſt curre, Parmeno, obviam, atque his onera adjuta.

Par. Quid! non ſciunt ipſi viam, domum qua redeam! Pam. ceſſas!

ACT. III. SCENA III.

Arg. Deliberat Pamphilus, velitne uxorem recipere an repudiare.

Trochaici octonarii & iambici aliquot senarii.

Pamphilus.

N Equo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
 Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
 Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus;
 Quæ me propter exanimatum citius eduxi foras.
 Namque modo me intro ut corripui timidus, alio suspicans
 Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: (beati mihi)
 Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul
 Lætæ exclamant Venit, id quod me repente aspexerant.
 Sed continuo vultum earum sensi immutari omnium,
 Quia tam inconstitudo illis fors obtulerat adventum meum.
 Uni illarum interea propere præcucurrit nuncians
 Me venisse: ego ejus videndi cupidus restæ consequor.
 Postquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miser.
 Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
 Neque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
 Postquam aspexi, O facinus indignum, inquam! & corripui illico
 Me inde lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
 Mater consequitur: jam & limen exirem, ad genua accidit,
 Lacrumans, misera. Miseritum est. profecto hoc sic est, ut puto:
 OMNIBUS nobis ut res dant sese ita magni atq; humiles sumus.
 Hanc habere orationem mecum à principio instituit:
 O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:
 Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
 Nunc hic confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
 Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
 Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulis,
 Per eam te obsecramus amba, si ius, si fas est, uti
 Advorsa ejus per te restæ jacitaque apud omnes sient:
 Si unquam erga te animo esse amico sensi eam, mi Pamphile.
 Sine labore hanc gratiam, te, uti sibi des pro illa nunc, rogat:
 Ceterum de redducenda id fac, quod in rem sit tuam,
 Parturire eam, neque gravidam esse ex te silus conscius:
 Nam aiunt tecum post duobus concubuisse eam mensibus:
 Tum postquam ad te venit, mensis agitatur hic jam septimus:

Quod

*Quod te scire, ipsa indicat res: nunc si potis est Pamphile,
Maxime uolo, doque operam, ut clam partus eveniat patrem;
Atque adeo omnes: sed si fieri id non potest quin sentiant,
Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur: hic tibi nihil est quicquam incommodi:
Illi misera indigne factum injuriam contexeris,
Pollicitus sum & servare in eo certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror,
Nec faciam: etsi amor me graviter consuetudoque tenet:
Lacrymo, quæ posthac satuta est vita, cum in mentem venit,
Solitudoque: O FORTUNA at nunquam perpetuo es bona!
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit:
Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam huic
dabo.*

*Adest Parmeno cum pueris: hunc minime est opus.
In hac re adesse: nam olim soli credidi.
Ea me abstinuisse in principio, cum data est:
Vereor, si clamorem eius hic crebro audiat,
Ne parturire eam intelligat, aliquo mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.*

ACTUS III. SCENA IV.

*Arg. Narrat Sofia, quæ adierit maris pericula: servus
Parmeno in ædem mittitur, ne parere Philumenam
interim audiat.*

Iambici senarii.

Parmeno, Sofia, Pamphilus.

A In tu tibi hoc incommodum evenisse iter?
S. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est.
Par. Itane est? S. O FORTUNATE, nescis quid mali
Præterieris qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miseras, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem expectabam miser:
Ita usque adversa tempestate usi sumus.

Par. Odiosum. S. haud clam me est: denique hercle aufugerim
Potius quam redeam si eo mihi redeundum sciam.

Par.

Par. Olim quidem te causa impellebant, leves,
 Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sofia.
 Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
 Ire intro: ego hunc adibo, si quid me velit.
 Here etiam tu stas! Pam. equidem te expecto. Par. quid est?
 Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini? Pam. tibi.
 Par. In arcem! quid eo? Pam. Callidemidem hospitem
 Myconium, qui tecum una adveſta' ſt, conveni.
 Par. Perii, voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
 Rediſſet unquam, ut me ambulando rumperet.
 Pam. Quid ceſſas? Par. quid vis dicam? an conveniam modo?
 Pam. Imo, quod conſtitui me hodie conventurum eum,
 Non poſſe; ne fruſtra illic expectet: vola.
 Par. At non novi hominis faciem. Pam. at faciam ut noveris:
 Magnus rubicundus, criſpus, craſſus, caſius,
 Cadaveroſa facie. Par. Dii illum perdan.
 Quid ſi non veniet? maneam uſque ad veſperum?
 Pam. Maneto: curre. Par. nen queo, ita deſeſſu' ſum
 Pam. Ille abiit: quid agam infelix? proſus nescio
 Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
 Suae gnatae partum: nam me miſeret mulieris:
 Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:
 Nam me parenti potius quam amori obſequi
 Oportet: at eccum Phidippum, & patrem
 Video: horſum pergunt: quid dicam hiſce, incertu' ſum.

ACTUS III. SCENA V.

Arg. De reducenda Philumena inter ſenes agitur: Pamphilus reducturum ſe negat: fert eam rem indigne Phidippus.

Trochaici octonarii & Iambici ſenarii.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

Dixtin' dudum, dixiſſe illam ſe expectare filium?

F. Factum. L. veniſſe aiunt: redeat. Pa. quam cauſam
 dicam patri,

Quamobrem non reducam, nescio. L. quem ego hic audiſſet loqui?

Pa. Certum obſfirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi:

L. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. Pa. ſalve, mi pater.

L. Gnate mi, ſalve. P. bene factum, te adveniſſe Pamphile,

Et adeo, quod maximum eſt, ſalvum atque validum. Pa. credi-

tar.

L. Advenis modo? Pa. *admodum*. L. cedo quid reliquit Phania
 Confobrinus noster? SANE hercle homo voluptati obsequens
 Fuit dum vixit, & qui sic sunt haud multum heredem adju-
 vant:

Sibi vero hanc laudem reliquit, Vixit dum vixit, bene.

L. Tum tu igitur nihil attulisti huc plus una sententia?

Pa. Quidquid est id quod reliquit profuit. D. immo obfuit:
 Nam illum vivum & salvum vellem. Ph. impune optare isthuc
 licet.

Ille reviviscet jam nunquam: & tamen utrum malis scio.

L. Heri Philumenam ad se accersi hic jussit, dic jussisse te.

Ph. Noli fodere: jussi. L. sed eam jam remittet. Ph. scilicet.

Pa. Omnem rem scio, ut sit gesta: adveniens audi vi omnia. L. at
 Istos invidos Di perdant, qui hac libenter nunciant.

Pa. Ego me scio cavisse, ne ulla merito contumelia
 Fieri à vobis posset: idque si nunc memorare hic velim,
 Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
 Vere possim, ni te ex ipsa id magis velim resciscere:

Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides.
 Cum illa, quæ nunc in me iniqua est, æqua de me dixerit.

Neque mea culpa hoc diffidium evenisse, id testor Deos.

Sed quando sese esse indignam deputat matri meæ,

Quæ concedat, cujus mores toleret sua modestia;

Næque alio pacto potest componi inter eas gratias:

Segreganda ut mater à me est, Phidippe, aut Philumena:

Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.

L. Pamphile, haud invito ad aures sermo mihi accessit tuus,
 Cum te post putasse omnes res præparante intelligo.

Verum vide, ne impulsus ira prave insistas, Pamphile.

Pa. Quibus iris nunc in illam impulsus iniquus sim,

Quæ nunquam quicquam erga me commerita est, pater.

Quod nollem, & sæpe, quod vellem, meritam scio!

Amoque, & laudo, & vehementer desidero:

Nam fuisse erga me miro ingenio, expertus sum:

Illique exopto, ut reliquam vitam exigat

Cum eo viro, me qui sit fortunatior:

Quandoquidem illam à me distrabit necessitas.

P. Tibi in manu est, ne fiat. L. si sanus sies,

Jube illam redire. Pa. non est consilium. pater:

*Matris servibo commodis. L. quo abis ? mane ,
Mane inquam : quo vadis ? Ph. quæ hæc pertinacia est ?*

*L. Dixin' Phidippe , hanc rem ægre laturum esse eum ?
Quamobrem , te orabam , ut filiam remitteres.*

P. Non credidi ædèpol adeo inhumanum fore :

Ita nunc is sibi me supplicaturum putat ?

Si est , ut velit reducere uxorem , licet :

Sin alio est animo , remuneret dotem huc , eat.

L. Ecce autem , tu quoque proterve iracundus es.

Ph. Percontumax redisti huc nobis Pamphile.

L. Decedat jam ira hæc & si merito ratus est.

Ph. Quia paululum vobis accessit pecunia ,

Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas !

Ph. Deliberet , renuncietaque hodie mihi

Velitne , an non ; ut alii , si huic non sit , fiet.

L. Phidippe , ades ; audi paucis : abiit : quid mea ?

Postremo inter se transigant ipsi , ut lubet :

Quando nec gnatu' , neque hic mihi quicquam obtemperant :

Quæ dic , parvi pendunt : porto hoc jurgium ad

Uxorem , cujus sunt consilio omnia hæc ,

Atque in eam hoc omne , quod mihi ægre est , evomam.

ACTUS IV. SCENA I.

*Arg. Objurgat uxorem maritus ob celatum filiaæ partum ;
hoc etiam quod resciscit de puero Phidippus , ad tumultum
augendum facit , & ut Pamphilus uxorem recipere cogatur.*

*Iambici octonarii catalectici , & acatalectici , & unus quater-
narius , item Trochaici octonarii catalectici & acatalectici.*

Myrrhina , Phidippus.

P*erii : quid agam ? quo me vortam ? quid meo responde boviro
Misera ? nam audisse vocem pueri visu' est vagientis.*

Ita corripuit derepente taciens sese ad filiam :

*Quod si resciverit peperisse , eam id qua causa clam habuisse me
Dicam non ædèpol , scio.*

Sed ostium concepit : credo ipsum ad me exire : nullus sum.

Ph. Uxor ubi me ad filiam ire sensit , se duxit foras.

Atque eecam video : quid agis , Myrrhina ? heus , tibi dico

M. mihine ,

*Mi vir ? P. vir ego tuus ! tu virum me , aut hominem adeo esse
deputas !*

*Nam si ultimumvis harum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludaibrio tuis factis habitu' essem. M. quibus? P. at rogas!
Peperit filia? hem taces! ex quo? M. isthuc rogare æquum est
patrem!*

*Perii: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
P. Credo, neque adeo arbitrari patris est aliter: sed demiror.
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum, præsertim cum & recte, & suo peperit tempore.*

*Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum præptares perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorem,
Potius quam esse cum illo nupta adversus animi lubricitatem
Tui? ebo etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
M. Misera sum. P. utinam sciam ita esse isthuc! sed nunc mihi
in mentem venit.*

*De hac re, quam locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis causam hunc suspicari, quam ipsam veram, mavelo,
P. Multo prius servi quam tu, illum omitam habere, Myrrhina;
Verum id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est: at pol jam oderit, se quaq; cum oderit.
Sed at olim te ostendisti eadem esse, nihil cessasti usque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres: neu, quod ego egissem, esse ratum
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.*

*M. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo, essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
P. Tu'n prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes!
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret*

*Exeuntem, aut introeuntem ad amicam: quidam postea;
Si modeste ac raro hæc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?*

*Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quicum tor confuisset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum sati' firmum gnata. M. mitte adolescentem, obsecro,
Et que me peccasse ais: abi, solum solus conveni:*

*Roga, velintne an non uxorem: si est, ut dicat velle se,
Redde; sin est autem, ut nolit, recte consului meæ.*

*P. Siquidem ille ipse non volt, & tu sensisti esse in eo, Myrrhina
Peccatum, aderam cujus consilio ea par fuerat prospici:*

Quam ob rem incendor ira, te esse ausam hæc facere injussu meo.

Interdico, ne extulisse extra ades puerum usquam velis.

Sed ego stultior meis dictis parere hanc qui postulem;

Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferrî sinant.

M. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.

Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,

Non adepol clam me est, cum hoc, quod levius est, tam animo iracundo tulit:

Nec, qua via sententia ejus mutari possit, scio.

Hoc mihi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum;

Si puerum ut tollam cogit, cujus qui sit nescimus pater:

Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:

Neque detractum ei tum quicquam est, qui post possit nosci, qui fiet:

Ipse eripuit vi in digito quem habuit, virgini abiens annulum:

Simul vereor, Pamphilus ne orata nostra nequeat diutius

Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

A C T. IV. S C E N A II.

Arg. Sostratæ purgatio de Philumenæ abscessu: eadem Sostrata rus abituram se filio pollicetur, ne impedimento sit, quo minus redeat Philumena filius contra matri, ne id faciat, dissuadere conatur.

Lambici octonarii.

Sostrata, Pamphilus.

N*on clam me est, mi gnate, tibi me esse suspectam, uxorem tuam*

Propter meos mores hinc abiisse; etsi ea dissimulas sedulo:

Verum ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto mihi ut

Nupquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:

Teque antequam me amare rebar, ei rei firmasti fidem:

Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris

Præpositam amorî tuo: nunc tibi me certum est contra gratiam

Referre, ut apud me præmium esse positum pietati sciam.

M. Pamphile, hoc & vobis, & me & commodum famæ arbitror:

Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certo decrevi patre,

Ne mea præsentia obstet, neu causa ulla restet reliqua,

Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæso, quid isthuc consili est !

*Illius stultitia viſta, ex urbe tu rus habitatum migres ?
Haud facies : neque sinam, ut qui nobis mater, maledictum velit,
Mea pertinacia esse dicat factum, haud tua modestia.*

*Tum, tuas amicas te & cognatas deserere, & festos dies.
Mea causa, nolo. S. nihil pol jam istæ res mi voluptatis ferunt :
Dum atatis tempus tulit, perfuncta fatis sum : satis jam tenet
Studiorum istorum hæc mihi nunc cura est maximum, ut ne cui
mea*

*Longinquitas atatis obſtet, mortemque exoptet meam,
Hic video me esse invisam immerito : tempus est concedere :
Sic optime, ut ego opinor, omnes causas prædicam omnibus,
Et me hac suspicionem exolvam, & illis morem gesserò.*

Sine me obsecro, hoc effugere volgas quod male audit mulierum.

*P. Quam fortunatus cæteris sum rebus absque una hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obsecro, mi
Pamphile.*

*Non vult incommodam rem, ut quæq; est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita ut tu vis, itaque ut esse ego illam existi mo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. va misero mihi !
S. Et mihi quidem : nam hæc res non minus me male habet, quam
te, gnate mi.*

ACT. IV. SCENA III.

*Arg. Reconciliantur, & omne bellum inter se componunt vir
& uxor : monetur Pamphilus, ut uxorem reducat.*

*Trochaici jambicique octonarii, senarius unus &
quaternarius unus.*

Laches, Sostrata, Pamphilus.

Q*uem cum isthoc sermonem habueris procul hinc stant acce-
pi uxor :*

*Isthuc est sapere, qui ubicumque opus sit, animum possis flectere,
Quod faciendum fortasse si post, id mi hoc nunc si feceris.*

S. Fors pol fuit. L. Abiamus ergo hinc, ibi ego te, & tu me feres.

*S. Spero eccastor. L. Lergo intro, & compone, quæ tecum simul
Ferantur : dixi. S. Ita ut jubes, faciam. P. pater.*

*L. Quid vis, Pamphile ? hinc abire matrem minime. L. Quid
ita isthuc vis ? (est ?*

*P. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus. L. quid
Quid*

Quid vis nisi reducere? P. equidem cupio, & vix contineo: sed Non minuam meum consilium: ex usu quod est, id persequar.

Credo, si non reducam, ea gratia concordēs magis fore.

L. Nescias: verum tua refert nihil, utrum illa fecerint.

Quando hæc abierit: odiosa hæc ætas est adolescentulis:

E medio æquum est excedere: postremo, nos itum fabula

Sumus, Pamphile, senex atque anus.

Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Natum puerum Laches resciscit, Pamphilum ad recipiendam uxorem ambo senes hortantur: ille negat: metreticis amorem inculcat pater.

Iambici senarii.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

T *Ibi quoque adeps sum iratus, Philumena, Graviter quidem: nam hercle abs te factum est turpiter: Et si tibi causa est de hac re, mater te impulsi:*

Huic vero nulla est. L. opportune mihi,

Phidippe, in ipso tempore ostendis. P. Quid est?

Pa. Quid respondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?

L. Dic filia tu concessuram hinc Sostratam:

Ne revereatur minus jam quo redeat domum. R. ab.

Nullam de his rebus culpam commercium tua:

A. Myrrhina hæc sunt mea uxore exorta omnia:

Pa. Mutatio sit. P. ea nos perturbat, Laches.

Pa. Dum ne reducam, turbent porro quam velint.

P. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

Affinitatem hanc sane perpetuam volo:

Sin est, ut aliter tua fiet sententia,

Accipias puerum. P. sensi peperisse: occidi:

L. Puerum! quem puerum? nam est nobis nepos:

Nam abducta à vobis pregnans fuerat filia,

Neque fuisse pregnantem unquam ante hunc sciri diem.

L. Bene, ita me dii ament, nuncias; & gaudeo

Natum illum, & tibi illam salvam: sed quid mulieris

Uxorem habes, aut quibus moratam moribus?

Nosne hoc celatos tamdiu! neque satis,

Quam hoc mihi videtur factum prave, proloqui.

P. Non tibi illud factum minus licet, quam mihi, Laches.

Pa. Et

Pa. Etsi jamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,
 Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.
 L. Nulla tibi, Pamphile, hic iam consultatio est.
 Pa. Perii. L. hunc videre sæpe optabamus diem,
 Cum ex te esset aliquis qui te appellaret patrem:
 Erēnit, habeo gratiam Divi. Pa. nullu' sum.
 L. Reduc uxorem; ac noli adversari mihi.
 Pa. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,
 Aut se esse mecum nuptam, satis certo scio,
 Non me clam haberet, quæ celasse intelligo.
 Nunc cum ejus alienum esse à me animum sentiam,
 Nec conventurum inter nos posthac arbitrer,
 Quamobrem reducam? L. mater quod suavit sua,
 Adolescens mulier fecit: mirandumne id est?
 Censen' te posse reperire ullam mulierem,
 Quæ careat culpa? an quia non delinquant viri?
 P. Vosmet videte jam, Lache, & tu Pamphile,
 Remissan' opus sit vobis, an reducta domum:
 Uxor quid faciat, in manu non est mea;
 Neutra in re vobis difficultas a me erit:
 Sed quid faciemus puero? L. videlicet rogas.
 Quicquid facturum est, huic reddas, suum scilicet
 Ut alamus nostrum. Pa. quem ipsa neglexit, pater?
 Ego alam? L. quid dix'ti! eho! an non alemus, Pamphile?
 Prodemus, queso potius? quæ hæc amentia est!
 Enimvero prorsus jam tacere nonne quæo:
 Nam cogit ea, quæ volo, ut præsentè hoc loquar.
 Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
 Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum?
 Primum hanc ubi dix'ti causam, te propter tuam!
 Matrem non posse habere hanc uxorem domi!
 Polliciti postea, se concessuram ex adibus.
 Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides;
 Puer quia clam te est natus, natus alteram es.
 Erras tui animi si me esse ignarum putas.
 Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
 Quam longum spatium amandi amicam tibi dedi!
 Sumptus, quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli!
 Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:

Tempus dixi esse : impulsu dixisti meo ,
 Quanam obsecutus mihi , fecisti ut decuerat.
 Nunc animum rursam ad meretricem indux'ti tuum :
 Cui tu obsecutus , fatiſ huic adeo injuriam
 Nam in eandem vitam te revolutum denuo
 Video esse. Pa. mene ? L. teipsum : & facis injuriam,
 Cum singis falsas causas ad discordiam :
 Ut cum illa viras , testem hanc cum abs te amoveris :
 Sensitque adeo uxor : nam ei causa alia quæ fuit ,
 Quamobrem abs te abierit ? P. plane hic divinat : nam id est.
 Pa. Dabo jusjurandum nihil esse istorum tibi. L. ah !
 Reduc uxorem, aut quamobrem non opu' sit, cedo.
 Pa. Non est nunc tempus. L. puerum accipias : nam is quidem
 In culpa non est : post de matre video.

Pa. Omnibu' modis miser sum : nec, quid agam scio :
 Tot nunc me rebus miserum concludit pater.

Abibo hinc , præsens quando promoveo parum.

Nam puerum injussu , credo , non tollent meo ,

Præsertim in ea re cum sit mihi adjutrix socrus.

L. Fugis ? hem ! nec quicquam certi respondes mihi ?

Num tibi videtur esse apud sese ? sine :

Puerum , Phidippe , mihi cedo ; ego alam. P. maxime.

Non mirum fecit uxor , si hoc agre tulit :

Amaræ mulieres sunt , non facile hac ferunt.

Propterea hæc ira est : nam ipsa narravit mihi :

Id ego præſente hoc tibi nolebam dicere :

Neque ei credebam primo : nuuc vero palam est :

Nam omnino abhorre animum huic video à nuptiis.

L. Quid ergo agam , Phidippe ? quid des consili ?

P. Quid agas ? meretricem hanc primum adeundam censeo :

Oremus : accusamus gravius : denique

Minitemur , si cum illo habuerit rem postea.

L. Faciam ut mones. Puer , eho curre ad Bacchidem hanc

Vicinam nostram : huc evoca verbis meis.

Et te oro porro , in hæc re adjutor sis mihi. P. ab !

Famdudum dixi itidemque nunc dico , Lache ,

Manere affinitatem hanc inter nos volo ,

Si ullo modo est ut possit , quod spero , fore.

Sed visne adesse me una , dum istam convenis ?

L. Immo vero abi : aliquam puero nutricem para.

ACTUS V. SCENA I.

Arg. Bacchis & Laches colloquuntur : hic illam accusat, quod ad se recipiat filium ; illa constanter negat : mitem autem senem, & meretricem bonam inducit ; & occasio est catastrophes.

Iambici octonarii acatalektici & catalektici, trochaici octonarii, & unus quaternarius.

Bacchis, Laches.

Non hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conveniam esse exepit.

Nec pol me multum fallit, quia, quod suspicer, fit quod velis.

L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quam possem,

Aut ne quid faciam plus quod post me minus fecisse satius sit.

Aggrediar. Bacchis salve. B. salve Laches.

L. Credo adepol te non nihil mirari Bacchis,

Quid sit quapropter te huc foras puerum evocare jussi.

B. Ego pol quoque etiam timida sum cum venit in mentem, quae sim,

Ne nomen mihi questi obftet : nam mores facile tutor.

L. Si vera dicis, nihil tibi periculi est a me, mulier : nam

Jam aetate ea sum, ut non fiet peccato tibi ignosci equum :

Quo magis omnes res cautius, ne temere faciam accuro :

Num si facis, facturave es, bonas quod per est facere :

Inscitum offere injuriam tibi me immerenti, iniquum est.

B. Est magna eccastor gratia de hac re quam tibi habeam : nam qui

Post factam injuriam se expurget, minor parum profit : sed

Quid isthuc est ? L. meum receptas filium ad te Pamphilum

B. ah !

L. Sine dicam : uxorem hanc prius quam duxit, vestrum amo-

rem pertuli.

Mane, nondum etiam dixi id quod volui : nunc hic uxorem

habet.

Quere alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est :

Nam neque ille hoc animo erit aetatem, neque pol eam ista aetate

tu.

B. Quis id ait ? L. sacrum. B. mene ! L. teipsam : & filiam ab-

duxit suam.

Puerumque

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

B. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem, Sanctius quam iusjurandum, id pollicerer tibi, Laches; Me segregatum habuisse, uxorem ut dixit; à me Pamphilum.

L. Lepidanter: sed scin', quid volo potius sodes facias? B. quid vis? cedo.

L. Eas ad mulieres huc intro, atque isthuc iusjurandum idem Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.

B. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc questu haud facerem, scio,

Ut de tali causa nupta mulieri se obtenderet:

Sed nolo falsa fama esse gnatum suspectum tuum, Nec leviozem vobis, quibus est minime æquum, viderier Immerito: nam meritis de me est, quod meam, illi ut commodem.

L. Facilem, benevolamque lingua tua jam tibi me reddidit: Nam non sunt sola arbitrata hæ: ego quoque hoc etiam credidi Nunc cum ego te esse præter nostram opinionem comperi, Fac eadem ut sis porro: nostra vivere amicitia, ut voles.

Aliter si facias: sed reprimam me, ne ægre quicquam ex me audias.

Verum te hoc moneo unum, qualis sim amicus aut quid possem, Potius quam, immicus, periculum facias. B. faciam sedulo.

ACTUS V. SCENA II.

Arg. Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit se intro abiturum ad Sostratum & Myrrinam, ut illis purgetur.

Iambici octonarii catalectici, & unus quaternarius acatalecticus.

Phidippus, Laches, Bacchis.

Nihil apud me tibi deservi patiar, quid quod opus sit, benigne præbeatur,

Sed cum tus atura, atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.

L. Noster socer, video, venit: puero nutricem adducit.

Phidippo, Bacchis dejerat persanctæ. P. hæcne ea est? L. hæc est.

P. Nec pol ista metuant Deos: neque has respicere Deos opinor.

B. Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquirere;

Licet: hæc res hic agitur; me facere Pamphilo ut uxor redeat,

Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,

Solam

Solam fecisse id, quod alia meretrices facere fugitant.

L. Phidippe, nostras mulieres suspectas falso nobis

In re ipsa invenimus: porro hanc nunc experiamur: nam si

Compererit falso crimine tua se uxor credidisse,

Missam iram faciet: sin autem ob eam rem iratus gnatus,

Quod peperit uxor clam, id leve est: cito ab eo hac ira abscedet:

Profecto in hac re nihil mali est, quod sit dissidio dignum.

P. Velim quidem hercle. L. exquire: adest: quod sati sit faciet ipsa.

P. Quid isthac mihi narras? an quia non tute audisti dudum, De hac re animus meus ut sit, Laches? illis modo exple animum.

L. Quæso ædèpol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut serves.

B. Ob eam rem vis ergo intro eam? L. I, atque exple animum iis, ut credant.

B. Ego: etsi scio pol his fore meum conspectum invisum hodie: Nam nupta meretrici hostis est, à viro ubi segregata est.

L. At hæ amicae erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscunt.

P. atqui

Easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognovint:

Nam illas errore, & te simul suspitione exolves.

B. Perii: pudet Philumena: me sequimini intro amba.

L. Quid mihi est quid malim, quam quod huic intelligo evenire,

Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mihi una prosit?

Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum vere ab se segregarit.

Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse;

Referetque gratiam ei, unaque opera nos sibi amicos junget.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem Philumena ab eo compressa ostenditur.

Trochaici Iambicque octonarii catalektici.

Parmeno, Bacchis.

Æ *Depol nã esse meam herus operam deputat parvi preti, Qui ob rem nullam misit, frustra ubi totum desedi diem, Myconium hospitem dum expecto in arce Callidemidem, Itaque ineptus hodie dum illic sedeo, ut quisque venerat, Accedebam: adolescens, dic dum quæso, Tunc es Myconius? Non sum. At Callidemides? Nn. Hospitem eequem Pamphilum.*

Hic

Hic habes ? Omnes negabant : neque enim quenquam esse arbitror.

Denique hercle jam pudebat : abii. Sed, quid Bacchidem

Ab nostro affine exeuntem video ? quid huic hic est rei ?

B. Parmeno opportune te offers, propere curre ad Pamphilum.

P. Quid eo ? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te ? B. imo ad Philumenam.

P. Quid rei est ? B. tuâ quod nil refert, percontari desinas.

P. Nil aliud dicam ? B. etiam : cognosse annulum illus Myrrhinam

Gnatæ suæ fuisse, quem olim mihi ipse dederat. P. scio.

Tantumne est ! B. tantum : aderit continuo hoc ubi ex te audieris.

Sed cessas ! P. minime equidem : nam hodie mihi potestas haud data est,

Ita cursando atque ambulando totum hunc contriverim.

B. Quantam obruli adventu meo latitiam Pamphilo hodie !

Quot commodas res attuli ! quot autem ademi curas !

Gnatum ei restituo, qui pene harum ipsiusque opera periit :

Uxorem, quam nunquam est artus posthac se habiturum, reddo

Qua re suspectus suo patri & Phidippo fuit, exolvi,

Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.

Nam memini, abhinc menses decem fere ad me nocte prima

Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,

Cum hoc annulo : extimui illico : mi Pamphile inquam amabo,

Quid examinatus es obsecro ? aut unde annulum istum nactus ?

Dic mihi : Ille alias res agere, se simulare. Postquam id video,

Nescio quid suspicariet : magi coepi instare, ut dicat.

Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse :

Dicitque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse :

Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem :

Rogat unde sit : narro omnia hæc : unde est cognitio facta,

Philumenam compressam esse ab eo, & filium inde hunc natum.

Hæc tot propter me gaudia illi contigisse letor :

Et si hoc meretrices aliæ nolunt : neque enim in rem nostram,

Ut quisquam amator nuptiis lateatur : verum eccastor

Nunquam animum questi gratia ad malas adducam partes.

Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno & lepidò, & coni.

Incomm de mihi nuptiis exēnt : factum fateor :

At pol me fecisse arbitror, ne id merito mihi eveniret.

MULTA ex quo fuerint commoda, eju' incommoda aquum est ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

Arg. Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione annuli quem olim dederat Bacchidi; ejusdem mirifice laudatur uxor.

Iambici octonarii & senarii, quaternarius unus, trochaici aliquot.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

V *Ide, mi Parmeno etiam sodes, ut mi hæc certa & clara attuleris,*

Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.

Par. Visum est. P. certone? Par. certe. P. Deus sum, si hoc ita est. Par. verum reperies.

P. Manedum, sodes: timeo ne aliud esse credam, atq; aliud nuncies.

Par. Maneo. P. sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam, suum annulum habere Bacchidem. Par. factum. P. eum quem ego olim ei dedi?

Eaq; hoc te nunciare mihi jussit! itane factum? Par. ita inquam.

P. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior! Egone te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio. Par. at ego scio! P. quid?

Par. Nihil enim: nam neque in nuncio, neque in me ipso boni quid sit scio.

P. Egonz, qui ab orco mortuum me reducem in lucem feceris.

Sinam sine munere à me abire? ah! nimium me ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium;

Me expectat, credo: adibz. B. Salve, Pamphile.

P. O Bacchis, O mea Bacchis, servatrix mea!

B. Bene factum, & volupe est. P. factis ut credam facis:

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocunque adveneris,

Semper fiet. B. at tu eccastor morem antiquum, atque ingenium obtines,

Ut unus omnium homo te vivat, nanquam quisquam blandior.

P. Ha, hæ, tun' mihi isthuc! B. recte anasti, Pamphile uxorem tuam;

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram;

*Per liberalis visa est. P. dic verum. B. ita me dii ament, Patri-
phile.*

*P. Dic mihi, harum rerum nunquid dixisti jam patri? B. nil.
P. neque opus est.*

*Adeo mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comœdiis,
Omnia ubi omnes resciscunt: hîc, quos par fuerat resciscere,
Sciunt: quos non autem scire equum est, neque resciscunt, neque
scient.*

*B. Immo etiam, hoc qui occultari posse facilius credas, dabo:
Myrrhina ita Pbipippo dixit, iurejurando se meo
Fidem habuisse & propterea te sibi purgatum. P. est optume:
Speroque rem hanc esse eventuram nobis ex sententia.*

*Par. Here, licetne me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid isthuc sit, quod vos agitis? P. non. Par. suspicor tamen.
Egone ab Orco hunc mortuum! quo pacto! P. nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta arumna extrax-
eris.*

*Par. Immo vero scio, neque hoc imprudens feci. P. ego isthuc
sati scio. Par. an.*

*Temere quicquam Parmenonem prætereat, quod factu usu sit?
P. Sequere me intro, Parmeno. Par. sequor. Equidem plus
hodie boni
Feci imprudens, quam sciens ante hunc diem unquam.*

PLAUDITE.

FINIS.

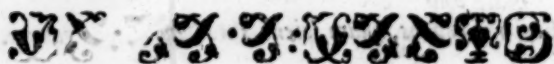

VOLCATII SEDIGITI

de Comicis Latinis, Iambici.

Gell. lib. 15.
cap. 24.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
 Palmam poetæ comico cui deferant,
 Hunc meo iudicio errorem dissolvam tibi;
 Ut contra si quis sentiat, nihil sentiat.
 Cæcilio palmam Statio de comico:
 Plantus secundus facile exuperat cæteros:
 Dein Nævius, qui servet pretium, tertius est:
 Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio:
 Post insequi Licinium facio Atilium.
 In sexto consequitur loco hos Terentius:
 Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
 Nono loco esse facile facio Luscium.
 Antiquitatis causa, decimum addo Ennium.

DE PUB. TERENTII

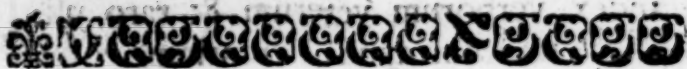
vita, & ejusdem Comædiis

ex ipsius persona, Hexasticon.

Excelsæ
Carthaginis
ædibus al-
tis.

Natus in excelsis tellus Carthaginis altæ,
 Romanis ducibus bellica præda fui.
 Descripsi mores hominum juvenumque senumque;
 Qualiter & servi decipiant dominos:
 Quid meretrix, quid leno dolis consingat avarus.
 Hæc quicumque legit: sic puto, cautus erit.

In laudem ejusdem Octonarius.

A Onides quisquis Musas, Latiumque decorem
Artibus ingenuis excoluisse cupit :
Quisquis lascivi fugisse Cupidinis arma ;
Et quicquid suadet fœda libido mali :
Urbanos quisquis mores, vitamque probatam,
Aut magnum quidquam voce sonare cupit :
Huc sua convertat celerè vestigia gressu :
Hunc unum è multis edidicisse juver.
Hic posuere suos Nympha Libethrides hortos :
Hic resona doctus audit Apollo chely :
Hic est, oculum qui re transire Charybides
Instruat, & placidas equore reddat aquas ;
Hic ille est, per quem tuto disrumpere vassos
Scortorum nisus & malefacta queas.
Ausculta monitis hujus, lenonis acuti
A turpi tutus si cupis esse dolo.

JOHANNIS MURMELII

Ruremundensis ad Latinitatis stu-
diosum Hendecasyllabi.

U Na vis opera polire linguam ;
Pulchris moribus erudire pectus ?
Vis tanquam speculo videre vitam
Humanam ? legito Terentianos,
Atque ediscito fabulas ad unguem,

Index verborum veterum & raro usi-
tatorum apud Terentium.

*Primus numerus Actum, secundus Scenam,
tertius versum indicat.*

A Bbliquire, Eunu. 2. 2. 4.	<i>Asymbolus</i> , Phor. 2. 1. 15.
<i>Absente nobis</i> , Eunu. 4. 3. 7.	<i>Attemperate</i> , Andr. 5. 4. 13.
<i>Abstineo</i> cum accusat. Heaut. 2. 2. 132.	B
<i>Abuter</i> cum accusativo, Prolog. Andr. 5.	<i>Babilo</i> , Adelp. 5. 7. 17.
<i>Ad Dianæ</i> , Adelp. 4. 2. 43.	<i>Benevolus</i> , Phor. 2. 2. 47.
<i>Adventi</i> Phorm. 1. 3. 2.	C
<i>Advorsum</i> , Andr. 1. 1. 15.	<i>Cadere sermones</i> , Heaut. 2. 2. 1.
<i>Æsculapius</i> , & <i>Salus</i> , Hæc. 3. 2. 3.	<i>Caprificus</i> , Adelp. 4. 2. 38.
<i>Ætatem</i> adverbium, Eunu. 4. 5. 8.	<i>Careo</i> cum Genitivo, Heaut. 2. 3. 20.
<i>Agellus</i> , Adelp. 5. 8. 26.	<i>Caria</i> , Eunuch. 1. 2. 46.
<i>Agg me</i> , Andr. 4. 2. 25.	Heaut. 3. 3. 47.
<i>Agistis</i> , Heaut. 2. 2. 1.	<i>Catus</i> , Andr. 5. 2. 14.
<i>Altera</i> Heaut. 2. 2. 30.	<i>Caudex</i> , Heaut. 5. 1. 4.
<i>Alterco</i> active, Andr. 4. 1. 29.	<i>Cedo, dum</i> , Phor. 2. 1. 15.
<i>Amistete pro dimittere</i> , Heaut. 3. 1. 71.	<i>Celere</i> , Phor. 1. 4. 1.
<i>Andros</i> , Andr. 5. 4. 20.	<i>Certe quidem</i> pol, Eu. 4. 5. 3.
<i>Angiport</i> , masc. Phor. 5. 6. 52.	<i>Cistella</i> , Eunuch. 4. 6. 16.
<i>Annicula</i> , Phorm. 1. 2. 48.	<i>Clanculum</i> cum Accusat. A, delph. 1. 1. 27.
<i>Annis</i> , Heaut. 4. 2. 46.	<i>Coitio</i> , Phor. 2. 1. 32.
<i>Apollinis responsum</i> , Andr. 4. 2. 15.	<i>Colaphus</i> , Adelp. 2. 2. 37.
<i>Apellere se</i> , Andr. 4. 6. 12.	<i>Colet vitam</i> , Heaut. 1. 1. 84.
<i>Arrhabo</i> , Heaut. 3. 3. 42.	<i>Columen</i> , Phor. 1. 5. 57.
<i>Astu</i> , Eunuch. 7. 6. 17.	<i>Commessator</i> , Adelp. 5. 2. 8.
	<i>Commessatum</i> , Eunuch. 3. 1. 52.
	<i>Commorat</i> , Phor. 1. 2. 51.
	<i>Commotus in aliqua</i> , E. 3. 5. 19.
	<i>Comparari ad aliquem</i> , Eunu. 4. 4. 14.
	<i>Complacita</i>

INDEX.

<i>Complacita est</i> , Andr. 4.1.2.1	<i>Dispudet</i> , Eunuch 5.1.1.9
<i>Complusculi</i> , Hecyr, 1.2.112	<i>Distadet</i> , Phor. 5.8.22
<i>Composito</i> , Phor. 5.1.30	<i>Diverticulum</i> , Eunu. 4.2.7
<i>Compressus</i> pto vicio, Adelph. 2.2.33	<i>Dividuum</i> , Adelph. 2.2.33
3.5.29	<i>Divitiores</i> , Phor. 1.1.8
<i>Concorda</i> , Phor. 2.2.29	<i>Duco</i> , Hecyr. 1.7
<i>Condona cum ge. accusf.</i> Phor. 5.7.54	<i>Duint</i> , An. 4.1.43. Ph. 3.C 34
<i>Congruo</i> , Heaut. 3.1.91	E.
<i>Confit.</i> Adelph. 5.8.23	<i>Eccam ipsam</i> , 4.5.12
<i>Conge</i> , Adelph. 3.4.14	<i>Eccere</i> , Phor. 2.15
<i>Consuescere alicui</i> , Adel. 4.5.32	<i>Educere</i> , Eunu. 1.2.37
<i>Consuescere cum aliqua</i> , Phor. 17. Eu. 2.4.68	<i>Ehodum</i> , Andr. 1.2.10 & 2.1.
5.6.34. Hec. 4.1.40	<i>Elephanti Indici</i> , Eu. 3.1.23
<i>Convassare</i> , Phor. 1.4.13	<i>Emergo active</i> , And. 3.3.30
<i>Credulas</i> , Phor. 5.8.4	<i>Emoriri</i> , Eu. 3.1.49
<i>Curriculo</i> , Heaut. 4.3.11	<i>Emungere</i> , Phor. 4.4.1
<i>Cum maxime</i> , Hec. 1.2.40	<i>Ergo</i> , Phor. 5.1.29
<i>Cyprus Adelph</i> 2.2.16. & 22	<i>Ergo propterea</i> , Hec. 1.1.6
D.	<i>E re nata</i> , Adelph. 3.1.8
<i>Danae</i> , Eunuch. 3.5.37	<i>Erumpo active</i> , Eu. 3.5.2
<i>Dare bibere</i> , Andr. 3.2.4	<i>Exadversum</i> , Adelph. 4.5.44
<i>Debacchatus</i> , Adelph. 2.1.30	Phor. 1.2.38
<i>Decet cum dativo</i> , Adelph. 3.5.45. & 5.8.5	<i>Exossare</i> , Adelph. 3.4.15
5.9.7	<i>Expurge</i> , Adelph. 5.3.53
<i>De die</i> , Adelph. 5.9.7	P
<i>Deduce</i> , Eunuch. 3.3.32	<i>Fabrica pro fallacia</i> , Heaut. 3
<i>Deservisse</i> , Adelph. 1.2.72	2.34
<i>Desetiscar</i> , Phor. 4.1.24	<i>Facito dum</i> , Heaut. 3.1.39
<i>Delibutus</i> , Phor. 5.6.7	<i>Falsus animi</i> , Eu. 2.2.44
<i>Demensum</i> , Phor. 1.1.9	<i>Fame</i> , Heaut. 5.2.27
<i>Despicatus</i> , Eunuch. 2.3.92	<i>Fænero</i> , Adelph. 2.2.11
<i>Diecula</i> , Andr. 4.2.27	<i>Fervet</i> , Adelph. 4.1.18
<i>indiem</i> , Eunuch. 5.7.19	<i>Flabellum</i> , Eu. 3.5.47
<i>Digitulus</i> , Eunuch. 2.2.34	<i>Fors fortuna</i> , Hecy. 3.3.26
<i>Diphitus</i> , Prolog. Adelph. 6	<i>Fori</i> , nominat. singularis, A-
<i>Dû</i> , Adelph. 5.1.1	delph. 2.3.11
<i>Discordare</i> , Andr. 3.3.43	<i>Fruiti</i> , Adelph. 4.5.16
	P 2
	<i>Fuar</i>

INDEX.

<i>Fuat</i> , Hecyr.	4. 3. 4	<i>Interloqui</i> , cum accus. Heau.	T. 2. 1
<i>Fungor</i> , cum accus. Adelph.	3.	<i>Irruo</i> , active, Adel.	4. 2. 11
5. 18. Phor.	1. 5. 51	<i>Iusta</i> , pro <i>iura</i> , Phor.	1. 5. 50
G.		<i>Iusta injusta</i> , Adel.	5. 9. 32
<i>Gynaceum</i> , Phor.	5. 5. 23	L.	
H.		<i>Labos</i> , Hecyr.	3. 1. 6
<i>Hæ</i> , pro <i>hæ</i> , Eunuch.	3. 5. 34	<i>Latere recto</i> , Heau.	4. 1. 59
Heaut.	4. 6. 10	<i>Lavatum</i> , Eunach.	3. 5. 44
<i>Hariolor</i> , Adel.	2. 1. 48. Phor.	<i>Lemmus</i> , Phor.	1. 2. 16
	3. 2. 7	<i>Liberum</i> , Adelph.	5. 3. 7
<i>Hercules</i> , Eunuch.	5. 8. 3	<i>Licitum est</i> , Andr.	2. 6. 11
<i>Hice</i> , nominativus, Eunuch.	2. 2. 38	Hecyr.	5. 3. 39
<i>Hilarus</i> , Adelph.	5. 3. 5. 6	<i>Limis</i> , Eunuch.	3. 5. 53
I.		<i>Logi</i> , Hhor.	3. 2. 8
<i>Illi</i> , pro <i>illic</i> , Adelph.	1. 2. 36	<i>Lucescit</i> , Heau.	3. 1. 1
Phor.	1. 2. 41	<i>Luæat</i> , Hecyr.	5. 3. 31
<i>Ilignus</i> , Adelph.	4. 2. 46	<i>Ludere</i> , Adelph.	3. 4. 14
<i>Illudo aliquem</i> , Heau.	4. 3. 19	M.	
Phor.	5. 7. 22. in aliquem,	<i>Magnificare</i> , Hec.	2. 2. 18
Eunuch.	5. 4. 20	<i>Mancipium</i> , Eunuch.	2. 2. 43
<i>Imbrus</i> , Hecyr.	1. 2. 96	<i>Mansum</i> , Heau.	1. 2. 26
<i>Immisericorditer</i> , Ade.	4. 5. 29	<i>Mastigia</i> , Adelph.	5. 2. 6
<i>Impendere</i> , cum accus. Phor.	1. 4. 2	<i>Mavolo</i> , Hecyr.	4. 1. 25
		<i>Maximo opere</i> , Eunu.	3. 3. 26
<i>Indicente me</i> , Adel.	3. 6. 62	<i>Mea tu</i> , Adel.	3. 1. 2
<i>Indulgeo</i> , cum accus. Eunnch.	2. 1. 16. Heau.	<i>Mediata</i> passive, Phor.	1. 5. 18
	5. 2. 35	<i>Mercinarius à villa</i> , Ad.	4. 2. 2
<i>Inscitia</i> , Eunuch.	5. 9. 41	<i>Miletum</i> , Adel.	4. 5. 20
<i>In honorem esse</i> , Eunu.	2. 2. 10	<i>Minerva</i> , Heau.	5. 4. 15
<i>Ingratiis</i> , Eanu.	2. 1. 14	<i>Mivificissimus</i> , Phor.	5. 6. 32
Heaut.	3. 1. 37	<i>Miseritum</i> , Hea.	3. 1. 54. Phor.
<i>Inque</i> , Heau.	4. 6. 1. Phorm.		3. 2. 16. Hecyr.
	7. 26	<i>Misit orare</i> , Eunu.	3. 3. 22
<i>Insisto</i> , cum accus. Funu.	2. 3. 3	<i>Modo non</i> , Phor.	1. 2. 18
<i>Introspicere</i> , And.	2. 2. 29	<i>Morigera</i> Andr.	1. 5. 60
<i>Interea loci</i> , Eanuc.	1. 2. 15	<i>Multare</i> , Eunu.	4. 7. 4. Adel.
	2. 2. 24. Heaut.		1. 2. 10
			Multi-

INDEX.

- Multi-modis*, An. 5.4.37. He. 2
 2. 79. Phor. 3. 11. Hec. 2. 3. 7
Musitare, Adel. 2. 1. 53
Mutare, Andr. 3. 2. 25
Hecyr. 5. 4. 25
 N.
Nam quæ, Phor. 5. 1. 5
Nisi si, And. 1. 5. 15. Eu. 5. 2. 63
Non sciunt, Hecyr. 3. 2. 25
Nulli, pro nullius, And. 2. 5. 2
Nullus, And. 2. 2. 33. Eunu. 2
 1. 10. Hec. 1. 2. 4
 O.
Obitu, Hecyr. 5. 4. 18
Obitus anni, Eunu. 2. 2. 5
Obitus panni, Eunu. 2. 2. 5
Obsita panni, Heau. 2. 2. 53
Oedipus, Andr. 1. 2. 20
Olet unguenta, Adel. 1. 2. 27
Omphale, Eunu. 5. 8. 3
Ornare fugam, Eunu. 4. 4. 6
Ornati, And. 2. 2. 28. Eu. 2. 6
Ostenfa, Phor. 5. 4. 7
 P.
Padagogus, Phor. 1. 2. 94
Papeæ, Eunu. 2. 1. 23. & 2. 2. 48
Parcere, Adel. 5. 3. 27
Parfi, Hecyr. 3. 1. 2
Parisso, Adel. 4. 2. 25
Pax, Heaut. 2. 2. 50 & 4. 2. 39
Pendeo animi, Heaut. 4. 3. 5
Peniculus, Eunu. 4. 7. 7
Penus, mascul. Eu. 2. 3. 18
Percussit animum, An. 1. 1. 98
Perduint, Heaut. 4. 5. 7. Phor. 1
 2. 74. Hec. 1. 2. 59. & 3. 4. 27
Perpetuum, Adelph. 4. 1. 9
Periendere, Heaut. 5. 5. 9
Pessunda, Phor. 1. 4. 5
Phalerata dista, Phor. 3. 2. 15
Phy, Adelph. 3. 4. 49
Pyræum, Eu. 2. 2. 59. & 3. 41
Pistrilla, Adelph. 4. 2. 45
Plerique omnes, And. 1. 1. 28
 Phor. 1. 3. 60
Pluscula, Phor. 4. 3. 60
Post illa, Eunu. 1. 2. 47. Heau
 3. 1. 38. Phor. 2. 1. 33. & 4.
 4. 24. & 5. 8. 29.
Postremum, And. 2. 1. 14
Pote, Eunuch. 2. 2. 32
Poteretur, Phor. 5. 5. 2
Potesse, Eunuch. 4. 3. 24
Potior, cum accus. Ad. 5. 4. 17
Præter, Heaut. 1. 2. 27
Præut, Eunuch. 2. 3. 9
Præcator, Heaut. 5. 2. 23
Primulum, Adel. 3. 1. 2
 & 5. 6. 1. 4
Prodeambulare, Adel. 5. 1. 4
Produce, Adel. 4. 2. 22
Prolabium, Adel. 5. 9. 27
Promittere pro minari, Heau.
 4. 3. 7
Pro patre, Adel. 5. 3. 28
Proruo acti, Eunu. 3. 5. 51
Protelo, Phor. 1. 4. 13
Protinam, Phor. 5. 7. 85
Publicius, Phor. 5. 7. 85
Pudet, cum gemino accusa-
 tivo, Adelph. 4. 7. 36
Pulpamentum, Eunuch. 3. 1. 36
Pulto, Heaut. 2. 2. 34. &
 3. 1. 1.
Puto, Eunuch. 4. 2. 4
Pyrrhus, Eunuch. 4. 7. 13
 Q. *Questi*,

INDEX.

- Q.**
Quæsti, Hec. 5. 1. 9. & 3. 3. 8
Quantus quantus, Adelph. 3. 4. 3. 1
Quemquem, Hecyr. 1. 1. 8
Quidem hercle certe, Phorm. 1. 3. 12
Quisquam genere foem. Eunuch. 2. 2. 82. & 4. 4. 11
Quita est, Hecyr. 4. 1. 57
Quivis pro quovis, Ad. 2. 3. 1
R.
Raptio, Adelph. 3. 3. 2
Referre, Adelph. 4. 2. 28
Risus, Eunuch. 4. 6. 17
Uos active, Heaut. 2. 2. 128
S.
Salus, Adel. 4. 7. 43. Hec. 3. 2. 3
Satagit, Heau. 1. 2. 1
Sati os, Eunuch. 5. 6. 3
Satrapes, Heau. 3. 1. 43
Scibam, Eunuch. 1. 2. 33. Heau. 2. 2. 68.
Sciri, Andr. 2. 1. 39. & 5. 4. 19
Scirpus, Andr. 5. 4. 39
Scirtus, Hecyr. 1. 2. 3
Senium cum accus. maf. Eunuch. 2. 3. 10
Sentus, Eunuch. 2. 2. 5
Serra, Heaut. 3. 1. 51
Servat domum, Eunuch. 4. 7. 10
Servoibo, Hecyr. 3. 5. 45
Sibi abundat, Adel. 5. 8. 35
Silicernium, Adel. 4. 2. 48
Similis cum gen. Eu. 3. 2. 43
Socors rerum, Adelph. 4. 5. 61
Sola, pro soli Eunuch. 5. 7. 3
Sorbillans, Adel. 4. 2. 52
Sperare, pro timeere, An. 2. 3. 21
St silentii nota, Andr. 4. 1. 59
Phor. 5. 1. 17
Statim, Phorm. 5. 3. 7
Sterquilinum, Phor. 3. 2. 41
Studerse, Prolog. Eunuch. 1.
Stiffardinata, Agdr. 4. 5. 31
Subagitare, Heaut. 3. 3. 9
Subtegmen, Heaut. 2. 2. 52
Succenturiatus, Phor. 1. 4. 54
Sunium, Eun. 1. 2. 35. & 3. 13
Sycophanta, Andr. 4. 6. 20
Symbolum, Andr. 1. 1. 61
de Symbolis esse, Eunuch. 3. 4. 2
T.
Tantidem, Adelph. 4. 1. 45
Techna, Eunuch. 4. 4. 51
Templa cæli, Eunuch. 3. 5. 42
Terulit, Andr. 4. 6. 13
Traducere, Adelph. 5. 0. 19
Traducere, Prolog. Phorm. 2
Tumulti, Andr. 1. 28. Hecyr. 3. 2. 21
V.
Vesti, Eunuch. 4. 7. 4
Ventulus, Eunuch. 3. 5. 43
Videre somnum, Heau. 3. 1. 8. 2
Villum, Adelph. 5. 2. 11
Volupe, Hecyr. 5. 4. 16
Ufus, pro, opus, Heau. 1. 1. 28

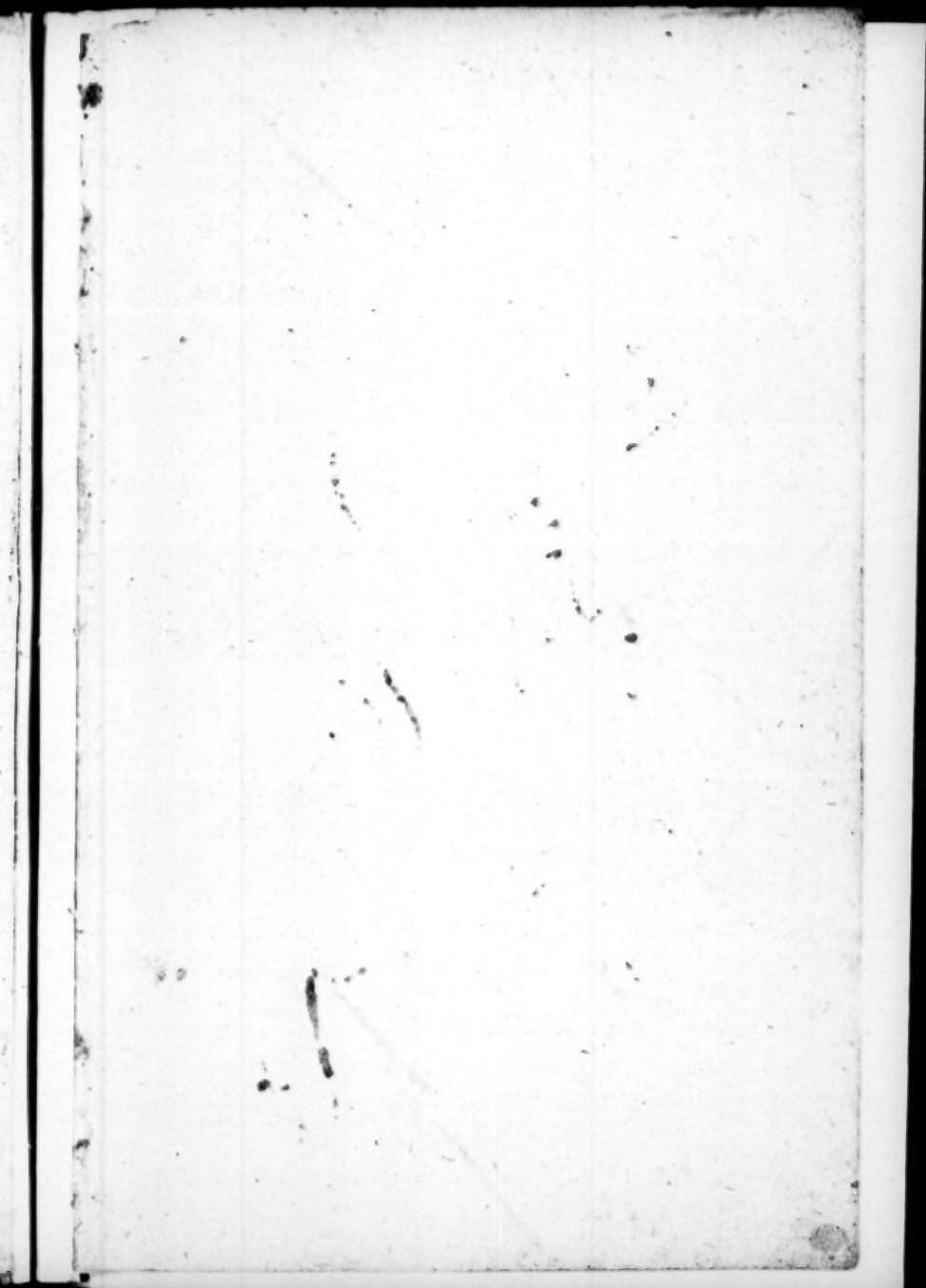
FINIS.

James Mitchell
4th York 1713

1713

of course and

old

of Gordon with

Qualifications

to have been

of the same nature

and we are

in the last of

with respect to it

For the Lord

I have to be

I have to be

unwilling to

be a man

little of the world

would be a man

Quarta

17

Quarta 17 de Maio de 1771

17 de Maio de 1771

17 de Maio de 1771

17 de Maio de 1771

17 de Maio de 1771

17 de Maio de 1771

